

**ONIM W PARADYGMATACH
JĘZYKOZNAWCZYCH**

**ОНІМ У МОВОЗНАВЧИХ
ПАРАДИГМАХ**

I

ONIM W PARADYGMATACH JĘZYKOZNAWCZYCH

ОНИМ У МОВОЗНАВЧИХ ПАРАДИГМАХ

I

Pod redakcją Ireny Mytnik

WN IK[i]RBL
Warszawa–Siedlce 2024

Recenzent:
dr hab. Marek Olejnik
Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie

Projekt okładki:
Jakub Botwina

Publikacja sfinansowana przez Uniwersytet Warszawski

© Copyright by [i]WN IKRiBL

© Copyright by Uniwersytet Warszawski

ISBN 978-83-68206-05-0

WN IKRiBL
Instytut Kultury Regionalnej i Badań Literackich
im. Franciszka Karpińskiego. Stowarzyszenie
ul. Targowa 7/6, 08-110 Siedlce
tel. 574-965-963; e-mail: ikribl@wp.pl

Wstęp	9
-------------	---

Rozdział I

Współczesna problematyka antroponimiczna

Антропонім як одиниця лексики української повсякденності в роки повномасштабної російської війни в Україні. <i>Галина Мацюк</i>	13
---	----

Щоденні воєнні звернення Глави УГКЦ: „Релігія” як сфера-джерело походження прецедентних феноменів. <i>Адріана Чучвара</i>	73
---	----

Антропонімні назви в прибузьких говірках: оцінні маркери. <i>Світлана Богдан</i>	87
---	----

Imiona podwójne żeńskie w systemie imienniczym Polaków na Ukrainie końca XX – początku XXI wieku. <i>Iryna Holotova</i>	99
---	----

Rozdział II

Badania antroponimii historycznej

Багатокомпонентні жіночі імена львів’ян першої половини XX ст. в соціолінгвістичному частотному словнику-довіднику. <i>Леся Дуда</i>	113
--	-----

Прізвища Житомира, похідні від імен (на матеріалі „Національної книги пам’яті жертв голодомору 1932–1933 років в Україні”). <i>Леся Ящук</i>	153
---	-----

Специфіка сільського іменника католиків Горохівщини XIX століття. <i>Лариса Садова</i>	175
--	-----

Ідентифікація української шляхти в джерелах XVI ст.	
---	--

<i>Ірена Митнік</i>	187
Похідні з коренем *Sam- у слов'янській антропонімії.	
<i>Віктор Шульгач</i>	199

Rozdział III

Z badań toponomastyki

Мікротопоніми Житомирського Полісся, мотивовані особовими іменами.

<i>Надія Сарган</i>	215
---------------------------	-----

Просторові ойконіми українсько-польського пограниччя з гелонімами гідрографічними термінами *lug (*logъ / *legъ), luža (< *lougja), : *lŏkъ, *lŏka, *lŏkja, *lŏkanъ, *lŏkanъсь в основі.

<i>Ярослав Редька</i>	233
-----------------------------	-----

Introduction	9
--------------------	---

Section I

Contemporary anthroponymous issues

Anthroponym as a unit of vocabulary of Ukrainian everyday life during the years of the full-scale Russian war in Ukraine. <i>Halyna Matsyuk</i>	13
--	----

Daily military addresses of the Head of the UGCC: „Religion” as a sphere-source of origin of precedent phenomena. <i>Adriana Chuchvara</i>	73
---	----

Anthroponymic names in Prybuzhzhya dialects: evaluative markers. <i>Svitlana Bohdan</i>	87
--	----

Female double names in the personal naming system of the ethnic Poles of Ukraine in the end of XX – the beginning of XXI centuries. <i>Iryna Holotova</i>	99
--	----

Section II

Research on historical anthroponymy

Sociolinguistic Frequency Dictionary-Reference: Multi-Component Female Names of Lviv Residents from the First Half of the 20th Century. <i>Lesya Duda</i>	113
--	-----

Surnames of Zhytomyr from first names (based on the material of the “National Book of Remembrance of the Victims of the Holodomor of 1932–1933 in Ukraine”). <i>Lesya Yashchuk</i>	153
---	-----

Peculiarities of nouns describing rural life in the south of Volyn region in the early 19 th century. <i>Larysa Sadova</i>	175
--	-----

Identification of the Ukrainian nobility in the sources of the 16 th century. <i>Irena Mytnik</i>	187
---	-----

| Contents

Derivatives with the root *Sam- in Slavic anthroponymy. <i>Victor Shulhach</i>	199
---	-----

Section III

From toponomastics research

Microtoponyms of Zhytomyr Polissya Motivated by Personal Names. <i>Nadiya Sarhan</i>	215
---	-----

Spatial oikonyms of ukrainian-polish borderland with gelonym hydrographical terms *lug (*lǫgъ / *lęgъ), luža (< *louqja), :*lǫkъ, *lǫka , *lǫkja, *lǫkanъ, *lǫkanъcb in the stem. <i>Yaroslav Red'kva</i>	233
--	-----

Niniejsze studia stanowią pokłosie tegorocznej II Międzynarodowej Konferencji Naukowej z cyklu „Spotkania onomastyczne. Badania onomastyki pogranicza polsko-ukraińskiego”, współorganizowanej przez Uniwersytet Warszawski, Narodowy Uniwersytet Lwowski im. Iwana Franki oraz Uniwersytet Preszowski. Ich autorami są naukowcy prowadzący badania z zakresu własnej warstwy języka terenów Ukrainy i rozumianego historycznie pogranicza polsko-ukraińskiego, czyli Kresów południowo-wschodnich oraz tzw. pogranicza bliższego, obejmującego wschodnie rubieże dzisiejszej Rzeczypospolitej.

Monografia podejmuje szerokie spektrum zagadnień onomastycznych osadzonych w paradygmacie systemowo-strukturalnym, funkcjonalnym oraz porównawczo-historycznym. Dotyczą one złożoności systemów onimicznych w Ukrainie, w tym na obszarach kontaktowych ukraińsko-polskich. Zostały przedstawione w perspektywie naukowej uwzględniającej całą gamę dawnych i współczesnych uwarunkowań historyczno-osadniczych, językowo-etnicznych i społecznych oraz wydarzeń politycznych, ukazując rolę onimii w diachronii i wyzwaniach współczesności.

W rozdziale I omówione zostały wybrane zagadnienia współczesnej antroponomastyki: sytuacyjny wymiar leksyki codzienności obejmującej osobowe nazwy własne i ich funkcja w komunikacji społecznej w warunkach trwającej pełnoskalowej wojny rosyjsko-ukraińskiej; interakcja pojęć *język* i *wojna* na przykładzie fenomenów precedensowych w dyskursie religijnym przesłań zwierzchnika Ukraińskiego Kościoła Greckokatolickiego, abp Światosława Szewczuka, publikowanych w pierwszym miesiącu wojny rosyjsko-ukraińskiej; potencjał wartościujący imion w ukraińskich gwarach nadbużańskich, ich nacechowanie stylistyczne i przesłanki pojawienia się w środowisku gwarowym; specyfika żeńskich imion podwójnych nadawanych dzieciom w środowisku Polaków zamieszkujących obwód chmielnicki, w kontekście tradycji religijnych, narodowych, rodzinnych oraz własnych preferencji rodziców.

Rozdział II został poświęcony wielorakim zagadnieniom antroponomastyki historycznej: leksykografii imiennictwa lwowianek

w pierwszej połowie XX w. w ujęciu socjolingwistycznym; nazwiskom mieszkańców Żytomierza motywowanym przez męskie i żeńskie imiona chrześcijańskie (na materiale „Księgi narodowej pamięci ofiar głodu w latach 1932-1933 na Ukrainie”); imiennictwu katolików Horochowszczyzny w pierwszej połowie XIX w. oraz czynnikom pozajęzykowym mającym wpływ na jego kształtowanie, związanym z uwarunkowaniami historycznymi i religijno-kulturowymi; antroponimii szlachty ruskiej w XVI w. i jej specyfice regionalnej: środkiem oraz sposobom nominacji, a także ich związkowi z charakterem dokumentów źródłowych; rekonstrukcji fragmentu prasłowiańskiego zasobu onimicznego, wyekscerpowanego ze źródeł historycznych oraz współczesnych, obejmującego derywaty z rdzeniem **Sam-*.

W rozdziale III zaprezentowano badania z zakresu toponomastyki. Omówione w nim zostały mikrotoponimy Polesia Żytomierskiego o motywacji odimiennej, w kontekście dawnych procesów kulturowych w regionie, a także historyczne ojkonimy przestrzenne terenów zachodnioukraińskich (obwód lwowski, tarnopolski, iwanofrankiwski) oraz wschodniego pogranicza Polski (województwo lubelskie i podkarpackie), motywowane przez hydrograficzne leksemy **lug* (**lŏgъ* / **lęgъ*), **luža* (< **lougja*), : **lŏkъ*, **lŏka*, **lŏkja*, **lŏkavъ*, **lŏkavъcb*, ze szczególnym uwzględnieniem szeregu prawidłowości zachodzących w analizowanych systemach na poziomie strukturalnym, derywacyjnym, leksykalno-semantycznym i społeczno-kulturowym.

Mam nadzieję, że niniejsze wydanie *Onim w paradygmatach językoznawczych* / *Онiм у мовознавчих парадигмах* stanie się dobrym zaczątkiem tworzenia w przyszłości płaszczyzny spotkań naukowców podejmujących szeroko rozumianą problematykę onomastyki Ukrainy oraz współczesnego i historycznego pogranicza polsko-ukraińskiego. Wszystkim Autorom składam serdeczne podziękowania za udział w przygotowaniu monografii.

Rozdział I

Współczesna problematyka antroponimiczna

Антропонім як одиниця лексики української повсякденності в роки повномасштабної російської війни в Україні¹

Російсько-українська війна 2014–2024 рр. як „особливий соціальний контекст” впливає на розбудову мовознавчої теорії щодо нових ознак мовного вжитку (Ажнюк 2024: 5). На рівні лінгвістичної абстракції в предметній сфері соціономастики війна стала новим позамовним чинником, який сформував запит на теорію та методологію аналізу корелятивної взаємодії *онім – війна*. Актуалізацію онімної лексики в українськомовному вжитку спричинив вже перший етап російсько-української війни, починаючи з 2014 р., коли в мовному вжитку поширилися назви українських добровольчих батальйонів, позивні бійців, псевдохороніми (Тараненко 2024: 22). І все ж проблема зв’язку понять „онім” та „повномасштабна війна” ще не знайшла свого опрацювання. У дослідженні розглянемо її частковий вияв на прикладі вжитку в суспільній комунікації антропонімів, які стали, на нашу думку, одиницями лексики повсякденності.

Категорія „повсякденність” є новим міждисциплінарним поняттям у гуманітаристиці (Коляструк 2009), яке не так давно почали вивчати українські історики, а сьогодні у стосунку до поняття „війна” розкривають філософи (Мулярчук 2016), психологи (Титаренко 2023), дослідниці гендеру (Потарська, Дутчак 2015), соціологи (Школяр 2023). Увагу до ролі мови в розкритті повсякденного життя спостерігаємо з початків формування феноменологічного підходу до теорії повсякденності в науці. Наприклад, у дослідженні Пітера Бергмана і Томаса Лукмана

¹ Дослідження проведено в рамках проекту Documenting Ukraine, який здійснює Institute for Human Sciences (Відень, Австрія).

про соціальне конструювання реальності є розділ про мову і знання в повсякденному житті, вчені аргументують зв'язок мови та повсякденності: своє щоденне життя людина розділяє з іншими через мову, роль якої істотна для розуміння реальності повсякдення (Berger, Luckmann 1991: 51), сама ж мова є „вмістилищем” значень, які можна передавати наступним поколінням (Там само: 52), до того ж вона, маючи здатність виходити за межі „тут і зараз”, поєднує „різні зони реальності повсякденного життя та інтегрує їх в єдине ціле” (Там само: 54).

Сьогодні взаємодію мови та повсякденності поглиблено до визначення ролі лексики в розкритті щоденної реальності. Авторка праць з історії повсякденності Ольга Коляструк вважає, що „лексичний арсенал відкриває досліднику повсякденності не тільки інформативний пласт, а й звичаєвий та ментальний” (Коляструк 2011: 19), а соціолог Марія Школяр розширює вияви зв'язків між поняттями: „лексика є важливим маркером повсякденності, адже вона прив'язана до певного місця, часу та обставин. Повсякденність можна визначити як звичайне щоденне існування з усім, що оточує людину: її побутом, середовищем, культурним тлом” (Школяр 2023: 49).

Що ж до мовознавства, то відразу потрібно визнати, що проблема мови повсякденності мало актуалізована, невелику кількість праць присвячено аналізу щоденного реального мовлення людини, як-от (Hoggart 2003, Devin 2000), адже теорія лінгвістики повсякденності ще відсутня через неусталеність предметного поля і нерозробленість методик систематизації ілюстративного матеріалу. Правда, очевидно, що розбудову мовознавчого підходу логічно розпочати, використавши теорію повсякденності в гуманітаристиці.

Потреба лінгвістичної аргументації лексики української повсякденності зумовлена щоденним вжитком антропонімів у суспільній комунікації, який спостерігається в період повномасштабної війни, а саме назв представників соціогруп „Військовослужбовці” і „Влада”. Про це підтверджують щоденні публікації в інтернет-ЗМІ, Вікіпедії та соціальних мережах: тексти фіксують день у день вживані офіційні прізвища та імена

військовослужбовців, військові псевдоніми/позивні, прізвища та імена представників української влади та політиків зарубіжних країн.

Виникає багато запитань. Які ознаки потрібно виокремлювати в значенні терміна *лексика повсякденності*, якщо врахувати теорію повсякденності і мовний вжиток? Чому щоденно вживані антропоніми в суспільній комунікації дозволяють вважати ці одиниці як такі, які формують *лексику повсякденності* в екстремальних умовах війни? Яку гіпотезу можна сформулювати для аналізу проблеми антропонім як одиниця лексики повсякденності в роки війни і як її довести? Які перспективи вивчення антропонімів як одиниць лексики повсякденності? Відповіді на ці питання дозволять дійти висновку про релевантність категорії „лексика повсякденності” для дослідження мовного вжитку в час повномасштабної війни.

1. Про ознаки, які доцільно виокремлювати в значенні терміна *лексика повсякденності*

У терміносполучці *лексика повсякденності* деталізації вимагає другий компонент. У 20-томному словнику української мови зазначено, що іменник *повсякденність* виступає абстрактною назвою до *повсякденний*: „який є, буває, трапляється і тін. щодня, щоденний, буденний//звичайний, звичний//не святковий, робочий//постійний, безперервний” (Словник української мови в 20-ти томах.). Цю інформацію фіксував свого часу і СУМ: *Повсякденний* – „який є, буває, має місце, відбувається і т. ін. кожного дня, щоденний//звичайний, звичний, буденний//постійний” (СУМ VI: 695), а *повсякденність* – абст. до *повсякденний*, „те, що буває кожного дня, щоденність” (Там само). Словник синонімів увиразнює значення *щодня*: щоденно, щоднини, кожного дня; & щодень; день-у-день” (Караванський 2000: 474). Отже, отримуємо першу ознаку лексики повсякденності: її одиниці мали б вживатися щодня.

Сформована в гуманітаристиці теорія повсякденності виявляє зв'язок таких понять, як „повсякденність”, „життєдіяльність”

(людини) і „сфери реалізації життєдіяльності”, серед яких трудова, репродуктивнозабезпечувальна, приватно-родинна **іко-мунікативно-громадська** (виокремлення наше. – Г. М.) (Коляструк 2009: 55). Ці положення приймаємо як вихідні, оскільки вони відображають структуру повсякденності. Важливо, що комунікативно-громадську сферу життєдіяльності доповнює визначення терміна *повсякденність* в історичному термінологічному словнику: „*Повсякденність* — царина дійсності, соціокультурна реальність, у якій людина може зрозуміти інших людей і спільно з ними діяти: тут виникає їх **спільний комунікативний світ**, а сама **повсякденність постає як специфічна форма соціалізації людини**” (виокремлення наше. – Г. М.) (Бойченко 2002: 291-292).

Наведені визначення терміна *повсякденність* уможливають розуміння лексики повсякденності: вона є словником комунікативно-громадської сфери людини і водночас відображає спільний комунікативний світ людей як вияв їхньої соціалізації. Тобто це друга і третя ознаки в значенні терміна *лексика повсякденності*.

Виникає нове питання, чи в лексикології є вже усталені терміни для відображення цих трьох ознак, тобто які терміни відображають у своїх значеннях ознаки, пов’язані із повсякденним життям людини? Аналіз різножанрових наукових праць виявляє ознаку ‘повсякденне життя людини’ у значенні терміна *розмовно-побутова лексика* (Пономарів 2000: 103), ознаку ‘функція повсякденного спілкування’ у значенні терміна *розмовний стиль* (Голянич, Стефурак, Бабій 2011: 184), ознаку ‘слова повсякденного вжитку, що називають повсякденні поняття предмети, ознаки, явища навколишньої дійсності’ у значенні терміна *лексика побутова* (Загнітко 2012: 130-131). Але наведені терміни лексикології не охоплюють щоденно вживаних у суспільній комунікації під час повномасштабної війни офіційних прізвищ та імен військовослужбовців, військових псевдонімів/позивних, прізвищ та імен представників української влади та представників влади з інших країн, тому потреба нового терміна *лексика повсякденності* залишається.

На підставі сказаного можна вже сформулювати дефініцію терміна *лексика повсякденності*, виходячи із значення загально-вживаного слова *повсякденність* і враховуючи щойно розглянуті показники теорії повсякденності: ***лексика повсякденності* – це відомі, зрозумілі і спільні для всіх учасників суспільної комунікації одиниці лексичної системи, які відображають комунікативно-громадську сферу щоденного життя соціуму і день у день вживаються в інтернет-виданнях, Вікіпедії чи соціальних мережах.**

2. Часткова гіпотеза, яку дозволяє сформулювати опрацьована наукова література про повсякденність та зібрана база даних для аналізу (щоденно вживані антропоніми)

Сформульована гіпотеза стосується тільки підмножини явищ, а саме антропонімів як елементів множини одиниць лексики повсякденності:

а) в екстремальних умовах війни відбувається активна взаємодія соціальних систем, зокрема соціогруп „Військовослужбовці” та „Представники влади” як часткових систем, з усім соціумом;

б) соціум щодня знайомиться та обговорює представників цих соціогруп у суспільній комунікації (інтернет-ЗМІ, Вікіпедія, соціальні мережі), публікації день у день фіксують офіційні прізвища та імена військовослужбовців, військові псевдоніми/позивні, прізвища та імена представників української влади та представників влади з інших країн;

в) зазначені одиниці можуть повторюватися, наприклад, в різних інтернет-виданнях і за різні дні;

г) систематизовані за днями входження в щоденну суспільну комунікацію антропоніми стають частиною одиниць у складі лексики повсякденності.

Якщо слідувати нашому припущенню, враховувавши зібрану і систематизовану базу даних для аналізу, то в склад антропонімів як одиниць лексики повсякденності в час повномас-

штабної війни потрапляють цілі тематичні групи одиниць, які щоденно вживаються в суспільній комунікації, а саме: „Прізвища, імена та по батькові військових”, „Військові псевдоніми/позивні”, „Прізвища та імена представників української виконавчої влади”, „Прізвища та імена представників української законодавчої влади”, „Прізвища та імена представників влади зарубіжних країн”.

Оскільки будь-яка гіпотеза має ймовірний характер, вона потребує перевірки на істинність. Верифікацію припущення здійсимо на прикладі аналізу щоденного вжитку такого розряду антропонімів, як **військові псевдоніми/позивні** представників соціогрупи „Військовослужбовці”, систематизовані як реєстрові слова в підготовленому до друку словнику: *Галина Мацюк. „Щоденник пам'яті. Позивні українських військових. Ч.1” (Львів, 2024).* Праця фіксує військові псевдоніми в суспільній комунікації від часу повномасштабного вторгнення ворога. Реєстровими одиницями стали конспіративні імена оборонців України, тобто позивні. До кожного з них додано словникові статті, неуніфіковані за змістом та обсягом, тому що створені на основі різних первинних текстів чи відео (з інтернет-ЗМІ та Вікіпедії, з матеріалів українськомовних каналів на YouTube чи з ін. джерел).

3. Верифікація гіпотези

Відповідно до гіпотези, реєстр військових псевдонімів створено не за алфавітним порядком, а за днями обговорення в суспільній комунікації фрагментів повсякденного життя оборонців України і відходу їх до Вічності. Важливо, що кожний позивний супроводжує укладена професійна та /або індивідуально-особистісна характеристика носія позивного на основі первинної онлайн-публікації. Словникова стаття також містить офіційні імена, по-батькові та прізвища військовослужбовців, якщо це дозволяє безпека. Але є випадки, коли первинні тексти доносять або позивні та імена воїнів, або тільки позивні. Тому

саме позивні виконують своє суспільне призначення зберігати колективну пам'ять про захисників України.

Словникові статті до позивних (реєстрових слів) розкривають інформацію про діяльнісний та ментальний рівні щоденного життя Людини на Війні. Кожне реєстрове слово стає маркером інформації про повсякдення оборонців України в період повномасштабної агресії.

Продемонструємо фіксацію позивних у різних джерелах суспільної комунікації, наприклад, за квітень 2022 р.

1 квітня 2022 р.

АрміяInform, Інтерв'ю з України, Вікіпедія обговорюють фрагменти повсякденного життя військовослужбовців з позивними „Адам”, „Адвізор”, „Вальтер”, „Віто”, „Валі”, Друг „Сталкер”, Друг „Самурай”, „Монгол”, „Маяк”.

„Адам”. Герой України полковник ЗСУ² Євген Межевікін. Людина-легенда: герой АТО/ООС, кіборг, танкіст. Поранений, у військовому госпіталі забрали ворожий осколок. Погодився розповісти про бої в Ірпені (на жаль, відео з інтерв'ю сьогодні недоступне). (Інтерв'ю легендарного „Адама”, полковника ЗСУ Євгена Межевікіна про бої за звільнення Ірпеня. *АрміяInform*. URL: https://armyinform.com.ua/2022/04/01/interv_%CA%BCyu-legendarnogo-adama-polkovnyka-zsu-yevgena-mezh-evikina-pro-boyi-za-zvilnennya-irpenya/).

„Адвізор”. Військовослужбовець Інтернаціонального легіону оборони України при ГУР МО, командир спецпідрозділу. Розповідає про склад та будні легіону, про бажання вступити в нього, про допомогу з різних країн, зокрема США та Великої Британії. Відзначає, що мотивація приїзду іноземних бійців – це „підтримання миру і демократії в усьому світі... Тому вони приїхали підтримати нас”. Розповідає про підготовку й оснащення особового складу ворога, про добре навчені підрозділи, проти яких „Адвізор” воював в Ірпені. (Достойний супротивник був тільки в Ірпені – командир спецпідрозділу Інтернаціональ-

² Значення аббревіатур подає *Список скорочень* після Висновків розділу.

ного легіону. *АрміяInform*. URL: <https://armyinform.com.ua/2022/04/01/dostojnyj-suprotyvnyk-buv-tilky-v-irpini/>.

„Вальтер”. Військовослужбовець Тарас Коваль, десантник. Герой легендарного календаря з „Кіборгами”. Бойовий довід з 2014 р.: учасник АТО, ООС. У день повномасштабного вторгнення уже виконував бойові завдання на передовій у Києві. Загинув, захищаючи рідне місто. Боєць був чесним, порядним, простим і хорошим хлопцем, завжди готовим допомогти – так його охарактеризував Віталій Дейнега, засновник фонду „Повернись живим”. (Анастасія Олехнович. „Вальтер”, який захищав країну ще з 2014-го, загинув під рідним Києвом. *АрміяInform*. URL: <https://armyinform.com.ua/2022/04/01/valter-yakyjzahyshhav-krayinu-shhe-z-2014-go-zagynuv-pid-ridnym-kyuevom/>).

„Віто”. Розвідник, офіцер ГУР Міністерства оборони України в Харкові. Розповідає про приїзд до Харкова ще до початку повномасштабного вторгнення, про організацію спротиву ворогові, про допомогу харків’ян українським військовослужбовцям, про роль медиків та бізнесу. Переконає: „Населення Харківської області – наші очі й вуха. Ба більше: ми отримуємо дані від цивільних людей із російського Белгорода, й не тільки. Вони дивом виходять на наші „пабліки”, скидаючи інформацію про рух ворожих військ у сторону України, їхній склад”. Пояснює розвідувальну діяльність підрозділу: він заходить у сіру зону і спільно із ЗСУ ліквідовує ворога. Розповідає про ворога, його підготовку і часом небажання воювати з українцями. (Віктор Шевченко. Про лицарів „чорного плаща й кинджалу” – у війні з росіянами. *АрміяInform*. URL: <https://armyinform.com.ua/2022/04/01/prolyczariv-chornogoplashhu-j-kyndzhalu-u-vijni-z-rosiyanamy/>).

„Валі”. Доброволець, канадський снайпер, входить до складу 22-го Королівського полку. Має 12 років військового досвіду. Виконував бойові завдання в Афганістані, Іраці та Сирії. В Україну покликав товариш, теж військовослужбовець. „Валі” вражений безстрашністю українських бійців. Не розкриває своє ім’я. У цивільному житті – програміст. (В Україні неймовірні

солдати: канадський снайпер „Валі” ділиться враженнями від боїв з росіянами. *Інтерв'ю з України*. URL: <https://rozмова.wordpress.com/2022/04/03/valli/#more-92796>).

Друг „Сталкер”. Боєць добровольчого батальйону „Сонечко” Антолик Іван. Проживав на Закарпатті, мешканець Виноградівської міської громади. Загинув 1 квітня 2022 р., виконуючи дводобове рейдове завдання з метою зупинити ворожу танкову колону (місце – не уточнено). (*Вікіпедія*: Втрати силових структур внаслідок російського вторгнення в Україну (1 квітня – 15 квітня 2022)).

Друг „Самурай”. Боєць добровольчого батальйону „Сонечко” Романов Ярослав. Проживав на Закарпатті, мешканець Виноградівської міської громади. Загинув 1 квітня 2022 р., виконуючи дводобове рейдове завдання з метою зупинки ворожої танкової колони (місце – не уточнено). (*Вікіпедія*: Втрати силових структур внаслідок російського вторгнення в Україну (1 квітня – 15 квітня 2022)).

„Монгол”. Військовослужбовець НГУ (прізвище та ім'я відсутні), служив у батальйоні спеціального призначення „Донбас”. Загинув 1 квітня 2022 р. у бою за м. Попасна Луганської області. (*Вікіпедія*: Втрати силових структур внаслідок російського вторгнення в Україну (1 квітня – 15 квітня 2022)).

„Маяк”. Військовослужбовець полку „Азов” НГУ Шастун Ігор Михайлович, старший сержант. Народився 23. 02. 1993 р. у Маріуполі. Працював на металургійному комбінаті імені Ілліча. З 2015 р. захисник України, служив у прикордонній службі, пізніше в „Азові”. Дружина і молодший брат теж військовослужбовці, мав сина Давида. Оборонець Маріуполя. Загинув 1 квітня 2022 р. „внаслідок авіаудару по перехрестю вулиці Зелінського і проспекту Миру. Осколком Ігореві відірвало ногу і йому не змогли надати медичну допомогу. Помер від втрати крові. Цивільні поховали його біля дев'ятиповерхівки”. Нагороджений орденами „За мужність” III ступеня і (помертньо) II ступеня. (Втрати силових структур внаслідок російського вторгнення в Україну (1 квітня – 15 квітня 2022)). *Вікіпедія*).

2 квітня 2022 р.

Вікіпедія розкриває фрагменти повсякденного життя військовослужбовців з позивними „*Крава*”, „*Стікс*”.

„*Крава*”. Військовослужбовець ЗСУ (підрозділ не уточнено) Кравченко Володимир. Доброволець з 24 лютого 2022 р., 26 років. Один із тих, хто в кінці березня прилетів у Маріуполь, щоб підсилити гарнізон. Загинув 2 квітня 2022 р. у бою за місто. (Втрати силових структур внаслідок російського вторгнення в Україну (1 квітня – 15 квітня 2022). *Вікіпедія*).

„*Стікс*”. Військовослужбовець НГУ (підрозділ не уточнено) Распутний Сергій Петрович, молодший лейтенант. Оборонець Маріуполя. Загинув 2 квітня 2022 р. Посмертно нагороджений орденом „За мужність” III ступеня. (Втрати силових структур внаслідок російського вторгнення в Україну, 16 травня – 31 травня 2022). Додатково (згідно з указами Президента). *Вікіпедія*).

3 квітня 2022 р.

АрміяInform*, *Вікіпедія обговорюють фрагменти повсякденного життя військовослужбовців з позивними „*Боцман*”, „*Карат*”, „*Дельта*”, „*Кремін*”, „*Миша*”, „*Казімір*”/ „*Ада-дамс*”, „*Фамас*”, „*Патрік*”/„*Каиштан*”.

„*Боцман*”. Штаб-сержант, навідник-оператор БМП Сергій Григорович Кулик, кулеметник. Учасник АТО. 24 лютого 2022 р. повернувся до побратимів і захищав Гостомель. У день звільнення міста в одному з боїв викликав вогонь противника на себе, щоб зберегти життя бійців групи. Педагог за освітою, у мирному житті працював вчителем фізкультури. Житель села Старичі, що на Яворівщині (Львівська обл.). Указом Президента України йому присвоєно звання „Герой України” посмертно. (Герой України Сергій Кулик викликав вогонь на себе, щоб врятувати побратимів. *АрміяInform*. URL: <https://armyinform.com.ua/2022/04/03/geroj-ukrayiny-sergij-kulyk-vyklykav-vogon-na-sebe-shhob-vryatuvaty-pobratymiv/>).

„Карат”. Військовослужбовець ЗСУ, боєць снайперського підрозділу морської піхоти. Розповідає про обсяг роботи снайперів „від виходу у визначений район, розвідки і спостереження цілей до знищення живої сили та техніки противника та успішного відходу до точки евакуації”. **„Дельта”**. Військовослужбовець ЗСУ, боєць снайперського підрозділу морської піхоти. Продовжує розмову про тренування снайперів: „Ми відпрацювали висування відділень та зайняття позицій. Найбільше уваги приділили елементам прихованого тактичного пересування і маскуванню позицій. Адже на війні ворога вбиває гвинтівка, але ефективне маскування рятує життя наших воїнів”. (Володимир Віват. Швидкі, вірні та самостійні рішення – основа підготовки снайперів до боїв із загарбниками. *АрміяInform*. URL: <https://armyinform.com.ua/2022/04/03/shvydki-virni-ta-samostijni-rishennya-osnova-pidgotovky-snajperiv-do-boyiv-iz-zagarbnykam/>).

„Кремін”. Військовослужбовець ЗСУ Кравченко Андрій Анатолійович, капітан, 1981 р. н. Бойовий досвід з 2014 р., воював у складі 25 ОМПБ „Київська Русь”. Потрапив в оточення біля Дебальцево, поранений. З контузією керував артилерією, щоб українські війська могли вийти з оточення. Одужавши, повернувся до наукової роботи: як кандидат хімічних наук працював в Інституті хімії поверхонь ім. О. О. Чуйка НАН України, розробляв кровозупинні гемостатики. Нагороджений Орденом „Народний герой України”. Оборонець України після повномасштабного вторгнення. Підірвався на міні 3 квітня 2022 р. поблизу с. Гоголів, що в Броварському р-ні Київської обл. Нагороджений орденом „За мужність” III ступеня (по-смертно). (Втрати силових структур внаслідок російського вторгнення в Україну (1 квітня – 15 квітня 2022). *Вікіпедія*).

„Миша”. Військовослужбовець НГУ Навроцький Михайло Володимирович, старший солдат. Народився 22 листопада 1990 р. у Києві. Служив у полку „Азов” з 2014 р., водій бронетомобіля. Загинув 3 квітня 2022 р., обороняючи Маріуполь. Посмертно нагороджений орденом „За мужність” III ступеня. Поховали Воїна 21 березня 2023 р. у с. Вишеньки на Київщині,

де він проживав. (Втрати силових структур внаслідок російського вторгнення в Україну (1 квітня – 15 квітня 2022). *Вікіпедія*).

„Казімір”/„Аддамс”. Військовослужбовець ОЗСП „Азов” НГУ Дерев’янка Олександр Анатолійович. 24 роки, зі Сміли (Черкаська обл.), проживав у Києві, потім у Черкасах. Загинув 3 квітня 2022 р., обороняючи Маріуполь. Поховали Воїна 14 січня 2023 р. у м. Черкаси. Посмертна нагорода – орден „За мужність” III ступеня. (Втрати силових структур внаслідок російського вторгнення в Україну (1 квітня – 15 квітня 2022). *Вікіпедія*).

„Фамас”. Військовослужбовець НГУ Божко Андрій Юрійович. Народився 31 липня 1998 р. у Кривому Розі (Дніпропетровська обл.). Здобував вищу освіту, але не закінчив університет. Служив у Французькому іноземному легіоні, потім в полку „Азов” НГУ. Загинув 3 квітня 2022 р., обороняючи Маріуполь. Нагороджений орденом „За мужність” III ступеня (посмертно). Похований на Алеї Героїв Центрального кладовища у Кривому Розі. (Втрати силових структур внаслідок російського вторгнення в Україну, 1 квітня – 15 квітня 2022). *Вікіпедія*).

„Патрік”/„Каштан”. Військовослужбовець ОЗСП „Азов” НГУ Запольський Тарас Володимирович, санітар. Оборонець Маріуполя. Загинув 3 квітня 2022 р. в одному із боїв. Нагороджений орденом „За мужність” III ступеня (посмертно). (Втрати силових структур внаслідок російського вторгнення в Україну (16–30 квітня 2022). Додатково (згідно з указами Президента України). *Вікіпедія*).

4 квітня 2022 р.

АрміяInform, Вікіпедія, Суспільне.Новини обговорюють фрагменти повсякденного життя військовослужбовців з позивними **„Фахівець”, „Раф”, „79-й”**

„Фахівець”. Командир підрозділу ЗСУ, який визволяв Чернігівщину. Розповідає про бої біля одного із сіл і відзначає подвиг Назара Небожинського, старшого сержанта, який ціною свого життя врятував групу побратимів. Був бій, противник,

який кількісно переважав, від несподіваної атаки українців розгубився (це зрозуміли із захопленого радіо), спершу відступили колонами кадірівці, тому що українські бійці знищили три танки і 5 бронемашин ворога. На жаль, у бою загинув рівнянин, навідник БМП Назар Небожинський; він врятував життя 20-ти наших бійців, підбивши три ворожі броні, але гармата, в яку він поціливі, в останню мить вистрілила... Один із побратимів доповнює: „Небожинський Назар – справжній герой. Він нас врятував своїм життям”. Назар мав 23 роки, закінчив Національний університет водного господарства та природокористування. (Михайло Чубай. Загиблий Герой із Рівного ціною власного життя врятував 20 воїнів. *АрміяInform*. URL: <https://armyinform.com.ua/2022/04/04/za-gyblyj-geroj-iz-rivnogo-czinoyu-vlasnogo-zhyttya-vryatuvav-20-voyniv/>).

„Раф”. Військовослужбовець ВМС ЗСУ, старший матрос Агаєв Рафаїл Рамізович. Співзасновник „Pizza veterano”. Загинув 4 квітня 2022 р., обороняючи Маріуполь. Похований у Києві на Лісовому цвинтарі. Нагороджений орденом „За мужність” III ступеня (посмертно). (Втрати силових структур внаслідок російського вторгнення в Україну (1 квітня – 15 квітня 2022). *Вікіпедія*).

„79-й”. Військовослужбовець ОЗСП „Азов” з 2017 р. Спірідонов Павло Геннадійович, старший сержант. Народився в с. Урожайне (Запорізька обл.), 35 років. Учасник АТО. Планував вступити до університету. Оборонець Маріуполя, загинув 4 квітня 2022 р. у бою за місто. Залишилися батьки, дружина та двоє дітей. Нагороджений орденом „За мужність” III ступеня (посмертно). Тіло Воїна кремували в Києві. (Додатково (згідно з указами Президента України) // *Вікіпедія*: Втрати силових структур внаслідок російського вторгнення в Україну (16–30 квітня 2022). За інформацією іншого джерела, „*Суспільне.Новини*”, Павло Спірідонов загинув в оборонному бою на південному сході 4 квітня 2022 р. (І. Єрохіна. Загинув у боях на Донеччині: у Житомирі попрощалися з військовим Павлом Спірідоновим. *Суспільне.Новини*. 3 квітня 2023.

<https://suspilne.media/434118-zagynuv-u-boah-na-done-csini-uzitomiri-poprosalisa-z-vijskovim-pavlom-spiridonovim/>).

5 квітня 2022 р.

АрміяInform, BABYLON'13, Українська правда, Вікіпедія розкривають фрагменти повсякденного життя військово-службовців з позивними „Відьмак”; „Домовой”, „Чорний”, „Хижий”, „Тойота”, „Кардан”; „Вікінг”, „Домовой”, „Тойота”, „Кардан”, „Чорний”, „Сірий”; „Ловець”, „Дракон”, „Дикий”, „Топтала”; „Балу”, „Пенсія”, „Ярий”.

„Відьмак”. Бойовий медик, солдат одного з підрозділів ТрО Львівщини Олег, родом з Стрийського району (Львівська обл.). Позивний обрав під впливом місії героя циклу романів „Відьмак” А. Сапковського нищити монстрів. Випускник богословської академії у Відні, написав дипломну роботу з психології про подолання кризових станів та ПТРС у воїнів-учасників АТО/ООС. Відзначає роль побратимів, яким можна довірити своє життя. Має символічний оберіг – татуювання у вигляді українського орнаменту. (Володимир Скоростецький. „Відьмак»: місія – знищувати нечисть і захищати людей. *АрміяInform*. URL: <https://armyinform.com.ua/2022/04/05/vidmak-misiya-znyshhuvaty-nechyst-i-zahyshhaty-lyudej/>).

„Домовой”, „Чорний”, „Хижий”, „Тойота”, „Кардан”. Група військовослужбовців ЗСУ, яка перебуває в засідці біля екрана управління протитанковим ракетним комплексом „Стугна- П”. Бійці помічають техніку ворога і починають діяти. (5 квітня 2022 р. Полювання на „Буратіно. BABYLON'13. URL:https://www.youtube.com/watch?v=_PfOwUp_dos).

„Вікінг”, „Домовой”, „Тойота”, „Кардан”, „Чорний”, „Сірий”. Військовослужбовці ЗСУ, які нищать ворога протитанковим ракетним комплексом „Стугна”. (5 квітня 2022 р. ПТРК „Стугна” працює. Удар по ворожій колонії окупантів. *Українська правда*. URL: https://www.youtube.com/watch?app=desktop&v=8FrYM7CxYsU&embeds_euri=https%3A%2F%2Fwww.nta.ua%2F&feature=emb_imp_woyt).

„Ловець”. Командир роти окремої механізованої бригади імені гетьмана Івана Сірка Андрій. Розповідає, що більша частина бійців має досвід боїв з часу АТО/ООС. Підкреслює готовність до бою нових воїнів, які ще недавно були необстріляним поповненням. **„Дракон”**. Навідник-оператор БТР-4Е Сергій. Розповідає про влаштовану ворогові засідку і спалену колону ворожої техніки. **„Дикий”**. Заступник командира роти офіцер Іван. Розповідає про тактику боїв противника, про побачене в рідному Маріуполі. Підкреслює мотивованість бійців: „На рахунку наших хлопців – „Гради”, „КАМАЗи”, БМП і БТР, автотехніка з живою силою та боєприпасами. І хлопці в нас – це щось! Один „Топтала” чого тільки вартий. **„Топтала”**. Навідник-оператор БТР-4Є Влад, харків’янин. Аналізує бої з противником у Харкові. Працює на БТР. (Віктор Шевченко. „Характерники” окремої бригади утилізують орків під Харковом у режимі нон-стоп. *АрміяInform*. URL: <https://armyinform.com.ua/2022/04/05/harakternyky-okremoyi-brygady-utylyzuyut-orkiv-pid-harkovom-u-rezhymi-non-stop/>).

„Балу”. Сержант, головний сержант десантно-штурмової роти 80 ОДШБр Балюк Володимир Петрович. Народився в с. Сереховичі Старовижівського району Волинської області. Мав досвід виконання бойових завдань під час ООС. Герой України (посмертно). Отримав 5 квітня 2022 р. смертельне осколкове поранення в бою з ворогом біля населеного пункту на півдні України, знищивши дві ворожі БМД та чимало живої сили противника завдяки застосуванню ПТРК „Джавелін” та „NLAW”. (Втрати силових структур внаслідок російського вторгнення в Україну (1 квітня – 15 квітня 2022). *Вікіпедія*).

„Пенсія”. Військовослужбовець Морської піхоти України (не уточнено підрозділ) Сергій з Миколаєва. Загинув у бою 5 квітня 2022 р. (Втрати силових структур внаслідок російського вторгнення в Україну (1 квітня – 15 квітня 2022). *Вікіпедія*).

„Ярий”. Старший солдат, військовослужбовець 80-ї ОДШБр Ярина Роман Іванович. Народився 15 червня 1989 р. у Львові, випускник школи №32, Львівського екологічного технікуму, а пізніше й Національного університету „Львівська політех-

ніка”, магістр. Учасник Революції гідності, АТО: воював у складі ДУК „Правий сектор”, у 57-й мотопіхотній бригаді ЗСУ. Захисник України після повномасштабного вторгнення: виконував бойові завдання у складі 80-ї окремої десантно-штурмової бригади ЗСУ. Загинув 5 квітня 2022 р. у боях поблизу села Новознесенське на Херсонщині. Посмертна нагорода – орден „За мужність” III ступеня. (Втрати силових структур внаслідок російського вторгнення в Україну (1 квітня – 15 квітня 2022). *Вікіпедія*).

6 квітня 2022 р.

АрміяInform, Вікіпедія розкривають фрагменти повсякденного життя військовослужбовців з позивними „Кармелюк”, „Сліва”, „Вогник”; „Сіон”, „Краб”, „Крепиш”, „Злий”, „Бізон”.

„Кармелюк”. Боець підрозділу національного спротиву Борис Гуменюк. Письменник. Учасник Євромайдану. Війну періоду АТО завершив заступником командира батальйону „ОУН”. З 2015 р. голова Української Військової Організації. Оборонець України після повномасштабного вторгнення ворога, з 22 червня 2022 р. виконував бойові завдання в складі добровольчого батальйону „ОУН” у Писках. В інтерв’ю підкреслює: „У мирний час воїнів вчать професії від 180 днів до 5 років, а нині нам дали на підготовку до бойового завдання лише кілька діб. Тому вчимося і вдень і вночі. Виходу немає. Брак деяких професійних навичок замінює шалена мотивація”. Пояснює, чому не може писати: „...Я сьогодні відчуваю себе більше солдатом, ніж поетом. Можливо, настане час, відпочине моя муза, і щось видам”. Оскільки виявив у собі ще й талант художника, то трактує малювання за арт-реабілітацію. ***„Сліва”.*** Боець підрозділу національного спротиву Сергій Пантюк, автор 18 поетичних збірок, дитячих повістей, збірки новел та ін., твори якого перекладені 15 мовами. ***„Вогник”.*** Боець підрозділу національного спротиву Дмитро Лінартович. Актор, головний герой фільму „Той, хто пройшов крізь вогонь”. Розповідає про сприйняття побратимів: „Деякі вчинки наших бійців я пропускаю крізь себе, ставлю себе на їхнє місце. У мене десь усередині

існує така собі „скарбничка”, де я відкладаю епізоди з життя військових, які мене зачепили, які не залишили байдужим”. (Олександр Тереверко. Творчий екіпаж: у добровольцях два письменники та актор. *АрміяInform*. URL: <https://armyinform.com.ua/2022/04/06/tvorchyj-ekipazh-u-dobrovolczyah-dva-pysmennyky-ta-aktor/>).

„Сіон”. Військовослужбовець ЗСУ. У мирному житті – виконавчий директор девелоперської фірми. Розповідає про підготовку до повномасштабного вторгнення: „Я серйозно ставився до попереджень наших країн-партнерів про те, що буде вторгнення. Тому купив бронжилет, ремінно-плечову систему, все закупив, що стосувалось тактичних аксесуарів. І після того, як путін у ніч з 23 на 24 лютого оголосив про так звану спецоперацію, а по суті широкомасштабну війну, я посадив всю родину до машини... Ми виїжджали з міста, і якраз вже летіли ракети. На заході нашої країни я залишив свою сім'ю і повернувся. Одразу пішов до центру територіального комплектування”. Підкреслює потребу медичних знань і навичок. Відзначає роль побратимів, які мають досвід участі в АТО і допомагають новачкам. (Євген Проворний. „Ти рвешся в бій, хочеш бути героєм, щоб виправдати довіру” – військовий із позивним „Сіон”. *АрміяInform*. URL: <https://armyinform.com.ua/2022/04/06/ty-rveshsya-v-bij-hochesh-buty-geroyem-shhob-vypravdaty-doviru-vijskovyj-iz-pozyvnyum-sion/>).

„Краб”. Військовослужбовець з роти охорони територіального центру комплектування. Розповідає про оборону Бородянки і про розвідувальну та диверсійну роботу після окупації. (Євген Проворний. Француз із Бородянки – Україна мій дім! *АрміяInform*. URL: <https://armyinform.com.ua/2022/04/06/franczuz-iz-borodyanky-ukrayina-mij-dim/>).

„Крепиш”.0 Військовослужбовець ЗСУ Оцерклевич Віктор Ярославович, капітан, заступник командира механізованого батальйону 17 ОТБр. Народився 10 травня 1986 р. у Болграді Одеської обл., проживав у Кривому Розі. Мав досвід бойових дій в АТО. Захисник України в час повномасштабного вторгнення ворога. Загинув 6 квітня 2022 р. у Луганській обл., оборо-

няючи 29 блокпост біля смт Новотошківське. Герой України (посмертно). Залишилися дружина і дві доньки. (Втрати силових структур внаслідок російського вторгнення в Україну (1 квітня – 15 квітня 2022). *Вікіпедія*).

„Злий”. Командир відділення снайперів батальйону спеціального призначення НГУ „Донбас» 15 ОП НГУ Усік Руслан Вікторович, молодший сержант, народився 23 лютого 1969 р. у м. Стрий Львівської обл. Учасник Революції гідності. Один із тих, хто сформував свій бойовий досвід 2015 р. у боях за Широкине і Сартану. Проживав у Краматорську. Після повномасштабного вторгнення ворога разом з дружиною поїхав на війну. Загинув біля Попасної на Луганщині. Посмертна нагорода – орден „За мужність” III ступеня. (Втрати силових структур внаслідок російського вторгнення в Україну (1 квітня – 15 квітня 2022). *Вікіпедія*).

„Бізон”. Військовослужбовець 57 ОМПБр Тихоненко Юрій Володимирович, головний майстер-сержант. Мав досвід бойових дій 2015 р. поблизу Горлівки, біля шахт „Бутівка” та „Південна”, Донецького аеропорту, Зайцевого, Піски та ін. Загинув у бою на Луганщині. (Втрати силових структур внаслідок російського вторгнення в Україну, 1 квітня – 15 квітня 2022). *Вікіпедія*).

7 квітня 2022 р.

Вікіпедія, Трибуна героїв розкривають фрагменти повсякденного життя військовослужбовців з позивними „Індеєц”, „Сіма”, „Паштет”, „Феліні”.

„Індеєц”. Військовослужбовець ОЗСП „Азов» НГУ Янін Олексій. Народився 5 жовтня 1983 р. у Запоріжжі. Чемпіон України з кікбоксингу та чемпіон світу з тайського боксу („му-ай-тай”). Доброволець, вступив у ЗСУ в 2014 р. Оборонець Маріуполя в час повномасштабного вторгнення. Загинув 7 квітня 2022 р., захищаючи місто. (Втрати силових структур внаслідок російського вторгнення в Україну, 1 квітня – 15 квітня 2022). *Вікіпедія*).

„Сіма”. Військовослужбовець ОЗСП „Азов» НГУ Грачов Максим Олегович, старший солдат, старший кулеметник. Народився 14 жовтня 1989 р. у Кривому Розі. Випускник гірничого технікуму. У полку „Азов” з 2016 р. Оборонець Маріуполя в час повномасштабного вторгнення ворога. Переправлявся 7 квітня 2022 р. із заводу „Азовсталь” у порт на човні, в який влучила ракета противника. Посмертно нагороджений орденом „За мужність” III ступеня. (Втрати силових структур внаслідок російського вторгнення в Україну (1 квітня – 15 квітня 2022)). *Вікіпедія*).

„Паштет”. Військовослужбовець ОЗСП „Азов” НГУ Потішка Роман Михайлович, старший лейтенант, командир 3-ї бойової групи розвідки. Народився 13 червня 1995 р. у Кропивницькому. Студент Національного авіаційного університету. З 2014 р. у полку „Азов»: учасник Павлопіль-Широкінської операції, боїв за Світлодарську дугу, Мар’їнку та Красногорівку, нагороджений орденом Богдана Хмельницького III ступеня. Оборонець Маріуполя. Загинув 7 квітня 2022 р. у бою за місто. Нагороджений орденом „За мужність” III ступеня та званням „капітан” (посмертно). Попошались з Воїном 22 серпня 2023 р. у Львові. (Додатково (згідно з указами Президента України). (Втрати силових структур внаслідок російського вторгнення в Україну, 16–30 квітня 2022 р.). *Вікіпедія*). За інформацією іншого джерела, фонду „Трибуна героїв”, командир третьої бойової групи полку „Азов” Потішка Роман Михайлович, оборонець Маріуполя, родом зі Львова, загинув 7 квітня 2022 р. у час виконання бойового завдання. (*Трибуна героїв*. <https://www.standsofheroes.com/tribuna-geroev/roman-pashtet-potishka>).

„Феліні”. Військовослужбовець ОЗСП „Азов” НГУ Савчук Сергій Вікторович, сержант. Народився 28 січня 1994 р. у Вінниці. Загинув 7 квітня 2022 р., місце не уточнено. Посмертно нагороджений орденом „За мужність” III ступеня. (Втрати силових структур внаслідок російського вторгнення в Україну, 16 травня – 31 травня 2022. Додатково (згідно з указами Президента). *Вікіпедія*).

8 квітня 2022 р.

АрміяInform, Новинарня, Вікіпедія обговорюють фрагменти повсякденного життя військовослужбовців, їхні позивні „Фізрук”, „Хаммер”, „Хаммер, „Хаммер”, „Фокус”, „Раф”, „Айфон”.

„Фізрук”. Головний сержант, боєць Окремого батальйону територіальної оборони в Харкові Максим. До повномасштабної війни служив у ЗСУ, звільнився, а після 24 лютого 2022 р. знову одягнув військову форму. Розповідає про себе: „Після звільнення з армії я працював вчителем фізкультури в одній зі шкіл-інтернатів Харкова. Вже о 5:20 24 лютого я евакуював останнього учня до підвалу, передав дітей у надійні руки, заїхав додому переодягтися – і ось я тут”, у батальйоні. Він навчає веденню боїв в умовах міста, зокрема навикам рукопашних боїв. Підкреслює, що всі підлеглі дуже вмотивовані. (Оксана Іванець. Як опановують військову справу тероборонці Харківщини. *АрміяInform*. URL: <https://armyinform.com.ua /2022/04/08/yak-opanovuyut-vijskovu-spravu-teroboroncz-harki-vshhyny>).

„Хаммер”. Командир 2-го окремого батальйону Добровольчого українського корпусу „Правий сектор”, легалізованого у склад ЗСУ Тарас Бобанич, молодший лейтенант. Народився в Трускавці на Львівщині. Випускник юридичного факультету Львівського державного університету внутрішніх справ. Учасник Революції гідності. Член проводу політичної партії „Правий сектор”. Бойовий досвід Воїна формувався з 2014 р. Загинув 8 квітня 2022 р. у час повномасштабного вторгнення військ РФ, виконуючи бойове завдання біля села Вірнопілля на Харківщині. Герой України (2022 р.) посмертно. (На Ізюмському напрямку загинув один із лідерів „Правого сектора” Тарас „Хаммер” Бобанич. *Новинарня*. URL: <https://novynarnia.com/2022/04/08/na-izyumskomu-napryamku-zagynuv-odyn-iz-lideriv-duk-pravyj-sektor-taras-hammer-bobanych/>).

„Хаммер”. Командир 2-го окремого батальйону (2-ї резервної сотні) ДУК ПС Бобанич Тарас Миколайович. Народився 15 березня 1989 р. у Трускавці Львівської обл. Навчався у Львівському державному університеті внутрішніх справ. Член проводу

Політичної партії „Правий сектор”. Брав участь у Революції гідності. Захисник України з 2014 р. Загинув у бою в селі Вірнопілля на Харківщині. Герой України (посмертно). (Втрати силових структур внаслідок російського вторгнення в Україну, 1 квітня – 15 квітня 2022). *Вікіпедія*).

„Фокус”. Військовослужбовець ЗСУ, боєць 4-ї роти 2-го окремого батальйону ДУК ПС Синьків Володимир Тарасович, старший солдат. Народився в 1998 р. у с. Микуличин Івано-Франківської обл. З 18-ти років воював у складі 10 ОГШБр. Захисник України в час повномасштабного вторгнення ворога: 24 лютого 2022 р. долучився до ДУК „Правий сектор”. Отримав поранення, але продовжував нищити ворогів. Бій 8 квітня 2022 р. був останнім: „Комбат, 2 бійці, одним із яких був Фокус, прикривали відхід побратимів, коли по ним почали бити танки. Саме вони і вбили командира друга Хаммера. Одразу прилетів другий ворожий снаряд, через який загинув Фокус: він закрив собою медика і так врятував йому життя”. Залишилися дружина і троє дітей. Посмертна нагорода – орден „За мужність” III ступеня. (Втрати силових структур внаслідок російського вторгнення в Україну, 1 квітня – 15 квітня 2022). *Вікіпедія*).

„Раф”. Військовослужбовець 503 ОБМП ВМС ЗСУ Агаєв Рафаель. Народився 3 березня 1979 р. Досвід бойових дій з 2014 р. Співзасновник київської піцерії „Pizza Veterano”. Захисник Маріуполя. Загинув 8 квітня 2022 р. у бою за місто. (Втрати силових структур внаслідок російського вторгнення в Україну, 1 квітня – 15 квітня 2022). *Вікіпедія*).

„Айфон”. Сержант, військовослужбовець 503 ОБМП ВМС ЗС України Ярмолаш Ігор Володимирович. Досвід бойових дій з 2014 р. Оборонець України після повномасштабного вторгнення. Загинув 8 квітня 2022 р. у бою (місце не уточнено). Посмертно нагороджений орденом „За мужність” III ступеня. (Втрати силових структур внаслідок російського вторгнення в Україну, 1 квітня – 15 квітня 2022). *Вікіпедія*).

9 квітня 2022 р.

АрміяInform, Вікіпедія обговорюють фрагменти повсякденного життя військовослужбовців з позивними Друг „Крот”, „Ромашка”, „Масон”, „Риба”, „Аттила”, „Юрець”, „Рам”.

Друг „Крот”. Боєць добровольчого батальйону „Сонечко” Крит Тарас Романович. Львів’янин, який загинув на Київщині 31 березня 2022 р. Поховали Воїна на Личаківському кладовищі у Львові. (Львівська громада провела в останню путь захисників України Юрія Руфа та Тараса Крита. *АрміяInform*. URL: <https://armyinform.com.ua/2022/04/09/lvivska-gromada-provela-v-ostannyu-put-zahysnykiv-ukrayiny-yuriya-rufa-ta-tarasa-kryta/>)

„Ромашка”. Лікар, яка ще й художниця. Її картини бачать поранені. Вважає, що мистецтво відіграє зіціловальну роль: „...арттерапія має надзвичайно позитивний та заспокійливий ефект для поранених хлопців, які проходять у нас лікування”. Талант до малювання перейняла від батька. (Оксана Уретій. Коли творчість лікує: у Вінницькому госпіталі відбувається виставка картин лікаря з позивним „Ромашка”. *АрміяInform*. URL: <https://armyinform.com.ua/2022/04/09/koly-tvorchist-likuye-u-vinnyczkomu-gospitali-vidbuvayetsya-vystavka-kartyn-likarya-z-pozyvny-m-romashka/>)

„Масон”. Підполковник підрозділу Державної прикордонної служби України Дашко Ігор Тарасович. Народився 18 червня 1977 р. у Самборі Львівської обл. Випускник Академії Державної прикордонної служби України. Герой України (посмертно). Загинув 9 квітня 2022 р., захищаючи Маріуполь: підірвав себе разом із радіостанцією, щоб вона не потрапила до ворога. Останні слова в радіоефірі „Слава Україні”. (Втрати силових структур внаслідок російського вторгнення в Україну (1 квітня – 15 квітня 2022). *Вікіпедія*).

„Риба”. Військовослужбовець ОЗСП „Азов» Національної гвардії України Рибальченко Данііл Аркадійович, головний сержант. Народився 10 квітня 1995 р. у м. Таврійськ Херсонської обл. Оборонець України в час повномасштабного вторгнення. Загинув 9 квітня 2022 р., захищаючи Маріуполь.

Нагороджений орденом „За мужність” III ступеня та посмертно орденом „За мужність” II ступеня. (Втрати силових структур внаслідок російського вторгнення в Україну (1 квітня – 15 квітня 2022). *Вікіпедія*).

„Амтіла”. Капітан, командир роти 24 ОМБр Яремків Дмитро Ігорьович. Народився в смт. Новий Яричів Львівської обл., 23 роки. Випускник Національної академії сухопутних військ ім. гетьмана Петра Сагайдачного. У 2021 р. отримав медаль „За військову службу Україні”. Загинув 9 квітня 2022 р. під час артилерійського обстрілу біля м. Попасна на Луганщині. Посмертна нагорода – орден „За мужність” III ступеня. (Втрати силових структур внаслідок російського вторгнення в Україну (1 квітня – 15 квітня 2022). *Вікіпедія*).

„Юрси”. Військовослужбовець ОЗСП „Азов” НГУ Лучечко Юрій Васильович, солдат, снайпер-розвідник. Народився 19 травня 1999 р. у смт Великий Любін Львівської обл. Займався спортом, зокрема паверліфтингом, призер багатьох змагань. Захисник України. Загинув 9 квітня 2022 р. у бою під час оборони Маріуполя. Посмертно нагороджений орденом „За мужність” III ступеня. Залишилися батьки та сестра. (Втрати силових структур внаслідок російського вторгнення в Україну (1 квітня – 15 квітня 2022). Запис позивного за 14 квітня 2022 р.). *Вікіпедія*).

„Рам”. Військовослужбовець ОЗСП „Азов» НГУ Гипик Богдан Євгенович, майор. Служив разом з братом Ярославом. Оборонець Маріуполя. Загинув не пізніше 9 квітня 2022 р. (дата потребує уточнення). Посмертно нагороджений орденом „За мужність” III ступеня. (Втрати силових структур внаслідок російського вторгнення в Україну (16 травня–31 травня 2022). Додатково (згідно з указами Президента). *Вікіпедія*).

10 квітня 2022 р.

Національний Корпус, Вікіпедія розкривають фрагменти повсякденного життя військовослужбовців з позивними „Берсерк”, „Бізон”, „Свят”, „Зброяр”/„Крейсер”, „Джура”.

„Берсерк”. Бойовий медик „Азову” з підрозділу протитанкової роти, хірург-ортопед, 27-річний киянин, який останні роки проживав у Бородянці. Розповідає про свій досвід у вивченні питань ветеринарної медицини. Любить спорт і займається його різними видами. Учасник Майдану. За плечима в нього виконані бойові завдання у складі десантно-штурмової бригади в роки АТО (Луганський аеропорт, Щастя). У час повномасштабного вторгнення ворога, як десантник, розвідник, контррозвідник і бойовий медик, брав участь у боях за Бучу, Ірпінь, Мощун, Горянку та на Житомирській трасі. Для Воїна повномасштабна війна є продовженням подій 2014-2015 рр., вважає події цього періоду за „передмову” до Великої війни 2022 р. Відзначає згуртованість українців у час опору агресору. Вірить у перемогу. Для нього ідея перемоги полягає у збереженні територіальної цілісності України (АЗОВ: Герої серед нас. Вип. 2. Чому медик-ветеринар став на захист України? *Національний Корпус*. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=tG4EQAFKQMY>)

„Бізон”. Боєць 1-ї окремої комендантської чоти „Сокіл” добровольчого батальйону „ОДЧ Карпатська Січ” Дубров Геннадій Олександрович. Народився на Миколаївщині 14 серпня 1992 р. у смт Криве Озеро. Учасник Революції гідності. Досвід бойових дій від 2014 р., кіборг. Захисник України в час повномасштабного вторгнення. Загинув 10 квітня 2022 р. на Харківщині. (Втрати силових структур внаслідок російського вторгнення в Україну (1 квітня – 15 квітня 2022). *Вікіпедія*).

„Свят”. Боєць добровольчого батальйону „ОДЧ Карпатська Січ» Свистун Святослав Юрійович. Народився 27 лютого 1992 р., киянин. Випускник міжнародного медичного коледжу. Захисник України в час повномасштабного вторгнення. Загинув 10 квітня 2022 р., виконуючи бойове завдання на Харківщині. (Втрати силових структур внаслідок російського вторгнення в Україну (1 квітня – 15 квітня 2022). *Вікіпедія*).

„Зброяр”/„Крейсер”. Снайпер добровольчого батальйону „ОДЧ Карпатська Січ» Воробйов Сергій Миколайович. Народився 7 жовтня 1965 р., м. Кам’янське Дніпропетровської обл. Учасник Революції гідності, волонтер. Захисник України в час

повномасштабного вторгнення. Загинув 10 квітня 2022 р. поблизу м. Ізюм (Харківська обл.). (Втрати силових структур внаслідок російського вторгнення в Україну (1 квітня – 15 квітня 2022). *Вікіпедія*).

„Джура”. Військовослужбовець полку „Азов” НГУ Лаврів Тарас Олегович. Народився 06. 07. 1989 р. у м. Долина. Загинув від кулі снапера 10 квітня 2022 р., коли брав участь у деблокаді Маріуполя: „Військові мали пройти трохи попід "Азовсталь", щоб передати медикаменти, зброю, забрати поранених. Вони просто не дійшли туди”. У Києві тіло Тараса кремували, тому що так він заповідав свого часу дружині, а 27 жовтня 2022 р. прах загиблого бійця привезли в рідне місто. Поховали Воїна 29 жовтня на Долинському міському кладовищі. (Втрати силових структур внаслідок російського вторгнення в Україну (1 квітня – 15 квітня 2022). *Вікіпедія*).

11 квітня 2022 р.

Вікіпедія розкриває повсякденне життя військовослужбовців, їхні позивні **„Укром”, „Француз”, „Кум”, „Морпех”, „Шкет”**.

„Укром”. Командир відділення добровольчого батальйону „ОДЧ Карпатська Січ» Волинський Владислав Вадимович. Народився 14 жовтня 1995 р. у с. Ярмолинці Роменського району Сумської обл. Захисник України в час повномасштабного вторгнення. Загинув 11 квітня 2022 р. на Ізюмському напрямку (Харківщина). Залишилися батьки. (Втрати силових структур внаслідок російського вторгнення в Україну (1 квітня – 15 квітня 2022). *Вікіпедія*).

„Француз”. Стрілець добровольчого батальйону „ОДЧ Карпатська Січ» Константинов Валерій Володимирович. Народився 28 серпня 1979 р. у м. Кропивницький. Сирота, працював на заробітках за кордоном, але повернувся в Україну для її захисту. Загинув 11 квітня 2022 р. на Ізюмському напрямку (Харківщина). (Втрати силових структур внаслідок російського вторгнення в Україну (1 квітня – 15 квітня 2022). *Вікіпедія*).

„Кум”. Стрілець добровольчого батальйону „ОДЧ Карпатська Січ» Шеляг Віталій Григорович. Народився 24 липня 1985 р. у м. Черкаси. Навчався у коледжі. Захисник України в час повномасштабного вторгнення. Загинув 11 квітня 2022 р., виконуючи бойове завдання, на Ізюмському напрямку (Харківщина). Залишилися батьки. (Втрати силових структур внаслідок російського вторгнення в Україну (1 квітня – 15 квітня 2022). *Вікіпедія*).

„Морпех”. Боець ССО „Азов Київ» НГУ Анін Руслан Юрійович. Закінчив Київський військовий ліцей ім. І. Богуна. Бойовий досвід від 2015 р.: учасник АТО/ООС. У час повномасштабного вторгнення став бойовим медиком. Загинув 11 квітня 2022 р., виконуючи бойове завдання біля с. Новозлатопіль Запорізької обл. (Втрати силових структур внаслідок російського вторгнення в Україну (1 квітня – 15 квітня 2022). *Вікіпедія*).

„Шкет”. Військовослужбовець 2-го протитанкового відділення взводу вогневої підтримки 1-ї роти оперативного призначення 1-го батальйону оперативного призначення окремого загону спеціального призначення „Азов” НГУ Соловійов Ігор Олександрович, оператор. Народився 23 жовтня 1999 р. у Довжанську Луганської обл. Захисник Маріуполя. Загинув 11 квітня 2022 р. від осколкового поранення. Посмертно нагороджений орденом „За мужність” III ступеня. (Втрати силових структур внаслідок російського вторгнення в Україну (1 квітня – 15 квітня 2022). *Вікіпедія*).

12 квітня 2022 р.

АрміяInform, Вікіпедія розкривають фрагменти повсякденного життя військовослужбовців, їхні позивні „Ангел”, „Вільха”, „Хазяїн”, „DJ”, „Ганс”, Друг „Ромбик”.

„Ангел”. Штаб-сержант Роман Гришак. На війні з 2014 р. Виконував бойові завдання на Луганщині як командир відділення протитанкового кулеметного взводу. Після 24 лютого 2022 р. воював на Сумщині, зокрема біля Глухова та Батурина, де він зупиняв просування ворога. 26 березня 2022 р. присвоєно звання Герой України з удостоєнням ордена „Золота Зірка”. (Наталія

Задверняк. Герой України Роман Гришак: бойовий шлях „Ангела”. *АрміяInform*. URL: <https://armyinform.com.ua/2022/04/12/geroj-ukrayiny-roman-gryshak-bojovyy-shlyah-angela/>).

„Вільха”. Військовослужбовець ЗСУ Ольга, полтавчанка. У цивільному житті – філолог, яка працювала з чоловіком у Голландії. Повернулася в Україну в січні 2022 р. Мала свій досвід, пов’язаний із війною: з 2014 р. займалася волонтерством, опановувала військові навички, їздила на Схід, передавала свої знання з тактичної медицини. У час повномасштабного вторгнення підписала контракт із ЗСУ. (Оксана Іванець. У перші дні широкомасштабного вторгнення росії вони повернулися в Україну, аби встати на її захист... *АрміяInform*. URL: <https://armyinform.com.ua/2022/04/12/u-pershi-dni-shyrokomasshtabnogo-vtorgnennya-rosiyyi-vonyu-povernulysya-v-ukrayinu-aby-vstaty-na-yiyyi-zahyst/>).

„Хазяїн”. Головний старшина розвідувального взводу „Вінницьких скіфів”. Брав участь у бою з противником 24 лютого 2022 р., в якому врятував групу розвідників з п’яти чоловік. У мирному житті працював у будівельній сфері. На війні з 2014 р. Вдома чекають мама і син. (Руслан Ткачук. Як розвіднику „Хазяїну” вдалося вивести побратимів з оточення. *АрміяInform*. URL: <https://armyinform.com.ua/2022/04/12/yak-rozvidnyku-hazya-yinu-vdalosya-vyvesty-pobratymiv-z-otochennya/>).

„DJ”. Солдат ЗСУ Богдан. У день запису інтерв’ю мав день народження і отримав як подарунок додатковий постріл з протитанкового гранатомета. У мирному житті – залізничник. Мріє про перемогу. (Володимир Скоростецький. Після війни відбудуємо шляхи та рейки і я повернусь на залізницю: воїн ТрО Львівщини. *АрміяInform*. URL: <https://armyinform.com.ua/2022/04/12/pislya-vijny-vidbuduyemo-shlyahy-ta-rejky-i-ya-povemus-na-zaliznyczyu-voyin-tro-lvivshh-yny/>).

„Ганс”. Військовослужбовець 24 ОМБр Рубашевський Дмитро Олегович, солдат. Народився в м. Брест (Білорусь), 30 років, правнук українця. Лауреат ордена „Народний Герой України”. Загинув 12 квітня 2022 р. на Луганщині. Залишилися дружина і син. Посмертно нагороджений орденом „За мужність”

III ступеня і посмертно „Хрестом хоробрих”. (Втрати силових структур внаслідок російського вторгнення в Україну (1 квітня – 15 квітня 2022). *Вікіпедія*).

Друг „Ромбик”. Військовослужбовець 24 ОМБр Леськів Роман Олексійович, старший солдат. Народився 30 листопада 1991 р. на Тернопільщині. З 2014 року, як доброволець, проходив службу в батальйоні „Айдар”. Захисник України в час повномасштабного вторгнення. Загинув 12 квітня 2022 р. під час евакуації поранених біля Попасної (Луганська область), коли ворог розпочав артилерійський обстріл. Нагороджений орденом „За мужність” III ступеня (посмертно). Поховали Воїна в смт Озерній (Тернопільська обл.). (Втрати силових структур внаслідок російського вторгнення в Україну (1 квітня – 15 квітня 2022). *Вікіпедія*).

13 квітня 2022 р.

АрміяInform, Національний Корпус, Вікіпедія розкривають фрагменти повсякденного життя військовослужбовців, їхні позивні „Балу”, „Одін”; „Брейк”; „Дядя Вітя”, „Лютий”, „Вогник”; „Добриня”; „Kim”; „Хакім”.

„Балу”. Командир штурмової групи Володимир Балюк, головний сержант. Учасник АТО/ООС. Захисник України в час повномасштабного вторгнення. Останній бій з силами противника, що значно переважали, провів 5 квітня 2022 р. на півдні України. Під час бою знищив дві ворожі БМД та чимало живої сили. Відзначений званням Герой України (посмертно). **„Одін”.** Офіцер-десантник, командир, який розповідає про Володимира Балюка. (Володимир Скоростецький. Герой України, десантник Володимир Балюк у своєму останньому бою підбив дві ворожі БМД. *АрміяInform*. URL: <https://armyinform.com.ua/2022/04/13/geroj-ukrayiny-desantnyk-volodymyr-balyuk-u-svoyemu-ostannomu-boyu-pidbyv-dvi-vorozhi-bmd/>).

„Брейк”. Боєць полку ССО „Азов” у Києві з 2015 р., 29-річний киянин, архітектор за освітою. У час повномасштабного вторгнення захисник України. У боях з російськими окупантами використовує протитанковий комплекс FGM-148 Javelin та

снайперську гвинтівку. (АЗОВ: Герої серед нас. Випуск 3. Для мене честь бути учасником таких історичних подій. *Національний Корпус*. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=sEg1bKL4WTM0>

„Дядя Вітя”. Інструктор роти добровольців, яким потрібно згадати армійські навички і сформувані нові. У минулому десантник, який має досвід бойових дій в Афганістані. **„Лютий”**, **„Вогник”**. Добровольці, які проходять вишкіл. (Олександр Тереве́рко. Уроки „Дяді Віті”. *АрміяInform*. URL: <https://armyinform.com.ua/2022/04/13/uroky-dyadi-viti/0>).

„Добриня”. Військовослужбовець 503 ОБМП Мешеряков Володимир. У 2015–2019 рр. був розвідником-кулеметником 72 ОМБР ім. Чорних Запорозжів. Захисник України в час повномасштабного вторгнення. Загинув у бою 13 квітня (орієнтовно), місце не уточнено. (Втрати силових структур внаслідок російського вторгнення в Україну (1 квітня – 15 квітня 2022). *Вікіпедія*).

„Кім”. Солдат 226-го окремого батальйону 127-ї окремої бригади сил територіальної оборони ЗСУ Авдєєв Олександр Іванович. Народився 12 серпня 1983 р. у с. Ганнусівка Івано-Франківської обл. Випускник Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника (спеціальність „політологія”). Учасник Революції гідності та АТО. Захисник України в час повномасштабного вторгнення. Загинув 13 квітня 2022 р. біля Харкова. Нагороджений орденом „За мужність” III ступеня (посмертно). (Втрати силових структур внаслідок російського вторгнення в Україну (1 квітня – 15 квітня 2022). *Вікіпедія*).

„Хакім”. Військовослужбовець 81-ї окремої автомобільної бригади Десантно-штурмових військ ЗСУ Головатий Володимир Васильович. Народився 23 травня 1993 р. у с. Підбережжя на Івано-Франківщині. З березня 2013 р. проходив службу у Феодосіївському батальйоні морської піхоти. Випускник Національної академії сухопутних військ ім. гетьмана Петра Сагайдачного. З перших днів повномасштабного вторгнення ворога перебував на передовій. Загинув 13 квітня 2022 р. в с. Долина Святогірської міської громади (Донецька обл.). Поховали Воїна 21 квітня в рідному селі. (Втрати силових структур

внаслідок російського вторгнення в Україну (1–15 квітня 2022 р.). *Вікіпедія*).

14 квітня 2022 р.

Національна гвардія України, АрміяInform розкривають фрагменти повсякденного життя військовослужбовців, їхні позивні „Грішка”, „Тур”, „Бродяга”.

„Грішка”. Нацгвардієць. (Нацгвардієць з позивним Грішка передає Доброго ранку. *Національна гвардія України*. URL: <https://ngu.gov.ua/naczgvardiyecz-z-pozuyvny-m-grishka-peredaye-dobрого-ranku/>).

„Тур”. Спецпризначенець Олексій Скобля. Воював за Україну від 2015 р. Доброволець з Білорусії, приєднався до тактичної групи білорусів, яка входила до Добровольчого українського корпусу, згодом легалізованого в ЗСУ. Старшому сержанту Скоблі Олексію Миколайовичу посмертно присвоєно звання „Герой України” за особисту мужність і героїзм, виявлені в захисті державного суверенітету та територіальної цілісності України, за вірність Військовій присязі (Указ Президента України №233/2022 від 12 квітня 2022 року). (Анастасія Олександрівна Білорус Олексій Скобля ціною власного життя врятував групу українських спецпризначенців. *АрміяInform*. URL: <https://armyinform.com.ua/2022/04/14/bilorus-oleksij-skoblya-czinoyu-vlasnogo-zhyttya-vryatuvav-grupu-ukrayinskyh-speczpryznachencziv/>).

„Бродяга”. Військовослужбовець підрозділу ОЗСП „Азов» НГУ Кириченко Данило Костянтинович, старший сержант. Бойовий досвід з 2014 р. Захисник України в час повномасштабного вторгнення. Загинув у Маріуполі в ніч на 15 квітня 2022 р., коли авіабомба потрапила в бункер. Посмертно нагороджений орденом „За мужність” III ступеня. (Втрати силових структур внаслідок російського вторгнення в Україну (1 квітня – 15 квітня 2022). *Вікіпедія*).

15 квітня 2022 р.

АрміяInform, Вікіпедія розкривають фрагменти повсякденного життя військовослужбовців, їхні позивні „Київ”, „Жук”. „Гаспачо”, „Зоряна”, „Інтелігент”, „Таран”, „Сидор”, „Ліпа”, „Кит”, „Буйний”, „Редя”, „Лось”, „Черя”, „Шегі”, „Дим”, „Величар”, „Слендер”, „Бард”, „Юнгер”.

„Київ”. Воїн 72-ї окремої механізованої бригади ім. Чорних Запорозжців. Розповідає про те, як 80 осіб бригади стримали російські війська під селом Мощун і багатотисячне угруповання ворога не прорвалося до Києва. Бійці бригади зайняли і втримали позиції по східному березі річки Ірпінь: вони підірвали міст і росіяни не змогли переправити основні сили. Ворог намагався використовувати понтони, але українці їх знищували. Описує звірства росіян у селі. (Історія подвигу: 80 воїнів ЗСУ стримали багатотисячне угруповання російських військ. *АрміяInform*. URL: <https://armyinform.com.ua/2022/04/15/istoriya-podvygu-80-voyiniv-zsu-strymaly-bagatotsyachne-ugrupovannya-rosijskyh-vijsk/>).

„Жук”. Солдат підрозділу ТрО Львівщини Юрій. До повномасштабного вторгнення працював у ресторанному бізнесі. Бойовий досвід мав, тому що воював у 2014–2015 рр. Активно навчається з побратимами військової справи. Мотивацією для нього стала повномасштабна війна проти України. Юрієві приємно знаходитися серед людей, які об’єдналися, щоб дати відсіч. (Володимир Скоростецький. Об’єднання народу в націю: що може краще надихати на захист? – воїн тероборони Львівщини. *АрміяInform*. URL: <https://armyinform.com.ua/2022/04/15/obyednannya-narodu-v-nacziyu-shho-mozhe-krashhe-nadyhaty-na-zahyst-voyin-teroborony-lvivshhyny/>).

„Гаспачо”. Військовослужбовець полку ОЗСП „Азов” НГУ Глущенко Богдан Володимирович. Народився 24 березня 1999 р. Захисник України в час повномасштабного вторгнення. Виконував бойові завдання спершу як номер мінометного розрахунку, пізніше – як піхотинець. Оборонець Маріуполя, загинув 15 квітня 2022 р., коли наші воїни проривалися на комбінат „Азов-сталь” з метою об’єднання з гарнізоном. (Втрати силових струк-

тур внаслідок російського вторгнення в Україну (1 квітня – 15 квітня 2022). *Вікіпедія*).

„Зоряна”. Діловод ОЗСП „Азов” НГУ Стребкова Наталія Валентинівна, сержант. Народилася в Полтаві, 45 років. Проживала в Маріуполі від 2015 р. Загинула 15 квітня 2022 р., коли багатотонний снаряд поцілив у бомбосховище. Нагороджена орденом „За мужність” III ступеня (посмертно). (Втрати силових структур внаслідок російського вторгнення в Україну (1 квітня – 15 квітня 2022). *Вікіпедія*).

„Інтелігент”. Військовослужбовець ОЗСП „Азов” НГУ Губарєв Дмитро Валерійович, солдат. Народився в Києві, 29 років. Випускник гімназії із поглибленим вивченням іноземних мов. Спершу навчався в КПІ ім. Ігоря Сікорського, пізніше – на філософському факультеті КНУ імені Тараса Шевченка. У 2021 р. підписав контракт із „Азовом”. Під час повномасштабного вторгнення надавав допомогу як парамедик. На „Азовсталі” рятував поранених. „Коли морпіхи з’єдналися на заводі з азовцями, Дмитро вже виходив на бойові завдання як звичайний солдат. Зокрема замінив гранатометника після його загибелі”. Отримав смертельне поранення 15 квітня 2022 р. під час боїв за „Азовсталь”. Посмертно нагороджений орденом „За мужність” III ступеня. В університеті відкрили іменну аудиторію в честь Воїна, однокурсники уклали „Лист у Вічність” як хронологію повідомлень Дмитра з Маріуполя. (Втрати силових структур внаслідок російського вторгнення в Україну (1 квітня – 15 квітня 2022). *Вікіпедія*).

„Таран”. Офіцер з фінансового забезпечення ОЗСП „Азов” НГУ Таранін Віталій Олександрович, старший лейтенант. Народився 16 жовтня 1986 р. у м. Красногорівка Донецької області. Захисник України в час повномасштабного вторгнення. 13 березня 2022 р. отримав важке поранення, знаходився в імпровізованому бункерному шпиталі „Азовсталі”. Загинув 15 квітня, коли ворог кинув тритонну бомбу на шпиталь. (Пізніше під час бомбардувань заводу „Азовсталь” у Маріуполі загинула 8 травня і його дружина, солдат Алла Тараніна). Посмертно нагороджений орденом „За мужність” III ступеня. (Втрати

силових структур внаслідок російського вторгнення в Україну (1 квітня – 15 квітня 2022). *Вікіпедія*).

„Сидор”. Військовослужбовець ОЗСП „Азов” НГУ Сидоренко Андрій Володимирович, старший лейтенант. Народився 16 травня 1980 р. Захисник України в час повномасштабного вторгнення. Місце загибелі 15 квітня 2022 р. не уточнено. Посмертно нагороджений орденом „За мужність” II ступеня. (Втрати силових структур внаслідок російського вторгнення в Україну (1 квітня – 15 квітня 2022). *Вікіпедія*).

„Ліна”. Військовослужбовець ОЗСП „Азов» НГУ Лепін Євген В’ячеславович, старший сержант. Оборонець Маріуполя. Загинув в одному із боїв за місто. Посмертно нагороджений орденом „За мужність” III ступеня. (Втрати силових структур внаслідок російського вторгнення в Україну (1 квітня – 15 квітня 2022). *Вікіпедія*).

„Кит”. Боець ОЗСП „Азов” НГУ Китайський Ростислав Сергійович, сержант. Народився 5 квітня 1992 р. у м. Первомайськ Миколаївської області. Оборонець Маріуполя. 2 квітня 2022 р. отримав нагороду – орден „За мужність” III ступеня. Загинув на „Азовсталі” 15 квітня 2022 р. Посмертно нагороджений орденом „За мужність” II ступеня. (Втрати силових структур внаслідок російського вторгнення в Україну (1 квітня – 15 квітня 2022). *Вікіпедія*).

„Буйний”. Командир роти ОЗСП „Азов” НГУ Вербовський Артем Сергійович, старший лейтенант. Народився в Сімферополі, 29 років. Учасник АТО: брав участь у боях за Маріуполь та Широкине. Нагороджений орденом „За мужність” III ступеня. У час повномасштабного вторгнення загинув 15 квітня 2022 р. під час оборони Маріуполя. Посмертно нагороджений орденом „За мужність” II ступеня. (Втрати силових структур внаслідок російського вторгнення в Україну (1 квітня – 15 квітня 2022). *Вікіпедія*).

„Редя”. Командир 2-го взводу оперативного призначення 2-ої роти полку „Азов” НГУ Редя Артем Юрійович, лейтенант. Народився у Харкові, випускник Харківського національного технічного університету (закінчив з відзнакою) та Харківського

національного педагогічного університету. Проживав у Маріуполі. В полку „Азов” від 2017 р., став командиром мінометного підрозділу. Загинув 15 квітня 2022 р. разом з побратимами, коли БТР, в якому вони знаходилися, потрапив під обстріл артилерії противника і впав у воду. Посмертно нагороджений орденом „За мужність” III ступеня. Поховали Воїна в Харкові. (Втрати силових структур внаслідок російського вторгнення в Україну (1 квітня – 15 квітня 2022). *Вікіпедія*).

„Лось”. Військовослужбовець другого батальйону ОЗСП „Азов” НГУ Рудницький Роман Володимирович. Народився 26 жовтня 1984р. у Києві. Від 2015 р. в „Азові”. У час повномасштабного вторгнення утримував західні околиці Маріуполя. З 14 на 15 квітня 2022 р. загинув під час прориву на „Азовсталь”. (Втрати силових структур внаслідок російського вторгнення в Україну (1 квітня – 15 квітня 2022). *Вікіпедія*).

„Черя”. Військовослужбовець ОЗСП „Азов” НГУ Черних Андрій Анатолійович. Народився 18 травня 1995 р. у с. Миколаївка Одеської обл. Учасник АТО в 2014 р., боєць полку „Азов” від 2015 р. Ніс службу у тактичній групі, де тренував бійців. Маріуполь став рідним містом, у ньому одружився в 2021 р. Оборонець міста після повномасштабного вторгнення. Отримавши поранення, перебував у міському госпіталі. Загинув у ніч на 15 квітня: БТР з пораненими, де був і Андрій, проривався на „Азовсталь”. Поховали Воїна 8 липня 2022 р. (Втрати силових структур внаслідок російського вторгнення в Україну (1 квітня – 15 квітня 2022). *Вікіпедія*).

„Шегі”. Військовослужбовець ОЗСП „Азов” НГУ Припишний Андрій Володимирович. Народився 21 жовтня 1997 р. у с. Зграйки на Київщині. Навчався в медичному коледжі, в індустріально-педагогічному технікумі. Пройшов відбір у полк „Азов”. Отримав поранення 5 березня 2022 р., але продовжував вести бої. Загинув у ніч на 15 квітня: БТР з пораненими, де був і Андрій, проривався на „Азовсталь”. Посмертно нагороджений медаллю „За військову службу Україні”. Його кохана дівчина Юлія Зубченко загинула через три тижні після Воїна. (Втрати

силових структур внаслідок російського вторгнення в Україну (1 квітня – 15 квітня 2022). *Вікіпедія*).

„Дим”. Військовослужбовець ОЗСП „Азов” НГУ Ратушинський Олег Вікторович, головний сержант. Народився у Кам’янському Дніпропетровської обл. Отримав освіту психолога. В „Азові” від 2014 р., розвідник. Свій позивний отримав, коли боровив Донецький аеропорт. У час повномасштабного вторгнення оборонець Маріуполя як один із бійців, які в березні 2022 р. переправилися в оточене місто на гелікоптерах для допомоги його захисникам. Учасник боїв у Маріуполі ще упродовж місяця, в одному з них 15 квітня 2022 р. отримав смертельне поранення. Посмертно нагороджений орденом „За мужність” III ступеня. Попрощалися з Воїном 18 листопада 2023 р. у Київському крематорії. (Втрати силових структур внаслідок російського вторгнення в Україну (1 квітня – 15 квітня 2022). *Вікіпедія*).

„Величар”. Військовослужбовець підрозділу ОЗСП „Азов» Бабіч Дмитро Олександрович, штаб-сержант. Народився в Запоріжжі 12 лютого 1981 р. Отримав вищу освіту. Любив і вивчав історію. Служив у полку „Азов” з перших днів його створення. Оборонець Маріуполя. Загинув 15 квітня 2022 р. від потрапляння тритонної бомби на „Азовсталь”. (Втрати силових структур внаслідок російського вторгнення в Україну (1 травня – 15 травня 2022). Додатково (згідно з Указами Президента). *Вікіпедія*).

„Слендер”. Військовослужбовець ОЗСП „Азов” НГУ Губарєв Дмитро Валерійович, солдат. Випускник загальноосвітньої школи, випускник філософського факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка: закінчив бакалаврат та магістратуру, отримав дипломи. Оборонець Маріуполя. Загинув 15 квітня 2022 р. Прощалися з Воїном у Києві 1 вересня 2022 р. (у крематорії). Посмертно нагороджений орденом „За мужність” III ступеня. (Втрати силових структур внаслідок російського вторгнення в Україну (16 травня – 31 травня 2022). Додатково (згідно з указами Президента). *Вікіпедія*).

„Бард”. Військовослужбовець ОЗСП „Азов” НГУ Ковшар Станіслав Вікторович, парамедик. Випускник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Оборонець Маріуполя. Загинув 15 квітня 2022 р. Посмертно нагороджений орденом „За мужність” III ступеня. (Втрати силових структур внаслідок російського вторгнення в Україну (16 травня – 31 травня 2022). Додатково (згідно з указами Президента). *Вікіпедія*).

„Юнгер”. Військовослужбовець НГУ (підрозділ не уточнено) Малайчук Владислав Сергійович, старший солдат. Оборонець України в час повномасштабного вторгнення. Загинув 15 квітня 2022 р., місце не уточнено. Посмертно нагороджений орденом „За мужність” III ступеня. (Втрати силових структур внаслідок російського вторгнення в Україну (16 травня – 31 травня 2022). Додатково (згідно з указами Президента). *Вікіпедія*).

16 квітня 2022 р.

ЦЕНЗОР.НЕТ, Вікіпедія розкривають фрагменти повсякденного життя військовослужбовців. Їхні позивні „Кремінь”, „Джин”, „Шах”, „Лінкольн”, „Тор”, „Мойша”, „Гелік”.

„Кремінь”. Народний Герой України, ветеран 25-го Батальйону „Київська Русь” Андрій Кравченко. У мирному житті науковець, кандидат хімічних наук, працював у державних та бізнесових структурах. Відгук про Андрія від знайомої Світлани Галати: „Це був безстрашний воїн, талановитий вчений, чудовий педагог і дуже хороша людина. Світла пам'ять!” (Український захисник Андрій Кравченко загинув на Київщині внаслідок підриву на ворожій міні. *ЦЕНЗОР.НЕТ*. URL: https://censor.net/ua/news/3334569/ukrayinskyi_zahysnyk_andriyi_kravchenko_zagynuv_na_kyivschyni_vnaslidok_pidryvu_na_vorozhiyi_mini).

„Джин”. Солдат, боєць добровольчого батальйону „ОДЧ Карпатська Січ” Захарченко Олександр Григорович. Народився 8 вересня 1964 р. у с. Майданецьке Тальнівського району Черкаської обл. Випускник Таращанського коледжу. Загинув на Харківщині Залишилися дружина і син. (Втрати силових струк-

тур внаслідок російського вторгнення в Україну (16 квітня – 30 квітня 2022). *Вікіпедія*).

„Шах”. Боєць добровольчого батальйону „ОДЧ Карпатська Січ” Федорак Ігор Ігорович. Народився 21 березня 1993 р. у с. Ісаків Тлумацького району Івано-Франківської обл. Захисник України в час повномасштабного вторгнення. Загинув 16 квітня 2022 р. у бою за Харківщину. Залишилися батьки, дружина і син. (Втрати силових структур внаслідок російського вторгнення в Україну (16 квітня – 30 квітня 2022). *Вікіпедія*).

„Лінкольн”. Боєць добровольчого батальйону „ОДЧ Карпатська Січ” Лінкін Олександр Валерійович. Народився 10 березня 1985 р. у с. Первомайське Ясинуватського району Донецької обл. Свого часу був випускником Донбаської національної академії будівництва і архітектури, тому в мирному житті працював інженер-будівельником. У час повномасштабного вторгнення захисник України, загинув 16 квітня 2022 р. на Харківщині. Залишилася мати. (Втрати силових структур внаслідок російського вторгнення в Україну (16 квітня–30 квітня 2022). *Вікіпедія*).

„Тор”. Боєць добровольчого батальйону „ОДЧ Карпатська Січ”, старший лейтенант запасу ЗС України Скрипін Станіслав Геннадійович. Народився 28 серпня 1966 р. у м. Первоуральськ (Свердловська обл., рф). Нащадок козацької родини, виселеної в Сибір. Повернувся в Україну, у Києві закінчив Національний авіаційний університет. Інженер. Загинув 16 квітня 2022 р. на Ізюмському напрямку (Харківська обл.). (Втрати силових структур внаслідок російського вторгнення в Україну (16 квітня – 30 квітня 2022). *Вікіпедія*).

„Мойша”. Військовослужбовець підрозділу Морської піхоти України (підрозділ не уточнено) Губський Віктор. Народився 12 квітня 1991 р. у м. Івано-Франківськ. Захисник України в час повномасштабного вторгнення. Загинув 16 квітня 2022 р. у бою (місце не уточнено). (Втрати силових структур внаслідок російського вторгнення в Україну (16 квітня – 30 квітня 2022). *Вікіпедія*).

„Гелік”. Старший солдат, боєць ОЗСП „Азов” НГУ Чорний Дмитро Олексійович. Народився 22 вересня 2000 р. у м. Київ. Пізніше переїхав до Маріуполя. У час повномасштабного вторгнення оборонець Маріуполя. Загинув 16 квітня 2022 р. в одному з боїв. Посмертно нагороджений орденом „За мужність” III ступеня. (Втрати силових структур внаслідок російського вторгнення в Україну (16 квітня – 30 квітня 2022). *Вікіпедія*).

17 квітня 2022 р.

АрміяInform, Hromadske, Вікіпедія розкривають фрагменти повсякденного життя військовослужбовців. Їхні позивні „Чун”, „Шура”, „Прес”; „Лютий”, „Ступа”, „Макарон”, „Ейніштейн”, „VEGAN”, „Лис Подольський”.

„Чун”. Командир танкової роти ОЗСП „Азов” НГУ, навідник танка Т-64 старший лейтенант Михайло Чупрін. За особисту мужність і героїзм, виявлені у захисті державного суверенітету й територіальної цілісності України, вірність Військовій присязі йому присвоєно звання Герой України з удостоєнням ордена „Золота Зірка” (посмертно) (Указ Президента України № 167/2022 від 25 березня 2022 р.). **„Шура”.** Командир танка, з яким Михайло Чупрін обороняв Широкіне в 2015 р. **„Прес”.** Навідник танка, сержант Руслан Живолуп. За особисту мужність і героїзм, виявлені у захисті державного суверенітету й територіальної цілісності України, вірність Військовій присязі відзначений орденом „За мужність” III ступеня (посмертно) (Указ Президента України № 202/2022 від 2 квітня 2022 р.). (Вони не бояться!”: герої-танкісти „Азову” самовіддано відстоювали Маріуполь. *АрміяInform*. URL: <https://armyinform.com.ua/2022/04/17/vony-ne-boyatsya-geroyi-tankisty-azovu-samoviddano-vidstoyuvaly-mariupol/>)

„Лютий”. Командир підрозділу „Дика качка”. Підрозділ прийняв перший бій на околицях Макарова і діяв у тилу ворога. **„Ступа”, „Макарон”, „Ейніштейн”.** Бійці підрозділу. (Підрозділ „Дика качка”. Як знищували ворога в тилу на Київщині. *Hromadske*. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=j1eurH6LHOc>).

„Тренер”. Військовослужбовець 105-го окремого стрілецького батальйону Сил ТрО ЗСУ Колоков Сергій Анатолійович, 38 років. Майстер спорту України, тренер-викладач Обласної спеціалізованої дитячо-юнацької спортивної школи олімпійського резерву з важкої атлетики. У 2014 р. переїхав з окупованого Донецька до Волновахи. Захисник України після 24 лютого 2022 р. Виконуючи бойове завдання в Донецькій обл., 8 квітня отримав поранення, незважаючи на госпіталізацію, 17 квітня 2022 р. помер. Залишилися дружина і маленька дитина. (Втрати силових структур внаслідок російського вторгнення в Україну (16 квітня – 30 квітня 2022). *Вікіпедія*).

„VEGAN”. Військовослужбовець 114 ОБрТрО (ім'я та прізвище відсутні). Загинув 17 квітня 2022 р. у бою (місце – не уточнено). (Втрати силових структур внаслідок російського вторгнення в Україну (16 квітня – 30 квітня 2022). *Вікіпедія*).

„Лис Подольський”. Старший сержант, пілот дрона батальйону оперативного призначення НГУ ім. Сергія Кульчицького Куртаніч Фелікс Валерійович. Народився 1996 р. у с. Грижинці Тиврівського району Вінницької обл. Проживав у смт Іванкова на Київщині. Учасник боїв під час АТО та ООС, починаючи від 2015 р. Після повномасштабного вторгнення виконував бойові завдання в Авдіївці, Широкиному, Пісках та Кримському. Загинув 17 квітня 2022 р. внаслідок артилерійського обстрілу біля м. Рубіжного (Луганська обл.). Тіло опізнали за допомогою ДНК-експертизи. Похований у рідному селі. Залишилися батьки, сестра і бабуся. (Втрати силових структур внаслідок російського вторгнення в Україну (16 квітня – 30 квітня 2022). *Вікіпедія*).

18 квітня 2022 р.

АрміяInform, Національна гвардія України, Вікіпедія розкривають фрагменти повсякденного життя військовослужбовців, їхні позивні **„Морніх”**; **„Земляк”**, **„Печа”**; **„Лис”**, **„Вжик”**.

„Морніх”. Командир відділення, військовослужбовець Рівненського міського об'єднаного ТЦК та СП, головний сержант Сергій. Родом з Рівненщини, закінчив сільську школу

в Корецькому районі, отримав педагогічну освіту, вчитель (і з родини вчителів), пробував себе в різних сферах. Став військово-вслужбовцем ЗСУ в 2016 р. (не хотів відсиджуватися, як він каже, в погребі), попав в 36-ту бригаду морської піхоти, виріс від солдата до головного сержанта. Розповідає про своє життя: пройшов школу лідерства в Миколаєві, зрозумів роль сержанта в сучасних умовах, виконував бойові завдання в Донецькій та Луганській областях. Підкреслює потребу роботи сержанта над мотивацією і прихильністю особового складу, тому що гасло сержанта: „Слідуй за мною, роби, як я”. Відзначає взаємозбагачення від комунікації із сержантами 6 флоту США, оскільки був на курсах військово-морських сил в Одесі (2019 р.). Розкриває свою мотивацію після повномасштабного вторгнення: хоче, щоб загибель побратимів не була марною, щоб кожного пам’ятали. Розповідає про допомогу звичайних цивільних людей, не волонтерів, про зрушення в мовному питанні як показник змін і маленької перемоги (оскільки в Рівному переселенці вивчають українську мову). (Віктор Шубец, Олексій Мосейчонок. „Сержант – найкраща робота у світі”. *АрміяInform*. URL: <https://armyinform.com.ua/> 2022/04/18/serzhant-najkrashha-robotu-u-sviti/).

„**Земляк**”. Військовослужбовець НГУ. Виконує бойові завдання на Луганщині. Згадує, як потрапив в оточення і як з нього гвардійці допомогли вийти. „**Леча**”. Військовослужбовець НГУ. Розповідає про бій, коли прикривав товаришів: тоді він з РПГ знешкодив десант і членів штурмової групи ворога. (Ми вистоїмо – вистоїть Україна!. Нацгвардійці нищать ворога на Луганщині. *Національна гвардія України*. URL: <https://ngu.gov.ua/my-vystoyimo-vystoyit-ukrayina%f0%9f%87%ba%f0%9f%87%a6-naczgvardijczy-nyshhat-voroga-na-lugans hhyini/>).

„**Лис**”. Військовослужбовець батальйону спеціального призначення „Донбас» НГУ (ім’я та прізвище не уточнені). Захисник України. Загинув 18 квітня 2022 р. біля Попасної на Луганщині. (Втрати силових структур внаслідок російського вторгнення в Україну (16 квітня – 30 квітня 2022). *Вікіпедія*).

„Вжик”. Військовослужбовець 28 ОМБр ім. Лицарів Зимового Походу Опанасович Денис Володимирович. Народився в м. Южне Одеської області в 1989 р. Учасник АТО. Оборонець України в час повномасштабного вторгнення: від 8 березня 2022 р. у складі ЗСУ. Загинув 18 квітня 2022 р. у бою біля Олександрівки Херсонської обл. (Втрати силових структур внаслідок російського вторгнення в Україну (16 квітня – 30 квітня 2022)). *Вікіпедія*).

19 квітня 2022 р.

Національна Гвардія України. АрміяInform, Вікіпедія розкривають фрагменти повсякденного життя військовослужбовців, їхні позивні „Клапан”, „Тамада”, „Бек”, „Дейдж”, „Лугань”, „Ромашка”, „Каір”.

„Клапан”. Нацгвардієць, який збив ворожий безпілотний апарат, використавши свою штатну зброю АК-74. Ворожий безпілотник знаходився на висоті 200–300 метрів, боєць відстріляв у нього один магазин патронів, а коли залишалося всього кілька і безпілотник почав рухатися в бік солдата, нацгвардієць ще раз вистрілив і попав у ціль. Вважає, що безпілотники небезпечні, тому що можуть нести вибухові засоби. (Строковик Нацгвардії збив ворожий безпілотник на Луганщині. *Національна Гвардія України*. URL: <https://ngu.gov.ua/elementor-438/>).

„Тамада”. Молодший командир Андрій, має освіту інженера-програміста, однак працював у розважальній індустрії (свого часу захопився грою в КВК і навчився писати професійні сценарії). З 2014 р. має бойовий досвід (доброволець), спочатку був навідником, пізніше командиром розрахунку. Після повномасштабного вторгнення піхотинець виконує бойові завдання на Харківщині. Розповідає про обов’язки сержанта і про те, чого треба навчати бійців: „Базово – вести вогонь з мінометів, ПТУР, гранатометів усіх видів. Найпростіше – зі стрілецької зброї. Далі йдуть тактика дій на полі бою в складі малих груп і підрозділу, орієнтування на місцевості й топографія, тактична медицина, виживання, маскування”. (Віктор Шевченко. „Сержант –

це „Рекс”, здатний вести „зграю” за собою в бій”. *АрміяInform*. URL: <https://armyinform.com.ua/2022/04/19/serzhant-cze-reks-zdatnyj-vesty-zgrayu-za-soboyu-v-bij/>.

„Бек”. Військовослужбовець ЗС України (підрозділ – не уточнено) Башев Олексій Сергійович, підполковник. Народився в Нікополі (Дніпропетровська обл.). Загинув 19 квітня 2022 р. у бою з противником (місце не уточнено). Нагороджений орденом Богдана Хмельницького III ступеня (посмертно). (Втрати силових структур внаслідок російського вторгнення в Україну (16 квітня – 30 квітня 2022). *Вікіпедія*).

„Дейдж”. Військовослужбовець окремого загону спеціального призначення „Азов» НГУ Кочетков Дмитро Олександрович, старший солдат. Народився 28 липня 1979 р., смт Буди (Харківська обл.). Випускник Національного технічного університету „Харківський політехнічний інститут”. Захоплювався альпінізмом, підкорив багато вершин, серед яких Казбек. Боєць полку „Азов” від 2015 р. Оборонець Маріуполя. Нагороджений орденом „За мужність” III ступеня і посмертно – „За мужність” II ступеня. Загинув 19 квітня 2022 р. у бою на заводі „Азовсталь”. (Втрати силових структур внаслідок російського вторгнення в Україну (16 квітня – 30 квітня 2022). *Вікіпедія*).

„Лугань”. Військовослужбовець батальйону спеціального призначення „Донбас” НГУ Волощенко Роман Юрійович, сержант. Народився 16 травня 1983 р. у с. Просяне Марківського району Луганської обл. Учасник АТО. Захисник України в час повномасштабного вторгнення. Загинув 19 квітня 2022 р. у бою біля Попасної. (Втрати силових структур внаслідок російського вторгнення в Україну (16 квітня – 30 квітня 2022). *Вікіпедія*).

„Ромашка”. Старший бойовий медик десантно-штурмової роти 503 ОБМП Романова Тетяна Олександрівна, молодший сержант, Народилася 4 жовтня 1984р у с. Малинівка Донецької обл. Учасниця ООС. У 2016 р. підписала контракт про військову службу в ЗСУ. Врятувала життя десяткам українських бійців. Загинула 19 квітня 2022 р. біля с. Новопіль (Донеччина). Посмертно нагороджена орденом „За мужність” III ступеня. Залишилися мати і неповнолітня дочка. (Втрати силових структур

внаслідок російського вторгнення в Україну (16 квітня – 30 квітня 2022). *Вікіпедія*).

„Kaip”. Військовослужбовець 53-ї окремої механізованої бригади ім. князя Володимира Мономаха Тертичний Олексій Михайлович, старший солдат. Народився в м. Кременна Луганської обл. Проживав у Рубіжному, отримав економічну освіту. Від 2017 р. у ЗСУ: зенітник, гранатометник, снайпер. Учасник АТО. У час повномасштабного вторгнення загинув 19 квітня 2022 р. від осколкових поранень у бою біля Попасної: прикривав побратимів від пострілу ворожої гармати. Посмертна нагорода – орден „За мужність” III ступеня. Поховали Воїна в Кременчузі Полтавської області. (Втрати силових структур внаслідок російського вторгнення в Україну (16 квітня – 30 квітня 2022). *Вікіпедія*).

20 квітня 2022 р.

АрміяInform, Вікіпедія розкривають фрагменти повсякденного життя військовослужбовців, їхні позивні „Дизель”, „Волина”, „Скворець”, „Бродяга”, „Люнокс”, „Назарчик”, „Скар”.

„Дизель”. Морпіх, який у 2015 р. покинув навчання і підписав контракт із ЗСУ. Спершу був рядовим, доріс у кар’єрі до сержанта. Опанував за цей час багато військових спеціальностей. Обговорює роль сержанта та старшини Військово-Морських Сил ЗСУ. Розмірковує: „Найважче у справі сержанта, на мою думку, ухвалювати рішення. Адже в дисциплінованому та гарно злагодженому підрозділі, в якому кожен фахівець взаємозамінний, немає проблем з виконанням завдань будь-якої складності. Водночас коли доводиться швидко ухвалювати важливі рішення, треба враховувати багато чинників. Найголовніший – це життя та здоров’я підлеглих. Також – безпека цивільного населення, яке ми захищаємо. І при цьому робити все, щоб завдати максимального ураження противнику”. (Алла Рядинська. Берегти своїх і нищити ворога – основний принцип роботи сержантів Морської піхоти. *АрміяInform*. URL:

<https://armyinform.com.ua/2022/04/20/beregty-svoyih-i-nyshhyty-voroga-osnovnyj-pryncyp-roboty-serzhantiv-morskoyi-pihoty/>).

„Волина”. Один із командирів 36-ї бригади морської піхоти. Сформулював два варіанти порятунку оборонців Маріуполя: „Перший – це різка військова операція, яка відбуватиметься прямо зараз з усіма необхідними засобами. Кількісним, оснащеним угрупованням сил, яке в один ривок, різким і глибоким ударом з’єднає нас у нашому районі оборони. Ключовим вважаю перевагу в повітрі та артилерії. Варіант можливий, хоча складний та ризикований”. Другий варіант: „... за умови ефективної дипломатії. Це створення міжнародного контролю безпеки виходу бойового гарнізону та цивільних осіб, які потрапили в капкан війни. Я звертаюся до світових лідерів, громадянських та релігійних діячів, дипломатів. Ще є шанс врятувати Маріуполь! Життя тисяч людей зараз у ваших руках!” (Командир 36-ї окремої бригади морської піхоти запропонував два варіанти порятунку міста Маріуполь. *АрміяInform*. URL: <https://armyinform.com.ua/2022/04/20/komandyr-36-yi-okremoyi-brygady-morskoyi-pihoty-major-sergij-volynazaproponuvav-dva-varianty-poryatunku-mista-mariupol/>)

„Скворець”. Старший лейтенант, командир роти 93-ї ОМБр „Холодний Яр” Скворцов Владислав Юрійович. Народився 29 липня 1996 р. у м. Дніпро. Доброволець, пішов захищати Україну в 2014 р. Повернувся до мирного життя: закінчив Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара, одружився. Оборонець України в час повномасштабного вторгнення. Загинув 20 квітня 2022 р. від артилерійського обстрілу (Харківська обл.). Нагороджений орденом „За мужність” III ступеня (посмертно). Залишилися дружина і п’ятимісячна донька. Герой України (посмертно). (Втрати силових структур внаслідок російського вторгнення в Україну (16 квітня – 30 квітня 2022). *Вікіпедія*).

„Бродяга”. Боєць ОЗСП „Азов” НГУ Кириченко Данило. Народився в Луганську, 23–25 років. Почав захищати Україну у віці 16-ти років: спочатку в полку „Айдар”, потім у полку „Азов”. Загинув 20 квітня 2022 р. у бою під час оборони

Маріуполя. Залишилися дружина і донька. (Втрати силових структур внаслідок російського вторгнення в Україну (16 квітня – 30 квітня 2022). *Вікіпедія*).

„Люнокс”. Військовослужбовець ОЗСП „Азов” НГУ Чупіков Євген Євгенович, солдат. Народився в м. Тернівка (Дніпропетровська обл.), 21 рік. Оборонець Маріуполя. Загинув 20 квітня 2022 р. Посмертно нагороджений орденом „За мужність” III ступеня. (Втрати силових структур внаслідок російського вторгнення в Україну (16 квітня – 30 квітня 2022). *Вікіпедія*).

„Назарчик”. Колишній військовослужбовець 28 ОМБр Кагальняк Назар Вікторович. Проживав у селищі Абрикосівка Херсонської обл., 50 років. Учасник АТО, нагороджений орденом „За мужність” III ступеня. Після повернення з АТО пережив два інфаркти та операцію на серці (2021). Розлучений, сам виховував чотирьох дітей. Не міг стати на захист держави в час повномасштабного вторгнення. 6 квітня 2022 р. окупанти викрали чоловіка, зазнав тортур. Через два дні стався інсульт. Помер у лікарні м. Олешок 20 квітня 2022 р., у день народження наймолодшого сина, якому 9 років. (Втрати силових структур внаслідок російського вторгнення в Україну (16–30 квітня 2022 р.) Померлі або вбиті в ході російського вторгнення в Україну (2022) демобілізовані учасники АТО/ООС). *Вікіпедія*).

„Скар”. Військовослужбовець ОЗСП „Азов” НГУ Штокало Іван Ігорович, старший солдат. Народився 3 липня 1993 р. в смт Поморяни Золочівського району Львівської обл. У полку Азов від 2014 р. Оборонець Маріуполя. Загинув 20 квітня 2022 р. у медичній машині під час перевезення поранених на „Азов-сталь”. Посмертно нагороджений орденом „За мужність” II ступеня. (Втрати силових структур внаслідок російського вторгнення в Україну (16 травня – 31 травня 2022). Додатково (згідно з указами Президента). *Вікіпедія*).

21 квітня 2022 р.

АрміяInform, ЦЕНЗОР.НЕТ розкривають фрагменти повсякденного життя військовослужбовців, їхні позивні „Лом”, „Барс”, „Смйл”.

„Лом”. Військовослужбовець ЗСУ Олександр Миколайович Лабунський. Побратими придумали йому позивний „Лом”, взявши перші букви з його прізвища, імені та по батькові. Після повномасштабного вторгнення виконував обов’язки командира автомобільного відділення реактивної артилерійської батареї, брав участь у більше тридцяти бойових завданнях. Учасник боїв біля Бучі та Вишгорода. Виконуючи бойове завдання, загинув 14 березня 2022 р. Указом Президента України від 19 березня 2022 р. № 148/2022 за особисту мужність і героїзм, виявлені у захисті державного суверенітету та територіальної цілісності України, Олександр Лабунському присвоєно звання Герой України (посмертно) з удостоєнням ордена „Золота Зірка”. (Анастасія Олехнович. Як рівненський пожежник Олександр Лабунський спалив десятки одиниць бойової техніки противника. *АрміяInform*. URL: <https://armyinform.com.ua/2022/04/21/yak-rivnenskyj-pozhezhnyk-oleksandr-labunskyj-spalyv-desyatky-odyny-cz-bojovoyi-tehniky-protyvnyka/>).

„Барс”. Військовослужбовець, який загинув, зупиняючи ворожу колону техніки стрілецькою зброєю та РПГ-26 на Запорізькому напрямі. **„Смайл”.** Побратим „Барса”, набагато молодший воїн, який теж загинув у цьому бою. (Захисники України з позивними „Барс” та „Смайл” загинули, зупиняючи ворожу бронетехніку стрілецькою зброєю та РПГ-26. *ЦЕН-ЗОР.НЕТ*. URL: https://censor.net/ua/news/3335722/zahysnyky_ukrayiny_z_pozyvnymy_bars_ta_smayil_zagynuly_zupynyayuchy_v_orozu_bronetehniku_striletskoyu).

22 квітня 2022 р.

Національний Корпус, Вікіпедія розкривають фрагменти повсякденного життя військовослужбовців, їхні позивні „Трейн”, „Шпрот”.

„Трейн”. Доброволець полку ССО „Азов” Київ, 28-річний Денис. Родом з Вінниці. До війни був членом патріотичної організації „Центурія”, мав невелику власну справу. Брав участь у Революції гідності, тому що ніколи не був байдужим до подій у країні, для нього тоді була основна ціль – зміна влади.

У 2014 р. волонтерив і допомагав захисникам України. Оскільки в колі знайомих мав людей, пов'язаних з азовським рухом, з початком повномасштабного вторгнення відразу пішов в „Азов”. Учасник запеклих боїв у Гостомелі, Горенці, Мошуні. Підкреслює, що Мошун був найтяжчим і водночас найважливішим стратегічно. Тоді стрілкових контактів було небагато, постійно працювала ворожа артилерія, ударні вертольоти та безпілотники. Згадує удари некерованими авіаційними ракетами та авіацією. (АЗОВ: герої серед нас. Вип. 6. Вмотивована армія завжди сильніша за армію з фейковими ідеалами. *Національний Корпус*. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=kGtjJWlQ39s>).

„Шпрот”. Військовослужбовець ОЗСП „Азов” НГУ Скальд Сергій. 43 роки, з Чернівців. Учасник Революції гідності, доброволець, має бойовий досвід АТО. Командир 16-ї Резервної сотні ДУК ПС на Буковині. Автор збірки „Навиліт. Рими калібру 5,45”. Оборонець Маріуполя. Загинув 22 квітня 2022 р. в одному з боїв. Нагороджений орденом „За мужність” III ступеня (по-смертно). (Втрати силових структур внаслідок російського вторгнення в Україну (16 квітня – 30 квітня 2022). *Вікіпедія*).

23 квітня 2022 р.

АрміяInform, Вікіпедія розкривають фрагменти повсякденного життя військовослужбовців, їхні позивні **„Кузнечик”, „Грузин”, „Бандера”, „Лімка”, „Олд”**.

„Кузнечик”. Військовослужбовець одного із батальйонів ТрО Леонід. Його ставлення до ворога має історичне підґрунтя: свого часу родину „розкуркулила” радянська влада. Розповідає про бойовий досвід з 2014 р., про вміння обслуговувати різні види бойових машин, про поранення в останні хвилини бою, коли над шахтою „Бутівка” уже майорів український прапор. Лікарі врятували життя, однак залишився без ноги. Вважає, що за допомогою однієї ноги і милиці може керувати і БМП, і танком, і МТЛБ. З часу повномасштабного вторгнення бере участь в обороні Харкова. Розмірковує про своє буття на фронті: „Наразі я служу на посаді водія. Виконую різні завдання – від евакуації поранених воїнів до перегону ворожої техніки. Якось

місцеві трактористи повідомили, що в них у районі стоїть „Гвоздика” та БРМ окупантів, яку ті були змушені покинути через брак пального. Ми взяли із собою мастило, пальне, я швиденько розібрався, як ними керувати, хоча до цього не стикався з такою технікою. Тепер вони служать на користь ЗСУ”. (Оксана Іванець. Харківський тероборонець „Кузнечик” вміє керувати БМП за допомогою однієї ноги та милиці. *АрміяInform*. URL: <https://armyinform.com.ua/2022/04/23/harkiv-skyj-teroboronecz-kuznechyk-vmiye-keruvaty-bmp-za-dopomogoyu-odniyeyi-nogy-ta-mylyczzi/>)

„Грузин”. Боець добровольчого батальйону „ОДЧ Карпатська Січ» Орбеладзе Віталій Зурабович. Народився 16 березня 1976 р. у с. Птича на Рівненщині. Проживав у с. Мурзинці Черкаської обл. та в Києві. Батько 6-ти дітей та 4-х онуків. Доброволець. Загинув 23 квітня 2022 р. на Ізюмському напрямку (Харківщина). (Втрати силових структур внаслідок російського вторгнення в Україну (16 квітня – 30 квітня 2022). *Вікіпедія*).

„Бандера”. Старший сержант, гранатометник 1-го гранатометного відділення гранатометного взводу 96-го механізованого батальйону 60 ОПБр Шермірзаєв Валентин Геннадійович. Народився 28 січня 1980 р. у с. Можняківка (Луганська область). Оборонець України в час повномасштабного вторгнення. Загинув 23 квітня 2022 р. у семигодинному бою з противником біля с. Миколаївка на Херсонщині: куля пробила шолом. По смертно нагороджений медаллю „За військову службу Україні”. (Втрати силових структур внаслідок російського вторгнення в Україну (16 квітня – 30 квітня 2022 р.). *Вікіпедія*).

„Лімка”. Штурман-головний корабельний старшина малого броньованого артилерійського катера „Кременчук» 9-го дивізіону надводних кораблів Собко Пантелеймон Юрійович. Випускник Національного університету „Одеська морська академія”. У ВМС ЗСУ з 2015 р. Від 26 лютого 2022 року воював у складі 36 ОБРМП на суходолі. Оборонець Маріуполя. Загинув 23 квітня 2022 р. на заводі „Азовсталь”. Нагороджений орденом „За мужність” III ступеня. Син народився 12 травня

2022 р. (Втрати силових структур внаслідок російського вторгнення в Україну (16 квітня – 30 квітня 2022). *Вікіпедія*).

„Олд”. Військовослужбовець ОЗСП „Азов» НГУ Шевченко Віталій Васильович, солдат. Народився 1981 р., проживав у смт. Вороніж Шосткинського району (Сумська обл.). 5 травня 2022 року отримав нагороду – медаль „За військову службу Україні”. Загинув 23 квітня 2022 р. від поранення, несумісного з життям, в одному із боїв у Маріуполі. Нагороджений орденом „За мужність” III ступеня (посмертно). (Втрати силових структур внаслідок російського вторгнення в Україну (16 квітня – 30 квітня 2022). *Вікіпедія*).

24 квітня 2022 р.

***АрміяInform* обговорює фрагменти повсякденного життя військовослужбовця з позивним „Шумахер”.**

„Шумахер”. Герой України полковник Олександр Григор’єв, один із найдосвідченіших вертолітників України. Інструктор, пройшов шлях від льотчика-штурмана до начальника служби безпеки польотів бригади. Учасник миротворчих місій, АТО/ООС. Загинув на Київщині 28 лютого 2022 р. під час бойового вильоту біля селища Макарів. За особисту мужність і героїзм, виявлені у захисті державного суверенітету та територіальної цілісності України, вірність Військовій присязі Указом Президента України № 264/2022 від 20 квітня 2022 року полковнику Григор’єву Олександру Олександровичу посмертно присвоєно звання Герой України з удостоєнням ордена „Золота Зірка”. (Анастасія Олехнович. „Шумахер” був професіоналом найвищої проби... *АрміяInform*. URL: <https://armyinform.com.ua/2022/04/24/shumacher-buv-profesionalom-najvyshhoyi-proby/>).

25 квітня 2022 р.

***Національний Корпус, Hromadske, Вікіпедія* розкривають фрагменти повсякденного життя військовослужбовців, їхні позивні „Ведмідь”; „Єрмак”, „Че Гевара”; „Сібе”.**

„Ведмідь”. 24-річний доброволець полку ССО „Азов” у складі ЗСУ Михайло. Родом із Запоріжжя, жив у Києві. До

війни займався спортом, працював в охороні. З часу повномасштабного вторгнення – учасник боїв за село Горенку та Мощун. (АЗОВ: герої серед нас. Вип. 7. Я приєднався до полку ССО „Азов” Київ в перший же день війни. *Національний Корпус*. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=TWlKvvlzTpM>).

„**Єрмак**”. Командир роти підрозділу батальйону К2 54-ї ОМБр Збройних Сил України, який відбив танкову атаку під Донецьком. Це був бій під Красногорівкою, де українські оборонці зупинили ворога за 150 метрів від своїх окопів. „**Че Гевара**”. Дмитро, воїн з підрозділу. (Танковий прорив росіян відбили під Донецьком. *Hromadske*. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=rk7NHX38Oi4I>).

„**Сібс**”. Військовослужбовець Інтернаціонального легіону територіальної оборони України доброволець Скотт Сіблі з Великої Британії. У минулому – солдат Дивізіону матеріально-технічного забезпечення Логістичного полку командос Королівської морської піхоти Великої Британії. Мав досвід служби в Іраку. Загинув 25 квітня 2022 р. біля Миколаєва. (Втрати силових структур внаслідок російського вторгнення в Україну (16 квітня – 30 квітня 2022). *Vikimedia*).

26 квітня 2022 р.

АрміяInform, Вікіпедія розкривають фрагменти повсякденного життя військовослужбовців, їхні позивні „**Двадцятий**”, „**Тимур**”, „**Форт**”, „**Прізрак**”, „**Секретар**”.

„**Двадцятий**”. Сержант-снайпер у складі одного із підрозділів морської піхоти. Учасник Революції гідності в 2013 р. У 2015 р. підписав контракт із ЗСУ. Пояснює обсяг обов’язків сержанта і його роль у підрозділі: „Достойний сержант має володіти інформацією, передавати свій досвід, вміти навчати, знаходити підхід до кожного бійця, ухвалювати правильні рішення й чітко доводити до підлеглих завдання”. (Алла Рядинська. Сержант, народжений Революцією Гідності. *АрміяInform* URL: <https://armyinform.com.ua/2022/04/26/serzhant-narodzhenyj-revolucziyeyu-gidnosti/>)

„Тимур”. Військовослужбовець 3-ї роти батальйону спеціального призначення „Донбас» НГУ Петро, старшина. Оборонець України в час повномасштабного вторгнення. Загинув 26 квітня 2022 р. біля Попасної на Луганщині. (Втрати силових структур внаслідок російського вторгнення в Україну (16 квітня – 30 квітня 2022). *Вікіпедія*).

„Форт”. Військовослужбовець ОЗСП „Азов» НГУ Форті Давид Михайлович, старший солдат, парамедик. Народився 13 травня 1999 р. у смт Орілька, що на Харківщині. У 19 років підписав контракт, учасник бойових дій на Донеччині. У 2020 р. став студентом факультету права Одеського державного університету внутрішніх справ. Оборонець Маріуполя. Загинув 26 квітня 2022 р. під час евакуації поранених на „Азовсталі”. Посмертно нагороджений орденом „За мужність” III ступеня. (Втрати силових структур внаслідок російського вторгнення в Україну (16 квітня – 30 квітня 2022). *Вікіпедія*).

„Прізрак”. Військовослужбовець ОЗСП „Азов» НГУ Водень Роман Михайлович, головний сержант. Народився 1989 р. у м. Шостка Сумської обл. Загинув 26 квітня 2022 р. у боях за Маріуполь. Посмертна нагорода – орден „За мужність” III ступеня. (Втрати силових структур внаслідок російського вторгнення в Україну (16 квітня – 30 квітня 2022). *Вікіпедія*).

„Секретар”. Військовослужбовець ЗСУ Мусін Дмитро. 26 років, проживав у м. Дніпро. Із перших днів став до лав Дніпропетровської бригади Сил територіальної оборони ЗСУ. Учасник важких боїв у с. Времівка на Донеччині. Дмитро прикривав стрілецьким вогнем з РПК відхід одного з підрозділів 26 квітня 2022 р. під час наступу переважаючих сил противника. Загинув від обстрілу ворога з танків і мінометів. (Втрати силових структур внаслідок російського вторгнення в Україну (16 квітня – 30 квітня 2022). *Вікіпедія*).

27 квітня 2022 р.

Національна Гвардія України, Вікіпедія обговорюють фрагменти повсякденного життя військовослужбовців, їхні

позивні „Енловицк”, „Ліза”, „Ріддік”, „Койот”, „Фенікс”/ „Білорус”/„Дранік”.

„Енловицк”. Військовослужбовець НГУ, 29-річний боєць Євген. Родом з Харкова. Працював у Польщі, однак з початком повномасштабного вторгнення повернувся в Україну. Виконує бойові завдання на Житомирській трасі (Київський напрямок). Одним із перших використовує у боях з противником шведсько-британську переносну керовану протитанкову ракету „NLAW”. Розповідає, як у березні підбив російський танк Т-72. **„Ліза”.** Командир, навчив Євгена працювати з ручним одноразовим протитанковим засобом „NLAW”, ракета якого має інерційну систему наведення. (Нацгвардієць розповів, як підбив російський танк з NLAW на Київщині. *Національна гвардія України*. URL: <https://ngu.gov.ua/naczgvardiyecz-rozpoviv-yak-pidbyv-rosijskij-tank-z-nlaw-na-kyuyivshhyni/>)

„Ріддік”. Військовослужбовець НГУ, який тренує бельгійську вівчарку, залишену ворогами. Гвардієць пояснює, що пес ще не розуміє команди українською мовою, але вже прийняв його як господаря. **„Койот”.** Військовослужбовець НГУ. Розповідає про камуфляж бельгійськовій вівчарки. (Пес розгвардії тепер на захисті України. *Національна гвардія України*. URL: <https://ngu.gov.ua/pes-roszgvardiyi-na-zahysti-ukrayiny-video/>)

„Фенікс”/„Білорус”/„Дранік”. Військовослужбовець 46 ОШБ „Донбас» Дзюбайло Костянтин. 24 роки, родом з м. Могилів (Білорусь), із сім’ї військових. Воював за Україну від 2014 року. Вийшов з оточення у Степному (Донецька область), а через кілька тижнів 27 квітня 2022 р. у бою між Мар’їнкою та Докучаєвськом загинув від влучання ворожого снаряду. (Втрати силових структур внаслідок російського вторгнення в Україну (16 квітня – 30 квітня 2022). *Вікіпедія*).

28 квітня 2022 р.

Вікіпедія доносить фрагменти повсякденного життя військових, їхні позивні „Еней”, „Льова”.

„Еней”. Боєць добровольчого батальйону „Свобода» Горюхін Юрій Олександрович. Народився 23 лютого 1988 р.

З перших днів повномасштабного вторгнення брав участь у захисті Києва. Звільняв Ірпінь. Продовжував воювати на Східному напрямку в НГУ (в/ч 3018). Загинув 28 квітня 2022 р. у бою за Рубіжне Луганської обл. Нагороджений орденом „За мужність” III ступеня (посмертно). Залишилася семирічна дочка. (Втрати силових структур внаслідок російського вторгнення в Україну (16 квітня – 30 квітня 2022). *Вікіпедія*).

„Льова”. Боєць добровольчого батальйону „Свобода» Литвинов Максим Анатолійович. Народився 17 січня 1996 р., проживав у Запоріжжі. Брав участь у боях за Київ, Ірпінь, Бучу, Гостомель. Продовжував воювати на Східному напрямку в НГУ (в/ч 3018). Загинув 28 квітня 2022 р. у боях за Рубіжне Луганської обл. Посмертно нагороджений орденом „За мужність” III ступеня. (Втрати силових структур внаслідок російського вторгнення в Україну (16 квітня – 30 квітня 2022). *Вікіпедія*).

29 квітня 2022 р.

АрміяInform, *Вікіпедія* розкривають фрагменти повсякденного життя військових, їхні позивні „*Барс*”, „*Вогник*”, „*Інженер*”, „*Шахтар*”.

„Барс”. Сержант морської піхоти. Став морпіхом 4 роки тому. До служби за контрактом був менеджером, тому мав досвід роботи з людьми. Розповідає про свій вибір стати контрактником: хоче змін, хоче розвивати армію. Пояснює обсяг роботи сержанта в сучасній армії, наприклад, формувати дисципліну і досвід, вміти пояснити виконання завдання, сприяти злагодженості в роботі підрозділу. (Алла Рядинська. „Якщо не вмієш виконувати накази – ти не вмієш командувати” – сержант морської піхоти „Барс”. *АрміяInform*. URL: <https://armyinform.com.ua/2022/04/29/yakshho-ne-vmiyesh-vykonuvaty-nakazy-ty-ne-vmiyesh-komanduvaty-serzhant-morskoyi-pihoty-bars/>)

„Вогник”. Старший сержант, військовослужбовець ОЗСП „Азов» НГУ Демчук Богдан Михайлович. Народився 29 травня 2022 р. у с. Жадан, що на Вінниччині. З 2014 р. у Проскурівській сотні (громадському формуванні з охорони порядку та кордону),

пізніше призваний у полк „Азов”, у 2017 р. отримав почесну відзнаку. Оборонець Маріуполя, загинув в одному із боїв на „Азовсталі” 29 квітня 2022 р. Посмертно нагороджений орденом „За мужність” III ступеня. (Втрати силових структур внаслідок російського вторгнення в Україну (16 квітня – 30 квітня 2022). *Вікіпедія*).

„Інженер”. Військовослужбовець 30-ї окремої механізованої бригади імені князя Костянтина Острозького Олесик Олег. Народився в Очакові, 36 років. Випускник Київського національного університету будівництва і архітектури, інженер-геодезист. Виконуючи бойове завдання, загинув 29 квітня 2022 р. біля Торецька на Донеччині. (Втрати силових структур внаслідок російського вторгнення в Україну (16 квітня – 30 квітня 2022). *Вікіпедія*).

„Шахтар”. Солдат-кулеметник ОЗСП „Азов” НГУ Мордік Сергій Борисович. Народився на Прикарпатті. Загинув 29 квітня 2022 р. від поранення і крововтрати в автомобілі, який підірвав ворог. Нагороджений орденом „За мужність” III ступеня (по-смертно). (Втрати силових структур внаслідок російського вторгнення в Україну (16–30 квітня 2022). *Вікіпедія*).

30 квітня 2022 р.

Українська правда, Національний Корпус, Національна гвардія України обговорюють фрагменти повсякденного життя військових, їхні позивні „Калина”, „Жмен”, „Махно”, „Багдад”.

„Калина”. Заступник командира полку ОЗСП „Азов” НГУ Святослав Паламар. Доносить інформацію до суспільства з окупованого Маріуполя: на території заводу „Азовсталь” бійці визволили з-під завалів 20 цивільних, це жінки і діти. Просить гарантувати евакуацію не тільки цивільних, але і поранених військовослужбовців, які можуть померти, оскільки медики на „Азовсталі” без операційної, обладнання та медикаментів. (З „Азовсталі” евакуювали 20 цивільних, поранених військових проігнорували – Азов. *Українська правда*. URL: <https://www.pravda.com.ua/news/2022/04/30/7343194/>)

„Жмен”. 25-річний боєць з Харкова. Після повномасштабного вторгнення приєднався до лав полку ССО „Азов” Київ. У мирному житті кухар. Розповідає про перший бій у Бучі. Працює з ракетним комплексом FGM-148 Javelin. Пояснює, що в цій війні воюють його друзі та родичі. (АЗОВ: герої серед нас. Вип. 8. Це війна за мою країну, за мою вітчизну. Я не можу стояти осторонь. *Національний Корпус*. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=RWlQvF-WbiI>)

„Махно”. Боєць Національної гвардії України Олександр. Захищав Україну в 2014 р. Працював у Європі, був далекобійником, побачив 27 країн, але мав передчуття, що буде війна, тому повернувся. Доброволець. Згадує про батька-мисливця і про своє захоплення стрільбою. Розповідає про себе: після повномасштабного вторгнення його підрозділ біля двох тижнів утримував оборонні позиції в Рубіжному, там отримав поранення і отруївся парами азоту. Пригадує деталі, як, наприклад, до них на позицію приходили собаки, як бійці ділилися їжею з тваринами. Згадує побратимів, каже, що пишається ними. Зараз боєць перебуває на лікуванні. Чекає на повернення у стрій. Стверджує, що після перемоги треба повернути Крим, відбудувати країну і робити армію ще сильнішою. (Оборонці Рубіжного: позивний „Махно”. *Національна гвардія України*. URL: <https://ngu.gov.ua/oboroncz-i-rubizhnogo-pozyvnyj-mahno/>)

„Багдад”. Командир відділення підрозділу 95 ОДШБр Боровик Руслан Анатолійович, молодший сержант. Народився 19 квітня 1981 р. у с. Кропивня Новоград-Волинського району Житомирської обл. Загинув у бою 30 квітня 2022 р. біля Ізюма на Харківщині. Нагороджений орденом „За мужність” III ступеня (посмертно). (Втрати силових структур внаслідок російського вторгнення в Україну (16 квітня – 30 квітня 2022). *Вікіпедія*).

Висновки. Обрані для верифікації гіпотези щоденно вживані вупродовж місяця позивні доносили такі джерела суспільної комунікації, як *АрміяInform*, *Вікіпедія*, *Національна гвардія України*, *Національний Корпус*, *Українська правда* та ін. Ство-

рені до кожного із позивних на основі первинних джерел суспільної комунікації словникові статті розкривають фрагменти повсякденного життя представників соціогрупи «Військовослужбовці». Розглянутий матеріал дозволяє зробити перші кроки в пізнанні лексики повсякденності.

1. Насамперед для її одиниць характерна така релевантна ознака, як щоденний вжиток у комунікативно-громадській сфері повсякденного життя.

2. Частина одиниць зазнає впливів глобалізації та мовної ситуації в Україні (адже багато позивних запозичені з інших мов, наприклад, англійської чи російської).

3. Тематично склад одиниць неоднорідний (так, лексична база позивних охоплює тематичні групи: „Професії”, „Міста”, „Країни”, „Тварини”, „Квіти”, „Дерева і кущі”, „Українські національні герої” та ін.).

4. У склад лексики повсякденності потрапляють одиниці з різною частотою вживання.

5. Не тільки тематична група „Військові псевдоніми/позивні”, але й інші назви представників соціогруп „Військовослужбовці” і „Представники влади” формують лексику повсякденності в час повномасштабної агресії ворога. Це одиниці тематичних груп „Прізвища, імена та по батькові військовослужбовців”, „Прізвища та імена представників виконавчої української влади”, „Прізвища та імена представників законодавчої української влади”, „Прізвища та імена представників влади зарубіжних країн”, які не відзначалися щоденним мовним вжитком упродовж перших двох етапів війни, зокрема під час Антитерористичної операції 2014–2018 рр. та Операції об’єднаних сил 2018–2022 рр.

Очевидно, що лексика української повсякденності в екстремальних умовах повномасштабної війни – це новий вимір лексичної системи української мови, ситуативний за своєю природою, на противагу до диференціації лексики за походженням чи активним та пасивним станом.

Створення словників щойно перелічених тематичних груп антропонімів як компонентів лексики повсякденності матиме

значення не тільки для системної ілюстрації лексики повсякденності в час повномасштабної війни, але і для формування засад лінгвістики повсякденності в цілому. І це визначає, на нашу думку, перспективи аналізу проблеми „антропонім як компонент лексики повсякденності”.

Список скорочень.

АК-74 – автомат Калашнікова зразка 1974р. АТО – Антитерористична операція на Сході України (4–30.04.2018 р.). БМД – бойова машина десанту. БМП – бойова машина піхоти. БТЛБ – багатоцільовий тягач, легкий, броньований. БТР – бронетранспортер. БТР-4Е – різновид бронетранспортера. БРМ – бойова розвідувальна машина. ВМС ЗСУ – Військово-Морські Сили Збройних Сил України. ГУР МО – Головне управління розвідки Міністерства оборони. ДУК – Добровольчий український корпус. ДУК ПС – Добровольчий український корпус „Правий сектор”. ЗСУ – Збройні сили України. К2 – бойова група. МТЛБ – багатоцільовий тягач, легкий, броньований. НГУ – Національна гвардія України, КВК – Клуб веселих і винахідливих. НГУ – Національна гвардія України. ОГШБр – Окрема гірсько-штурмова бригада. ОДЧ „Карпатська Січ” – Окрема добровольча чота „Карпатська Січ”. ОБрМП – Окрема бригада морської піхоти імені контр-адмірала Михайла Білінського. ОДШБр – Окрема десантно-штурмова-бригада. ОЗСП – Окремий загін спеціального призначення. ОБМП ВМС ЗСУ – Окремий батальйон морської піхоти Військово-морських сил Збройних сил України. ОМПБ – Окремий мотопіхотний батальйон. ОМБр – Окрема механізована бригада. ОПБр – Окрема президентська бригада. ООС – Операція об’єднаних сил (30.04.2018–23.02.2022 р.). ССО „Азов” – підрозділ Сил спеціальних операцій „Азов”. ПТРК – протитанковий ракетний комплекс. ПТРС – посттравматичний стресовий розлад. ПТУР – протитанкова керована ракета. РПГ – ручний протитанковий гранатомет. ТрО – територіальна оборона.

Джерела/Sources

Бойченко М., *Повсякденність історична* [в:] *Історична наука: Термінологічний і понятійний довідник*, Київ 2002, с. 291–292.
[Bojčenko M., *Povsákdennist' iŭstorična* [v:] *Īstorična nauka: Terminologičnij i ponátijnij dovídnik*, Kiïv 2002, s. 291–292.]

Голянич М. І., Стефурак Р. І., Бабій І. О., *Словник лінгвістичних термінів: лексикологія, фразеологія, лексикографія*, за редакцією М. І. Голянич, Івано-Франківськ 2011. [Golânič M. Ī., Stefurakr. Ī., Babij Ī. O., *Slovník lingvístičnih termíniv: leksikologíâ, frazeologíâ, leksikografíâ*, za redakciêu M. Ī. Golânič, Īvano-Frankivs'k 2011.]

Загнітко А., *Словник сучасної лінгвістики: поняття і терміни*, т. 2, Донецьк 2012. [Zagnítko A., *Slovník sučasnoĭ lingvístiki: ponátta ĭ termíni*, t. 2, Donec'k 2012.]

Караванський С., *Практичний словник синонімів української мови*, Київ 2000. [Karavans'kij S., *Praktičnij slovník sinonímiv ukraïns'koĭ movi*, Kĭiv 2000.]

Словник української мови online, т. 11-14, https://sum20ua.com/?wordid=80602&page=2493&searchWord=%D0%BF%D0%BE%D0%B2%D1%81%D1%8F%D0%BA%D0%B4%D0%B5%D0%BD%D0%BD%D1%96%D1%81%D1%82%D1%8C#lid_80602, [05.06.2024]. [*Slovník ukraïns'koĭ movi online*, t. 11-14, https://sum20ua.com/?wordid=80602&page=2493&searchWord=%D0%BF%D0%BE%D0%B2%D1%81%D1%8F%D0%BA%D0%B4%D0%B5%D0%BD%D0%BD%D1%96%D1%81%D1%82%D1%8C#lid_80602, [05.06.2024].]

Словник української мови, в 11-ти т., т. VI: П-Поїти, Київ 1975. [*Slovník ukraïns'koĭ movi*, v 11-ti t., t. VI: P-Poĭti, Kĭiv 1975.]

Література / References

Ажнюк Б., *Мовне життя в координатах воєнних наративів [в:] Мова і війна: динаміка мовної системи і мовна політика*, Київ 2024, с. 4-11. [Ažnûk B., *Movne žittâ v koordinatah voënnih narativiv [v:] Mova ĭ vĭjna: dinamika movnoĭ sistemi ĭ movna politika*, Kĭiv 2024, s. 4-11.]

Коляструк О. А., *Методологія історії повсякдення*, „Вісник Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна”, №982, серія „Історія”, Харків 2011, с. 8-21. [Kolâstruk O. A., *Metodologíâ istoriĭ povsâkdennâ*, „Visnik Harkivs'kogo nacional'nogo universitetuim. V. N. Karazina”, №982, seriâ „Īstoríâ”, Harkiv 2011,s. 8-21.]

Коляструк О., *Поняття повсякденності в сучасній науковій гуманітаристиці [в:] Україна ХХ ст.: культура, ідеологія, політика*, зб. ст., Київ 2009, вип. 15, ч. 1, с. 46-56. [Kolâstruk O., *Ponátta povsâkdennosti v sučasnij naukovij gumanitaristici [v:] Ukraĭna XX st.: kul'tura, ideologíâ, politika*, zb. st., Kĭiv 2009, vip.15, č. 1, s. 46-56.]

Мулярчук Є. С., *Життєсвіт людяності: повсякденність та час війни [в:] Мультиверсум. Філософський альманах*, 2016, вип. 7-8, с. 29-

62. [Mulârčuk Ê. S., *Žittêsvît lûdânosti: povsâkdennist' ta časvîjni* [v:] *Mul'tiversum. Filosofs'kij al'manah*, 2016, vip. 7-8, s. 29-62.]

Пономарів О. Д., *Стилістика сучасної української мови*, підручник, 3-тє вид., перероб. і доповн., Тернопіль 2000. [Ponomariv O. D., *Stilistika sučasnoï ukrains'koï movi*, pîdručnik, 3-tê vid., pererob. i dopovn., Ternopil' 2000.]

Потарська Н., Дутчак О., *Війна і трансформація повсякденності: жіночий погляд*, Київ 2015. [Potars'ka N., Dutčak O., *Vîjna i transformaciâ povsâkdennosti: žinočij poglâd*, Kiïv 2015.]

Тараненко О., *Російсько-українська війна і українська мова* [в:] *Мова і війна: динаміка мовної системи і мовна політика*, Київ 2024, с. 12-87. [Taranenko O., *Rosijs'ko-ukrains'ka vîjna i ukrains'ka mova* [v:] *Mova i vîjna: dinamika movnoï sistemi i movna politika*, Kiïv 2024, s. 12-87.]

Титаренко Т. М., *Воєнна повсякденність: як розширити вікно можливостей для самовідновлення*, „Вісник НАПН” 2023, №5, с. 1-5. [Titarenko T. M., *Voënna povsâkdennist': âk rozširiti vikno možlivostej dlâ samovidnovlennâ*, „Visnik NAPN” 2023, №5, s. 1-5.]

Школяр М. В., *Повсякденні практики та стилі життя українців на тлі війни*, „Соціальні структури та соціальні відносини” 2023, №46, с. 47-53. [Školâr M. V., *Povsâkdennî praktiki ta stil' žittâ ukraiñciv na tlî vîjni*, „Social'nî strukturi ta social'nî vidnosini” 2023, №46, s. 47-53.]

Berger P. L., Luckmann T., *The Social Construction of Reality*, 1991.

Devin J., *The language of Everyday Life. An Introduction*, 2000.

Hoggart R., *Everyday language and everyday life*, 2003.

Резюме

Дослідження присвячено розкриттю та перевірці гіпотези про належність антропонімів кількох тематичних груп („Військові псевдоніми /позивні”, „Прізвища, імена та по батькові військовослужбовців”, „Прізвища та імена представників виконавчої української влади”, „Прізвища та імена представників законодавчої української влади”, „Прізвища та імена представників влади зарубіжних країн”) до лексики української повсякденності. За теоретичну базу аналізу послужили положення теорії повсякденності в гуманітаристиці. Авторка доходить висновку, що лексика повсякденності є новим і ситуативним за походженням виміром лексичної системи української мови в умовах повномасштабної війни, на відміну від диференціації лексики за походженням чи за активним і пасивним складом.

Ключові слова: антропонім, лексика повсякденності, мовний вжиток, суспільна комунікація, повномасштабна війна, вимір лексики.

Anthroponym as a unit of vocabulary of Ukrainian everyday life during the years of the full-scale Russian war in Ukraine.

Summary

The study is devoted to the disclosure and verification of the hypothesis that anthroponyms of several thematic groups („Military pseudonyms/callsigns”, „Surnames, names and patronymics of military personnel”, „Surnames and names of representatives of the executive Ukrainian authorities”, „Surnames and names of representatives of the legislative Ukrainian authorities”, „Surnames and names of representatives of foreign authorities”) belong to the vocabulary of Ukrainian everyday life. The theoretical basis of the analysis is the provisions of the theory of everyday life in the humanities. The author comes to the conclusion that the vocabulary of everyday life is a new and situational dimension of the lexical system of the Ukrainian language in the context of a full-scale war, in contrast to the differentiation of vocabulary by origin or by active and passive components.

Key words: anthroponym, everyday vocabulary, language use, social communication, full-scale war, dimension of vocabulary

Мацюк Галина – доктор філологічних наук, професор кафедри загального мовознавства Львівського національного університету імені Івана Франка, halyna.matsyuk@lnu.edu.ua

ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0001-8601-4742>

Щоденні воєнні звернення Глави УГКЦ¹: „Релігія” як сфера-джерело походження прецедентних феноменів

Вступ

Збройний напад Російської Федерації (далі – РФ) на Україну 2014 року трактують як гібридну війну, тобто воєнні дії, які здійснюють шляхом поєднання мілітарних, квазімілітарних, дипломатичних, інформаційних, економічних та інших засобів задля досягнення стратегічних політичних цілей (Горбулін 2017: 19). У контексті розгляду інформаційного складника російсько-української гібридної війни наведемо міркування докторки філологічних наук Ольги Кирилюк про інформаційну агресію, об’єктом ураження якої визначено свідомість людини, а засобом – мову. Тож семантико-прагматичні особливості застосування лінгвальних одиниць здатні вплинути на суспільні настрої, спотворити усталену картину світу реципієнтів, змусити їх сумніватися в реакціях на певні події чи явища, відмовитися від власної національної ідентичності. Однак використання країною, що захищається, вдалого набору мовного інструментарію здатне вибудувати систему власних захисних наративів, що допоможуть відбити інформаційні ворожі атаки (Кирилюк 2023: 24). Припускаємо, щоденні воєнні звернення Блаженнішого Святослава (Шевчука) є одним із засобів формування захисного наративу держави. Адже, як зазначив доктор богослов’я Павло Смицнюк, повномасштабна війна, яку РФ розпочала проти України 24 лютого 2022 р., шокувала політичних і релігійних лідерів у всьому світі (Смицнюк 2023: 193).

Станом на сьогодні можна стверджувати про чималий досвід аналізу різних жанрів комунікації священника зі суспільством, серед них і релігійний дискурс провідного речника УГКЦ Блаженнішого Святослава (Шевчука), в українському мовознавстві (Городецька 2022; Ділай 2015; Куза 2014; Филипчук 2017; Чучвара 2021; Чучвара 2022).

Мета дослідження – розкрити взаємодію понять *мова – війна* на прикладі прецедентних феноменів (далі – ПФ) у дискурсі щоденних воєнних звернень Блаженнішого Святослава (Шевчука). **Завдання:**

¹ Українська Греко-Католицька Церква.

1) виокремити ПФ в текстах щоденних воєнних звернень Глави УГКЦ, згрупувати їх з огляду на сферу-джерело їхнього походження; 2) дослідити, як за допомогою ПФ адресант звернень може актуалізувати (відомі) і поширити (нові) наративи. **Джерельна база** дослідження – 30 звернень², засвідчених на офіційному сайті УГКЦ (<https://ugcc.ua/data/zvernennya-glavy-ugkts>) в рубриці „Щоденні воєнні звернення Глави УГКЦ” у перший місяць російсько-української війни. **Об’єктом вивчення** стали ПФ, виокремлені в аналізованому корпусі текстів. Зауважимо, що описуватимемо національно-прецедентні феномени, тобто ті ПФ, які відомі пересічному представникові певної національної лінгвокультурної спільноти і входять до національної когнітивної бази, віддзеркалюються в семантиці одиниць мови (Бацевич 2007: 179).

Методи дослідження. *Описовий метод* уможливив виокремлення ПФ, групування їх з огляду на сферу-джерело їхнього походження. Завдяки *контекстному аналізу* з’ясовано, чи відправник текстів за допомогою ПФ актуалізує (відомі) і поширює (нові) наративи під час російсько-української війни – враховуємо ситуацію мовлення, контекст історії, культури, умови комунікації.

Щоденне воєнне звернення: жанрові ознаки

Комунікація священника зі суспільством відбувається і за допомогою щоденних воєнних звернень Блаженнішого Святослава (Шевчука), завдання яких – висловлювати ставлення Церкви до російсько-української війни, ідеться, зокрема, про події після 24 лютого 2022 р., закликати адресатів до певних дій. Відомо, що священник діє як представник певного віросповідання, а не як окрема особа від власного імені. Підтвердженням такого міркування можуть бути результати спостережень дослідниці релігійної комунікації Тетяни Тарасюк, яка з’ясувала, що одним із прийомів переконання в сучасному релігійному посланні є ведення розповіді від імені Церкви за допомогою узвичаєної для релігійного мовлення конструкції з опорною лексемою *церква* в поєднанні зі семантичним поширювачем певних комунікативних намірів, актуалізованих дієсловами (Тарасюк 2015: 196). Наведене міркування підтверджує й дискурс аналізованих воєнних звернень. Ось приклади: „*Наша свята Церква-мучениця завжди була, є і буде зі своїм народом! Цю Церкву, що вже пережила смерть і воскресіння, як Тіло воскреслого Христа, над яким смерть не має*

² Усі наведені цитати подаємо з дотриманням граматики і пунктуації, як в оригіналі.

жодної сили, дарував Господь своєму народові в хрещальних водах Дніпра. Відтоді історія нашого народу і його Церкви, історія їх визвольних змагань, історія втілення Божого Слова і вияву Його Духа істини в нашій культурі переплелися навіки. І в цей драматичний момент наша **Церква**, як мати і учителька, **є і буде** зі своїми дітьми, **буде їх боронити і їм служити** в ім'я Божє! У Бозі наша надія і від Нього буде наша перемога!” (24 лютого 2022 р.); „Цієї неділі ми святкуватимемо присутнього між нами в Україні воскреслого Христа, але кияни не зможуть іти до церкви, тому що оголошена комендантська година і всі повинні бути вдома через загрозу життя. Але **Церква** тоді **прийде** до людей. Наші священники зійдуть у підземелля, зійдуть у бомбосховища і там будуть звершувати Божественні Літургії” (27 лютого 2022 р.); „До вас, дорогі діти, доньки і сини нашого народу, кажу: чекаємо вас назад додому. Чекаємо вас назад додому, коли над Україною буде мирне небо. Ваша мати **Церква буде супроводжувати вас, допомагати** вам там, де занесе вас лихоліття війни” (4 березня 2022 р.).

Щоденні воєнні звернення містять рамкові компоненти – це вітання, звертання, благословення, які мають ритуальний характер, та основний текст. Упродовж першого місяця війни йдеться про формулу вітання *Слава Ісусу Христу!* У звертанні до мирян використано формулу *Дорогі у Христі брати і сестри*. Завершується текст звернення благословенням. Наведемо приклади формул благословення: *Благословення Господнє на вас!* (24 лютого 2022 р.); *З нашого золотоговерхого святого града Києва – нового Єрусалиму з усього серця передаю вам своє благословення Отця і Сина, і Святого Духа. Амінь* (26 лютого 2022 р.); *Благословення Господнє на вас з Його благодаттю і чоловіколюб'ям завжди нині і повсякчас і навіки вічні. Амінь* (27 лютого 2022 р.).

Звернення від 24 лютого містить відомості про адресанта – † СВЯТОСЛАВ. Паспортизація цього тексту охоплює також відомості про місто, храм – це *Київ, Патріарший собор Воскресіння Христового* як головний осередок Української Греко-Католицької Церкви, і дату звернення – *24 лютого 2022 року Божого*. В інших випадках тексти звернень від 25 лютого до 24 березня опубліковано на офіційному сайті УГКЦ як розшифровані матеріали відеозвернень Блаженнішого Святослава (Шевчука).

Сфери-джерела походження ПФ виокремлюємо відповідно до категорії знань, актуалізованої у свідомості адресатів. У пропонованій розвідці застанемось над однією зі сфер-джерел походження ПФ.

„Релігія” як сфера-джерело походження ПФ

ПФ згруповано в тематичні групи: „Релігійні тексти”, „Божества”, „Святі; релігійні діячі, постаті”, „Церковний календар, обряди”, „Релігійні (благодійні) організації, конфесії, церкви в Україні”, „Ікони (їхні назви)”.

До тематичної групи „Релігійний текст” зараховуємо ПФ, засвідчені у щоденних воєнних зверненнях Глави УГКЦ, які апелюють до релігійних текстів – це Біблія (Книги Старого Завіту – Книга Псалмів, Книга пророка Ісаї і Книги Нового Завіту – Євангеліє від Матвія, Євангеліє від Івана), молитви, християнські церковні пісні.

Біблійний текст. Автор послання цитує, для прикладу, текст із Біблії, зокрема Книгу Псалмів (одну з книг Старого Завіту). Псалом (псалми) – це „релігійна пісня, молитва, що як складова частина входить у псалтир” (СУМ VIII: 371), одну з біблійних книг Старого Завіту, що складається зі 150 псалмів (СУМ VIII: 372): *„Київ – це не просто столиця України. Згідно задуму князів засновників Київської держави, Київ – це новий Єрусалим. Якраз у цих днях, за підсумками вчорашнього всесвітнього дня молитви ми відчуваємо, що Київ перетворюється на духовну столицю світу. Сьогодні до цього місця [про Київ. – А. Ч.] скеровані очі людей цілого світу, усіх Церков, релігій, конфесій і так по-особливому відчувається отой надпис з 46-го Псалма Давидового в центральній абсиді собору Святої Софії: **”Бог серед нього, і воно не похитнеться. Господь допоможе йому перед світанком”**”* (3 березня 2022 р.). Припускаємо, прецедентне висловлення актуалізує наратив „Київ – новий Єрусалим”, „Київ – духовна столиця світу”. Василь Пасічник у статті „Українська національна ідея” (Пасічник 2022) стверджує, що визнання ролі Києва як „нового Єрусалиму”, тобто окремого духовного центру, свідчить, що формула „Київ – другий Єрусалим” має глибокий духовний і геополітичний зміст. Ідея Києва як „другого Єрусалиму” була основою державної ідеології Русі. Першим сконстатував думку про уподібнення Києва Царгороду та його сакральному першообразу Єрусалиму митрополит Іларіон у „Слові про закон і благодать”. Храм Святої Софії, Золоті ворота (будівництво яких ініціював Ярослав Мудрий) символізували Єрусалимський храм та Золоті ворота Єрусалиму. Після ухвалення християнства як національної релігії біблійний Новий Єрусалим став національним ідеалом українського народу.

Молитва. Глава УГКЦ цитує тексти молитов. *Молитися – „1. Звертатися до Бога, богів, святих і т. ін. із проханням, подякою тощо”* (СУМ-20 online). Засвідчено, зокрема, звертання Блаженнішого

Святослава (Шевчука) до Ісуса Христа, Пречистої Діви Марії, Архистратига Михаїла. Наведемо приклад молитви до Архистратига Михаїла, усіх небесних сил: *„Ми сьогодні молимося: **Архистратиже Михаїле і все небесне військо, усі небесні сили безплотні, воюйте за Україну, скиньте того диявола, який напастує нас, вбиває, несе розруху і смерть**”* (4 березня 2022 р.). Прецедентний текст молитви відновлює в пам’яті наратив *„Архистратиг Михаїл – небесний покровитель Києва, країни”*. Рішенням Київської міської ради народних депутатів № 57 „Про герб міста Києва” від 18 квітня 1995 р.³ затверджено опис герба міста Києва із зображенням Архангела Михаїла. Архангел Михаїл тут символізує світлі сили, готові боронити Київ від лиха.

Християнська церковна пісня. У щоденних воєнних зверненнях Глави УГКЦ процитовано тексти християнських церковних пісень „Боже великий, єдиний” і „Боже, вислухай благання”. Наприклад: *„Єдиним серцем і устами молимося: **”Боже великий, єдиний, нам Україну храни!”**”* (24 лютого 2022 р.). З Української музичної енциклопедії (Київ, 2011 р.) дізнаємося, що молитва „Боже великий, єдиний” (муз. Миколи Лисенка, сл. Олександра Кониського) – це духовний гімн України, написаний 1885 р. в Києві. Твір увійшов у практику виконання численних українських хорів як „Молитва за Україну” (далі – Молитва). Символічного значення Молитва набула в добу творення української державности 1917–1920 рр., звучала, зокрема, і в день Злуки УНР і ЗУНР (22 січня 1919 р.). Від кінця 1922 р., після утвердження радянської влади в Україні, Молитву на довгі роки було вилучено зі списку творів Миколи Лисенка й духовного життя народу. Починаючи з 1990-х років Молитва знов активно увійшла до репертуару українських хорових колективів, програм патріотичних зібрань. Під час державних урочистостей Молитву часом виконують разом із Державним гімном України (Українська музична енциклопедія 3: 460).

До тематичної групи „Божества” (божество – те саме, що *Бог* – „творець і володар Всесвіту, усього суцього, який керує світом”) (СУМ-20 online) зараховуємо назви: *Бог, Господь / Господь Бог, Христос, Отець, Син і Дух Святий, Спаситель, Ісус Христос, Святий Дух, Отець*.

³ Рішення Київської міської ради народних депутатів „Про герб міста Києва” від 18 квіт. 1995 р. [в:] Вікіджерела, https://uk.wikisource.org/wiki/Про_герб_міста_Києва, [23.06.2024]

Господь Бог: „Нехай **Господь Бог** благословить Україну. Нехай **Господь Бог** благословить українську владу. Нехай **Господь Бог** благословить українське військо. Нехай **Господь Бог** благословить родини наших військовослужбовців. Нехай **Господь Бог** благословить усіх тих, які сьогодні солідаризуються із Україною у різних частинах нашої держави і світу. Світ з Україною, а Україна з **Богом!** І разом ми вистоймо!” (25 лютого 2022 р.). Бог Отець – у християнстві – перша особа (іпостась) Божественної Трійці. Бог Син – друга особа Божественної Трійці (Ісус Христос, Спаситель). Бог Дух Святий – третя особа Божественної Трійці (Шевченко 2004: 56). **Господь** – „Одне з найменувань Бога у Біблії, у християнстві” (СУМ-20 online). Адресант використовує прецедентне ім'я **Господь Бог**, щоб просити про благословення в час війни, див. благословити – „бібл. Давати милість, благодать, допомогу і т. ін. кому-, чому-небудь; обдаровувати благами (про Бога)” (СУМ-20 online).

Наступна тематична група „Святі; релігійні діячі, постаті”. До переліку святих зараховуємо прецедентні імена: *Пречиста Діва Марія / Пречиста Богородиця / Пресвятая Богородиця / Фатімська Богородиця* (про образ Богородиці), *Архистратиг Михайл*. Святі – це „особи, яких бог наділив за праведне життя даром чудотворення і зробив їх посередниками між собою і людьми. Святих вважають покровителями людей” (Шевченко 2004: 319).

Фатімська Богородиця: „Дуже вас прошу, молімося не тільки за мир в Україні, але молімся за наших ворогів, за їх навернення, за навернення Росії. Як просила нас **Фатімська Богородиця**” (1 березня 2022 р.). Прецедентне ім'я *Фатімська Богородиця* апелює до прецедентної ситуації об'явлення Матері Божої Фатімської 1917 р. – з'являлася у Фатімі (Португалія) трьом пастушкам із закликом до молитви, до покаяння.

Звертаємо увагу також на метафоричне вживання прецедентного імені *Мадонна*. У католиків – це назва матері Христа; Богородиця (СУМ-20 online). У Практичному словнику синонімів української мови Святослава Караванського (Львів, 2012 р.) дізнаємося, що одним із синонімів до реєстрового слова Богородиця є назва *Мадонна* (у католиків). Див. *Богородиця* – „Богоматір, Божа / Небесна / Мати, Матір Божа, Пречиста (*Діва*), Всенепорочна (*Діва*), Цариця Небесна, Владичиця, Пріснодіва; (у католиків) Мадонна” (Караванський 2012: 22). У контексті воєнних звернень Блаженнішого Святослава (Шевчука) ім'я набуває нової прецедентності – пор. *київська мадонна*: „Із співчуттям молимося про жінок, які є жертвами цієї війни

на окупованих територіях. У наших селах, зокрема на Київщині, жінки стають першими жертвами окупації, жертвами насилля, приниження, звалтування... Увесь світ облетіла фотографія так званої **київської мадонни**, молодої жінки, яка грудьми годує свою новонароджену дитину на сходах столичного бомбосховища” (17 березня 2022 р.). Фото матері-киянки, яка годує немовля, спершись на холодну стіну метрополітену, зробив угорський журналіст Андраш Фьольдеш. Ілюстраторка з м. Дніпра Марина Соломенникова надихнулася згаданою фотографією і намалювала картину, героїня якої мала б уособлювати всіх матерів України. Картину називають „Київська мадонна”. Відомо, що „Київська мадонна” стала іконою в храмі італійського Неаполя. Фото у фейсбуці опублікував український священник-сзуїт В’ячеслав Окунь, який зараз навчається в Римі. Він був ініціатором створення такої ікони⁴. „Київська мадонна” – це один із наративів російсько-української війни, поширений у дискурсі щоденних воєнних звернень Глави УГКЦ.

Віокремлена тематична група об’єднує також прецедентні імена тих, хто відзнався / відзначається в галузі релігії, йдеться про *духовенство* – „збірн. Те саме, що духівництво”, у монотеїстичних релігіях: духовні особи, які відправляють релігійні, церковні обряди, служителі церкви (СУМ-20 online). Це, для прикладу: *Йосиф Сліпий, отець Лесів; Святіший Отець Франциск / Святіший Отець / Святіший Отець Папа Франциск / Папа Франциск, кардинал Конрад Краєвський, Патріарх Варфоломій*. Вживання прецедентного імені *Йосиф Сліпий* поєднано із прецедентним висловленням: „< ... > У ці хвилини, коли лється кров на українській землі, коли повторюються слова патріарха *Йосифа Сліпого* про **„гори трупів і ріки крові”** в усіх наших містах, на обох берегах сивочолого Дніпра, від білоруського кордону через Київ і аж до Чорного моря, ніхто не має права мовчати! Тому що словом можна врятувати життя, а мовчанкою – вбити” (26 лютого 2022 р.).

Актуалізований наратив „*гори трупів і ріки крові*” привертає нашу увагу не лише до постаті Верховного Архiepіскопа Йосифа Сліпого (1892–1984), а й до однієї зі сторінок нашої історії. Чинний Глава УГКЦ в одній із проповідей, виголошених у Неділю митаря і фарисея 13 лютого 2022 р., нагадує вірянам про важливу дату – 130-річчя із дня народження Патріарха Йосифа Сліпого: „Цього тижня, 17 лютого, ми

⁴ *Мадонна з київського метро. Історія фото жінки з немовлям*, <https://www.bbc.com/ukrainian/news-61166773>, [23.06.2024]

святкуватимемо 130 років із дня народження Патріарха Йосифа Сліпого, ісповідника віри, в'язня сталінських концтаборів, що перший розказав світові про Україну, яка за своє бажання бути свобідною заплатила великими жертвами. *"Гори трупів і ріки крові"* (курсив наш. – А. Ч.), – так сказав про наші землі перед могутніми світу цього Патріарх Йосиф Сліпий, будучи свідком "мовчазної" і стражденної Церкви, яка пішла на муки і хресне розп'яття разом зі своїм Спасителем і народила численних, досі не знаних мучеників та ісповідників християнської віри ХХ століття"⁵. „Гори трупів і ріки крові” – це жертва українського народу на вірність Апостольському Престолу (це і непохитна позиція самого Йосифа Сліпого щодо переходу в православ'я).

Тематична група „Церковний календар, обряди” об'єднує назви: *М'ясопусна субота, Сиропусна неділя / неділя Всепрощення, Великий піст / Піст, Свята Тайна Сповіді / Тайна сповіді / Тайна покаяння, Святе Причастя / Святе Таїнство Євхаристії – Таїнство Причастя Тіла і Крові нашого Спасителя / Євхаристія / Таїнство Євхаристії / Святе Таїнство, Божественна Літургія / Літургія / Служба Божя, Пасха.*

Великий піст: „Сьогодні в Україні для християн, які живуть за юліанським календарем, є перший день **Великого посту**. Ми сьогодні молимося, постимо і чинимо добрі діла” (7 березня 2022 р.). *Великий піст* – „багатоденний піст (7 тижнів) перед Великоднем. Складається з двох частин: Св. чотиридесятниці (40 днів) і Страсної седмиці (тижня) в пам'ять про страждання Христа” (Шевченко 2004: 77), а *Великдень* – у християнстві – головне свято на честь воскресіння Ісуса Христа. Інші назви: *Пасха, Воскресіння Господнє* (Шевченко 2004: 76). Так, говорячи про воєнні дії, Глава УГКЦ нагадує вірянам про церковний календар, тобто „календар річного циклу церковних свят, постів, загальниць”⁶ (СУМ-20 online).

Тематична група „Релігійні (благодійні) організації, конфесії, церкви в Україні”: *Всеукраїнська рада Церков і релігійних організацій,*

⁵ *Проповідь Блаженнішого Святослава в Неділю митаря і фарисея, 13 лютого 2022 року,*
<https://ukr-parafia-roma.it/uk/nascosto-40/2288-propovid'-blazhennishoho-svyatoslava-v-nedilyu-mytarya-i-faryseya,-13-lyutoho-2022-roku-video.html>, [23.06.2024]

⁶ *Загальниця* – рел.-церк. „Період церковного року, на який церква звільняє вірян від одноденних постів” (СУМ-20 online).

“Карітас Україна” (благодійна організація), Київська архієпархія, Українська Греко-Католицька Церква, Українська Православна Церква Московського Патріархату, Патріарший собор Воскресіння Христового / Патріарший собор, собор Святої Софії, Святогірська лавра.

Святогірська лавра: *„Цієї ночі ми бачили жахливі картини. Було завдано удару по **Святогірській лаврі** – важливому монастирю Української Православної Церкви Московського Патріархату на Донеччині, де знаходилося дуже багато людей, біженців” (13 березня 2022 р.).* Адресант послання виокремлює старовинний монастир, який зазнав руйнувань під час однієї з атак росіян по українських містах у нинішній війні.

Тематична група *„Ікони (їхні назви)” – Божої мудрості, Київської Оранти, Нерушимої Стіни.*

Київська Оранта, Нерушима Стіна: *„Хто може вповні зрозуміти біль жінки, яка оплакує вбитого на війні сина, яка на війні втратила свого чоловіка, брата чи свою сестру? ...Але найбільше ми сьогодні захоплюємося жінками, які стоять у молитві перед Богом, які подібні до **Київської Оранти, Нерушимої Стіни**, що день і ніч з піднесеними вгору руками моляться за своє місто, за свій край. Нині жінка є надією для нашого народу, символом безстрашності, перемоги життя над смертю, – символом того, що Україна вистійть навіть у таких нелюдських обставинах” (17 березня 2022 р.).* Оранта – один з основних типів зображення Божої Матері. Оранту зображували з піднятими вгору руками – жест адорації (молитви). Це один із найдавніших жестів, що звернень до Бога, означав благання, прохання⁷. Наш народ завжди усвідомлював Християнську Церкву як свій найважливіший бастион, що часто вособлювався в Божій Матері. А з XVII ст., із часів Визвольної війни під проводом Богдана Хмельницького, зафіксовано таке народне повір'я: доки стоїть у Софії Київській Богородиця-Оранта (тобто Молільниця), доти стоятиме й Київ. Отже, стоятиме і вся Україна⁸. Прецедентні імена **Київська Оранта, Нерушима Стіна** вжито метафорично на позначення жінки, непохитної в молитві, як символу перемоги.

⁷ Оранта, <https://uk.wikipedia.org/wiki/Оранта>, [23.06.2024]

⁸ В. Гребенюк, *Ікони Божої Матері „Нерушима Стіна”*. Волинська єпархія Православної Церкви України, <https://www.pravoslavniavolyni.org.ua/stattia/355-ikony-bozhoi-materi-nerushyma-stina/>, [23.06.2024]

Підсумуємо. Взаємодію понять *мова – війна* розкрито в дискурсі щоденних воєнних звернень Глави УГКЦ. Аналізовані звернення засвідчують закономірний перелік ПФ задля побудови захисного наративу держави, об'єднання українського релігійного суспільства ідеєю національної оборони. Під час нинішньої російсько-української війни провідний речник УГКЦ використовує ПФ як засоби актуалізації вже відомих адресатам наративів („Київ – новий Єрусалим”, „Київ – духовна столиця світу”, „Архистратиг Михаїл – небесний покровитель Києва, країни”, „гори трупів і ріки крові”) і поширення нових (як „Київська мадонна”).

Література / References

Бацевич Ф. С., *Словник термінів міжкультурної комунікації*, Київ 2007. [Bacevič F. S., *Slovník terminův міжkul'turnoj komunikacii*, Київ 2007.]

Горбулін В. П., *Світова гібридна війна: український фронт*, за заг. ред. В. П. Горбуліна, Київ 2017. [Gorbulin V. P., *Svitova hibridna vijna: ukrains'kij front*, za zag. red. V. P. Gorbulina, Київ 2017.]

Городецька В. А., *Концептосфера релігійного дискурсу (на матеріалі проповідей Глави УГКЦ С. Шевчука)* [в:] „Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського”. Серія „Філологія. Журналістика”, т. 33 (72), № 1, ч. 1, 2022, с. 7-11. [Gorodec'ka V. A., *Konceptosfera religijnogo diskursu (na materiali propovidej Glavi UGKC S. Ševčuka)* [v:] „Včeni zapiski TNU imeni V. I. Vernads'kogo”. Seriâ „Filologijâ. Žurnalistika”, t. 33 (72), № 1, č. 1, 2022, s. 7-11.]

Ділай М., *Прагматична інтерпретація метафоричних висловлень у різдвяних посланнях глав християнських церков* [в:] „Наукові записки Національного ун-ту „Острозька академія”. Серія „Філологія”, вип. 53, 2015, с. 88-91. [Dilaj M., *Pragmatična interpretaciâ metaforičnih visloven' urizdvânih poslannâh glav hristiâns'kih cerkov* [v:] „Naukovî zapiski Nacional'nogo un-tu „Ostroz'ka akademiâ”. Seriâ „Filologijâ”, vip. 53, 2015, s. 88-91.]

Караванський С., *Практичний словник синонімів української мови*, Львів 2012.

[Karavans'kij S., *Praktičnij slovník sinonimův ukrains'koj movi*, L'viv 2012.]

Кирилук О., *Дискурс інформаційної війни: лінгвокогнітивний та психолінгвістичний аспекти*: автореф. дис. ... д-ра філол. наук, Кропивницький 2023; Дрогобич 2023. [Kirilûk O., *Diskurs informacijnoj*

vijni: lingvokognitivnij ta psiholingvističnij aspekti: avtoref. dis. ... d-ra filol. nauk, Kropivnic'kij 2023; Drogobič 2023.]

Куза А., *Релігійна фразеологія проповідей Святослава Шевчука* [в:] „Проблеми гуманітарних наук”. Серія „Філологія”, вип. 34, 2014, с. 87-98. [Kuza A., *Religijna frazeologija propovidej Svátoslava Ševčuka* [v:] „Problemi gumanitarnih nauk”. Serija „Filologija”, vip. 34, 2014, s. 87-98.]

Пасічник В., *Українська національна ідея* [в:] „Українська національна ідея: генеза, сутність та реалізація”: матер. Всеукр. конфер. 3 міжнар. уч. (м. Острог, 28 черв. 2022 р.), редкол.: І. Пасічник, Д. Шевчук, В. Жуковський та ін., Острог 2022. [Pasičnik V., *Ukraїns'ka nacional'na ideâ* [v:] „Ukraїns'ka nacional'na ideâ: geneza, sutnist' ta realizaciâ”: mater. Vseukr. konfer. z mižnar. uč. (m. Ostrog, 28 červ. 2022 r.), redkol.: I. Pasičnik, D. Ševčuk, V. Žukovs'kii ta in., Ostrog 2022.]

СУМ – *Словник української мови: в 11 т.*, за ред. І. Білодіда, Київ 1970-1980. [Slovník ukraїns'koї movi: v 11 t., za red. I. Bilodida, Kiiv 1970-1980.]

СУМ-20 online – *Словник української мови online: у 20 т.*, т. 1-14 (А-ПРЕФЕРЕНЦІЯ), Укр. мовно-інформац. фонд НАН України, 2015-2024, <https://sum20ua.com>, [23.06.2024] [Slovník ukraїns'koї movi online: u 20 t., t. 1-14 (A-PREFERENCIÁ), Ukr. movno-informac. fond NAN Ukraїni, 2015-2024, <https://sum20ua.com>, [23.06.2024]]

Смицнюк П., *Католицька реакція на російсько-українську війну* [в:] „Наукові записки УКУ: Богослов'я”, вип. 10, 2023, с. 193-224. [Smicnûk P., *Katolic'ka reakciâ na rosij's'ko-ukraїns'ku vijnu* [v:] „Naukovî zapiski UKU: Bogoslov'â”, vip. 10, 2023, s. 193-224.]

Тарасюк Т., *Послання як засіб релігійної комунікації* [в:] „Лінгвостилістичні студії”, вип. 3, 2015, с. 194-203. [Tarasûk T., *Poslannâ âk zasib religijnoї komunikaciї* [v:] „Lingvostilistični studii”, vip. 3, 2015, s. 194-203.]

Українська музична енциклопедія, гол. редкол. Г. Скрипник, т. 3, Київ 2011. [Ukraїns'ka muzična enciklopediâ, gol. redkol. G. Skripnik, t. 3, Kiiv 2011.]

Филипчук С., *Роль провідних речників у соціальних комунікаціях православних та греко-католиків сучасної України* [в:] „Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії”, вип. 71, 2017, с. 97-106. [Filipčuk S., *Rol' providnih rečnikiv u social'nih komunikaciâh pravoslavnihi ta greko-katolikihi sučasnoї Ukraїni* [v:] „Gumanitarnij visnik Zaporiz'koї deržavnoї inženernoї akademii”, vip. 71, 2017, s. 97-106.]

Чучвара А., *Комунікація в суспільстві. Стратегічний наратив „війна на Сході України” в посланнях Глави УГКЦ Святослава (Шев-*

чука) [в:] *Соціолінгвістика: Інтеграційний напрям досліджень. Навчальна дисципліна: монографія*, за ред. Г. Мацюк, Львів 2021, с. 172-188. [Čučvara A., *Komunikaciâ v suspil'stvì. Strategičnij narativ „vijna na Shodì Ukraïni” v poslannâh Glavi UGKC Svâtoslava (Ševčuka)* [v:] *Sociolinguistika: Integracijnij naprâm doslidžen'.* Navčal'na disciplîna: monografiâ, za red. G. Macûk, L'viv 2021, s. 172-188.]

Чучвара А., *Засоби реалізації стратегічного наративу „війна на Сході України” в посланнях Глави УГКЦ Святослава (Шевчука)* [в:] „Мова в суспільстві: семантика, синтактика, прагматика”, ч. II, за ред. Г. Мацюк, І. Митнік, П. Юзвікевича, Warszawa – Lwów – Wrocław, Siedlce 2022, с. 163-179. [Čučvara A., *Zasobi realizacii strategičnogo narativu „vijna na Shodì Ukraïni” v poslannâh Glavi UGKC Svâtoslava (Ševčuka)* [v:] „Mova v suspil'stvì: semantika, sintaktika, pragmatika”, č. II, za red. G. Macûk, I. Mitnik, P. Juzvikevicha, Warszawa – Lwów – Wrocław, Siedlce 2022, s. 163-179.]

Шевченко В. М., *Словник-довідник з релігієзнавства*, Київ 2004. [Ševčenko V. M., *Slovník-dovidník z religiēznavstva*, Kiïv 2004.]

Резюме

Взаємодію понять *мова – війна* розкрито на прикладі прецедентних феноменів у дискурсі 30 щоденних воєнних звернень Блаженнішого Святослава (Шевчука), оприлюднених у перший місяць російсько-української війни. Виокремлені прецедентні феномени згруповано з огляду на сферу-джерело їхнього походження. Проаналізовано, зокрема, ПФ, які зараховано до сфери-джерела „Релігія”. З’ясовано, що відправник текстів використовує прецедентні феномени як засоби актуалізації уже відомих адресатам наративів („Київ – новий Єрусалим”, „Київ – духовна столиця світу”, „Архистратиг Михаїл – небесний покровитель Києва, країни”, „гори трупів і ріки крові”) і поширення нових (як „Київська мадонна”). Методи дослідження: *описовий метод, контекстний аналіз*. Проаналізовані звернення підтверджують не випадковий перелік прецедентних феноменів задля побудови захисного наративу держави, об’єднання українського релігійного суспільства ідеєю національної оборони.

Ключові слова: російсько-українська війна, Блаженніший Святослав (Шевчук), прецедентний феномен, воєнне звернення.

Daily military addresses of the Head of the UGCC: „Religion” as a sphere-source of origin of precedent phenomena

Summary

The interaction between ‘*language*’ and ‘*war*’ concepts is revealed on the example of precedent phenomena in the discourse of 30 daily military addresses of His Beatitude Sviatoslav (Shevchuk), published in the first month of the Russia-Ukraine war. The identified precedent phenomena are grouped according to the sphere-source of their origin. In particular, precedent phenomena which are included in the „Religion” sphere-source has been analysed herein. It was found that the sender of the texts uses precedent phenomena as a means of actualizing the narratives already known to the addressees („*Kyiv is the new Jerusalem*”, „*Kyiv is the spiritual capital of the world*”, „*Archangel Michael is the heavenly patron of Kyiv, the country*”, „*mountains of corpses and rivers of blood*”) and distribution of the new ones (such as „*Kyiv Madonna*”). The research methods are the following: *descriptive method*, *contextual analysis*. The addresses under analysis confirm the non-accidental set of the precedent phenomena in order to build a protective narrative of the state, unifying the Ukrainian religious society with the idea of national defense.

Key words: Russia-Ukraine war, His Beatitude Sviatoslav (Shevchuk), precedent phenomenon, military address.

Чучвара Адріана – кандидатка філологічних наук, доцентка кафедри українського прикладного мовознавства Львівського національного університету імені Івана Франка,

adriana.chuchvara@gmail.com^[1]_{SEP}

ORCID iD: <http://orcid.org/0000-0002-4636-9968>

Антропонімні назви в прибузьких говірках: оцінні маркери

Антропонімікон кожного регіону, поза сумнівом, – результат тривалого історичного процесу взаємодії з іншими говірковими теренами й іншими етнічними мовами. Передовсім за умов їхнього межового побутування. Водночас – це і відображення мовних і культурних особливостей регіону, які визначені традиціями певної спільноти діалектоносіїв.

Кожен антропонім, крім визначальних номінативного й ідентифікаційного сегментів, безперечно містить і оцінний. Це апріорі для кожного дослідника. Однак, очевидно, і те, що ступінь вияву цих ознак – не однаковий у кожному з наявних різновидів цих онімів: у прізвищах, прізвиськах, особових іменах, патронімах, андронімах тощо. З-поміж найчастіше уживаних антропонімічних найменувань найвиразніше таку здатність виявляють, найімовірніше, прізвиська, зокрема серед сільських мешканців, про що неодноразово стверджено в численних наукових розвідках українських ономастів (Осташ 2006; Прадід 2021; Рульова 2008 ; Торчинський 2009; Шулська 2010 та ін.).

З огляду на те, що в сучасному селі носіїв однакових імен і прізвищ багато, то саме прізвиська слугують основним засобом ідентифікації та розрізнення особи. Крім номінативної й комунікативної функцій, ці найменування виконують ще й інформативну, емотивну та оцінну. Не менш присутньо й те, що з часом негативна / позитивна конотація може бути нейтралізована й абсолютно забута мешканцями говірки. І якщо спочатку в індивідуальних прізвиськах переважала конотативність (із усім можливим спектром позитивних і негативних оцінок), то з плином часу вона нейтралізувалася. Цей процес увиразнювався щонайбільше тоді, коли індивідуальне прізвисько перетворювалося на родове. Почасті нові покоління вже не пам'ятають первинної мотивації найменування.

Характеристична стилістична ознака таких родових прізвиськ полягає у їх виразній десемантизації, бо зазвичай родові прізвиська не тільки мають у сучасному мовному просторі нульовий ступінь конотації, але й нерідко слугують підставою для гордості, особливо якщо рід знаний і відомий. З огляду на те, що первісна семантика, якою мотивоване прізвисько, здебільшого втрачена.

Беззастережно переконують в правомірності таких міркувань і наші багатолітні безпосередні та опосередковані спостереження за специфікою побутування прізвиськ у прибузьких говірках (Богдан 1994, 1996). За нашими спостереженнями, найвиразніше таку здатність виявляють ті прізвиська (в термінах Прибужжя – проЗвиська, по-вулІчному / по-вулічному), що належать до найпоширеніших тематичних груп:

1) за особливостями мовлення (КАПЄЙКА (Адм) (тут і далі див. джерала і список населених пунктів та їхніх умовних скорочень), ПРИЧОМ (СмСв) ТОЙ, ШО ХОРОШЕ ЗВЕЦЬСЯ (Збж));

2) за рисами характеру (РИЗИКАНТ (Глд), БОЦЮНЕ (Глл, СмСв), СМІШНЕЙ (Збж);

3) за особливостями поведінки (ЦЕБРИК (Глд), ШИБЕС-ТИЙ (Збж));

4) за соціальним статусом (СИНЮКЄ – 'бідні' (Глд, СмСв), синонімічне – БОСИЙ (Збж) – 'бідний' (спостережено втрату оцінного маркера в наступних поколіннях цього роду));

5) ГОЦКА (СмСв) (непрозора мотивація) (найменування набуло узагальненого статусу і проєктовано в сучасному говірковому середовищі щодо кожного, хто відзначається такими рисами характеру, як первинний носій: 'така добра й лихтерна, як Гоцка').

Варто також зазначити, що в цьому регіоні поширені й спільні найменування-прізвиська щодо мешканців певного населеного пункту, як-от: (ЧУДНЮ – за особливостями мовлення (саме ця апелятивна лексема вирізняє всіх голядинців, принаймні мовців старшого віку), ЇЖИКИ – за особливостями

кулінарних уподобань жителів Столенських Смолярів (уживають м'ясо з їжаків) тощо).

Водночас власні особові імена меншою мірою містять таку властивість – експлікувати ті чи ті оцінні ознаки щодо мовця (на противагу, скажімо, таким онімам у художніх текстах, у яких виразно експліковані номінативно-диференційна, характеристична, ідеологічна, емотивна, емоційно-експресивна, естетична та ідіостилістичні функції (Торчинський 2006: 299-300)).

Послідовно про наявність конотаційного елемента в особових іменах йдеться лише тоді, коли це стосується okazіональних найменувань: їх, як слушно стверджує Н. Голікова, правомірно вважати стилістами: «такі okazіональні антропоніми потрібно розглядати як стилістими, тобто стилістично марковані мовні одиниці, що реалізуються в контексті і є специфічними опорними лінгвальними знаками, форма і зміст яких точно відповідають втіленню основної ідеї та задумів письменника» (Голікова, 2015: 237).

Однак дотепер ще можна натрапити на твердження (щоправда, здебільшого поза науковим філологічним середовищем), що особові імена позбавлені жодних характеристичних ознак щодо самого носія і, тим паче, вони не здатні відтворювати й передавати оцінку соціуму щодо нього. А міркування про оцінність власних імен – штучними й упередженими. Водночас реальне функціонування імен у будь-якому мовленнєвому середовищі спростовує цю стереотипну думку. Особливо, якщо йдеться про середовище говірк.

Принагідно вважаю за доречне нагадати також мовознавчій спільноті відомі розмисли Івана Франка з «Причинок до української ономастики» про потребу занурення у внутрішню форму власних особових імен: «Чоловік у своїм ім'ю має такого товариша на все жите, що все йде біля нього з зачиненим наличником, товариша, що супроводить його до гробової дошки, 70, 80 літ, а якого значіння чоловік дуже часто не знає, якого правдиве лице перед ним закрите... Оттак старанно дбаємо ми про зверхню оболочку та подобу, а мали б не дбати про внутрішній зміст і ядро, мали б ніколи не цікавити ся ним?» (Франко).

Як відомо, оцінна лексика завжди передає суб'єктивну оцінку в кількох узвичаєних вимірах: 1) нейтральному, 2) позитивному й 3) негативному. Як виявляються ці три різномірні виміри у власних іменах говірок Прибужжя – і слугувало об'єктом нашого дослідження. Вибір саме цього регіону для наукових студій має виразну мотивацію і один із найпосутніших чинників полягає в тому, що це – моя мала батьківщина, а отже, живомовна стихія цих говірок – первинне й дотепер частотне середовище мого спілкування й опосередкованих спостережень, що уможливорює якнайбільше достовірність джерельної бази, представленої в цій студії, бо є результатом власне авторського збору фактичного матеріалу шляхом інтерв'ювання й опосередкованого спостереження.

Зауважимо насамперед, що прибузькі говірки відзначаються неоднорідністю диференційних рис, зокрема, фонетичних, що суттєво позначилося на реєстрі варіантів особових імен в кожній із досліджуваних говірок. Друга їхня мовна особливість зумовлена їхнім межовим статусом з говірками інших етносів.

У кожному з сіл, яке слугувало основою створення джерельної бази, спостережено одну з визначальних ознак формування говіркового іменника – вживання лише певного варіанта імені щодо конкретної особи, який слугував / слугує виразним розрізняльним засобом кожного мовця з однаковим іменем. За умов повторюваності варіанта імені узвичаєна практика використання семантичних поширювачів, роль яких виконують інші антропонімні одиниці, найчастіше патроніми, прізвища та прізвиська. Така закріпленість і персональна ідентифікація завжди має реальні мотиваційні передумови, сформовані як результат оцінки щодо певного носія цього імені. У деяких говірках основним чинником їх появи слугувала індивідуальна мовотворчість якогось одного мовця з цієї говірки на основі власних оцінних характеристик певної особи, якій передували різні пресупозитивні передумови, наприклад, спостереження щодо домінуючих рис особистості, частотність вживання певного варіанта імені в родинному спілкуванні тощо. Рідше поява того чи того варіанта особового імені як єдино вживаного щодо

найменування певного носія формувалася на основі колективного мовного досвіду. Найвиразніше такі оцінні характеристики, як стверджують наші спостереження над фактичним матеріалом, представлені в жіночому іменникові прибузьців.

Розглянемо насамперед індивідуально увиразнені варіанти найбільш поширених у Прибужжі жіночих імен. До них належать, зокрема, імена **Марія, Ганна, Галина, Тетяна, Надія**.

У с. Смолярі Світязькі (См-Св) зафіксовані такі індивідуально окреслені варіанти імені **Марія**: МАНЬКА, МАНЬОЧКА, МАРУСЯ, МАРУСЬКА, МАРІЙКА, МАР'Я і МАРІЯ. Варіант МАНЬКА використано щодо кількох осіб. Розрізнявального ознакою в такій ситуації слугують здебільшого інші антропонімні найменування, наприклад: прізвиська (МАНЬКА Білого), патроніми (МАНЬКА Левкова), прізвища (МАНЬКА Шмалівська (від Шмаль)) тощо, пор. : МАРУСЯ Юркова, Бутмирцьова, МАРУСЬКА Гандзіна / Чорнинького (за іменем матері і прізвиськом батька – подвійний варіант однієї і тієї ж особи), МАНЬОЧКА Шкараходіха (за прізвиськом чоловіка), МАРІЙКА Оксенина (за іменем матері).

Реєстр варіантів цього імені в селі Голядин кількісно більший і представлений такими онімами: МАНЯ, МАНЬКА, Мала МАНЬКА (трансформоване з часом у прізвисько – МАЛА-МАНЬКА), МАНЬОЦКА, МАРУСЯ, МАРУСЬКА, МАРУСЕНА, МАР'ЯНА. Носії варіанта МАНЬКА у цій говірці мають такі розрізнявальні семантичні маркери: Титківська, Жипеха, Макійова; МАРУСЯ – Власивська; МАРУСЬКА – Котунішина: МАНЬОЧКА – Юрмина.

За твердженням інформаторки, уродженки с. Забужжя, повний варіант імені – **Марія** у їхньому селі мали жінки певного соціального чи професійного статусу (вчителі, медпрацівники, працівники органів місцевого самоуправління тощо). Варіант МАРІЙКА мають здебільшого особи не старші 50 років. Варіант МАНЬКА – своєрідна характеристика маленького зросту особи носія (подібно до ГАНЬКА, НАДЬКА). Фіксовані в цій говірці вже згадані варіанти МАРУСЬКА, МАРУСЯ (Біцівська) і МАНЯ (Савкова). І одинична фіксація варіанта – МАНІЦА.

У с. Гупали спостережено виразну диференціацію вживання варіантів МАНЯ і МАНЬКА (обидва – з нейтральною конотацією). Повне ім'я МАРІЯ в цій говірці певною мірою позначене ще й соціальним маркером: ця жінка за фахом була продавчиною. Вибір цього варіанта виявляв, за твердженням інформаторки, особливе повагове ставлення до неї односельчан.

У с. Столенські Смолярі домінувальний варіант імені **Марія** – МАНЯ (зауважмо, як щодо місцевих, так і всіх інших власниць цього імені з різних населених пунктів: скажімо, мою маму Марію, яку в Світязьких Смолярах усі називали повним іменем, родина, знайомі в Столенських Смолярах іменували тільки Манею), що виявляє своєрідну мовленнєву й поведінкову рису мешканців цієї говірки – ніжне й прихильно-голубливе ставлення до співбесідника, яке виявлялося, на їхнє переконання, саме в цьому варіанті.

Ім'я **Ганна** позначене меншою варіантністю найменувань, які містять оцінний сегмент. Пор. : у с. Смолярі Світязькі – ГАННА (Шмалівська) – нейтрально, ГАНДЗЯ (Чорнинького) – з позитивним маркером, ГАННОЧКА, ГАНЬКА (Мириканцівська, Савківська), ГАНЯ (Чорного) – нейтрально, в с. Голядин – ГАННА (Павлівська), ГАНЬКА (Приступина, Шуриха, Пріськіна / Прісьчина, Мітяйового Ядама), в с. Забужжя – ГАНДЗЯ (лише в родині), ГАНЯ (Біцівська), ГАНЬКА (Пананівська), ГАНУСЬКА – без уточнювального форманта і з ним: ГАННУСЬКА Петькова – нейтрально, в с. Столенські Смолярі (в усіх випадках нейтрально) – ГАНЯ (Прісьчина, Льодина), ГАННА, ГАНДЗЯ, ГАННОЧКА і ГАНЬКА.

У с. Гупали фіксовані такі варіанти імені **Ганна**: ГАНДЗЯ, ГАНЬКА, АНЯ / ГАНЯ. Усі вони мають нейтральне забарвлення. Більшість із них функціонує також у складі двокomпонентних найменувань, семантичний поширювач у яких утворений на основі імен когось із членів сім'ї, здебільшого батька чи чоловіка: ГАННА Куприянова (по чоловікові), ГАНДЗЯ (Карпова) (по чоловікові), ГАННОЧКА Гнацьова (по батькові), ГАНЬКА (Пістенина) (по матері) і ГАНЬКА Тирешкова (по батькові).

Важливою функційною ознакою побутування варіантів імен із демінутивними суфіксами можна вважати їх факультативність, зокрема, якщо йдеться про осіб старшого віку. Вживання власних імен із суфіксом –к зафіксовано тільки щодо кількох жінок, як-от: **МАРЕНКА** (Глд, СмСв), **ОКСЕНЬКА** (Динискова) (Глд), **КАТИРЕНКА** (Збж). Варіанти **НАДІЙКА**, **МАРІЙКА**, **ГАЛИНКА** – стосуються здебільшого сучасних дітей, а щодо осіб старшого віку зовсім не вживані.

Спостережено особливу локальну диференційну ознаку вживання цих словотвірних варіантів у с Забужжя (про яку вже згадувалося) і пов'язана вона з характеристиками особи за зростом: **НАДЬКА**, **ГАНЬКА**, **МАНЬКА** – жінки низького зросту. Натомість особи високого – послідовно іменовані **МАНЯМИ** або **ГАНЯМИ** (іноді – з уточнювальним формантом: **ГАНЯ Біцівська** (Збж)).

Ім'я **Галина** в Прибужжі має найчастіше такі варіанти: **ГАЛЮНЯ** (Динесова, Макаривська (Глд) – із прихильністю, ніжно, на противагу іронічному забарвленню в інших населених пунктах), **ГАЛЬКА** (Режа) (Глд) – зневажливо, **ГАЛЯ** (Стипанкова, за іменем батька) (Глд), **Внуччина** (за прізвиськом матері (СмСв) – нейтрально).

З-поміж варіантів імені **Тетяна** зафіксовані: **ТАНІСЯ**, **ТАНЯ**, **ТАНЬКА**, найпоширенішим в усіх населених пунктах можна вважати варіант **ТАНЬКА**, здебільшого позначений нейтральною конотацією щодо особи.

Варіанти імені **Надія** – **НАДЯ** (домінувальний, нейтрально), **НАДЬКА**, **НАДЬОЧКА**, **НАДЬОХА**, **НАДЬОПА** – з виразною негацією. Дериват **НАДЬОШКА** всупереч очікуваній також негативній оцінці має позитивну конотацію, до того ж, за твердженням інформаторки, її односельчани «вважають цю жінку справжньою робітничкою, хорошою господинькою» [Збж]).

У межах кожного населеного пункту спостережено також антропонімі уподобання мешканців і щодо чоловічих імен. Скажімо, в с. Забужжя до найактивнішого чоловічого іменника належить **Михайло**. Нейтральний варіант **МІША** можна вважати найчастотнішим у цій говірці. Почасти він фіксований

і в інших говірках, як-от у с. Смолярі Світязькі із диференційним формантом, що вказує на прізвище його носія: МІША Лівітан. У забузькій говірці з нейтральним статусом поширений також варіант МІШКА, рідко – МІХАЛКО (пор. нейтральний фонетичний варіант МИХАЛКО (СмСв)). Одиначна фіксація властива забузькому варіантові МИХАЛЬОНЬО (з незмінно регулярно пестливою тональністю щодо носія) (подібний стилістичний маркер має і смоляро-світязький варіант – МИХАЛЮНЬО). Варіант МІХАЛ (Збж) вказує на етнічну ідентифікацію носія (поляка за походженням).

Варіантність імені могла також слугувати у Прибужжі своєрідним засобом розрізнення осіб у межах однієї родини, як-от, ФЕДЬКО (батько) і ФЕДЯ (син), МИКОЛА (батько) і КОЛЯ (син) (Глд).

Підсумки

А отже, поряд із прізвишками, які слугують найпосутнішим засобом вияву індивідуальної / колективної оцінки окремої особистості / всіх мешканців у прибузьких говірках, не менш продуктивним способом слугує також особове ім'я.

Ядро сталого іменника мешканців Прибужжя засвідчує чітку диференціацію використання різних варіантів особових імен (передовсім – жіночих), що мають (чи мали первинно) оцінні маркери з виразною перевагою позитивних і нейтральних.

Деякі варіанти імен відзначаються виразною індивідуалізацією використання і уможливають ідентифікацію особистості в межах певного села. Конотаційні ознаки можуть почасти поширюватися на всіх представників роду носія якогось імені, однак здебільшого з плином часу вони втрачають власне оцінювальний сегмент, хоч і зберігають розрізнявальну словотвірну ознаку.

Джерела

Список умовних скорочень населених пунктів та реєстр інформаторів

Адм – с. Адамчуки, Голядинець Ніна Адамівна, 1961 р.н.

Adm – s. Adamczuky, Holadyneć Nina Adamiwna, 1961 г.п.

Глд – с. Голядин, Голядинець Ніна Адамівна, 1961 р.н.

Hłd – s. Holadyn, Holadyneć Nina Adamiwna, 1961 r.n.

Гпл – с. Гупали, Сухецька Ніна Артемівна, 1956 р.н.

Hpł – s. Hupały, Suchećka Nina Artemiwna, 1956 r.n.

Збж – с. Забужжя, Литвинюк Ніна Петрівна, 1957 р.н.

Zbż – s. Zabuzżia, Łytwyniuk Nina Petriwna, 1957 r.n.

СмСв – с. Смолярі Світязькі, Богдан Світлана Калениківна, 1961

р.н.

Smsw – s. Smolariswitiażki, Bohdan Switłana Kałenykiwna, 1961 r.n.

СтСм – с. Столенські Смолярі, Богдан Світлана Калениківна, 1961

р.н.

Stsm – s. Stołenśki Smolari, Bohdan Switłana Kałenykiwna, 1961 r.n.

Література/ References

Богдан С., *Прізвиська як вияв мовленнєвих традицій поліського села (на матеріалі прибузьких говірок)* [в:] „Велика Волинь: минуле й сучасне”: матеріали міжнародної наукової краєзнавчої конференції, Хмельницький – Ізяслав – Шепетівка 1994, с. 483–485. [Bogdan S., *Prizvis'ka âk viâv movlennêvihtradicij polis'kogo sela (na materialî pribuz'kih govîrok)* [v:] „Velika Volin': minule j sučasne”:materiali miżnarodnoï naukovoïkraēznavčoi konferencii, Hmel'nic'kij – İzâslav – Šepetivka 1994, s. 483–485.]

Богдан С., «Скажи мені своє прізвисько» [в:] „Культура слова”, вип. 48–49, 1996, с. 126–129. [Bogdan S., «Skaži menî svoê prizvis'ko» [v:] „Kul'tura slova”, vip. 48–49, 1996, s. 126–129.]

Голікова Н., *Оказіональні антропоніми в художньо-літературному дискурсі (на матеріалі романістики П. Загребельного)* [w:] „Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія : Філологія (мовознавство)”, вип. 21, 2015, с. 236–240. [Golikova N., *Okazional'ni antroponimiv hudožn'o-literaturnomu diskursi (na materialî romanistiki P. Zagrebel'nogo)* [w:] „Naukovî zapiski Vinnic'kogo deržavnogo pedagogičnogo universitetu imeni Mihajla Kocûbins'kogo. Seriâ : Filologîâ (movoznavstvo)”, vip. 21, 2015, s. 236–240.]

Осташ Р., *Із життя сучасних українських прізвиськ* [в:] „Діалектологічні студії”. 6, 2006. с. 293–302. [Ostaš R., *Îz žittâ sučasnihukraïns'kih prizvis'k* [v:] „Dialektologični studii”. 6, 2006. s. 293–302.]

Прадід Ю., *Функційні, мотиваційні та словотвірні особливості прізвиськ жителів села Либохора Стрийського району Львівської області* [в:] „Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Філологія. На пошану Йосипа Олексійовича Дзензелівського (до 100-

річчя з дня народження)” / ред. кол.: М. Номачі (гол. ред), Н. Венжинович (голов. ред. ради), Ю. Бідзіля та ін. Ужгород 2021, вип. 2 (46), с. 202–210. [Pradiđ Ŭ., *Funkcijni, motivacijni ta slovotvorniosoblivosti prizvis'k žiteliv sela Libohora Strijs'kogo rajonu L'vivs'koj oblasti* [v:] „Naukovij visnik Užgorods'kogo universitetu. Seriâ: Filologijâ. Na pošanu Josipa Olexsijoviča Dzendzelivs'kogo (do 100-riččâ z dnâ narodžennâ)” / red. kol.: M. Nomači (gol. red), N. Venžinovič (golov. red. radi), Ŭ. Bidzilâ ta in. Uŭgorod 2021, vip. 2 (46), s. 202–210.]

Рульова Н., *Лексико-семантична характеристика прізвиськ та їх мотивація* [в:] „Науковий вісник Чернівецького університету. Слов'янська філологія”, вип. 428–429, 2008, с.190–195. [Rul'ova N., *Leksiko-semantična harakteristika prizvis'k ta ih motivaciâ* [v:] „Naukovij visnik Černivec'kogo universitetu.Slov'âns'ka filologijâ”, vip. 428–429, 2008, s.190–195.]

Торчинський М., *Структура онімного простору української мови: Функціонування власних назв, Хмельницький 2009, ч. 2.* [Torčins'kij M., *Struktura onimnogo prostoruukraïns'koj movi: Funkcionuvannâ vlasnih nazv*, Hmel'nic'kij 2009, č. 2.]

Торчинський М., *Функція власних назв у художньому мовленні* [в:] „Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 10: Проблеми граматики і лексикології української мови : зб. наук. праць”, вип. 2, 2006, с. 295–301. [Torčins'kij M., *Funkciâvlasnih nazv u hudoŭn'omu movlenni* [v:] „Naukovijčasopis Nacional'nogo pedagogičnogo universitetu imeni M. P. Dragomanova.Seriâ 10: Problemi gramatiki i leksikologijï Ukraïns'koj movi :zb. nauk. prac’”, vip. 2, 2006, s. 295–301.]

Франко І., *Причинки до української ономастики. Зібрання творів: у 50 т., Київ 1982, т. 36, с. 391–426*
https://chtyvo.org.ua/authors/Franko/Prychynky_do_ukrainskoi_onomastyk_y/, [09.06.2024] [Franko Ĭ., *Pričinki do Ukraïns'koj onomastiki. Zibrannâ tvoriv: u 50 t.*, Kiïv 1982, t. 36, s.391–426.]

Шульська Н., *Сімейно-родова антропонімія Західного Полісся* [в:] „Українська мова”, № 2, 2010, с. 50–59. [*Simejno-rodova Antroponimiâ zahidnogo Polissâ* [v:] „Ukraïns'ka mova”, № 2, 2010, s. 50–59.]

Резюме

У статті розглянуто оцінний потенціал особових імен у прибузьких говірках, проаналізовано основні варіанти найчастотніших із них, які відзначаються різномірністю стилістичного навантаження в межах

певного населеного пункту і, крім ідентифікаційної функції, слугують особливим засобом їх емоційного й оцінного вираження. Встановлено мотиваційні передумови появи таких імен у говірковому середовищі, що вплинули на вибір одного з варіантів як єдино можливого щодо найменування певного мовця. Проаналізовано також спільні та диференційні оцінні маркери однотипних словотвірних варіантів імен у різних населених пунктах. Як типологічну ознаку, фіксовану в усіх досліджених говірках, можна вважати визначальність функціонування стилістично нейтральних та позитивно забарвлених варіантів власних імен.

Ключові слова: антропоніми, прізвиська, власні імена, прибузькі говірки, оцінні маркери.

Anthroponymic names in Prybuzhzhya dialects: evaluative markers

Summary

The article elucidates the evaluative potential of personal names in Prybuzhzhya dialects. The emphasis is on the main variants of the most frequent ones, characterized by the heterogeneity of their stylistic loading within a certain district. In addition to the identification function, these names serve as a special means of emotional and evaluative expression. The study has identified the motivational prerequisites for the appearance of such names in the spoken environment and proved that they influenced the choice of one of the options as the only possible one for naming a certain speaker. The author analyzes common and differential evaluation markers of the same word-forming variants of names recorded in different localities. The determinability of the functioning of stylistically neutral and positively colored variants of proper names can be determined as a typological feature revealed in all the studied dialects.

Key words: anthroponyms, nicknames, proper names, Prybuzhzhya dialects, evaluative markers.

Богдан Світлана – кандидат філологічних наук, професор, кафедра історії та культури української мови, Волинський національний університет імені Лесі Українки,

bohdan-s@ukr.net

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-4831-2770>

Imiona podwójne żeńskie w systemie imienniczym Polaków na Ukrainie końca XX – początku XXI wieku

Współczesna antroponimia ukraińska przechodzi istotne zmiany, wyrazem których jest wejście do systemu językowego znacznej liczby zapożyczeń i nazw transnarodowych, powrót do aktywnego używania nazw przestarzałych i tradycyjnych wspólnot etnicznych. W środowisku wieloetnicznym imię służy jako kod kulturowy zawierający informacje o pochodzeniu osoby, jej statusie społecznym i systemie wartości wspólnoty. Tendencja do wyboru imion nietypowych skłania przedstawicieli mniejszości etnicznych do nadawania noworodkom imion wynikających z ich tradycji. W warunkach intensywnych kontaktów historycznych następuje wzajemne przenikanie nazw i tradycji nazewniczych jednej wspólnoty do systemu antroponimicznego drugiej, co widać w systemie imiennictwa Polaków Chmielnickiego końca XX – początku XXI w. Antroponimia Polaków na Ukrainie z jednej strony odzwierciedla główne tendencje współczesnej antroponimii ukraińskiej, z drugiej zaś posiada szereg cech specyficznych związanych z polską tradycją nazewniczą. Konieczność zbadania specyfiki systemu imiennictwa Polaków na Ukrainie na obecnym etapie stanowi o **aktualności proponowanych badań**. Do polskiej tradycji nazewnictwa należy zwyczaj nadawania imion podwójnych, popularny na Ukrainie od końca XX w. Tradycja ta, powszechna w Polsce od XIV w., była znana na Ukrainie w regionach zachodnich, na pograniczu ukraińsko-polskim. Wraz z początkiem odrodzenia się społeczności polskiej na Ukrainie pod koniec XX w. zwyczaj nadawania imion podwójnych zyskuje coraz większą popularność. **Celem niniejszych rozważań** jest prześledzenie głównych tendencji nadawania noworodkom podwójnych imion żeńskich w latach 1991-2019 wśród Polaków Chmielnickiego. Bazę

materiałową stanowią zapisy imion noworodków z lat 1991-2019 w aktach chrztu parafii rzymskokatolickiej św. Anny w Chmielnickim.

Wzrost zainteresowania imionami podwójnymi rozpoczął się w latach dziewięćdziesiątych XX w., zwłaszcza w roku 1995, który charakteryzował się największą liczbą nadawanych noworodkom imion podwójnych. Co ciekawe, ich popularność w 1995 r. zauważyła także Iwanna Szola, analizując system imiennictwa Użhorodu [Шоля 2018: 110]. Według polskiej badaczki Ewy Rzetelskiej-Feleszko zwyczaj nadawania podwójnych imion znany był już w starożytnym Rzymie, skąd rozprzestrzenił się na ludność katolicką [Rzetelska-Feleszko 2006: 58]. Jak zauważa S. M. Pachomowa, ich występowanie może być konsekwencją współlistnienia imion chrześcijańskich i pogańskich. W epoce wczesnego chrześcijaństwa obok nazw chrześcijańskich używano imion pogańskich, różnicując je ze względu na sferę użycia: w przestrzeni urzędowej i religijnej posługiwano się imionami chrześcijańskimi, w życiu codziennym nadal imionami pogańskimi [Пачомова 2012: 43]. Zdaniem M. Malec, kiedy imiona pogańskie całkowicie wyszły z użycia, rozpowszechnił się zwyczaj nadawania dwóch imion chrześcijańskich [Malec 2001: 152]. Istniał on w Polsce od XIV w., a najbardziej rozpowszechnił się w XVII w. Jak zauważa E. Rzetelska-Feleszko „próbowano w ten sposób zapewnić dziecku opiekę nie jednego, ale dwóch, a nawet trzech świętych” [Rzetelska-Feleszko 2006: 34]. Podobne przekonania istniały także wśród Ukraińców Zakarpacia i Łemkowszczyzny, gdzie wierzono, że dzieci o imionach podwójnych mają więcej niebiańskich opiekunów. Często wskazywały one na wysoki status społeczny ich nosicieli. Na zależność wyboru imienia podwójnego od statusu społecznego wskazuje wielu badaczy, w szczególności W. Nikonow, I. Szola, S. Pachomowa itp. Jednak większość ukraińskich i polskich onomastów, w szczególności M. Malec, E. Rzetelska-Feleszko, I. Mytnik, I. Szola, P. Czuczka, uważa, że zwyczaj nadawania imion podwójnych wynika z wpływu tradycji religijnej. Obecnie praktyka nadawania i dokumentowania dwóch imion wynika z ustawodawstwa Ukrainy, Polski i wielu innych krajów. Zgodnie z art. 146 Kodeksu cywilnego Ukrainy „dziecko może otrzymać nie więcej niż dwa imiona, chyba że zwyczaj mniejszości

narodowej, do której należą rodzice, stanowi inaczej” [Цивільний кодекс 2003]. Jednak na Ukrainie nie jest możliwe zgłoszenie do rejestracji więcej niż dwóch imion, co potwierdzają przykłady dzieci urodzonych za granicą. W niektórych krajach powszechna jest praktyka nadawania trzech imion. Na tej podstawie ukraińscy rodzice, którzy nadali noworodkom trzy imiona, spotkali się z decyzją odmowną przy rejestracji urodzeń dzieci na Ukrainie. Rodzicom zalecono, aby zachowali dwa z trzech imion nadanych dziecku. Oznacza to, że normą na Ukrainie jest nadawanie nie więcej niż dwóch imion.

Podobne regulacje obowiązują w Polsce, gdzie tradycja nadawania dwóch imion jest bardzo powszechna. Zgodnie z zaleceniami Rady Języka Polskiego dziecku można nadać nie więcej niż dwa imiona. Imię męskie nie może być nadawane jako drugie imię dla dziewczynki, a imię żeńskie nie może być nadawane jako drugie imię dla chłopca. Zgodnie z tradycją, jako wyjątek, dopuszcza się nadanie chłopcu imienia *Maria* jako drugiego imienia. Nie należy powtarzać ani dublować dwóch imion nadawanych noworodkowi [Zalecenia... 1996]. Zaistniał jednak precedens, kiedy rodzice zwrócili się do Rady Języka Polskiego z prośbą o nadanie synowi imienia *Jan-Jan*, by w ten sposób uczcić pamięć dwóch słynnych świętych – Jana Chrzciciela i Jana Nepomucena. Uwzględniając ich argumenty, Rada Języka Polskiego dopuściła dwuczłonowe imię *Jan-Jan* [Cieślikowa 2005: 29]. Zwyczaj nadawania drugiego imienia chrzestnego wśród Polaków jest nadal powszechny. Jedno z imion jest dobrowolnym wyborem rodziców, drugie odzwierciedla tradycję religijną. W Kościele katolickim istnieje obrzęd bierzmowania, obowiązkowy dla kandydatów od 16 roku życia. Elementem tego obrzędu jest nadanie trzeciego imienia, wybieranego indywidualnie. W ten sposób przeciętny Polak może mieć trzy imiona, z których jedno otrzymuje przy urodzeniu, drugie przy chrzcie, a trzecie przy bierzmowaniu. W życiu codziennym i dokumentach urzędowych używane jest zwykle tylko jedno imię, otrzymane przy urodzeniu. W naszych badaniach postaramy się przeanalizować imiona podwójne przedstawicieli polskiej społeczności Chmielnickiego według kryteriów socjolingwistycznych, z uwzględnieniem motywacji wyboru imienia.

W żeńskim systemie imienniczym przedstawiciele wspólnoty polskiej Chmielnickiego 1991-2019 częściej niż w systemie męskim występują imiona podwójne. W latach 1991-2000 31,8% noworodków otrzymało drugie imię. Używanie żeńskich imion dwuskładnikowych wśród tej społeczności stało się popularne w 1994 r. Najwięcej takich imion odnotowano w roku 1995 (33,3%) i 1996 (29,7%), nieco mniej w roku 1997 (18,5%). Od 1998 r. zarejestrowano zaledwie 7,4% imion podwójnych noworodków. Jednym z głównych powodów nadawania ich dzieciom jest, podobnie jak w systemie imion męskich, tradycja religijna. W latach 1991-2000 74,1% dwuskładnikowych imion żeńskich stanowiły imiona świętych, przy czym 55,6% - należących do Kościoła katolickiego, 18,5% - świętych prawosławnych. Najczęściej nadawanym imieniem jest *Maria*, wybierane jako drugie imię w 33,3% przykładów, zwłaszcza w takich zestawieniach jak: *Inna-Maria* (1995), *Marina-Maria* (1995), *Teresa Maria* (1995), *Alina-Maria* (1996), *Witalina-Maria* (1996), *Wiktoria-Maria* (1997), *Diana-Maria* (1997), *Karina-Maria* (1997), *Maria-Natalia* (2000). Imię *Maria*, ze względu na swoje znaczenie sakralne, przez długi czas było zakazane w tradycji katolickiej. Zezwolono na jego nadawanie dopiero w XV wieku, a w XVII wieku znalazło się w wykazie imienniczym Polaków i do dziś pozostaje jednym z najpopularniejszych imion żeńskich w Polsce [Zmuda 2015: 146]. Imię *Anna / Hanna* w składzie imion podwójnych wybierane jest zarówno z uwagi na tradycję religijną, jak też według preferencji indywidualnych. Liczba imion podwójnych z komponentem *Anna / Hanna* w latach 1991-2000 wyniosła 29,6%, z czego *Anna* stanowi 18,5%, np. *Rusłana-Anna* (1995); *Alesia-Anna* (1995); *Alina-Anna* (3) (1996); *Anna-Jelyzaweta* (1997); *Julia-Anna* (2000). Imię *Alina-Anna* ma trzy poświadczenia, w jednym z nich element *Anna* został wybrany zgodnie z tradycją religijną. Imię *Rusłana-Anna* występuje w dwóch różnych wersjach: *Rusłana-Anna* (1995) i *Rusłana-Hanna* (1996). Imię *Hanna* w składzie imion podwójnych wybrano w 11,1% przykładów, przede wszystkim w imionach *Switłana-Hanna* (1996), *Rusłana-Hanna* (1996) i *Wiktoria-Hanna* (1998). Częsty jest także składnik *Alina* w zestawieniach *Alina-Anna* (3) (1996); *Alina-Maria* (1996); *Alina-*

Tetiana (1995). Imię *Olena*: *Olena-Iryna* (1996) związane jest z tradycją religijną; w zestawieniu *Olena-Wiktoria* (1996) wybierane jest z uwagi na kult świętych katolickich, zaś w zestawieniu *Anastasia-Olena* (1996) z uwagi na kult świętych prawosławnych. W zestawieniu *Olena-Wiktoria* (1996) obydwa elementy były podyktowane wciąż dla świętych. Imię *Julia* wybierane jest zarówno na podstawie preferencji własnych: *Julia-Jeżyżaweta* (1998), jak też z uwagi na świętych: *Julia-Anna* (2000). Z kolei tradycyjne polskie imię *Joanna*: *Tetiana-Ioanna* (1995) i pochodzące od niego *Jana*: *Jana-Iryna* (1994) są nadawane z pobudek religijnych. *Tetiana* wybierana jest zarówno według upodobań indywidualnych: *Tetiana-Ioanna* (1995), jak też z uwagi na kult świętych: *Alina-Tetiana* (1995). Podobną tendencję wykazuje imię *Jeżyżaweta* zapisane w zestawieniach *Anna-Jeżyżaweta* (1997) i *Julia-Jeżyżaweta* (1998).

Przykładem tradycji rodzinnych mogą być imiona wybrane zarówno na cześć matki, jak i na cześć ojca. W imionach żeńskich Polaków Chmielnickiego odnotowujemy tylko 2 takie przykłady: *Rusłana-Anna* (1995), gdzie *Rusłana* zostało wybrane na cześć ojca, i *Maria-Natalia* (2000), w którym imię *Natalia* nadano na cześć matki, a *Maria* ku czci Matki Bożej. Jak podaje polska badaczka E. Rzetelska-Feleszko, w rodzinach polskich aż do początków XX wieku istniała tradycja, w której pierwsze z podwójnych imion nadawano na cześć świętego, a drugie powtarzało imię matki dla dziewcząt i imię ojca dla chłopców [Rzetelska-Feleszko 2006: 45]. Imię *Wiktoria* jako składnik imion podwójnych dobierane jest według preferencji indywidualnych: *Wiktoria-Maria* (1997); *Wiktoria-Hanna* (1998) i dla uczczenia świętych: *Olena-Wiktoria* (1996). Imiona dobierane według preferencji indywidualnych to np. *Iryna*: *Jana-Iryna* (1994); *Olena-Iryna* (1995); *Switłana*: *Switłana-Maryna* (1995); *Switłana-Hanna* (1996); *Maryna*: *Marina-Maria* (1995); *Switłana-Maryna* (1995).

Udział imion tradycji polskiej w składzie żeńskich imion podwójnych jest niewielki. W latach 1991-2000 stanowiły one 14,8%. Są to w szczególności: *Jana-Iryna* (1994); *Teresa Maria* (1995); *Lina-Eleonora* (1995); *Weronika-Agnesa* (1997). W dwóch przykładach wybór imienia związanego z tradycją polską jest spo-

wodowany kultem świętych katolickich, zwłaszcza wybór *Jana* w zestawieniu *Jana-Iryna* (1994) i *Agnesa* w zestawieniu *Weronika-Agnesa* (1997). Wybór imienia *Teresa* jest podyktowany preferencjami własnymi i jest wyrazem poczucia tożsamości narodowej, natomiast imię *Maria* jest wybierane na cześć świętych i wskazuje na tożsamość religijną nosiciela. Połączenie znanego powszechnie imienia *Eleonora* i jego formy hipokorystycznej *Lina* ilustruje zestawienie *Lina-Eleonora* (1995).

Odnotowujemy także przykłady dowolnego wyboru składników imion podwójnych, takich jak: *Alesia-Anna* (1995); *Lina-Eleonora* (1995); *Switłana-Maryna* (1995); *Rusłana-Hanna* (1996); *Alina-Anna* (1996); *Switłana-Hanna* (1996); *Anna-Jelizaweta* (1997). Motywacja wyboru tych imion była podyktowana pragnieniem rodziców nadania jednego imienia świeckiego, a drugiego kościelnego, które będzie używane jako imię chrzestne w życiu religijnym. Dowolny wybór dotyczy następujących imion: *Karina*: *Karina-Maria* (1997); *Diana*: *Diana-Maria* (1997); *Witalina*: *Witalina-Maria* (1996); *Inna*: *Inna-Maria* (1995); *Weronika*: *Weronika-Agnesa* (1997); *Anastasija*: *Anastasija-Olena* (1996).

W warunkach dwujęzyczności ukraińsko-rosyjskiej imiona podwójne często są zestawieniami hybrydalnymi, łączącymi formy o brzmieniu ukraińskim z imionami rosyjskimi. W systemie imion żeńskich w latach 1991-2000 odnotowujemy 14,8% takich form, np. *Jelizawieta*: *Anna-Jelizawieta* (1997); *Julia-Jelizawieta* (1998); *Marina*: *Marina-Maria* (1995); *Alesia*: *Alesia-Anna* (1995).

Od roku 2001 do 2010 odnotowujemy 10 imion podwójnych, które nadano 13 noworodkom. Udział imion podwójnych wyniósł 12,7% - najwięcej w 2002 r. (40%), nieco mniej w 2004 i 2008 r. (30%), najmniej w 2007 r. (20%) i 2001 r. (10%). 70% imion podwójnych ilustruje kult świętych: 40% prawosławnego kalendarza liturgicznego i 30% kalendarza katolickiego. Imię *Anna-Maria* (2004; 2008) było wybierane najczęściej i stało się samodzielnym antroponimem. Jednak jego pierwotna złożona struktura, brak w tradycji leksykograficznej odrębnego imienia *Anna-Maria* oraz obecność w języku dwóch niezależnych imion *Anna* i *Maria*, składają do zaklasyfikowania go jako dwuskładnikowego. W systemie

imienniczym Polaków Chmielnickiego obserwujemy pewną zmienność w używaniu tego imienia: jako dwuskładnikowego *Anna-Maria* (2004, 2008) oraz jako dwóch imion: *Ana Maria* (2007). Wariant *Ana Maria* można uznać za niewłaściwy zapis dwuczłonowego imienia *Anna-Maria*. Jednak składnik *Maria* tego imienia został wybrany z uwagi na kult świętych, w związku z czym kwalifikujemy ten przykład jako ilustrację nadania dwóch imion.

Do innych imion podwójnych, wybranych w tym okresie należą: *Waleria-Wiktoria* (2001), *Anastasija-Warwara* (2004), *Anna-Władysława* (2004), *Anastasija-Leonida* (2007), *Daria-Maria* (2008). *Maria* w zestawieniu *Daria-Maria* (2008), *Warwara* w zestawieniu *Anastasija-Warwara* (2004) i *Leonida* i w zestawieniu *Anastasija-Leonida* (2007) zostały wybrane na cześć świętych, podobnie *Warwara* : *Karina-Warwara* (2002) i *Kateryna* : *Daria-Kateryna* (2002). Komponenty dobierane według preferencji indywidualnych to: *Anna* : *Anna-Władysława* (2004), *Daria* : *Daria-Maria* (2008), *Anastasija* : *Anastasija-Leonida* (2007), *Anastasija-Warwara* (2004). Wyróżniono także grupę imion podwójnych, w których oba składniki zostały wybrane według preferencji własnych (30%): *Anna-Władysława* (2004), *Waleria-Wiktoria* (2001).

Odnotowujemy tylko jedną złożoną konstrukcję z elementem polskiej tradycji nazewniczej: *Ewelina Justyna* (2002) oraz jedno imię należące do tradycji obcej: *Marie Angelia* (2008). Wybór imienia obcego spowodowany jest narodowością ojca i wskazuje na tożsamość narodową jego nosicielki.

W latach 2011-2019 zarejestrowano tylko 7 imion podwójnych, co stanowi 9,5% wszystkich imion nadawanych noworodkom. Najwięcej imion dwuskładnikowych nadano w 2016 r. (28,6%) i 2019 r. (28,6%), mniej w latach 2012, 2015, 2017 (po 14,3%). Najczęściej wybierano imię *Maria* jako składnik imienia podwójnego (71,4%)/np. *Alla-Maria* (2012); *Maria-Felicja* (2015); *Anna-Maria* (2016); *Maria-Lucja* (2017); *Nicole-Maria* (2019). Odsetek imion podwójnych wybieranych na cześć świętych jest rekordowo niski – 14,3%. Ku czci świętych nadano tylko jedno imię – *Maria* w zestawieniu *Alla-Maria* (2012). Wybrano także jedno imię na cześć ojca: *Witalina* w imieniu podwójnym *Witalina-Weronika* (2016). W latach 2011-

2019 odnotowujemy jedno imię obce: *Nicole* w imieniu *Nicole-Maria* (2019) oraz dwa związane z tradycją polską: *Łucja: Maria-Łucja* (2017) i *Felicja: Maria-Felicja* (2019). W latach 2011-2019 przy wyborze imion podwójnych najczęściej kierowano się preferencjami własnymi, np. *Sofija-Ludmyła* (2019); *Nicole-Maria* (2019); *Maria-Łucja* (2017); *Anna-Maria* (2016); *Maria-Felicja* (2015).

Ogółem w latach 1991–2019 w polskiej wspólnocie Chmielnickiego nadano noworodkom 43 podwójne imiona żeńskie, co stanowi 28,1% wszystkich imion nadanych w tym okresie. 60,5% imion dwuskładnikowych nadano ku czci świętych, z czego 46,5% – według kalendarzy katolickich i 14% – według kalendarzy prawosławnych. Najczęstszym elementem imion podwójnych była *Maria*, co odnotowano w 32,6% przykładach, z czego w 25,6% o wyborze tego imienia zadecydowała tradycja religijna. Tradycja rodzinna, zgodnie z którą jeden ze składników podwójnego imienia powtarza imię matki lub ojca, rzadko znajduje odzwierciedlenie w żeńskim systemie imienniczym Polaków Chmielnickiego. Tylko 7% imion podwójnych nadawanych noworodkom w latach 1991–2019 zawiera imię jednego z rodziców, np. *Rusłana-Anna* (1995), gdzie *Rusłana* jest na cześć ojca; *Witalina-Weronika* (2016), gdzie *Witalina* jest na cześć ojca, oraz *Maria-Natalia* (2000), gdzie *Natalia* jest na cześć matki. Przykładem połączenia tradycji religijnych i rodzinnych jest imię *Maria-Natalia* (2000), w którym element *Maria* został wybrany na cześć Matki Bożej, a *Natalia* na cześć matki.

Istnieje liczna grupa imion podwójnych, reprezentujących polską tradycję nazewniczą. W systemie podwójnych imion żeńskich od roku 1991 do 2019 takich imion zapisano 16,3%, z czego 14% stanowi połączenie tradycyjnych ukraińskich i polskich, np.: *Weronika-Agnesa* (1997); *Lina-Eleonora* (1995); *Teresa Maria* (1995); *Jana-Iryna* (1994); *Maria-Łucja* (2017); *Maria-Felicja* (2015), *Ewelina Justyna* (2002). Zdarzają się przykłady, gdy na cześć świętych wybierane są imiona związane z tradycją polską, łączące tradycje narodowe i religijne, np. *Jana-Iryna* (1994); *Weronika-Agnesa* (1997). Natomiast w zestawieniu *Teresa Maria* (1995) przeciwnie, element *Maria* został wybrany na cześć świętych. Reprezentantem tradycji narodowej jest imię *Teresa*, wybrane według upodobań

indywidualnych. Imiona tradycji obcych w składzie badanego systemu imienniczego są nieliczne. Należą do nich: *Nicole-Maria* (2019) i *Marie Angelia* (2008). Imię *Marie Angelia* (2008) reprezentuje narodową tradycję ojca.

W systemie imion podwójnych żeńskich z lat 1991-2019 odnotowujemy 9 form hybrydalnych, co stanowi 21% imion złożonych nadanych w tym okresie. Większość z nich powstała w wyniku dwujęzyczności ukraińsko-rosyjskiej. W szczególności formy *Marina* w imieniu *Marina-Maria* (1995); *Alesia* w imieniu *Alesia-Anna* (1995), *Felicya* w imieniu *Maria-Felicya* (2015) wynikają wpływu języka rosyjskiego w zakresie fonetyki. Wariant *Jelizawieta*: *Anna-Jelizawieta* (1997); *Julia-Jelizawieta* (1998) powstał jako próba odtworzenia rosyjskiej wersji tego imienia – *Jelizawieta*, przy użyciu środków ukraińskich. Wariant *Katerina* w zestawieniu *Daria Katerina* (2002) powstał w wyniku zbieżności ukraińskiego formy *Kateryna* z obcą *Katarina* lub rosyjską *Ekaterina*.

Podsumowując, system imion podwójnych żeńskich wśród Polaków Chmielnickiego w latach 1991-2019 jest bardziej zróżnicowany niż system imion męskich. Tłumaczymy to tym, że system imienniczy żeński jest z reguły bardziej otwarty na zapożyczenia i innowacje, natomiast system imienniczy męski jest bardziej ugruntowany i tradycyjny. Głównym motywem wyboru składników imion podwójnych zarówno w systemie imion męskich, jak i żeńskich jest tradycja religijna. Wśród Polaków Chmielnickiego są one dobierane zarówno według kalendarza katolickiego, jak i prawosławnego. Liczba imion męskich w tradycji religijnej prawosławnej i katolickiej przewyższa liczbę imion żeńskich, dlatego repertuar imion męskich wybieranych według świętych w imionach podwójnych jest bardziej zróżnicowany. Natomiast w systemie imienniczym żeńskim najczęściej wybierane jest imię *Maria*, rzadziej *Anna*. Wszystkie inne należą do nielicznych. W systemie imion żeńskich podwójnych duży jest udział imion wybranych z uwagi na własne preferencje. Z naszych obserwacji wynika, że tendencja do nadawania imion podwójnych w analizowanym okresie coraz bardziej traci na popularności. Być może ma to związek z tendencją do skracania formuł antropo-nimicznych, wynikającą z procesów globalizacji i większą wygodą

stosowania w dokumentach urzędowych imienia jednoskładnikowego w porównaniu z imieniem podwójnym.

Literatura / References

Cieślakowa A., *Przyczyny zmian w nazewnictwie dawniej i dziś* [w:] *Z najnowszych tendencji w polskim nazewnictwie*, pod red. R. Łobodzińskiej, Łask 2005, s. 21-32.

Malec M., *Imię w polskiej antroponimii i kulturze*, Kraków 2001.

Mytnik, I., *Imiennictwo ziemi chełmskiej w XVI-XVII wieku*, Warszawa 2019.

Rzetelska-Feleszko E., *W świecie nazw własnych*, Kraków 2006.

Zalecenia dla urzędów stanu cywilnego dotyczące nadawania imion dzieciom osób obywatelstwa polskiego i narodowości polskiej [w:] "Komunikaty Komisji Kultury Języka Komitetu Językoznawstwa PAN", nr , 1996, s. 90-97.

Zmuda E., *Maria jako imię zakonne* [w:] "Onomastica", nr 59, 2015, s. 137-151.

Пахомова С., *Еволюція антропонімних формул у слов'янських мовах*, Ужгород 2012. [Pahomova S., *Evolúciá antroponímniĥ formul u slovjáns'kih movah*, Užgorod 2012.]

Цивільний кодекс України [В:] "Відомості Верховної Ради України", nr 40-44, 2003, s. 356. [*Civil'nij kodeks Ukraïni* [w:] "Vidomostí Verhovnoï Radi Ukraïni", nr 40-44, 2003, s. 356.]

Чучка П., *Антропонімія Закарпаття*. Київ 2008. [Čučka P., *Antroponimíâ Zakarpattâ*, Kïiv 2008.]

Шоля І., *Динаміка іменникá жителів м. Ужгорода у XX ст.*, дис. канд. філол. наук, Луцьк 2018. [Sholia I., *Dinamika ímenniká žitelív m. Užgoroda u XX st.*, dys. kand. filol. nauk, Luck 2018.]

Resume

Rozdział został poświęcony zbadaniu podwójnych imion żeńskich nadawanych noworodkom w latach 1991-2019 w środowisku Polaków Chmielnickiego. Wyszczególniono najczęstsze elementy podwójnych imion żeńskich, ustalono główne motywy ich nadawania, w szczególności ze względu na tradycje religijne, narodowe, rodzinne czy wolne preferencje rodziców. Przeanalizowano imiona polskiej tradycji nazewniczej, formy obce oraz hybrydalne, które pojawiły się w wyniku wpływu języka rosyjskiego, wchodzące w skład podwójnych imion żeńskich mniejszości polskiej w Chmielnickim w latach 1991-2019.

Słowa kluczowe: imię osobowe; imiona podwójne żeńskie; język ukraiński; język polski; troponimia; kontakty językowe ukraińsko-polskie; Polacy Ukrainy.

Female double names in the personal naming system of the ethnic Poles of Ukraine in the end of XX – the beginning of XXI centuries

Summary

The chapter was devoted to the study of double female names given to newborns in 1991-2019 in the Polish community of Khmelnytskyi. The most frequent elements of double female names were listed, and the main motives for giving them were established, in particular due to religious, national, family traditions and parents' free preferences. The names of the Polish naming tradition, foreign and hybridized forms influenced by the Russian language included in double female names of Poles in Khmelnytskyi in the 1991-2019 were analyzed.

Key words: personal name; female double names; Ukrainian language; Polish language; anthroponymy; Ukrainian-Polish language contacts; the ethnic Poles of Ukraine.

Iryna Holotova – doktorantka, młodsza badaczka naukowa Instytutu Językoznawstwa im. O. O. Potebni Narodowej Akademii Nauk Ukrainy, rina.logos@gmail.com

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-6721-1991>

Rozdział II

Badania antroponimii historycznej

Багатокомпонентні жіночі імена львів'ян першої половини ХХ ст. в соціолінгвістичному частотному словнику-довіднику

Відомо, що іменник населених пунктів у лінгвістиці звикло стає об'єктом ономастичних студій. Однак сучасна мовознача парадигма дозволяє розширити межі теоретичного аналізу систематизованого антропонімікону, наприклад, до застосування соціолінгвістичного підходу. Розглянемо його на прикладі лексикографічного опису багатокомпонентних назв, вперше здійсненому в праці: *Імена львів'ян першої половини ХХ ст.: частотний словник-довідник (на матеріалі метричних книг церкви св. Параскеви П'ятниці) / укладачка Леся Дуда; Львівський національний університет імені Івана Франка (Львів- Дрогобич, 2020).*

Спершу коротко про Словник. Він містить антропонімні дані про склад, варіантність, частотність антропонімів, функціональність імен як компонентів для творення дво-, три- та чотирикомпонентних антропонімів, а також соціолінгвістичну інформацію про покоління найменованих. Хронологічний відрізок цього дослідження – 1900–1943 рр. – також зумовлений соціолінгвістичним трактуванням антропоніма, адже історичні події першої половини ХХ ст., зокрема світові війни, революції, боротьба за відновлення власної державності, ілюструють цей період як один з найскладніших в історії України. У Західній Україні, зокрема у Львові як політичному, економічному і культурному центрі, упродовж окреслених років вісім разів змінювалась державно-політична влада¹. Антропонімікон м. Львова першої

¹ Австрійська влада проіснувала до вересня 1914 р., російська – з вересня 1914 р. до червня 1915 р., австрійська – від червня 1915 р. до кінця жовтня 1918 р., українська – з 1 до 22 листопада 1918 р.,

половини ХХ ст. реагував на позалінгвальні чинники впливу – зміни державно-політичного правління, що, власне, і відображено в іменниках різних поколінь львів'ян.

Джерельна база Словника – 16 метричних книг про народження львівської греко-католицької церкви св. Параскеви П'ятниці за 1900–1943 рр.², що зберігаються у Львівському державному історичному архіві (див. Джерела). Специфіка обраних метрик полягає у їхньому значному інформативному навантаженні: метричні записи про народження³ містять лінгвістичні дані (імена новонароджених, імена батьків та хрещених батьків дитини, імена повитух), соціальні параметри (статус, рід занять батьків та свідків хрещення), статистичну інформацію (кількість новонароджених, кількісний склад сім'ї) та хронологічні вказівки (дати народження та хрещення новонароджених).

польська – від листопада 1919 р. до вересня 1939 р., радянська – від вересня 1939 р. до червня 1944 р., німецька – з червня 1941 до 27 липня 1944 р., кількаденна українська після 30 червня 1941 р. в умовах реальної німецької, радянська – з липня 1944 р. до здобуття незалежності в 1991 р. [Макарчук С. Зміни в етносоціальній структурі населення Львова в першій половині ХХ ст. / С. Макарчук // Львів: місто – суспільство – культура : зб. наук. пр. Т. 6 : Львів – Краків: діалог міст в історичній ретроспективі / за ред. О. Аркуші, М. Мудрого. – Львів : ЛНУ ім. І. Франка, 2007. – С. 445].

² 1943 р. – на момент збору матеріалів, кінцева хронологічна межа доступного архівного матеріалу церкви св. Параскеви П'ятниці відповідно до чинного законодавства України стосовно зберігання та використання інформації про особу: Стаття 32 Конституції України, Стаття 11 Закону України «Про інформацію», Стаття 10 Закону України «Про доступ до публічної інформації».

³ Назви книг змінювалися: спершу це були книги охрещених (Baptismus), пізніше – метрики народжених (Natorun). Хоча сам акт запису у книзі здійснювався лише після факту хрещення дитини, а не народження, про що свідчать метричні записи, у яких між датою народження і хрещення був місяць, а то й рік різниці.

Приклад схематичного оформлення метричних записів про народження⁴:

дитина	№	нар.	хрещ.	Батько		Мати		хр. батько		хр. мати	
				ім'я	проф.	ім'я	проф.	ім'я	проф.	ім'я	проф.
Maria	68	17.4.01	12.4.01	Leo	Monter	Anna	-	Petrus	agricola	Josepha	ux.mer.

Зовнішні і внутрішні політичні події вплинули також на зміну графіки метричних записів з латинської на кириличну і навпаки та, відповідно, на зміну мов запису: латинська ↔ українська (латинською – упродовж 1900–1922, 1925–1930, 1938 рр. та українською в 1923–1924, 1931–1937, 1939–1943 рр.). Тому у запропонованому Словнику імена подано кирилицею та латиницею.

Словник укладено на основі 39 195 антропонімів, серед яких 16 640 – чоловічих та 22 555 – жіночих імен. Жіночий антропонімікон формують іменникі новонароджених дівчат, матерів, хрещених матерів та повитух – три останні категорії об'єднують інформацію з метричних записів про народження як дівчат, так і хлопців. Чоловічий антропонімікон утворений на основі іменникі новонароджених хлопців, батьків та хрещених батьків. Різниця між кількістю чоловічих та жіночих імен зумовлена врахуванням інформації стосовно повитухи, яка є носієм жіночого імені, та значною кількістю неповних сімей матерів-одиначок, де інформація про батька дитини і, відповідно, його ім'я відсутні.

Електронна база даних для укладення Словника створювалася вручну шляхом вибірки потрібної інформації з метричних записів і внесення її на цифровий носій. Довідник складається з передмови, основного розділу, який містить частотні характеристики досліджуваного іменника, графічних додатків, переліку одиниць джерельної бази. Чоловічі / жіночі імена та структурна класифікація антропонімів (одно-, дво-, три-, чотирикомпонентні імена) визначили поділ основного розділу словника на шість

⁴ Скорочення у таблиці: нар. – дата народження, хрещ. – дата хрещення, проф. – соціально-професійний статус особи, хр. батько – хрещений батько, хр. мати – хрещена мати, «-» – відсутність даних.

підрозділів. Вони систематизують: чоловічі однокомпонентні імена; чоловічі двокомпонентні імена; чоловічі трикомпонентні імена; жіночі однокомпонентні імена; жіночі двокомпонентні імена; жіночі три- та чотирикомпонентні імена.

Словникова стаття у першому та четвертому списках (однокомпонентні імена) складається з: 1) імені (реєстрового слова), його варіантів та форм, зафіксованих у метричних записах, 2) їхньої загальної частотності, 3) частотності, поданої відповідно до носія імені (дочка / мати / хрещена / повитуха; син / батько / хрещений), 4) показників функціональності імені як компонента для творення дво-, три- та чотирикомпонентних імен, 5) років фіксації імені у метричних книгах.

Реєстровим словом визначено повне ім'я, написане кириличною азбукою, з найвищою частотою фіксації серед інших його форм та варіантів, зафіксованих у метричних записах. Через зміни графіки фіксації імен у метриках, що впливали на трансформацію власних назв та утворення нових варіантів антропонімів, об'єднуємо в єдину словникову статтю імена, написані кириличною та латинською графікою; заголовним є ім'я, подане кирилицею. Реєстрові імена розташовано за алфавітом.

Більшість імен, зафіксованих у метриках, мали відповідники українською та латинською або ж польською мовами. Іменні пари також створюють антропоніми, транслітеровані латиницею чи кирилицею.

Параметр «частотність» сформовано зі суми кількісної фіксації імен як окремих найменувань для новонароджених, батьків, хрещених батьків та повитухи (в жіночому іменнику).

Роки фіксації імен подано у хронологічному порядку. Дані про часові рамки функціонування імені можуть слугувати тлом для проведення паралелей між історично-політичними подіями та способом найменування. Найбільш яскраві свідчення подають роки зміни мов (графіки) запису. Перша зміна відбулася у 1923 р., що позначилося на утворенні церковних варіантів імен або ж транслітерації попередніх латинських відповідників.

З площини такого підходу до реєстрових слів Словника і розглянуто багатоконпонентні антропоніми (жіночі двокомпо-

нентні імена, жіночі три- та чотирикомпонентні імена, чоловічі двокомпонентні імена, чоловічі трикомпонентні імена). Словникова стаття складається з: 1) імені (реєстрового слова), 2) загальної частотності, 3) частотності, поданої відповідно до носія імені (дочка / мати / хрещена; син / батько / хрещений), 4) років фіксації імені у метричних книгах.

Приклад словникової статті двокомпонентних імен

ІМ'Я	Частотність	Дочка	Мати	Хрещена	Рік фіксації
ЙОСИФА-МАРІЯ	2	-	2	-	1936, 1940

На противагу словниковій статті опису однокомпонентних антропонімів, багатокомпонентні імена розмежовано відповідно до графіки записів: спершу подано в алфавітному порядку словникові статті до імен, записаних кириличною графікою, потім – антропоніми, зафіксовані латиницею. Така структура обрана з огляду на те, що повторюваність складних імен, записаних різними графіками, трапляється вкрай рідко. Виняток становлять імена, перший компонент з яких містить літери латиниці, такі одиниці подано за алфавітом після відповідного українського імені:

Ім'я	Частотність	Дочка	Мати	Хрещена	Рік фіксації
Іванна-Христина	1	-	-	-	1942
Іоанна-Кристина	1	-	1	-	1923
Іоанна - Владими́ра	1	1	-	-	1924

Багатокомпонентні імена у метриках записували здебільшого без дефісу, проте у Словнику такі імена подано згідно чинного правопису, що на нашу думку, спрощує читання таких антропонімів. В іменниках повитух багатокомпонентних імен не зафіксовано, в антропоніміконі хрещених татів складні імена представлені лише незначною кількістю двокомпонентних назв, тому відповідні рубрики у словникових статтях «жіночі двоком-

понентні імена», «жіночі три- та чотирикомпонентні, «чоловічі трикомпонентні імена» відсутні. Загалом частотність багатокомпонентних імен невисока: найвища повторюваність жіночого двокомпонентного імені – MARIA-ANNA (19 найменувань).

Зміна мов та графіки запису метрик зумовила утворення варіантності двокомпонентних назв:

ІМ'Я	Частотність	Дочка	Матір	Хрещена	Рік фіксації
ІВАННА-ХРИСТИНА	1	1	-	-	1942
ІОАННА-КРИСТИНА	1	-	1	-	1923

Для творення складних назв також слугують розмовно-побутові форми імен: ОРИШКА-АННА.

Перелік багатокомпонентних імен містить у собі антроподиниці, які не зафіксовано в метриках як окреме ім'я, а які лише слугують компонентом для творення складних найменувань: ОЛЕКСАНДРА-ЛЕСЯ, ХРИСТИНА-АДРІАНА.

Під час збору матеріалу у вибірку потрапив метричний запис з двома подвійними іменами: SONIA-ANNA | JULIA-JUSTINA. Можливо у такий спосіб зафіксували народження близнят, хоча у традиційному, нормативному варіанті кожного з новонародженої пари дітей записували під окремим порядковим номером. У переліку імен форма запису цих антропоодиниць збережена.

Найнижчою частотністю фіксації характеризуються три- та чотирикомпонентні імена, які не були традиційними для іменника львів'ян греко-католицького обряду. Серед усіх імен з трьома і чотирма компонентами лише одне найменування - ВІРА-НАДІЯ-ЛЮБОВ зафіксоване двічі, усі інші – з одиничною фіксацією.

У складі трикомпонентних імен виявлено одиниці, які не зафіксовані як окремі найменування: ЗОЯ-MARIA-ОХАНА.

Для прикладу, подаємо імена львів'янок.

1. Жіночі двокомпонентні імена

Ім'я	Частотність	Дочка	Мати	Хрещена	Рік фіксації
АЛЕКСАНДРА - ВАН- ДА	1	1	-	-	1932
АЛЕКСАНДРА - ХРИ- СТИНА	1	1	-	-	1941
АЛІЦЯ - ОЛЕНА	1	1	-	-	1941
АЛЬБІНА-МАРІЯ	1	-	1	-	1935
АНГЕЛИНА- КАТЕРИНА	1	-	1	-	1934
АННА - ДАРІЯ	1	1	-	-	1931
АННА - ІВАННА	1	1	-	-	1937
АННА - МАРІЯ	2	2	-	-	1935, 1936
АННА - ОЛЬГА	2	2	-	-	1931, 1941
АННА - СТАНІСЛАВА	1	1	-	-	1924
АННА - ЮЛІЯ	1	1	-	-	1937
АННА-ЄРОСЛАВА	1	1	-	-	1934
АННА-МАРІЯ	1	1	1	-	1935
АННА-РЕГІНА	1	1	-	1	1936
БОГДАНА - ВІРА	1	1	-	-	1941
БОГДАНА - ІВАННА	1	1	-	-	1931
БОГДАНА - МАРІЯ	1	1	-	-	1936
БОГДАНА - НАТАЛІЯ	1	1	-	-	1934
БОГДАНА - ОЛЬГА	1	1	-	-	1936
БРОНИСЛАВА - КАТЕРИНА	1	1	-	-	1934
ВІРА - БОГДАНА	1	1	-	-	1941
ВІРА - ЄВГЕНІЯ	1	1	-	-	1934
ВІРА - ЛЮБОВ	1	1	-	-	1934
ВІРА - МАРІЯ	2	2	-	-	1932, 1939, 1941
ВІРА - МАРТА	1	1	-	-	1941

ВІРА - ЯРОСЛАВА	2	2	-	-	1932, 1935
ВЛАДИМІРА - КА- ЗИМІРА	1	1	-	-	1924
ВОЛОДИМИРА - ІРЕНА	1	1	-	-	1935
ВОЛОДИМИРА - НАТАЛІЯ	1	1	-	-	1935
ВОЛОДИМИРА - ОЛЕНА	1	1	-	-	1937
ГОНОРАТА-АННА	1	1	1	-	1941
ДАНИЇЛА - ІРИНА	1	1	-	-	1937
ДАНУТА - ВІКТОРІЯ	1	1	-	-	1931
ДАРІЯ - ВІРА	1	1	-	-	1935
ДАРІЯ - ІРИНА	1	1	-	-	1934
ДАРІЯ - КАТЕРИНА	1	1	-	-	1932
ДАРІЯ - ЛІДІЯ	1	1	-	-	1935
ДАРІЯ - ЛЮБОМИРА	1	1	-	-	1943
ДАРІЯ - МАРІЯ	1	1	-	-	1936
ДАРІЯ - МИРОСЛАВА	1	1	-	-	1931
ДАРІЯ - НАДЕЖДА	1	1	-	-	1924
ДАРІЯ - НАДІЯ	1	1	-	-	1933
ДАРІЯ - СТЕФАНІЯ	1	1	-	-	1934
ДАРІЯ - ХРИСТИНА	1	1	-	-	1940
ДАРІЯ - ЯРОСЛАВА	1	1	-	-	1935
ДІОНІЗІЯ - ВАНДА	1	1	-	-	1924
ЕВФЕЛІЯ-ЕММА	1	1	1	-	1934
ЕМІЛІЯ - МАРІЯ	1	1	-	-	1932
ЕМІЛІЯ-АНТОНІЯ	1	1	1	-	1932
ЕМІЛІЯ-ОЛЕНА	1	1	1	-	1931
ЄВА - ЛЮБОВ	1	1	-	-	1939
ЄВГЕНІЯ - ІРИНА	1	1	-	-	1933
ЄВГЕНІЯ - МАРІЯ	1	1	-	-	1934
ЄВГЕНІЯ-АННА	1	1	1	-	1937
ЄВДОКІЯ-МАРІЯ	1	1	1	-	1934
ЄВСТАХІЯ - АННА	2	2	-	-	1937

ЄВСТАХІЯ - МИХА- ЛИНА	1	1	-	-	1923
ЄЛЕНА - ЄЛИСАВЕТА	1	1	-	-	1923
ЄЛЕНА - СОФІЯ	1	1	-	-	1923
ЄЛЕНА - СТЕФАНІЯ	1	1	-	-	1924
ЄЛИСАВЕТА - МАРІЯ	1	1	-	-	1923
ЄМІЛІЯ - ХРИСТИНА	1	1	-	-	1943
ЗОРЯНА - ЮЛІЯ	1	1	-	-	1935
ІВАННА - АННА	3	3	-	-	1931, 1934
ІВАННА - АНТОНИ- НА	1	1	-	-	1931
ІВАННА - БОГДАНА	1	1	-	-	1941
ІВАННА - ВОЛОДИ- СЛАВА	1	1	-	-	1935
ІВАННА - ЄВСТАХІЯ	1	1	-	-	1931
ІВАННА - ЛЮБОВ	2	2	-	-	1936
ІВАННА - МАРІЯ	6	4	2	-	1924, 1934, 1937, 1940
ІВАННА- КОНСТАНЦІЯ	1	1	1	-	1939
ІВАННА-ОЛЬГА	1	1	-	-	1942
ІВАННА-РОЗАЛІЯ	1	1	-	-	1932
ІВАННА-СОФІЯ	1	1	-	-	1940
ІВАННА-ХРИСТИНА	1	1	-	-	1942
ІОАННА-КРИСТИНА	1	1	1	-	1923
ІОАННА - ВЛА- ДИМІРА	1	1	-	-	1924
ІОАННА - МАРІЯ	3	3	-	-	1924
ІОАННА - МИХАЛИ- НА	2	2	-	-	1924
ІОАННА - ЯРОСЛАВА	1	1	-	-	1924
ІОСИПА - ЄЛЕНА	1	1	-	-	1924
ІРЕНА-ВЕРОНІКА	1	1	-	-	1924
ІРЕНА-	1	1	-	-	1923

ВОЛОДИМИРА					
ІРЕНА-МАРІЯ	1	1	-	-	1924
ІРЕНА-ПАВЛІНА	1	1	-	-	1924
ІРЕНА-СОФІЯ	1	1	-	-	1923
ІРЕНА-СТЕФАНІЯ	1	1	-	-	1923
ІРЕНА-ЮСТИНА	1	1	-	-	1924
ІРИНА-АНГЕЛИНА	1	1	-	-	1936
ІРИНА-АННА	2	2	-	-	1933, 1941
ІРИНА-АНТОНИНА	1	1	-	-	1935
ІРИНА-БОГДАНА	1	1	-	-	1937
ІРИНА-ВЯЧЕСЛАВА	1	1	-	-	1933
ІРИНА-ДАНУТА	1	1	-	-	1933
ІРИНА-ДАРІЯ	2	2	-	-	1935, 1937
ІРИНА-ЄВГЕНІЯ	1	1	-	-	1931
ІРИНА-ЄВСТАХІЯ	1	1	-	-	1939
ІРИНА-ІВАННА	2	2	-	-	1932, 1937
ІРИНА-КАРОЛИНА	1	1	-	-	1940
ІРИНА-КРИСТИНА	1	1	-	-	1932
ІРИНА-МАРІЯ	6	5	1	-	1931, 1934, 1935, 1939
ІРИНА-ОЛЕНА	1	1	-	-	1932
ІРИНА-ОЛЬГА	1	1	-	-	1936
ІРИНА-СТЕФАНІЯ	3	3	-	-	1932, 1935
ІРИНА-ЯРОСЛАВА	1	1	-	-	1936
ЙОАННА-ЕМІЛІЯ	1	1	-	-	1937
ЙОАННА-ПАВЛИНА	1	1	-	-	1923
ЙОАННА-ФРАНЦІШКА	1	1	-	-	1924
ЙОСИФА-АННА	1	1	-	-	1935
ЙОСИФА-ІЗАБЕЛА	1	1	-	-	1931

ЙОСИФА-МАРІЯ	2	2	2	-	1936, 1940
КАЗИМИРА-ЙОСИФА	1	1	1	-	1936
КАЗИМИРА-ОЛЬГА	1	1	-	-	1934
КАРОЛИНА-АННА	1	1	1	-	1933
КАРОЛИНА- МИХАЙЛИНА	1	1	-	-	1933
КАТЕРИНА- ФРАНЦІШКА	1	1	1	-	1940
ЛІДІЯ-ВІРА	1	1	-	-	1932
ЛІДІЯ-ДАРІЯ	2	2	-	-	1936
ЛІДІЯ-ЄЛИСАВЕТА	1	1	-	-	1937
ЛІДІЯ-ОКСАНА	1	1	-	-	1932
ЛІДІЯ-ОЛЕНА	1	1	-	-	1931
ЛІДІЯ-ОЛЬГА	1	1	-	-	1936
ЛІДІЯ-ЯРОСЛАВА	1	1	-	-	1941
ЛУКІЯ-МАРІЯ	1	1	-	-	1937
ЛУКІЯ-СТЕФАНІЯ	1	1	-	-	1933
ЛЮБОВ-ВІРА	1	1	-	-	1937
ЛЮБОВ-ДАРІЯ	1	1	-	-	1934
ЛЮБОВ-ІРИНА	2	2	-	-	1937
ЛЮБОВ-МАРІЯ	1	1	-	-	1943
ЛЮБОВ-НАДІЯ	1	1	-	-	1937
ЛЮБОВ-СОФІЯ	1	1	-	-	1940
ЛЮБОВ-ХРИСТИНА	1	1	-	-	1937
ЛЮБОВ-ЮЛІЯ	1	1	-	-	1941
ЛЮБОМИРА-ІРИНА	1	1	-	-	1932
ЛЮБОМИРА-МАРІЯ	3	3	-	-	1936, 1940
ЛЮБОМИРА-ЮЛІЯ	1	1	-	-	1939
ЛЮБОМІРА- ЗИНОВІЯ	1	1	-	-	1923
ЛЯВРА-НАДІЯ	1	1	-	-	1939
МАЛЬВІНА-ЄВДОКІЯ	1	1	-	-	1931
МАРІЯ-АГАФІЯ	1	1	-	-	1923
МАРІЯ-АЛЕКСАНДРА	1	1	-	-	1933

МАРІЯ-АННА	2	2	-	-	1932, 1936
МАРІЯ-АНТОНИНА	2	-	2	-	1937, 1940
МАРІЯ-АНТОНІЯ	1	1	-	-	1934
МАРІЯ-ДАНУТА	1	1	-	-	1940
МАРІЯ-ЄВГЕНІЯ	2	2	-	-	1931, 1933
МАРІЯ-ЄВСТАХІЯ	1	1	-	-	1936
МАРІЯ-ЄКАТЕРІНА	1	1	-	-	1924
МАРІЯ-ЄЛИНА	1	1	-	-	1931
МАРІЯ-ІВАННА	3	3	-	-	1932, 1935, 1937
МАРІЯ-ІОАННА	1	1	-	-	1923
МАРІЯ-ІРЕНА	1	1	-	-	1923
МАРІЯ-ІРИНА	1	1	-	-	1934
МАРІЯ-КАЗИМИРА	1	1	-	-	1931
МАРІЯ-КАТЕРИНА	1	-	1	-	1934
МАРІЯ-ЛІДІЯ	1	1	-	-	1941
МАРІЯ-ЛЮБОВ	1	1	-	-	1931
МАРІЯ-ЛЮТОСЛАВА	1	1	-	-	1924
МАРІЯ-ЛЯРИСА	1	1	-	-	1937
МАРІЯ-МИХАЙЛИНА	1	-	1	-	1943
МАРІЯ-ОЛЬГА	3	3	-	-	1924, 1932, 1934
МАРІЯ-ОМЕЛЯНА	1	-	1	-	1935
МАРІЯ-ПАРАСКЕВА	1	1	-	-	1932
МАРІЯ-РОМАНА	1	1	-	-	1940
МАРІЯ-СВЯТОСЛАВА	1	1	-	-	1933
МАРІЯ-СОФІЯ	1	-	1	-	1931
МАРІЯ-СТЕФАНІЯ	5	5	-	-	1923, 1924, 1931, 1932,

					1941
МАРІЯ-ЯРОСЛАВА	1	1	-	-	1923
МАРТА-АЛІЦІЯ	1	1	-	-	1934
МАРТА-ВОЛОДИМИРА	1	1	-	-	1937
МАРТА-РОМАНА	1	1	-	-	1941
МИРОСЛАВА-БОГДАНА	1	1	-	-	1931
МИРОСЛАВА-ЄВЕРЕМІЯ	1	-	1	-	1937
МИРОСЛАВА-МАРІЯ	1	1	-	-	1924
МИРОСЛАВА-НАДІЯ	1	1	-	-	1939
МИРОСЛАВА-ОКСАНА	1	1	-	-	1934
МИХАЙЛИНА-АЛЕКСАНДРА	1	1	-	-	1935
МИХАЙЛИНА-МАРІЯ	2	2	-	-	1923
НАДІЯ-АННА	1	1	-	-	1933
НАДІЯ-ІВАННА	1	1	-	-	1936
НАДІЯ-ЛЮБОВ	1	1	-	-	1939
НАДІЯ-МАРТА	1	1	-	-	1932
НАДІЯ-ОКСАНА	1	1	-	-	1941
НАТАЛІЯ-ЕМІЛІЯ	1	1	-	-	1932
НАТАЛІЯ-ЛЮБОВ	1	1	-	-	1923
НАТАЛІЯ-ЯРОСЛАВА	1	1	-	-	1933
ОКСАНА-АННА	1	1	-	-	1937
ОЛЕКСАНДРА-ДАРІЯ	1	1	-	-	1937
ОЛЕКСАНДРА-ЛЕСЯ	1	1	-	-	1941
ОЛЕНА-ДАРІЯ	1	1	-	-	1943
ОЛЕНА-ІВАННА	3	3	-	-	1931, 1932, 1936
ОЛЕНА-ЛЕОНТІЯ	1	1	-	-	1935
ОЛЕНА-ЛЮБОВ	1	1	-	-	1939
ОЛЕНА-МАРІЯ	2	1	-	1	1941
ОЛЕНА-МИХАЙЛИНА	1	1	-	-	1931

ОЛЬГА-АНАСТАЗІЯ	1	1	-	-	1931
ОЛЬГА-АНГЕЛА	1	1	-	-	1924
ОЛЬГА-ДАРІЯ	1	1	-	-	1941
ОЛЬГА-ЄВГЕНІЯ	1	1	-	-	1923
ОЛЬГА-ЄВСТАХІЯ	1	1	-	-	1933
ОЛЬГА-ІРЕНА	1	1	-	-	1924
ОЛЬГА-ІРИНА	2	1	1	-	1931
ОЛЬГА-КАРОЛІНА	1	-	1	-	1934
ОЛЬГА-МАРІЯ	5	4	1	-	1923, 1924
ОЛЬГА-МИРОСЛАВА	1	1	-	-	1937
ОЛЬГА-РОЗАЛІЯ	1	1	-	-	1939
ОЛЬГА-РОМАНА	2	2	-	-	1932
ОЛЬГА-СОФІЯ	1	1	-	-	1931
ОЛЬГА-СТЕФАНІЯ	2	1	1	-	1937
ОЛЬГА-ТАТІЯНА	1	-	1	-	1932
ОЛЬГА-ТЕКЛЯ	1	1	-	-	1932
ОЛЬГА-ТЕОДОЗІЯ	1	1	-	-	1937
ОЛЬГА-ЮЛІЯ	1	1	-	-	1936
ОРЕСТА-ЛЮБОВ	1	-	1	-	1943
ОРИШКА-АННА	1	1	-	-	1939
ПАРАСКЕВА-СТЕФАНІЯ	2	-	2	-	1940
РОМАНА-ВОЛОДИМИРА	1	1	-	-	1933
РОМАНА-ІРИНА	1	1	-	-	1935
РОМАНА-КАТРІЯ	1	1	-	-	1943
РОМАНА-ЛЮБОВ	1	1	-	-	1934
РОМАНА-СТЕФАНІЯ	2	2	-	-	1935, 1941
РОМАНА-ТЕРЕНЯ	1	1	-	-	1941
РОМАНІЯ-СОФІЯ	1	1	-	-	1932
СВЯТОСЛАВА-ЛІДІЯ	1	1	-	-	1940
СОФІЯ-АННА	2	2	-	-	1924, 1934
СОФІЯ-ЄВГЕНІЯ	1	1	-	-	1937

СОФІЯ-ЄВСТАХІЯ	2	2	-	-	1923
СОФІЯ-ІРЕНА	1	1	-	-	1923
СОФІЯ-КАТЕРИНА	1	1	-	-	1934
СОФІЯ-МАРІЯ	2	2	-	-	1933\$ 1936
СОФІЯ-ОЛЬГА	1	1	-	-	1934
СОФІЯ-СУЗАННА	1	1	-	-	1933
СОФІЯ-ЮЛІЯ	1	1	-	-	1923
СТАНІСЛАВА-ДАРІЯ	1	1	-	-	1941
СТАНІСЛАВА- МИХАЙЛИНА	1	-	1	-	1942
СТАНІСЛАВА- АЛЬБІНА	1	-	1	-	1924
СТЕФАНІЯ-ДАРІЯ	1	1	-	-	1935
СТЕФАНІЯ-ЄВА	1	1	-	-	1933
СТЕФАНІЯ-ІВАННА	4	3	1	-	1931, 1933, 1935
СТЕФАНІЯ-ІРИНА	1	1	-	-	1934
СТЕФАНІЯ-МАРІЯ	2	2	-	-	1931, 1934
СТЕФАНІЯ-ОЛЕНА	1	1	-	-	1932
СТЕФАНІЯ- ПАВЛИНА	1	1	-	-	1924
СТЕФАНІЯ-СОФІЯ	2	1	1	-	1935
СТЕФАНІЯ-ТЕОДОРА	1	-	1	-	1934
ТАМАРА-ОЛЕНА	1	1	-	-	1940
ТЕРЕНЯ-РОМАНА	1	1	-	-	1937
ТЕТЯНА-МАРІЯ	1	1	-	-	1936
ФРАНТИШКА-ОЛЬГА	1	-	1	-	1937
ФРАНЦІЖКА- ЄВГЕНІЯ	1	1	-	-	1924
ХРИСТИНА-АДРІЯНА	1	1	-	-	1935
ХРИСТИНА-АННА	1	1	-	-	1933
ХРИСТИНА- АНТОНИНА	1	1	-	-	1941
ХРИСТИНА-	2	2	-	-	1936,

БОГДАНА					1941
ХРИСТИНА-ВАНДА	1	1	-	-	1942
ХРИСТИНА-ДАРІЯ	1	1	-	-	1935
ХРИСТИНА-ІРИНА	1	1	-	-	1937
ХРИСТИНА-МАРІЯ	2	2	-	-	1934
ХРИСТИНА-СОФІЯ	1	1	-	-	1937
ХРИСТИНА-ТЕРЕСА	1	1	-	-	1935
ХРИСТЯ-ТЕТЯНА	1	1	-	-	1937
ЧЕСЛАВА-МАРІЯ	1	1	-	-	1934
ЮЛІЯ-АННА	1	1	-	-	1924
ЮЛІЯ-МАРІЯ	1	1	-	-	1924
ЯДВИГА-ОЛЬГА	1	1	-	-	1943
ЯРОСЛАВА-АНТОНІНА	1	1	-	-	1924
ЯРОСЛАВА-АНТОНІЯ	1	1	-	-	1933
ЯРОСЛАВА-ДАРІЯ	1	1	-	-	1923
ЯРОСЛАВА-ЄВСТАХІЯ	1	1	-	-	1924
ЯРОСЛАВА-ІРИНА	2	2	-	-	1931, 1933
ЯРОСЛАВА-МАРІЯ	1	1	-	-	1936
ЯРОСЛАВА-МИРОСЛАВА	1	1	-	-	1931
ЯРОСЛАВА-СТЕФАНІЯ	1	1	-	-	1939

Ім'я	Частотність	Дочка	Мати	Хрещена	Рік фіксації
ADELA-CATHARINA	1	1	-	-	1926
ALBINA-MARIA	1	-	1	-	1938
ANAPHIA-JOANNA	1	1	-	-	1917
ALEXANDRA-CATHARINA	1	1	-	-	1908
ALEXANDRA-HELENA	1	1	-	-	1926

ALEXANDRA-JOANNA	1	1	-	-	1903
ANASTASIA-ANGELA	1	1	-	-	1911
ANASTASIA-ANNA	1	1	-	-	1904
ANGELA-ANASTASIA	1	1	-	-	1904
ANGELA-JULIA	1	1	-	-	1905
ANGELA-MARIA	3	3	-	-	1904, 1926, 1929
ANGELICA-ELEONORA	1	1	-	-	1904
ANNA-ALEXANDRA	2	2	-	-	1905, 1915
ANNA-BRONISLAVA	1	1	-	-	1905
ANNA-CATHARINA	2	2	-	-	1905, 1911
ANNA-CONSTANTINA	1	1	-	-	1915
ANNA-DARIA	1	1	-	-	1902
ANNA-ELISABETHA	1	1	-	-	1910
ANNA-FEŮRONIA	1	1	-	-	1928
ANNA-FRANCISCA	1	1	-	-	1906
ANNA-HELENA	3	3	-	-	1909, 1912, 1938
ANNA-IRENA	1	1	-	-	1926
ANNA-JOSEPHA	1	1	-	-	1902
ANNA-JULIA	3	3	-	-	1903, 1909, 1913
ANNA-JUSTINA	1	1	-	-	1900
ANNA-MARIA	10	10	-	-	1905, 1906, 1907, 1908, 1911, 1913, 1922, 1926, 1927
ANNA-MICHAELINA	1	1	-	-	1901
ANNA-MICHALINA	3	3	-	-	1903, 1907, 1909
ANNA-OLGA	2	2	-	-	1903, 1909
ANNA-PARASCEVA	1	1	-	-	1906
ANNA-PELAGIA	1	1	-	-	1904
ANNA-REGINA	1	1	-	-	1925

ANNA-ROSALIA	3	3	-	-	1901, 1913, 1916
ANNA-SOPHIA	2	2	-	-	1900, 1907
ANNA-STEPHANIA	2	2	-	-	1908, 1920
ANNA-VICTORIA	1	1	-	-	1901
ANTONIA-JOANNA	1	1	-	-	1904
ANTONINA-ANASTASIA	1	1	-	-	1907
ANTONINA-EŮSTACHIA	1	1	-	-	1927
ANTONINA-FRANCISCA	1	1	-	-	1913
ANTONINA-HELENA	1	1	-	-	1910
ANTONINA-JOSEPHA	1	1	-	-	1900
ANTONINA-OLGA	1	1	-	-	1903
ANTONINA-PAULINA	1	1	-	-	1901
ANTONINA-SOPHIA	1	1	-	-	1919
AUGUSTA-MICHALINA	1	1	-	-	1910
BARBARA-ANNA	1	1	-	-	1902
BOHDANA-ALEXANDRA	1	1	-	-	1928
BOHDANA-MARIA	1	1	-	-	1938
BOHDANA-MARIANNA	1	1	-	-	1938
BRONISLAVA-AEMILIA	1	1	-	-	1906
BRONISLAVA-CAROLINA	1	1	-	-	1905
BRONISLAVA-EUGENIA	1	1	-	-	1926
BRONISLAVA-IRENA	1	1	-	-	1929
BRONISLAVA-JOSEPHA	1	1	-	-	1930
BRONISLAVA-MARIA	1	1	-	-	1925
BRONISLAVA-MICHALINA	1	1	-	-	1911
BRONISLAVA-ROSALIA	1	-	1	-	1903
BRONISLAVA-VICTORIA	2	-	2	-	1903, 1915
CAMILA-JOSEPHA	1	1	-	-	1908
CAROLINA-JULIA	1	1	-	-	1902
CAROLINA-MARIA	1	1	-	-	1900
CAROLINA-SOPHIA	2	2	-	-	1907, 1929
CAROLINA-STANISLAVA	1	1	-	-	1905

CASIMIRA-ANGELA	1	1	-	-	1904
CASIMIRA-EMILIA	1	1	-	-	1904
CASIMIRA-JOSEPHA	1	-	1	-	1921
CATHARINA-ANASTASIA	1	1	-	-	1907
CATHARINA-ANNA	2	2	-	-	1900, 1907
CATHARINA-ANTONINA	1	1	-	-	1914
CATHARINA-APOLLONIA	1	1	-	-	1903
CATHARINA-CASIMIRA	1	1	-	-	1922
CATHARINA-JOANNA	1	1	-	-	1911
CATHARINA-JULIA	1	1	-	-	1900
CATHARINA-OLGA	1	1	-	-	1916
CATHARINA-VERONICA	1	1	-	-	1903
CATHARINA-VICTORIA	1	-	1	-	1925
CAZIMIRA-ANGELA	1	1	-	-	1926
CHRISTINA-IOANNA	1	1	-	-	1927
CHRISTINA-MARIA	1	1	-	-	1930
CHRISTINA-SOPHIA	1	1	-	-	1909
CLEMENTINA-STANISLAVA	1	1	-	-	1910
COELESTINA-MARIA	1	1	-	-	1922
CONSTANRINA-IRENA	1	1	-	-	1929
CZESLAVA-OLHA	1	1	-	-	1926
DANUTA-IOANNA	1	1	-	-	1928
DARIA-MARIA	1	1	-	-	1929
DARIA-STEPHANIA	1	1	-	-	1930
DARIA-THIROSLAVA	1	1	-	-	1930
DOROTHA-STEPHANIA	1	1	-	-	1902
ELEONORA-APOLLONIA	1	1	-	-	1903
ELEONORA-BRONISLAVA	1	1	-	-	1906
ELISABETHA-IRENA	1	1	-	-	1914
ELISABETHA-MARIA	1	1	-	-	1911
ELISABETHA-PETRINELLA	1	1	-	-	1912

ELISABETHA-STEPHANIA	1	1	-	-	1919
EMILIA-JOANNA	1	1	-	-	1921
EMILIA-JOSEPHA	1	1	-	-	1911
EMILIA-MARIA	2	2	-	-	1906, 1927
EMILIA-OLGA	1	1	-	-	1907
EMILIA-PAŮLINA	1	1	-	-	1925
EMILIA-SOPHIA	1	1	-	-	1902
EMILIA-VIRA	1	1	-	-	1929
EUGENIA-ANNA	1	1	-	-	1913
EUGENIA-CATHARINA	2	2	-	-	1906, 1911
EUGENIA-HELENA	1	1	-	-	1914
EUGENIA-JOANNA	2	2	-	-	1912
EUGENIA-JULIA	2	2	-	-	1903, 1928
EUGENIA-LADISLAVA	1	1	-	-	1907
EUGENIA-MARIA	3	3	-	-	1907, 1914, 1922
EUGENIA-MARTHA	1	1	-	-	1907
EUGENIA-NATALIA	1	1	-	-	1903
EUGENIA-OLGA	1	1	-	-	1908
EUGENIA-SOPHIA	1	1	-	-	1910
EUGENIA-STANISLAVA	1	1	-	-	1912
EUGENIA-STEPHANIA	1	1	-	-	1920
EUGENIA-THEOPHILA	1	1	-	-	1908
EUGENIA-VLADIMIRA	1	1	-	-	1920
EŮSTACHIA-ANNA	1	1	-	-	1927
EUSTACHIA-MARIA	4	4	-	-	1917, 1918, 1938
EUSTACHIA-MICHALINA	1	1	-	-	1914
EUSTACHIA-NATALIA	1	1	-	-	1910
EŮSTACHIA-PAŮLINA	1	1	-	-	1925
EVA-JOANNA	2	2	-	-	1901
EVA-MARIA	2	1	1	-	1903
FRANCISCA-ALOYSA	1	1	-	-	1903
FRANCISCA-ANNA	2	2	-	-	1900, 1901

FRANCISCA-MARIA	3	3	-	-	1908, 1911, 1913
FRANCISCA-OLGA	2	1	1	-	1909
FRANCISCA-SOPHIA	1	1	-	-	1903
FRANCISCA-VICTORIA	2	-	2	-	1906, 1909
HEDVIGA-BRONISLAVA	2	2	-	-	1901, 1904
HEDVIGA-STEPHANIA	1	1	-	-	1903
HEDWIGA-LADISLAVA	1	1	-	-	1918
HELENA-ALEXANDRA	1	1	-	-	1904
HELENA-ANNA	4	4	-	-	1900, 1910, 1913
HELENA-BRONISLAVA	3	3	-	-	1902, 1916, 1919
HELENA-CAROLINA	1	1	-	-	1909
HELENA-CATHARINA	2	2	-	-	1910, 1927
HELENA-EUGENIA	2	2	-	-	1904, 1918
HELENA-HENRICA	1	1	-	-	1911
HELENA-IOSEPHA	1	1	-	-	1928
HELENA-IRENA	1	1	-	-	1927
HELENA-JOANNA	2	2	-	-	1909, 1911
HELENA-JOSEPHA	1	1	-	-	1925
HELENA-JULIA	1	1	-	-	1913
HELENA-MAGDALENA	1	1	-	-	1906
HELENA-MARIA	15	-	-	1	1901, 1904, 1905, 1906, 1908, 1910, 1914, 1918, 1919, 1920, 1922
HELENA-MIROSLAWA	1	1	-	-	1929
HELENA-NATALIA	1	1	-	-	1907
HELENA-OLGA	1	1	-	-	1905
HELENA-ROSALIA	1	1	-	-	1900
HELENA-SOPHIA	2	2	-	-	1911, 1938

HELENA-STEPHANIA	2	2	-	-	1906, 1912
HELENA-VLADIMIRA	1	1	-	-	1913
HENRICA-MARIA	1	1	-	-	1908
IOANNA-CATHARINA	1	1	-	-	1929
IOANNA-IOSEPHA	1	1	-	-	1928
IOANNA-JAROSLAVA	1	1	-	-	1926
IOANNA-MICHAELINA	1	1	-	-	1926
IOANNA-THERESIA	1	1	-	-	1929
IOSEPHA-CATHARINA	1	1	-	-	1927
IOSEPHA-EVA	1	1	-	-	1927
IOSEPHA-MARIA	1	1	-	-	1926
IRENA -IOANNA	1	1	-	-	1927
IRENA-ANNA	1	1	-	-	1938
IRENA-EVA	2	2	-	-	1918, 1925, 1930
IRENA-HELENA	2	2	-	-	1921, 1922
IRENA-HENRICA	1	1	-	-	1920
IRENA-IOANNA	1	1	-	-	1929
IRENA-JAROSLAVA	3	3	-	-	1913, 1927, 1930
IRENA-JOANNA	1	1	-	-	1938
IRENA-IOSEPHA	1	1	-	-	1917
IRENA-LADISLAVA	1	1	-	-	1910
					1906, 1908, 1909, 1912, 1913, 1915, 1919, 1920, 1921, 1922, 1925,
IRENA-MARIA	16	16	-	-	1928, 1930
IRENA-NATALIA	1	1	-	-	1914
IRENA-OLGA	3	3	-	-	1908, 1914, 1928
IRENA-OXANA	1	1	-	-	1928

IRENA-PARASCEVA	1	1	-	-	1919
IRENA-SABINA	1	1	-	-	1907
IRENA-SOPHIA	5	5	-	-	1907, 1915, 1927, 1929, 1930
IRENA-STEPANIA	1	1	-	-	1938
IRENA-STEPHANIA	3	3	-	-	1910, 1922, 1926
IRENA-THEODORA	1	1	-	-	1903
IRENA-THEODOSIA	1	1	-	-	1925
IRENA-VLADIMIRA	2	2	-	-	1908, 1929
IRENES-ANTONINA	1	1	-	-	1913
IRENES-LUBOV	1	1	-	-	1920
IRENES-THEODORA	1	1	-	-	1912
ISABELLA-JOSEPHA	1	1	-	-	1911
JADVIGA-ANNA	1	1	-	-	1926
JANINA-FRANCISCA	1	1	-	-	1902
JANINA-MARIA	1	1	-	-	1913
JANINA-MICHALINA	1	1	-	-	1908
JANINA-PHILIPPINA	1	1	-	-	1905
JANINA-SABINA	1	1	-	-	1906
JANINA-STEPHANIA	1	1	-	-	1902
JANINA-ZENOBIA	1	-	1	-	1922
JAROSLAVA-HELENA	1	1	-	-	1909
JAROSLAVA-IRENA	1	1	-	-	1930
JAROSLAVA-OLHA	1	1	-	-	1928
JAROSLAVA-PERONELLA	1	1	-	-	1914
JAROSLAVA-STEPHANIA	1	1	-	-	1900
JOANNA-AHAPHIA	1	1	-	-	1909
JOANNA-ALEXANDRA	3	3	-	-	1902, 1908, 1915
JOANNA-ANASTASIA	1	1	-	-	1902
JOANNA-ANNA	2	2	-	-	1911, 1938
JOANNA-ANTONINA	1	1	-	-	1912

JOANNA-CATHARINA	1	1	-	-	1903
JOANNA-CHRISTINA	2	-	2	-	1915, 1919
JOANNA-ELISABETHA	1	1	-	-	1917
JOANNA-EŮSTACHIA	1	1	-	-	1921
JOANNA-HELENA	1	1	-	-	1914
JOANNA-HENRICA	1	1	-	-	1927
JOANNA-IRENA	1	1	-	-	1916
JOANNA-LUBOV	2	2	-	-	1907, 1938
					1903, 1904, 1905, 1907, 1911, 1914, 1915, 1916, 1922, 1938
JOANNA-MARIA	17	17	-	-	
JOANNA-MICHALINA	1	1	-	-	1912
JOANNA-PAULIA	1	1	-	-	1920
JOANNA-PAULINA	2	2	-	-	1907, 1912
JOANNA-PELAGIA	1	1	-	-	1914
JOANNA-ROSALIA	1	1	-	-	1907
					1904, 1908, 1910, 1911, 1914, 1921, 1922
JOANNA-SOPHIA	7	7	-	-	
JOANNA-STANISLAVA	1	1	-	-	1908
					1904, 1908, 1919, 1927
JOANNA-STEPHANIA	4	4	-	-	
JOANNA-VANDA	1	1	-	-	1902
					1902, 1903, 1912, 1930
JOSEPHA-ANNA	4	4	-	-	
JOSEPHA-ANTONIA	2	2	-	-	1906, 1907
JOSEPHA-CAROLINA	1	1	-	-	1910
JOSEPHA-CATHARINA	2	2	-	-	1904, 1922

JOSEPHA-FRANCISCA	1	1	-	-	1907
JOSEPHA-JOANNA	1	-	-	1	1919
JOSEPHA-IRENA	1	1	-	-	1925
JOSEPHA-JULIA	2	2	-	-	1910, 1912
JOSEPHA-LEOPOLINA	1	1	-	-	1928
					1901, 1903, 1906, 1907, 1908, 1909,
JOSEPHA-MARIA	11	10	1	-	1910, 1916
JOSEPHA-OLGA	1	1	-	-	1911
JOSEPHA-PAULINA	1	1	-	-	1901
JOSEPHA-SOPHIA	1	1	-	-	1928
JOSEPHA-STANISLAVA	2	2	-	-	1905, 1911
JOSEPHA-SUSANNA	1	-	1	-	1908
JOSEPHA-TATIANNA	1	1	-	-	1911
JOSEPHA-VANDA	1	1	-	-	1906
JOSEPHA-VICTORIA	1	1	-	-	1920
JULIA-BRONISLAVA	1	1	-	-	1916
JULIA-CAROLINA	1	1	-	-	1909
JULIA-FRANCISCA	1	1	-	-	1902
JULIA-HELENA	1	1	-	-	1908
JULIA-IOSEPHA	1	1	-	-	1926
JULIA-MARIA	4	4	-	-	1914, 1915, 1921
JULIA-MICHALINA	1	1	-	-	1901
JULIA-STEPHANIA	1	1	-	-	1903
JULIA-VICTORIA	1	1	-	-	1901
LIDIA-CLEMENTINA	1	1	-	-	1927
LIDIA-MARIA	1	1	-	-	1925
LUBOMIRA-ANNA	1	1	-	-	1920
LUBOMIRA-IRENA	1	1	-	-	1925
LUBOMIRA-STEPHANIA	1	1	-	-	1938
LUBOV-BOHDANIA	1	1	-	-	1904
LUBOV-IRENA	1	1	-	-	1926

LUBOV-MARIA	1	1	-	-	1913, 1925
LUBOV-SOPHIA	1	1	-	-	1930
LUCIA-NATALIA	1	1	-	-	1922
LUDOVICA-GIZELA	1	1	-	-	1903
LUDVICA-CAROLINA	1	1	-	-	1912
MARIA-ALEXANDRA	1	1	-	-	1906
MARIA-ANASTASIA	5	5	-	-	1905, 1921, 1926, 1929
MARIA-ANGELA	2	2	-	-	1900, 1906
MARIA-ANNA	19	17	2	-	1901, 1902, 1904, 1905, 1906, 1907, 1908, 1910, 1912, 1917
MARIA-ANTONINA	2	1	-	-	1910, 1912
MARIA-APPOLONIA	1	1	-	-	1902
MARIA-BRONISLAVA	2	1	1	-	1914, 1925
MARIA-CAROLINA	4	3	-	1	1906, 1915, 1922
MARIA-CATHARINA	13	10	3	-	1900, 1902, 1904, 1906, 1910, 1912, 1913, 1914, 1919
MARIA-CRISTINA	1	1	-	-	1925
MARIA-EUGENIA	2	2	-	-	1903, 1907
MARIA-EŬPHROSINA	1	1	-	-	1916
MARIA-EUSTACHIA	2	2	-	-	1919, 1929
MARIA-EVA	1	1	-	-	1910
MARIA-FRANCISCA	3	3	-	-	1904, 1911, 1915
MARIA-GABRIELA	1	1	-	-	1916

MARIA-GENOVERA	1	-	1	-	1914
MARIA-HEDVIGA	1	1	-	-	1900
					1901, 1903, 1906, 1908, 1909, 1912, 1913,
MARIA-HELENA	10	9	1	-	1921, 1928
MARIA-HONORATA	1	1	-	-	1908
MARIA-IOSEPHA	1	1	-	-	1926
					1909, 1925, 1928,
MARIA-IRENA	4	4	-	-	1930, 1938
MARIA-JADVIGA	1	1	-	-	1912
MARIA-JAROSLAWA	1	1	-	-	1915
MARIA-JOANNA	5	3	2	-	1913, 1914
					1902, 1904, 1905, 1906, 1910, 1911, 1913,
MARIA-IOSEPHA	14	13	-	1	1915, 1920
					1906, 1910,
MARIA-JULIA	7	4	3	-	1921, 1929
MARIA-LADISLAVA	1	1	-	-	1909
MARIA-LUBIA	1	1	-	-	1911
MARIA-MAGDALENA	1	1	-	-	1921
MARIA-MATHILDA	1	1	-	-	1907
					1900, 1903, 1906, 1909,
MARIA-MICHALINA	6	6	-	-	1914, 1920
MARIA-MIROSLAVA	2	2	-	-	1912, 1922
MARIA-OLGA	5	5	-	-	1906,

					1908, 1909, 1911
MARIA-OLHA	1	1	-	-	1929
MARIA-PARASCEVA	2	2	-	-	1904, 1906
MARIA-PARASCEVIA	1	1	-	-	1928
MARIA-PAULINA	2	2	-	-	1900, 1910
MARIA-ROSALIA	2	2	-	-	1911, 1919
MARIA-SOPHIA	7	6	1	-	1904, 1907, 1913, 1914, 1925, 1930
MARIA-STANISLAVA	3	3	-	-	1907, 1912, 1914
MARIA-STEPHANIA	10	10	-	-	1903, 1904, 1905, 1907, 1908, 1911, 1916, 1927
MARIA-THECLA	1	1	-	-	1904
MARIA-VICTORIA	3	3	-	-	1900, 1921
MARIA-VLADISLAVA	2	2	-	-	1901, 1906
MATILDA-LUBOW	1	1	-	-	1928
MICHALINA-APOLONIA	1	1	-	-	1904
MICHALINA-CATHARINA	2	2	-	-	1902
MICHALINA-FRANCISCA	1	1	-	-	1916
MICHALINA-HEDVIGA	1	1	-	-	1903
MICHALINA-JANINA	1	1	-	-	1906
MICHALINA-JAROSLAVA	1	1	-	-	1910
MICHALINA-MARIA	4	3	1	-	1908, 1909, 1922
MICHALINA-ROSALIA	1	1	-	-	1907
MICHALINA-STANISLAVA	1	1	-	-	1903
MICHALINA-STEPHANIA	1	1	-	-	1908

MICHALINA-THECLA	1	1	-	-	1910
MICHALINA-VLADIMIRA	1	1	-	-	1912
MIROSLAVA-IRENA	1	1	-	-	1918
MIROSLAVA-ROMANA	1	1	-	-	1938
NADIA-MARIA	1	1	-	-	1938
NADYJA-MARIA	1	1	-	-	1914
NATALIA-FRIDERICA	1	1	-	-	1907
NATALIA-MARIA	1	1	-	-	1907
NATALIA-SOPHIA	1	1	-	-	1938
OKSANA-LIDIA	1	1	-	-	1938
OLGA-ANNA	3	3	-	-	1917, 1922, 1926
OLGA-BASILIA	1	1	-	-	1916
OLGA-CAROLINA	2	2	-	-	1907, 1921
OLGA-CATHARINA	1	1	-	-	1912
OLGA-CRISTINA	1	1	-	-	1925
OLGA-HELENA	1	1	-	-	1915
OLGA-IRENA	6	6	-	-	1906, 1913, 1921, 1922, 1925
OLGA-JOSEPHA	3	3	-	-	1900, 1908, 1926
OLGA-JULIA	1	1	-	-	1912
OLGA-MAGDALENA	1	1	-	-	1901
OLGA-MARIA	10	10	-	-	1900, 1901, 1906, 1916, 1918, 1919, 1921, 1925
OLGA-MICHALINA	2	2	-	-	1907, 1910
OLGA-MIROSLAVA	1	1	-	-	1908
OLGA-NATALIA	1	1	-	-	1903
OLGA-PARASCEVA	1	1	-	-	1910
OLGA-PAULINA	1	1	-	-	1914

OLGA-SOPHIA	4	4	-	-	1909, 1911, 1914, 1921
OLGA-STANISLAVA	1	1	-	-	1912
OLGA-STEPHANIA	3	3	-	-	1904, 1908, 1929
OLGA-THEODOSIA	1	1	-	-	1907
OLGA-VICTORIA	1	1	-	-	1919
OLHA-IRENA	1	1	-	-	1926
OLHA-MARIA	1	1	-	-	1930
OLHA-PARASCEVA	1	1	-	-	1930
OLHA-THECLA	1	1	-	-	1910
OLYMPIA-ANNA	1	1	-	-	1907
PARASCEVA-BARBARA	1	-	1	-	1926
PARASCEVA-MARIA	1	1	-	-	1938
PAULINA-ANNA	1	1	-	-	1908
PAULINA-HELENA	1	1	-	-	1900
PAULINA-JULIA	1	1	-	-	1920
PAULINA-MARIA	5	5	-	-	1902, 1904, 1906, 1914, 1920
PAULINA-MELANIA	1	1	-	-	1900
PAULINA-MICHALINA	2	2	-	-	1908, 1911
PAULINA-OLGA	1	1	-	-	1913
PAULINA-STEPHANIA	1	1	-	-	1900
PELAGIA-BRONISLAVA	1	1	-	-	1910
PETRONELA-CASIMIRA	1	1	-	-	1911
PETRONELA-DARIA	1	1	-	-	1909
PHILOMENA-JOANNA	1	1	-	-	1900
REGINA-ANNA	1	-	1	-	1929
REGINA-STANISLAVA	1	1	-	-	1902
ROMANA-HELENA	1	1	-	-	1912
ROMANA-MARIA	1	1	-	-	1929
ROMANA-MIROSLAVA	1	1	-	-	1927
ROSALIA-ALEXANDRA	1	1	-	-	1916
ROSALIA-ANNA	1	1	-	-	1908

ROSALIA-JULIA	1	1	-	-	1913
ROSALIA-MARIA	1	1	-	-	1902
ROSALIA-OLHA	1	1	-	-	1929
ROSALIA-THEODORA	1	1	-	-	1909
SABINA-ZENOBIA	3	-	3	-	1909,1915, 1919
SOHIA-ANNA JULIA- JUSTINA	1	1	-	-	1902
SOPHIA-AGNELA	1	1	-	-	1900
SOPHIA-ANASTASIA	1	1	-	-	1913
SOPHIA-ANNA	2	2	-	-	1903, 1905
SOPHIA-CAROLINA	1	1	-	-	1900
SOPHIA-CASIMIRA	1	1	-	-	1906
SOPHIA-CATHARINA	2	2	-	-	1907, 1916
SOPHIA-EVA	1	1	-	-	1929
SOPHIA-HEDWIGA	1	1	-	-	1900
SOPHIA-HELENA	4	4	-	-	1900, 1905, 1927
SOPHIA-JOANNA	5	5	-	-	1903, 1914, 1920, 1929, 1930
SOPHIA-JOSEPHA	2	2	-	-	1913, 1919
SOPHIA-JULIA	1	1	-	-	1919
SOPHIA-MARIA	9	9	-	-	1900, 1902, 1903, 1905, 1908, 1913, 1921, 1938
SOPHIA-MICHALINA	1	1	-	-	1914
SOPHIA-NATALIA	1	1	-	-	1913
SOPHIA-PARASCEVA	1	1	-	-	1906
SOPHIA-PHILIPPINA	1	1	-	-	1905
SOPHIA-ROSALIA	4	4	-	-	1903, 1907, 1908, 1916
SOPHIA-STANISLAVA	2	2	-	-	1908, 1928

SOPHIA-STEPHANIA	3	1	2	-	1912, 1925
SOPHIA-THEODORA	1	1	-	-	1913
SOPHIA-VALERIA	1	1	-	-	1906
STANISLAVA-ALBINA	1	1	-	-	1901
STANISLAVA-ANNA	3	3	-	-	1900, 1904, 1906
STANISLAVA- CATHARINA	1	1	-	-	1938
STANISLAVA-CLAUDIA	1	1	-	-	1912
STANISLAVA-EUGENIA	2	2	-	-	1907, 1908
STANISLAVA- FRANCISCA	1	1	-	-	1905
STANISLAVA-IOANNA	1	1	-	-	1926
STANISLAVA-JOSEPHA	1	1	-	-	1927
STANISLAVA-MARIA	3	3	-	-	1904, 1910, 1914
STANISLAVA- MICHALINA	2	2	-	-	1906, 1911
STANISLAVA-SOPHIA	1	1	-	-	1904
STANISLAVA- STEPHANIA	1	1	-	-	1911
STANISLAVA-VICTORIA	1	1	-	-	1903
STANISLAVA- VLADISLAVA	1	1	-	-	1925
STEPHAMIS-PAULINA	1	1	-	-	1912
STEPHANIA-ADELA	1	1	-	-	1900
STEPHANIA-AGNES	1	1	-	-	1916
STEPHANIA-AHAPHIA	1	1	-	-	1910
STEPHANIA- ALEXANDRA	2	2	-	-	1902
STEPHANIA-ANNA	4	4	-	-	1909, 1909, 1914, 1915
STEPHANIA-ANTONINA	3	3	-	-	1900, 1913, 1929
STEPHANIA- BRONISLAVA	1	1	-	-	1922
STEPHANIA-CAROLINA	1	1	-	-	1906
STEPHANIA-CASIMIRA	1	1	-	-	1907

STEPHANIA-CATHARINA	1	1	-	-	1917, 1925
STEPHANIA-DARIA	1	1	-	-	1921
STEPHANIA-EVA	2	2	-	-	1901, 1911
STEPHANIA-HELENA	4	4	-	-	1904, 1911, 1921, 1930
STEPHANIA-JANINA	1	1	-	-	1908
STEPHANIA-JAROSLAVA	1	1	-	-	1925
STEPHANIA-JOANNA	4	4	-	-	1902, 1913, 1914, 1920, 1925
STEPHANIA-JOSEPHA	1	1	-	-	1905
STEPHANIA-JULIA	2	2	-	-	1905, 1930
STEPHANIA-LUBOV	2	2	-	-	1926, 1938
STEPHANIA-MAGDALENA	1	1	-	-	1913
STEPHANIA-MARIA	15	14	1	-	1900, 1901, 1903, 1905, 1906, 1908, 1909, 1910, 1913, 1920, 1922, 1930
STEPHANIA-MELANIA	1	1	-	-	1911
STEPHANIA-MICHALINA	2	2	-	-	1903, 1906
STEPHANIA-NADIA	1	1	-	-	1928
STEPHANIA-OLGA	3	3	-	-	1903, 1913
STEPHANIA-OLHA	1	1	-	-	1929
STEPHANIA-PAULINA	1	1	-	-	1920
STEPHANIA-PETRONELLA	1	1	-	-	1903
STEPHANIA-ROSALIA	1	1	-	-	1914
STEPHANIA-SOPHIA	2	2	-	-	1905, 1913

STEPHANIA-THECLA	1	1	-	-	1907
STEPHANIA-VERONICA	1	1	-	-	1910
STEPHANIA-VICTORIA	1	1	-	-	1911
STEPHANIA-WIRA	1	1	-	-	1927
TAMARA-TATIANNA	1	1	-	-	1938
TATIANNA-EUSTACHIA	1	1	-	-	1905
THEODOSIA-ANNA	1	1	-	-	1909
THEODOSIA-OLGA	1	1	-	-	1901
THEOPHILA-ANTONIA	1	1	-	-	1904
THEOPHILA-JOSEPHA	1	1	-	-	1908
VALERIA-ANNA	1	1	-	-	1904
VALERIA-ANTONIA	1	1	-	-	1908
VANDA-ANNA	1	1	-	-	1907
VANDA-VALERIA	1	1	-	-	1925
VERONICA- THICHALINA	1	1	-	-	1930
VICTORIA-HELENA	1	1	-	-	1914
VICTORIA-IRENA	1	1	-	-	1927
VICTORIA-MARIA	2	2	-	-	1907, 1919
VICTORIA-STEPHANIA	1	1	-	-	1901
VILHELMINA-EMMA	1	1	-	-	1922
VIRA-CATHARINA	1	1	-	-	1929
VIRA-MIROSLAVA	1	1	-	-	1922
VIRA-STEPHANIA	1	1	-	-	1938
VLADIMIRA-ANNA	1	1	-	-	1919
VLADIMIRA-ANTONINA	1	1	-	-	1919
VLADIMIRA-IRENA	2	2	-	-	1918, 1922
VLADIMIRA-MARIA	2	2	-	-	1904, 1913
VOLODOMORA-CLARA	1	1	-	-	1911
WANDA-MARIA	1	-	1	-	1922
XAVERA-HELENA	1	1	-	-	1912
XAVERA-SOPHIA	1	1	-	-	1911
XENES-MELANIA	1	1	-	-	1905
XENES-OLGA	1	1	-	-	1927
XENIA-MARIA	1	1	-	-	1917

ZENOBIA-WIRA	1	1	-	-	1929
ZENOBIA-ZDISLAUA	1	1	-	-	1928
ZENOSLAVA-DARIA	1	1	-	-	1920

2. Жіночі три-та чотирикомпонентні імена

Ім'я	Частотність	Дочка	Мати	Рік фіксації
АННА-СТЕПАНІЯ-МАРІЯ	1	-	1	1942
ВІРА-НАДІЯ-ЛЮБОВ	2	2	-	1936, 1937
ЙОСИФА-ІВАННА-ЄЛИСАВЕТА	1	1	-	1932
ЛЮБОМИРА-АННА-ЮЛІЯ	1	1	-	1935
ОЛЬГА-КОНСТАНТИНА-ІВАННА	1	-	1	1933
СОФІЯ-ІРИНА-ІВАННА	1	1	-	1932
СОФІЯ-СТЕФАНІЯ-ЛЮБОВ	1	1	-	1931

Ім'я	Частотність	Дочка	Мати	Рік фіксації
CESLAVA-VANDA-THEODOSIA	1	1	-	1922
CONSTANTINA-URSULA-EVA	1	1	-	1926
DANUTA-CAMILLA-IRENA	1	1	-	1926
DANUTA-QUELHELMINA-IOSEPHA	1	1	-	1938
ELISABETHA-IRENA-BRONISLAVA	1	1	-	1900
IRENA-ELEONORA-STEPHANIA	1	1	-	1904
IRENA-IOSEPHA-MARIA	1	1	-	1927
IRENA-VIRA-ALEXANDRA	1	1	-	1927

JOANNA-LIDIA-SOPHIA	1	-	1	1938
JOANNA-LIDIA-THEODOSIA	1	1	-	1922
LUBOMIRA-IOSEPHA-CATHARINA	1	1	-	1929
LUBOMIRA-SVIATOSLAVA-LUBOV	1	1	-	1930
MARIA-OLHA-MIROSLAVA	1	1	-	1903
OLGA-AHAPHIA-MARIA	1	1	-	1901
OLGA-MARIA-IRENA	1	1	-	1902
OLGA-SOPHIA-AUGUSTINA	1	1	-	1904
PELAGIA-IRENA-LIDIA	1	1	-	1920
SOPHIA-EVA-THEOPHILA	1	-	1	1900
SOPHIA-HEDVIGA-IOSEPHA	1	1	-	1909
STEPHANIA-OLGA-STANISLAVA	1	1	-	1922
THEOPHILA-OLHA-CATHARINA	1	-	1	1915
ZINAIDA-MARIA-LIDA	1	1	-	1938
ZOJA-MARIA-OXANA	1	1	-	1927

Ім'я	Частотність	Дочка	Мати	Рік фіксації
FRACISKA-IRENA-STEPHANIA-VLADIMIRA	1	1	-	1922
STEPHANIA-MARIA-NADIA-IRENA	1	-	1	1927

Перспектива дослідження полягає у застосуванні виробленого підходу до лексикографічного опису іменника львів'ян римо-католицького обряду першої половини ХХ ст.

Джерела / Sources

Центральний державний історичний архів України, м. Львів. Ф. 201
Львівська греко-католицька консисторія, 1607–1948 рр. Оп. 4а. Мет-

рична книга парафіян греко-католицької церкви св. Параскеви П'ятниці у Львові.

- Спр. 3297. 1900 – 1901 рр. Арк. 18–36, 45–63.
- Спр. 3298. 1902 – 1903 рр. Арк. 1–17, 39–60.
- Спр. 3299. 1904 – 1905 рр. Арк. 1–20, 46–66.
- Спр. 3300. 1906 – 1907 рр. Арк. 2–24, 55–76.
- Спр. 3301. 1908 – 1909 рр. Арк. 1–24, 47–71.
- Спр. 3302. 1910 – 1911 рр. Арк. 1–21, 42–68.
- Спр. 3303. 1912 – 1913 рр. Арк. 1–26, 53–78.
- Спр. 3304. 1914 – 1915 рр. Арк. 1–26, 35–62.
- Спр. 3305. 1916 – 1919 рр. Арк. 1–6, 17–21, 33–38, 51–58.
- Спр. 3306. 1920–1923 рр. Арк. 1–6, 21–28, 41–56.
- Спр. 3307. 1924–1926 рр. Арк. 2–9, 22–29, 48–56.
- Спр. 3308. 1927–1929 рр. Арк. 9–18, 22–31, 46–57.
- Спр. 3309. 1930–1932 рр. Арк. 2–11, 30–38, 54–62.
- Спр. 3310. 1933–1935 рр. Арк. 12–19, 21–31, 55–63.
- Спр. 3311. 1936–1938 рр. Арк. 22–47, 70–84.
- Спр. 3312. 1939–1943 рр. Арк. 1–9, 27–44, 62–83, 97–111, 126–139.

[Central'nij deržavnij istoričnij arhiv Ukraïni, m.L'viv. F. 201 L'vivs'ka greko-katolic'ka konsistoriâ, 1607–1948rr. Op. 4a. Metrična kniga parafiân greko-katolic'koï cerkvi sv. Paraskevi P'âtnici u L'vovi.

- Spr. 3297. 1900 – 1901 rr. Ark. 18–36, 45–63.
- Spr. 3298. 1902 – 1903 rr. Ark. 1–17, 39–60.
- Spr. 3299. 1904 – 1905 rr. Ark. 1–20, 46–66.
- Spr. 3300. 1906 – 1907 rr. Ark. 2–24, 55–76.
- Spr. 3301. 1908 – 1909 rr. Ark. 1–24, 47–71.
- Spr. 3302. 1910 – 1911 rr. Ark. 1–21, 42–68.
- Spr. 3303. 1912 – 1913 rr. Ark. 1–26, 53–78.
- Spr. 3304. 1914 – 1915 rr. Ark. 1–26, 35–62.
- Spr. 3305. 1916 – 1919 rr. Ark. 1–6, 17–21, 33–38, 51–58.
- Spr. 3306. 1920–1923 rr. Ark. 1–6, 21–28, 41–56.
- Spr. 3307. 1924–1926 rr. Ark. 2–9, 22–29, 48–56.
- Spr. 3308. 1927–1929 rr. Ark. 9–18, 22–31, 46–57.
- Spr. 3309. 1930–1932 rr. Ark. 2–11, 30–38, 54–62.
- Spr. 3310. 1933–1935 rr. Ark. 12–19, 21–31, 55–63.
- Spr. 3311. 1936–1938 rr. Ark. 22–47, 70–84.
- Spr. 3312. 1939–1943 rr. Ark. 1–9, 27–44, 62–83, 97–111, 126–139].

Література / References

Дуда Л. *Лексикографічний опис іменника м. Львова: соціолінгвістичний підхід (чоловічі прості імена)* [в:] *Мова в суспільстві: Семантика, синтактика, прагматика*. Lublin, 2019. с. 207 – 220. Duda L. *Leksikograficzny opis imennika m. L'vova: sociolingwistyczny podhľad (čoloviči prosti imena)* [v:] *Mova v suspil'stvi: Semantika, sintaktika, pragmatika*. Lublin, 2019. s. 207–220.

Дуда Л. *Роль релігійного чинника у формуванні іменника львів'ян першої половини ХХ ст. (на матеріалі метричних книг про народження греко- та римо-католиків)* [в:] *Тенденції розвитку української лексики та граматики*. Ч. 1. Варшава – Івано-Франківськ, 2014. С. 188–202. [Duda L. *Rol' religijnogo činnika u formuvannî imennika l'viv'ân peršoï polovini XX st. (na materialî metričnih knîg pro narodžennâ greko-ta rimo-katolikiv)* [v:] *Tendencii rozvitu ukrâins'koï leksiki ta gramatiki*. Č. 1. Varšava – İvano-Frankivs'k, 2014. s. 188–202.]

Імена львів'ян першої половини ХХ ст.: частотний словник-довідник (на матеріалі метричних книг церкви св. Параскеви П'ятниці) / укладачка Леся Дуда, Львів- Дрогобич, 2020. [İmena l'viv'ân peršoïpolovini XX st.: častotnij slovnik-dovidnik (na materialî metričnih knig cerkvi sv. Paraskevip'âtnici) / ukladačka Lesâ Duda, L'viv-Drogobič, 2020.]

Макарчук С. *Зміни в етносоціальній структурі населення Львова в першій половині ХХ ст.* [в:] *Львів: місто – суспільство – культура*. Т. 6 : *Львів – Краків: діалог міст в історичній ретроспективі*. Львів, 2007. С. 445 [Makarčuk S. *Zmîni v etnosocial'nij strukturî naseleonnâ L'vova v peršij polovini XX st.* [v:] *L'viv: misto – suspil'stvo – kul'tura*. Т. 6 : *L'viv – Krakiv: dialog mist v istoričnij retrospektivî*. L'viv, 2007. S. 445.]

Мацюк Г. *Сучасна соціолінгвістика : тенденції в розвитку теорії і завдань* [в:] *Мова і суспільство*. Львів, 2010. Вип. 1. С. 5–20. [Macûk G. *Sučasnasociolingvistika : tendencii v rozvitku teorîi i zavdan' [v:] Mova i suspil'stvo* . L'viv, 2010. Vip. 1. S. 5–20.]

Медвідь-Пахомова С. М. *Екстралінгвальні фактори в контексті розвитку слов'янських антропосистем : Навчальний посібник із спецкурсу*. Ужгород, 2003. [Medvid'-'Pahomova S. M. *Ekstralingval'ni faktori v kontekstî rozvitu slov'âns'kiantroposistem. Navčal'nij posibnik iz speckursu*. Užgorod, 2003.]

Романюк М. І. *Соціально зумовлені інновації в ономастиконі Закарпаття кін. ХХ – поч. ХХІ ст.* Ужгород, 2007. [Romanûk M. İ. *Social'nozumovleni innovacii v onomastikonî Zakarpattâ kin. XX – poč. XXI st.* Užgorod, 2007.]

Bubak J. *O socjolingwistycznym podejściu w badaniach antroponimii (na marginesie pracy K. V. Bachnjana)* [w:] *Socjolingwistyka*. 1987. № 6. S. 97–105.

Handke K. *Nazwy własne w przestrzeni społecznej* [w:] *Socjologia języka*. Warszawa, 2009. S. 307–372.

Langendonck W. *Theory and Typology of Proper Names*. Berlin; New York ; Walter de Gruyter, 2007.

Leslie P., Skipper J. *Towards a theory of nicknames : a case for socio-onomastics* [w:] *Names*. 1990. № 38. P. 273–282.

Mytnik I. *Antroponimia Wołynia w XVI–XVIII wieku*, Warszawa 2010.

Mytnik I. *Imiona słowiańskie w antroponimii mieszczan i chłopów na Wołyniu w XVI* [w:] *Lingwistyka stosowana*, Warszawa, 2010, s. 151–159.

Mytnik I. *Słownik historyczno-etymologiczny antroponimów ziemi chełmskiej (XVI–XVII wiek)*, Warszawa 2017.

Panos D Bardis. *Social Aspects of Personal Onomastics among the Ancient Hebrews* [w:] *Suid Afrikaanse Tydskrif vir Sosiologie South African Journal of Sociology*. 1972. Vol. 4, p. 14–22.

Rizakis A. D. *Roman onomastics in the Greek East: Social and political aspects* [w:] *The Classical Review. New Series*. 1998. Vol. 48, No. 2. P. 369–371.

Sociolinguistic Variation: Theories, Methods, and Applications / ed. by R. Bayley, C. Lucas. Cambridge ; New York ; Melbourne ; Madrid ; Cape Town ; Singapore ; Sao Paulo : Cambridge University Press, 2007.

Резюме

У дослідженні запропоновано новий соціолінгвістичний підхід до лексикографічного опрацювання іменника людей. Об'єктом дослідження обрано імена мешканців міста Львова (Україна) у першій половині XX ст. Джерельною базою слугували метричні книги про народження парафіян греко-католицької церкви св. Параскеви П'ятниці. У статті вміщуємо частину лексикографічних матеріалів – багатокомпонентні жіночі імена: з двома, трьома та чотирма компонентами. Словникова стаття складається з: 1) імені (реєстрового слова), 2) загальної частотності, 3) частотності, поданої відповідно до носія імені (дочка / мати / хрещена), 4) років фіксації імені у метричних книгах. Списки імен подано кирилицею та латиницею – згідно оригінальної фіксації у джерелах.

Ключові слова: антропонім, іменник, лексикографія, соціолінгвістика, жіноче ім'я, місто Львів.

Sociolinguistic Frequency Dictionary-Reference: Multi-Component Female Names of Lviv Residents from the First Half of the 20th Century

Summary

The study proposes a new sociolinguistic approach to the lexicographical processing of personal names. The object of the research is the names of residents of the city of Lviv (Ukraine) in the first half of the 20th century. The source base consisted of the metric books of births of parishioners of the Greek Catholic Church of St. Paraskeva Pyatnytsia. The article includes a portion of lexicographical materials—multi-component female names with two, three, and four components. The dictionary entry consists of: 1) the name (headword), 2) overall frequency, 3) frequency according to the name bearer (daughter / mother / godmother), 4) years of name registration in the metric books. The lists of names are provided in Cyrillic and Latin scripts, according to their original documentation in the sources.

Key words: anthroponym, personal name, lexicography, sociolinguistics, female name, city of Lviv.

Дуда Леся – кандидат філологічних наук, доцент кафедри загального мовознавства Львівського національного університету імені Івана Франка, lesya.duda@lnu.edu.ua

ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0003-3552-1327>

Прізвища Житомира, похідні від імен (на матеріалі „Національної книги пам'яті жертв голодомору 1932–1933 років в Україні”)

Українська антропонімійна система містить різні групи власних особових назв, серед яких прізвища – наймолодший клас антропонімів, який, формуючись протягом багатьох століть, остаточно утвердився в Україні наприкінці XVIII – протягом XIX ст. Матеріалом для цих онімів у процесі їхнього становлення слугували власні особові імена дохристиянського й християнського походження, патроніми, прізвиська тощо.

Питання походження прізвищ українців розглядали Г. Бучко, О. Добровольська, І. Єфименко, О. Неділько, Р. Остап, С. Панцьо, Ю. Редько, І. Сухомлин, І. Фаріон, М. Худаш, П. Чучка та інші науковці. Усі антропонімісти виокремлюють групу прізвищ, які походять від імен, насамперед християнських. Роль цих онімів у процесі прізвищтворення неоднакова: від одних імен утворено всього по одному-два імені, від інших – по кілька десятків, а від поодиноких – по сто і більше. Узагалі, багатство відіменних прізвищ залежить не лише від кількості вживаних ним імен, а й від популярності кожного з них. „Найбільше прізвищ дає те ім'я, яке в народі має найбільшу кількість словотвірних і фонетичних варіантів” (Чучка 2008: 399).

Мета дослідження – описати прізвища м. Житомира „Національної книги пам'яті жертв голодомору 1932–1933 років в Україні. Житомирська область”, утворені від різних груп християнських імен: повних, усічених, суфіксальних, усічено-суфіксальних. Мартиролог, з якого здійснювано вибірку антропонімійного матеріалу, укладений на підставі Книг реєстрації актів про смерть у м. Житомирі, які зберігаються в Державному архіві Житомирської області. За архівними документами, у 1932–1933 рр. в м. Житомирі, яке тоді входило до складу

Київської області, загинуло 8015 осіб (НКП: 20). „За національною структурою серед померлих переважають українці – 5687 осіб (70,95 % від загальної кількості); євреїв – 1258 (15,69 %), поляків – 627 (7,82 %), росіян – 283 (3,53 %), німців – 91 (1,13 %), чехів – 20, білорусів – 22, інших національностей – 27 осіб” (НКП: 17).

Історичний антропонімікон Житомирщини (XVI–XVII ст.), зокрема й лексико-семантичні особливості прізвищевих назв, вивчала Л. Ящук (Ящук 2008). Співвідношення офіційних/неофіційних іменувань Середнього Полісся проаналізувала І. Козубенко, зібравши у 87 населених пунктах сучасної Житомирської області 5 000 неофіційних спадкових іменувань, описавши процес їхнього виникнення та розвитку, визначивши екстра- й інтралінгвальні чинники еволюції таких іменувань (Козубенко 1988).

І. Будько, В. Титаренко, Л. Ящук досліджували прізвища Брусилівського, Звягельського, Овруцького, Чуднівського на інших районів Житомирської області „Національної книги пам’яті жертв голодомору 1932–1933 років в Україні”. Актуальність пропонованої розвідки полягає передусім у відсутності досліджень, присвячених антропонімії м. Житомира (Будько 2023; Ящук, Титаренко 2022; Ящук, Титаренко 2023; Ящук 2024).

Власні особові імена людей – найдавніший клас антропонімічної системи. На думку Ю. Редька, „коли виникла потреба в розрізненні людей, які мали однакові імена, а згодом у створенні постійних прізвищ, то першою базою для цього стали саме імена – переважно батька, матері або діда” (Редько 1966: 9).

Із запровадженням на Русі християнства в обіг увійшло понад 300 канонізованих імен грецького, латинського та старогрецького походження, з яких лише кілька десятків стали вживаними (Чучка 1983: 597). В ономастичній літературі імена, котрими називали наших предків під час обряду хрещення, називають *християнські, церковні, церковно-християнські, греко-християнські, календарні, церковно-календарні, канонічні, православні, хресні, хрещені* (хресні краще, бо хрестили не ім’я,

а людину) (Чучка 1992: 178). У розвідці послуговуємося терміном „християнські імена”.

Запозичення власних особових імен із мови в мову супроводжується змінами (переробкою, адаптацією), які призводять до витворення іменних варіантів. Прізвища м. Житомира творилися від усіх різновидів християнських імен: повних, усічених, усічено-суфіксальних і суфіксальних.

А. Прізвища, в основах яких лежать різні варіанти чоловічих християнських імен:

1. Повні імена слугують базою для прізвищ: *Абрамов / Абрамова, Авраменко* (НКП: 20), „д.-євр. ім. *Abhrāhām* ‘батько багатьох (народів)’ і д.-євр. ім. *Abrām* ‘високопоставлений, високий батько’ злилися в українців в однім офіційнім імені, яке має три офіційні варіанти: *Аврам, Абрам, Оврам*” (Трійняк 2005: 18); *Адамович* (НКП: 20); *Александрович* (НКП: 21); *Андрієнко* (НКП: 21); *Архипов* (НКП: 22); *Вакуленко, Вакулін, Вакулович* (НКП: 38); *Варварова*¹ (НКП: 38) < ч. *Варвар* (Трійняк 2005: 57); *Вікторов* (НКП: 42); *Гаврилова*, Гаврилюк* (НКП: 46); *Герман* (НКП: 49); *Глебов* (НКП: 50); *Гордієнко, Гордєєв* (НКП: 53); *Герасименко, Герасим’юк* (НКП: 48); *Давиденко, Давидов, Давидюк* (НКП: 59); *Данилевич, Даниленко* (НКП: 59), *Данилова*, Данилюк, Данілюк* (НКП: 60); *Деміденко, Демідова** (НКП: 60); *Дем’янов* (НКП: 61); *Євдокимова** (НКП: 67); *Іваненко* (НКП: 73–74), *Іванов* (НКП: 74) / *Іванова* (НКП: 74–75), *Іванюк* (НКП: 75); *Ілляк, Ільїн / Ільїна* (НКП: 75); *Йосипенко, Йосипович* (НКП: 76) і *Осіпова** (НКП: 143), *Осіпенко* (НКП: 144); *Карпенко* (НКП: 79), *Карплюк* (НКП: 79–80), *Карпович, Карпук, Карпюк* (НКП: 80); *Кирилевич, Кирилюк* (НКП: 82) і *Курелов, Куриленко* (НКП: 100); *Кириченко, Кірикова** (НКП: 82); *Кондратенко, Кондратюк* (НКП: 89); *Кононов / Кононова* (НКП: 90); *Король* (НКП: 91) – прізвище може походити від запозиченого п. *Karol* і загального іменника *король* (Трійняк 2005: 181–182); *Косяневич* (НКП: 93); *Кузменко* і *Кузьменко, Кузміч* і *Кузьмич* (НКП: 98); *Купріянів* (НКП: 100); *Лавров* (НКП: 102);

¹ Знаком* помічено прізвища, засвідчені в досліджуваному матеріалі лише в ідентифікації жінок.

Лазаренко (НКП: 103); Леонів / Леонова, Леонтович (НКП: 105); Леонідов (НКП: 105); Лука, Лукач (НКП: 109); Лук'янова*, Лук'янська*, Лук'янюк (НКП: 109); Марко, Маркевич, Марков / Маркова (НКП: 113), Марченко, Марчук (НКП: 114), Моркевич (НКП: 121); Мартин, Мартиненко, Мартинова*, Мартинович, Мартинюк (НКП: 114); Матвієнко і Матієнко (НКП: 115); Микитенко (НКП: 118) і Никитенко (НКП: 138), Микитюк (НКП: 118) і Никитюк (НКП: 139), Никитіна* (НКП: 139); Миколаєнко (НКП: 118) і Ніколаєнко (НКП: 139), Николаєв / Ніколаєва (НКП: 139); Миненко (НКП: 118) і Міненко, Міневич (НКП: 120); Мироненко, Миронов / Миронова, Миронюк (НКП: 118); Михайлов / Михайлова, Михайлюк і Михалюк (НКП: 119); Михейв / Михеєва (НКП: 119) і Міхеєв (НКП: 120); Мокеєв (НКП: 121); Науменко, Наумов / Наумова (НКП: 124); Никодим (НКП: 139); Ничипоренко, Ничипорук, Ничепорук (НКП: 139) і Нечипорук (НКП: 138); Ніконов (НКП: 139); Олексієнко, Олексєєв (НКП: 141) і Алексєєв, Алексієв (НКП: 21); Павленко (НКП: 144–145), Павлова*, Павлович, Павлюк (НКП: 145); Петренко (НКП: 148), Петров / Петрова, Петрович, Петрук, Петрівський, Петровський / Петровська (НКП: 149); Пилипенко (НКП: 149); Прокіпієв (НКП: 155); Прохорович (НКП: 156); Романенко, Романенко-Примаченко**², Романов / Романова, Романовський, Романюк (НКП: 162); Савенко, Савіна*, Савіч (НКП: 164); Савельєв (НКП: 164); Сазонов (НКП: 165); Самойленко і Самайленко (НКП: 166), Сомойлович (НКП: 174); Самонюк (НКП: 166) < Самон (Трійняк 2005: 323); Самсонюк (НКП: 166); Семененко (НКП: 167), Семенов (НКП: 167–168) / Семенова (НКП: 168), Семенюк (НКП: 168); Сергієнко, Сергеєва* (НКП: 168); (НКП: 168); Симон, Симоненко, Симонов (НКП: 169), Сімонович (НКП: 170); Сисоєв (НКП: 169); Спіридонов (НКП: 175); Степаненко, Степанов, Степанюк (НКП: 176); Тимофієв / Тимофієва (НКП: 180); Тихонов (НКП: 181); Трофимов / Трофимова і Трохімов (НКП: 183); Ульянов / Ульянова (НКП: 185); Устинова* і Устінова, Устіменко (НКП: 185); Фалалієв (НКП: 186); Федер,

² Знак** наявний біля подвійних прізвищ, якими в аналізованому антропоніміконі ідентифіковано чоловіків.

Федоренко, Федоров / Федорова, Федоровіч (НКП: 180) і *Теодорович* (НКП: 186), *Ходир* (НКП: 191); *Федосєєва** (НКП: 186); *Федотов* (НКП: 186); *Филіпов* (НКП: 187); *Фокіна** (НКП: 188); *Фурса* (НКП: 189); *Хоменко* (НКП: 191–192), *Хоміч, Хом'юк* (НКП: 192); *Харитоненко, Харитонов / Харитонова* (НКП: 190) та ін.

В основах аналізованих прізвищ наявні християнські імена, у яких відбулася апокопа **-ій** ще в період адаптації до української мови: *Антоневич, Антоненко, Антонів / Антонова, Антонович, Антонюк* (НКП: 22); *Арсень* (НКП: 22); *Артем'єва** (НКП: 22); *Василенко, Васильєв* (НКП: 39); *Власенко, Власюк* (НКП: 42); *Григорович, Григор'єв / Григор'єва* і повний варіант *Григорієв* (НКП: 56); *Денисевич, Денисенко, Денисов, Денисюк, Денісевич* (НКП: 61); *Дмитренко, Дмитрук, Дмитрієв / Дмитрієва* (НКП: 62); *Єфимов / Єфимова, Юхимова** (НКП: 68); *Захаров / Захарова* (НКП: 71) < *Захар* < *Захарій* (Трійняк 2005: 137) < *Захария* (Керста 1984: 112); *Ігнатенко, Ігнатюк* (НКП: 75) і *Гнатюк* (НКП: 50), *Гнатович* (НКП: 75); *Корнилов, Корнілович* (НКП: 91); *Макаревич, Макаренко, Макарова** (НКП: 111); *Мефедова** (НКП: 117) < *Мефед* < *Мефодій* (Трійняк 2005: 227); *Мусевич* (НКП: 123) < *Мусьо* < *Мусій* (Трійняк 2005: 244); *Назаренко, Назаров* (НКП: 123); *Олексюк* (НКП: 141) і *Алексюк* (НКП: 21); *Олефир* і *Олифир, Олефіров* і *Олифиров, Оліференко* (НКП: 142); *Опанасенко, Опанасюк* (НКП: 142) і *Панасюк* (НКП: 146); *Остапенко* (НКП: 144) і *Євстафенко* (НКП: 67); *Парфенюк* (НКП: 146); *Прокіпенко, Прокіпович* (НКП: 155); *Сак, Сакевич* (НКП: 165); *Супрун, Супрунюк* (НКП: 178); *Тарасевич, Тарасенко, Тарасов / Тарасова, Тарасюк* (НКП: 179) та ін.

2. Усічені іменні варіанти відображено в прізвищах: *Валевич, Валеєва* (НКП: 38), прізвище утворилося від якогось з імен з поч. *Вал-*: *Валентин, Валентій, Валерій, Валер'ян* (Трійняк 2005: 55); *Віт, Вітюк* (НКП: 42), *Витюк* (НКП: 41) < *Віть* < *Віктор, Віталій* (Трійняк 2005: 67, 70–71); *Гапанович* (НКП: 47) < *Гапон* < *Агафон* (Трійняк 2005: 21); *Геврич* (НКП: 48), очевидно, *Гевр / Гевра* < *Геврасій*, де відбулася метатеза **[рв]** на **[вр]**; *Даніч, Данюк* (НКП: 60), прізвища з поч. *Дан-* без **-ил (-ел)** можуть

походити від ч. *Данило, Денис Богдан* (Трійняк 2005: 100), П. Чучка зазначає, що *Дан* на Галичині співвідноситься з *Богдан* (можливо, раніше з іменами на зразок *Даниславъ*), на Закарпатті та в Білорусі – з *Данило*, на Буковині – з *Йордан* (Чучка 2011: 146); *Зіневич* (НКП: 73), *Зиневич* (НКП: 72) < *Зінь, Зинь* < *Зіновій* (Трійняк 2005: 139); *Клименко* (НКП: 83); *Костенко, Костіна** (НКП: 92); *Кудімова** (НКП: 97), ім'я *Кудин* < *Акинди́н* (Трійняк 2005: 26), очевидно, у варіанті *Кудім* відбулася зміна [н] на [м], *Кунда, Кундич* (НКП: 100) – прізвища теж походять від імені *Акинди́н* (Трійняк 2005: 26); *Лаврентюк, Лавренюк, Лавринович* (НКП: 102); *Луференко* (НКП: 109) < *Луфер* < *Олефір* (Трійняк 2005: 276); *Малахов / Малахова, Малахович* (НКП: 112) < *Малахія* (Трійняк 2005: 207); *Миколенко* (НКП: 118) і *Ніколенко* (НКП: 139); *Митіна** (НКП: 119), І. Трійняк зазначає, що прізвища з поч. *Мит(ь)-* < від ч. *Дмитро, Дмитрофан* (Трійняк 2005: 107–109); *Пантелєєв, Пантеліймов* (НКП: 146); *Радюк, Радюкевич* (НКП: 158), прізвища з поч. *Рад-* < *Родіон / Радивон* або < *Радимир, Радислав, Радомир, Радослав* (Трійняк 2005: 313–314), *Родович* (НКП: 161), прізвища з поч. *Род-* < *Родіон / Радивон* або < *Іродіон* (Трійняк 2005: 313–314); *Сай, Саєвич* (НКП: 165), *Саяк* (НКП: 166); *Свірида, Свиридюк* (НКП: 167) < *Свирид* < *Свиридон / Спиридон* (Трійняк 2005: 325) та ін.

3. Усічено-суфіксальні імена лягли в основу прізвищ:

-н- / -нѣ: *Гриневич* (НКП: 56), *Гріневич* (НКП: 57); *Трушев* (НКП: 183) < *Труш* < *Труфан, Трухан*, що з [Ми]трофан, менш імовірно походження від апел. *труш* ‘гнилизна, пліснява, затхлість’ (Чучка 2005: 560), І. Трійняк *Труш* зараховує до варіантів імені *Трохим* (Трійняк 2005: 366);

-сь: *Масюк* (НКП: 115) < *Мась / Масьо* < *Мануїл / Мануїло, Максим* або *Мася* < *Марія* (Трійняк 2005: 209, 213); *Мис, Мисюк* (НКП: 118), *Місюк* (НКП: 120) < *Мись / Місь* < *Михайло* (Трійняк 2005: 238); *Стасенко, Стасюк* (НКП: 175), прізвища з поч. *Стас-* < *Станіслав* або < *Анастасій, Остап, Стахій* (Трійняк 2005: 347). „Генетично ім'я *Стась*, – підкреслює П. Чучка, – це слов'янське суфіксальне утворення, яке постало на базі кален-

дарного імені грецького походження *Євстахій* (через стадію варіантів *Остан*, *Стах*). Функціонально ж зближення (чи навіть ототожнення) імені *Стась* із омонімічним йому іменем *Станислав* настало тільки з часом, головним мотивом їх розмежування послужила звукова подібність їх ініціальних частин” (Чучка 2011: 331);

-х-: *Лех*, *Лехов* (НКП: 105), прізвища з поч. *Лех* < *Олександр*, *Олексій* (Трійняк 2005: 263); *Пех* (НКП: 149), очевидно, *Пех* – варіант імен *Петро*, *Єпіфан*, як і *Пехньо* (Чучка 2005: 444); *Сахов* (НКП: 166) < *Сах* < *Софон* (Трійняк 2005: 345);

-хно: *Вахнюк* (НКП: 39) < *Вахно* < *Іван*, *Василь*, *Лаврентій* (*Ваврин*) (Трійняк 2005: 143–146); *Міхно* (НКП: 120) < *Міхно* < *Михайло* (Трійняк 2005: 238); *Сахневич*, *Сахно*, *Сахнюк* (НКП: 166), прізвища з поч. *Сахн-* можуть походити від *Софон*, *Олександр* (Трійняк 2005: 345), П. Чучка підкреслює, що давньоукраїнське ім’я *Сахно* співвідноситься із *Сафоній*, *Софоній* чи якимось іншим іменем на *Са-* (Чучка 2005: 504);

-ц-/ -ць: *Грицюк* (НКП: 56); *Дацюк* (НКП: 60), імена *Дац* / *Даць* / *Дацьо*, на думку П. Чучки, – це 1) усічено-суфіксальні утворення календарного імені, яке починається на *Да-* зразка *Данило*, *Дарій*, *Дасій*; 2) фонетична видозміна таких слов’янських імен, як *Богдан* чи *Дажбог* (Чучка 2011: 149–151); *Куц* (НКП: 101), у словнику І. Трійняка серед варіантів імені *Микола* засвідчено *Коць*, *Коцьо*, *Куцьо* (Трійняк 2005: 229). П. Чучка наголошує, що *Куц* – популярне ім’я українців XVI–XVIII ст., яке, найімовірніше, утворилося від нечленної форми українського прикметника *кус* ‘куций, короткий, низького росту’, а М. Худаш і Р. Осташ вважають особове ім’я *Куц* українським розмовним варіантом календарного імені *Миколай* (Чучка 2011: 212). І. Митник зазначає, що форми імен Волині XVI–XVIII ст. з поч. *Куц-* < *Микола* / *Миколай* / *Никола*, *Конон*, *Кондрат*, *Костянтин*, *Никон* (Mytnik 2010: 59). У писемних документах із території Житомирщини XVI–XVII ст. засвідчено такі приклади вживання особового імені *Куц*: *Куца* Бо(г)дане(н)ка, 1606 (ЖК 4: 342 зв.), *Куца* Ста(н)ченя(ти), 1606 / то(т) *Ку(ц)*, 1606 (ЖК 4: 351), *Ку(ц)* Курило, 1609 (ДМВН: 130), а також

однолексемної назви „у Куца”, 1590 (АЖГУ 1: 65) та прізвище-вої назви Федор) Куцо(в), 1609 (ДМВН: 131); Луценко (НКП: 109), прізвища з поч. Луц- можуть походити від Лука, Лукіліан, Лук'ян (Трійняк 2005: 199); Мацюк (НКП: 116) < Маць < Матвій, І. Трійняк наголошує, що імена та прізвища з поч. Мац(ь) походять із пол. або біл. (Трійняк 2005: 222); Стець, Стецук, Стецюк (НКП: 176); Троценко (НКП: 183) < Троць < Трохим (Трійняк 2005: 336); Яцевич, Яценко, Яцюк (НКП: 209), прізвища з поч. Яц- походять від Яків, Іван, Ян (Трійняк 2005: 414);

-ш-: Лашевич (НКП: 103), І. Митник зазначає, що форми з поч. Лас- / Лаш- < Влас, Євламній або Ласлав, Ладислав (Mytnik 2010: 83) та ін.

4. Суфіксальні іменні варіанти, зокрема ті, що містять суфікси **-к(о)** або **-ець**, найчастіше трапляються в складі прізвищ.

Ці форманти в аналізованих прізвищах приєднані до повних імен: Адамчук (НКП: 20); Алексейчук (НКП: 21); Андрійченко, Андрійчук (НКП: 21); Архипчук (НКП: 22); Вакульчук (НКП: 38); Гарасимчук (НКП: 47), Герасимчук (НКП: 48), Гурасімчук (НКП: 58); Германчук (НКП: 49); Гордійчук і Гордейчук (НКП: 53); Григорчук-Літвинчук* (НКП: 56); Данільчук (НКП: 60); Дем'янчук (НКП: 61); Єфримчук (НКП: 68) і Охремчук, Охримчук (НКП: 144); Іванкевич (НКП: 74), Іванченко (НКП: 75); Ільченко (НКП: 75), Ільчук (НКП: 76); Конончук (НКП: 90); Корнійчук і Корнейчук (НКП: 91); Косянчук (НКП: 93); Левків, Левченко, Левчук (НКП: 104); Лукіянчук, Лук'янчук (НКП: 109); Максимчук, Максимчук-Білінська* (НКП: 112); Малахвейчук (НКП: 112); Матвійчук (НКП: 115) і Мотвійчук (НКП: 122); Миколайчук (НКП: 118) і Николайчук (НКП: 139); Мирончук (НКП: 118) і Мірончук (НКП: 120); Михальченко (НКП: 119), Міхальчук (НКП: 120); Мосійчук (НКП: 121); Наумчук (НКП: 124); Нестерчук (НКП: 138); Никитченко (НКП: 139) і Нікітченко (НКП: 139); Омелянчук (НКП: 142); Онисимчук (НКП: 142); Осипчук (НКП: 143–144) і Осіпчук (НКП: 144); Пилипчук (НКП: 149); Романчук (НКП: 162); Северенчук (НКП: 167);

Сергійчук (НКП: 168); *Сидорчук* (НКП: 169); *Сильков* (НКП: 169) < *Сила* або *Силан*, *Силантій* чи < *Василь* (Трійняк 2005: 337); *Симончук* (НКП: 169); *Талеманчук* (НКП: 178), прізвища з поч. *Тал-* можуть походити від імен *Пантелеймон* *Филимон* (Трійняк 2005: 388); *Трохимчук* (НКП: 183); *Федорчук* (НКП: 186); *Хомчук* (НКП: 192); *Якимчук* (НКП: 207); *Яківчук*, *Яківчук-Савчук** (НКП: 207) та ін.

Низка прізвищ походить від апокопованих варіантів чоловічих християнських імен, які поєднані із суфіксами **-к(о)** або **-ець**. Це передусім імен з апокопою **-ій**: *Антончук* (НКП: 22); *Артемчук* (НКП: 22); *Васильчук* (НКП: 39); *Оверчук* (НКП: 141); *Остапчук* (НКП: 144) і *Устапчук* (НКП: 185); *Пархомчук* (НКП: 146); *Прокипчук* (НКП: 155–156); *Софранчук* (НКП: 174); *Фуркевич* (НКП: 189) < *Фурий* (Трійняк 2005: 397); *Юркова**, *Юрченко*, *Юрчук* (НКП: 206); *Юхимчук* (НКП: 68); **-ія**: *Захарченко*, *Захарчук* (НКП: 71); *Єремчук* (НКП: 68) і *Еремчук* (НКП: 67) та ін.

Суфікси **-к(о)** або **-ець**, приєднані до усічених імен, наявні в прізвищах: *Вальчук* (НКП: 38) < *Валько* < *Валентин*, *Валентій*, *Валерій*, *Валер'ян* (Трійняк 2005: 54–56); *Ванькевич* (НКП: 38); *Васкевич* (НКП: 39); *Гаращук* (НКП: 47); *Гевчук* (НКП: 48), очевидно, *Гевко* < *Гервасій*, у словнику І. Трійняка засвідчено такі варіанти зі зміною **[рв]** на **[вр]**: *Гаврасій*, *Гаврась*, *Гаврашко* (Трійняк 2005: 88); *Данчук* (НКП: 60) < *Данко* (вище в матеріалі докладно йшлося про утворення імені *Дан* < *Богдан*, *Данило*, *Йордан*) / *Данько* < *Данило* (Чучка 2011: 146–147); *Демкін*, *Демченко*, *Демчук* (НКП: 60), прізвища з поч. *Дем-* (без **-ан/-ян**) < від *Дем'ян*, *Дементій*, *Демид* (Трійняк 2005: 104); *Зенкович* (НКП: 72) і *Зінкевич*, *Зінчук*, *Зінькевич* (НКП: 73), *Зінко*/*Зінько*, *Зінець* – словотвірні варіанти ч. *Зіновій* (Трійняк 2005: 139); *Калінчук* (НКП: 78) < *Калинко* < ч. *Каленик* або < загального іменника *калина* (Трійняк 2005: 163); *Кальчук* (НКП: 78) < *Калько* < *Каленик* (Трійняк 2005: 163); *Климчук*, *Клімчак*, *Клімчук* (НКП: 83); *Лавренчук* (НКП: 102); *Лисейчук* (НКП: 106) < *Лисейко* < *Лисей* < *Єлисей* / *Ялисей* (Трійняк 2005: 130–131); *Макейчук* (НКП: 111), припускаємо, що прізвище походить від імені *Макейко* < *Макей* < *Маковій* (*Маккавей* (Керста 1984:

118)), у „Словнику українських імен” з-поміж варіантів імені *Маковій* наявний *Макій* (Трійняк 2005: 206); *Манчук* (НКП: 113) < *Манько* < *Мань* / *Маньо* < *Мануїл* / *Мануїло* (Трійняк 2005: 209); *Мартинчук* (НКП: 114); *Мількевич* (НКП: 120), І. Трійняк зазначає, що прізвища з поч. *Мильк-* походять від *Омелян*, *Еміль*, *Мелетій* (Трійняк 2005: 270); *Овсійчук* (НКП: 141); *Омельчук* (НКП: 142); *Панкевич*, *Панчук* (НКП: 146), прізвища з поч. *Паньк-* можуть походити від *Павло*, *Панас*, *Панкратій*, *Пантелеймон*; з поч. *Панч-* < від *Павло*, *Панас*, *Пантелеймон* (Трійняк 2005: 286); *Радкевич*, *Радченко*, *Радчук* (НКП: 158) могли утворитися як від християнського, так і від слов'янського імені *Радко* < *Рад-* < *Радивон* (< *Родіон*) або < *Радислав* (Керста 1984: 124; Чучка 2011: 295); *Самчук* (НКП: 166) < *Самко* < *Сам-* < *Самійло*, *Самсон* (Трійняк 2005: 323); *Семчук* < *Семко* < *Сем* < *Семен* (Трійняк 2005: 331–333); *Сенкевич* (НКП: 168), прізвища з поч. *Сен-* < від *Семен*, а також *Авксентій*, *Арсен*, *Ксенофонт*, *Олександр* (Трійняк 2005: 333); *Тимков* (НКП: 180), *Тимченко* (НКП: 181); *Федченко* (НКП: 186); *Пількевич* (НКП: 150) < *Пілько*, серед варіантів імені *Пилип* трапляються *Пілеп*, *Пілепко*, *Пілепчко* та інші (Трійняк 2005: 296); *Теленчук* (НКП: 180), І. Трійняк підкреслює, що прізвища з поч. *Тал-*, *Тил-* можуть походити від ч. *Пантелеймон* і *Филимон* (Трійняк 2005: 388); *Хільченко*, *Хільчук* (НКП: 190), прізвища з поч. *Хил-* < *Филимон*, можливо, і від ч. *Пилип*, *Феофіл*, *Філ*, *Філон* (Трійняк 2005: 388); *Хавчук* (НКП: 189) < *Хавко* – ім'я, очевидно, походить від ч. *Фавст*, *Фавстин*, *Фавстіан* (Трійняк 2005: 371); *Харченко*, *Харчук* (НКП: 190), прізвища з поч. *Харч-* < від *Харитон* / *Харитін* і *Захар* (Трійняк 2005: 399) і т. ін.

Усічено-суфіксальні іменні варіанти із суфіксом *-к(о)* наявні в складі прізвищ: *Ващенко* (НКП: 39), *Ващук* (НКП: 39–40) < *Васко* / *Васько* < *Вась* / *Васьо* або *Вашко* < *Ваи* < *Василь* або *Іван* (Трійняк 2005: 60–62, 143–146); *Гринченко*, *Гринчук* (НКП: 56) і *Грищенко* (НКП: 56), *Грищенко-Міліневський*** (НКП: 57), *Грищук* (НКП: 57) < *Гринько* / *Гринко* і *Гришко* < *Григорій* (Трійняк 2005: 96); *Дашкевич* (НКП: 60) < *Дашко* < *Даш* < від імен на *Да-* (*Дасій*, *Давид*, *Данило*) (Чучка 2005: 187–188); *До-*

рошук (НКП: 64) < Дорошко < Дорош / Дорофій (Трійняк 2005: 112–113); Івашкевич, Іващенко (НКП: 75); Іщенко Лукаш Іванович, Іщенко, Ішук (НКП: 76) < Ісько < Йосип, Ісак, Ян (Ясь) (Трійняк 2005: 125–126); Лещенко, Лешук (НКП: 105), прізвища з поч. *Лещ-* можуть походити від *Олександр, Олексій*, а також *Єлисей, Леон* (Трійняк 2005: 263); *Ляшук* (НКП: 110), прізвище могло утворитися від імені *Ілля* або апелятивів *лях* ‘поляк’ чи *лящ* (Трійняк 2005: 152–153); *Мишук* (НКП: 119), *Мищенко, Мішук* (НКП: 120) < *Миско / Мисько / Мишко і Місько / Мішко* < *Михайло* (Трійняк 2005: 238); *Нищенко, Нішук* (НКП: 139) і *Онишук, Оніщенко* (НКП: 142), *Аніщенко* (НКП: 22), прізвища з поч. *Нищ-, Онищ-* можуть походити від ч. *Оникій, Онисим, Онопрій* (Трійняк 2005: 271); *Олешкевич* (НКП: 142) < *Олесько / Олешко* < *Олександр, Олексій* (Трійняк 2005: 261, 265); *Пащенко* (НКП: 147) < *Пашко* < *Паш* < *Павло, Панкрат, Парфеній, Пахом* (Трійняк 2005: 280); *Сташкевич, Сташук* (НКП: 175), прізвища з поч. *Сташ-, Стащ-* < *Станіслав* або < *Анастасій, Остап, Стахій* (Трійняк 2005: 347); *Тишкевич* (НКП: 181), *Тищенко* (НКП: 181), прізвища з поч. *Тиш-, Тищ-* (без *-ін-* / *-он-*) < *Тихін / Тихон* або *Євтихій* (Трійняк 2005: 363); *Трущенко* (НКП: 183), П. Чучка зазначає, що прізвище *Труш* < *Труфан, Трухан* < *Митрофан*, менш імовірне походження від апелятива *труш* ‘гнилизна, пліснява, затхлість’ (Чучка 2005: 560), з-поміж варіантів імені *Трохим* І. Трійняк подає *Трушко, Труш*, наголошуючи, що прізвища з поч. *Трош* можуть походити ще від *Митрофан*, а з поч. *Труш*, можливо, від рум. *Truş* (Дмитро) (Трійняк 2005: 366); *Улашук* (НКП: 185) < *Улашко* < *Улаш* < *Влас / Улас / Власій* чи < *Євламтій* (Трійняк 2005: 73); *Фещенко* (НКП: 187), *Фіщенко* (НКП: 188) < *Фесько, Фісько* < *Фесь / Фесьо, Фіс* < *Феодосій / Федосій* (Трійняк 2005: 382), імена з компонентом *Фес-* < *Феодосій* і *Федір* (Мутнік 2010: 32); *Юшкевич, Ющенко* (НКП: 206), прізвища з поч. *Юш-* < *Юхим / Єфим, Євген, Йосип, Устин*, можливо, і *Юрій* (Трійняк 2005: 411); *Яскевич, Яськевич* (НКП: 209), прізвища з поч. *Яс(ь)-* можуть походити від *Яків, Ян, Іван* (Трійняк 2005: 416); *Ященко, Яшук* (НКП: 209), прізвища з поч. *Ящ-* < *Яків, Ян, Андріян* (Трійняк 2005: 414) та ін.

Суфіксальні імена з формантом **-к(о)** слугують твірною базою для прізвищ: *Лукашук* (НКП: 109); *Малашкевич* (НКП: 112), *Томашук* (НКП: 182); *Симошук* (НКП: 169), *Ярошук* (НКП: 208); *Андрущенко*, *Андрушук* (НКП: 22), *Лаврущенко* (НКП: 102), *Петрущенко* (НКП: 149); *Петрищенко* (НКП: 149)

Прізвища із суфіксами **-к(о)**, **-ець**, **-ик** можна кваліфікувати як антропоніми подвійної мотивації, які могли походити від суфіксальних варіантів імен і патронімів, утворених від імен за допомогою патронічних суфіксів:

-к(о) поєднане з повними іменами: *Вакулко* (НКП: 38), *Лучко* (НКП: 109), *Дем'яно* (НКП: 61), *Семенко* (НКП: 167) і *Сименко* (НКП: 169), *Фльорко* (НКП: 188) < *Фльор* < *Флор* (Трійняк 2005: 392–393); з усіченими варіантами: *Гурко* (НКП: 58) < *Гур* < *Гурій* (Трійняк 2005: 97–98); *Ісько* (НКП: 76) < *Ісь* < *Йосип*, *Ісак*, *Ян* (*Ясь*) (Трійняк 2005: 125–126); *Калинко* (НКП: 77) < ч. *Калина* < *Каленик* (Трійняк 2005: 163); *Косько* (НКП: 93) < *Кось* < *Касян* (Трійняк 2005: 169); *Манько* (НКП: 113) < *Мань* < від праслов'янського двоосновного *Манислав* або *Манимир* або < *Емануїл* (Трійняк 2005: 232); *Сайко* (НКП: 165) < *Сай* < *Ісай* (Трійняк 2005: 158); *Сисько* (НКП: 169) < *Сись* < *Сисой* (Трійняк 2005: 340); з усічено-суфіксальними варіантами: *Мелешко* (НКП: 116) < *Мелех* / *Мелеш* < *Мелетій* / *Мелентій* (Керста 1984: 120; Трійняк 2005: 224); *Мисько* (НКП: 119) < *Мись* < *Михайло* (Трійняк 2005: 238); *Панько* (НКП: 146), прізвища з поч. *Паньк-* < *Пантелеймон*, *Павло*, *Панас*, *Панкратій* (Трійняк 2005: 286); *Семешко* (НКП: 168); *Стецько* (НКП: 176); із суфіксальними варіантами: *Андрушко* (НКП: 21), *Костюшко* (НКП: 92) і т. ін.;

-ець: *Григорець*, *Гринець* (НКП: 56), *Дем'янець* (НКП: 60), *Ємець* (НКП: 68), *Єфимець* (НКП: 68), *Юхимець* (НКП: 68), *Кононець* (НКП: 89), *Максимець* (НКП: 112), *Хомець* (НКП: 192), *Якимець* (НКП: 207) та ін.;

-ик: *Мисик* (НКП: 118); *Пецик* (НКП: 149) – варіант імені *Петро* (Трійняк 2005: 294); *Фесик* (НКП, с. 822, 853), імена з компонентом *Фес-* < *Феодосій* і *Федір* (Мутник 2010: 32); *Прокіпик* (НКП: 155), *Тимошик* (НКП: 180), а також прізвища із

суфіксом **-ік**: *Данилік* (НКП: 59), *Юлік* (НКП: 206). Низка прізвищ містить польський суфікс **-ек**: *Вітек* (НКП: 42), *Євтушек*, *Ендрюшек* (НКП: 67), *Ірасек* (НКП: 76), *Михалек* (НКП: 119), *Катрек* (НКП: 80).

Імена із суфіксами **-аиш** / **-'аиш**, **-иш**, **-ош**, **-уш** / **-'уш**, **-ук** / **-'ук**, **-'ак(а)** **-к(а)**, **-ик**, **-ець**, **-ус** / **-усь**, **-ань**, **-ух(а)** / **-'ух(а)**, **-ур(а)** / **-'ур(а)** **-'ут(а)** трапляються в досліджуваному матеріалі в кількох, здебільшого двох, прізвищах:

-аиш / **-'аиш**: *Гордаш* (НКП: 53), *Клімашенко* (НКП: 83), *Конашевич* (НКП: 89), *Лукашевич* і *Лукашевіч* (НКП: 109) і *Захар'яшевич* (НКП: 71), *Матяиш* (НКП: 116);

-иш: *Гавриш* (НКП: 46); *Калиш* (НКП: 78), ім'я *Калиш* < *Калістрат*, *Каліст* (Трійняк 2005: 164; Керста 1984: 116);

-ош: *Клімошенко* (НКП: 83); *Малошевич* (НКП: 113) < від антропооснови *Мал*- < *Малослав*, *Малоострий*, *Малогость* за допомогою слов'янського квалітативного суфікса **-ош**, однак не виключено й те, що твірною основою для імені слугувало усічене календарне ім'я *Малахій* (Чучка 2011: 230); *Мітрошенко* (НКП: 120), прізвища з поч. *Мит(ь)* < *Дмитро*, *Митрофан* (Трійняк 2005: 109); *Тимошенко* (НКП: 180); *Філошенко* (НКП: 188); *Ярош*, *Ярошенко* (НКП: 208), ім'я *Ярош*, підкреслює П. Чучка, < від двоосновних слов'янських імен *Ярослав*, *Яромир* усічувально-суфіксальним способом за допомогою новоствореного суфікса **-ош**; на Наддніпрянщині, як і в Білорусі, ім'я *Ярош* < *Єрофей* / *Ярофей* (Чучка 2011: 371–372);

-уш / **-'уш**: *Лаврушова** (НКП: 102); *Матушевич* (НКП: 115) і *Матюшенко* (НКП: 115), *Матуш*, *Матюш* – варіанти імені *Матвій* (Трійняк 2005: 221);

-ук / **-'ук**: *Герук* (НКП: 49), ім'я може бути мотивоване *Гарасим*, *Гервасій*, *Герман* (Трійняк 2005: 88); *Іванюков* (НКП: 75); *Ільчукова** (НКП: 76); *Масюкевич* (НКП: 115) < *Масюк* < *Мась* / *Масьо* < *Мануїл* / *Мануйло*, *Максим* (Трійняк 2005: 209, 213); *Ясюкевич* (НКП: 209);

-'ак(а): *Васяка* (НКП: 39), *Федякін* (НКП: 186);

-к(а): *Савченко* (НКП: 164–165), *Савчук* (НКП: 165);

-ик: *Лавриченко* (НКП: 102), *Петрикова** (НКП: 148), *Фуричук* (НКП: 189) < *Фурик* < *Фурій* (Трійняк 2005: 397); у прізвищах *Михайліченко* (НКП: 119), *Павліченко* (НКП: 145), *Семенікова** (НКП: 167) наявний суфікс **-іч** < **-ік**;

-ець: *Гурцевич* (НКП: 59) < *Гурець* < *Гурій* (Трійняк 2005: 97); *Романцов* / *Романцова* (НКП: 162)

-ус / -усь: *Андрусович* (НКП: 21); *Герус* (НКП: 49) < *Герус* < *Герасим* (Трійняк 2005: 84); *Грігорусь* (НКП: 57); *Матусевич*, *Матусюк* (НКП: 115) < *Матусь* < *Матвій* (Трійняк 2005: 221); *Манусевич* (НКП: 111) < *Манусь* < *Мануїл* / *Мануїло* (Трійняк 2005: 97); *Панусенко* (НКП: 146) < *Панусь* < *Пантелеймон*, *Панас* (Трійняк 2005: 286); *Петерусак* (НКП: 148);

-ань: *Васянович* (НКП: 38–39), *Грицанюк* (НКП: 56);

-ух(а) / -'ух(а): *Матюха* (НКП: 115) < *Матюха* < *Матвій* (Трійняк); 2005: 221); *Палюха* (НКП: 146), у словнику І. Трійняка засвідчено іменний варіант *Палюшок* < *Павло* (Трійняк 2005: 279), апелятив *палюх* діал. ‘палець (звичайно великий)’ (СУМ VI: 32); *Романуха* (НКП: 162); *Петрушин* (НКП: 149);

-ур(а) / -'ур(а): *Мисюрович* (НКП: 119) і *Місюревич* (НКП: 120), *Мішуров* (НКП: 120), *Яцюрук* (НКП: 209);

-'ут(а): *Васюта* (НКП: 39), *Панютова** (НКП: 146);

Інші суфіксальні варіанти, зокрема із суфіксами **-д(а)**, **-уш(а)**, **-ин**, **-уц(а)** представлені одиничними прикладами: *Яндюк* (НКП: 207), *Левкуша* (НКП: 104), *Гурин*, *Гуринович* (НКП: 58), *Михайлуца** (НКП: 119) та ін.

В аналізованому антропоніміконі трапляються полісуфіксальні утворення в прізвищах: *Гурчик* (НКП: 59), *Євдокимчик* (НКП: 67), *Наумчик* (НКП: 124), *Пилипчик* (НКП: 149), *Самчик* (НКП: 166), прізвища з поч. *Самк-*, *Самч-* < *Самійло*, *Самсон* (Трійняк 2005: 323), а також: *Тишукун* (НКП: 181), *Наумчур* (НКП: 124), *Мисирик* (НКП: 118), *Мацящик* (НКП: 116), *Савинчук* (НКП: 164) та ін.

В основі деяких аналізованих прізвищ лежать андроніми: *Демишин* (НКП: 60), *Дем'янишина** (НКП: 61), *Дмитришин*

(НКП: 62), *Іванишин* (НКП: 74), *Петришин* (НКП: 148), а також *Семенішин* (НКП: 167), *Яцішин* (НКП: 209) та ін.

Б. Зрідка трапляються **прізвища, утворені від жіночих християнських імен**: *Анфісов / Анфісова* (НКП: 22); *Вивдюк* (НКП: 41), ж. *Вівдя* < *Євдокія* (Трійняк 2005: 121–122); *Галин, Галінчук, Галюненко-Примаченко*** (НКП: 47) – прізвища похідні від різних варіантів імені *Галина*: *Галя, Галинка, Галюня* (Трійняк 2005: 80); *Гандзюк* (НКП: 47), *Ганюкова* (НКП: 47) < від різних варіантів імені *Ганна*: *Гандзя, Ганя* (Трійняк 2005: 82); *Горпинич* (Горишник) *Іван Карпович і Горпініч* (НКП: 54), ж. *Горпина* < *Агрипина* (Трійняк 2005: 22); *Доценко, Доцюк* (НКП: 64), у „Словнику українських імен” І. Трійняка серед варіантів жіночого імені *Євдокія* (*Вівдя, Докія, Явдоха*) наявні *Доця, Доцька, Доцуня, Доцюня, Доцюнька* (Трійняк 2005: 121–122); *Катеринич, Катюха* (НКП: 80) < від різних варіантів імені *Катерина* (Трійняк 2005: 169); *Кулініч* (НКП: 99) < *Кулина* (Трійняк 2005: 172); *Маруняк, Марусєєва*, Марусюк* (НКП: 114) – прізвища утворені від варіантів *Маруня, Маруся* імен *Марія, Марина* (Трійняк 2005: 211, 213); *Мотрій* (НКП: 122) < *Мотрона / Мотря* (Трійняк 2005: 242–243); *Оленик, Оленчук* (НКП: 141) < від варіантів імені *Олена* (Трійняк 2005: 169); *Орищенко* (НКП: 143), прізвища з поч. *Орищ-* < *Орина, Ореста* (Трійняк 2005: 275), *Христенко, Христіч, Христюк* (НКП: 192) – прізвища походять від ж. *Христя / Христина* (Трійняк 2005: 402–403) та ін.

Низка прізвищ може бути мотивована як чоловічими, так і жіночими іменами: *Кацук* (НКП: 81), прізвище могло утворитися як від ж. *Катерина*, так і від ч. *Касян* (Трійняк 2005: 170); *Мотюшенко* (НКП: 122) < *Мотюша* < *Мотрона / Мотря*, серед варіантів чоловічого імені *Матвій* трапляються *Мотюшко, Мотяш, Мотько* (Трійняк 2005: 164, 222); *Улчук, Ульчук* (НКП: 185) < ч. *Улян, Юлій, Юліан* або < ж. *Уляна* (Трійняк 2005: 368); *Фесенко* (НКП: 187) < ч. *Фесь* < *Феодосій* і < ж. *Фесь* < *Феодосія* (Трійняк 2005: 382–383); *Харитюк* (НКП: 190) < ч. *Харитон* або < ж. *Харитина* (Трійняк 2005: 398); *Химич, Хіміч* (НКП: 190)

< ч. і ж. *Хима* < ч. *Юхим* і < ж. *Юхимія* / *Юхима* (Трійняк 2005: 410–412) і т. ін.

Основна причина того, що прізвища набагато частіше утворюються від чоловічих імен, ніж від жіночих, – звичай називати за батьком, який „із незапам’ятних часів мав явну перевагу над звичаєм називати за матір’ю” (Чучка 2008: 398), що підтверджують досліджувані матеріали Житомирщини XVI–XVII ст. (Ящук 2008: 126–142).

Отже, аналіз прізвищ м. Житомира, засвідчених у „Національній книзі пам’яті жертв голодомору 1932–1933 років в Україні. Житомирська область”, дозволяє стверджувати, що активну участь у їхньому формуванні брали повні, усічені, суфіксальні, усічено-суфіксальні чоловічі християнські імена.

В аналізованих прізвищах найбільш повно представлені такі імена та їхні варіанти: **Іван** (35 прізвищ): *Ванькевич* (НКП: 38), *Вахнюк*, *Ващенко* (НКП: 39), *Ващук* (НКП: 39–40); *Іваненко* (НКП: 73–74), *Іванисько*, *Іваницький*, *Іванишин*, *Іванівська**, *Іваніцька* / *Іваніцький*, *Іванкевич* (НКП: 74), *Іванов* (НКП: 74) / *Іванова* (НКП: 74–75), *Іванченко*, *Іванюк*, *Іванюков*, *Івашкевич*, *Іващенко* (НКП: 75), *Ісько*, *Іщенко*, *Іщенко*, *Іщук* (НКП: 76), *Яскевич*, *Ясюкевич*, *Ясюлевич*, *Яськевич*, *Яцевич*, *Яценко*, *Яцішин*, *Яцківська**, *Яцковська* / *Яцковський*, *Яцюк*, *Яцюрук*, *Яцьківська* / *Яцьківський*, *Яценко*, *Ящук* (НКП: 209); **Ян** (33): *Яндюк*, *Яневич*, *Яник*, *Янишевська**, *Янишиївська**, *Янішевський*, *Янкевич*, *Янківська**, *Янковська**, *Янович*, *Яновська* / *Яновський*, *Янушевський*, *Янушівський* (НКП: 207), *Янчевська* (НКП: 207) / *Янчевський* (НКП: 208), *Янченко*, *Янчинський*, *Янчук*, *Янишевський* (НКП: 208), *Яскевич*, *Ясюкевич*, *Ясюлевич*, *Яськевич*, *Яцевич*, *Яценко*, *Яцішин*, *Яцківська**, *Яцковська* / *Яцковський*, *Яцюк*, *Яцюрук*, *Яцьківська* / *Яцьківський*, *Яценко*, *Ящук* (НКП: 209); **Михайло** (28): *Мехаїловський* (НКП: 117), *Мис*, *Мисик*, *Мисирик*, *Мисюк* (НКП: 118), *Мисюрович*, *Мисько*, *Михайліченко*, *Михайлов* / *Михайлова*, *Михайловський*, *Михайлуца*, *Михайлюк*, *Михалаєнко*, *Михалек*, *Михалюк*, *Михальська**, *Михальченко*, *Мищук* (НКП: 119), *Місюк*, *Місюрович*, *Міхальчук*, *Міхно*, *Мішуров*, *Міщенко*, *Міщук* (НКП: 120), *Мигалевич* (НКП: 118), *Міга-*

левич, Мігалеви́ч, Міго́ль (НКП: 119); **Павло** (24): Павленко (НКП: 144–145), Павлі́вська*, Павлі́ківська*, Павлі́ковська / Павлі́ковський, Павлі́ченко, Павло́ва*, Павло́вич, Павло́вська / Павло́вський, Павлюк (НКП: 145), Пало́ха, Па́лькевич, Па́льчун, Па́нкевич, Па́нусенко, Па́нчук, Па́нютова, Па́нько, Па́ньковський (НКП: 146), Па́цьковський, Па́шинська / Па́шинський, Па́шкевич, Па́шківський, Па́шковський, Па́щенко (НКП: 147); **Матвій** (20): Матве́єв, Матві́єв / Матві́єва, Матві́єнко, Матві́йчук, Маті́єнко, Мату́севич, Мату́сюк, Мату́шевич, Мату́шевський, Мату́шинюк, Матю́ха, Матю́шенко (НКП: 115), Матя́ш, Махне́цький, Махні́цька*, Маці́євська*, Ма́цюк, Ма́цяцик (НКП: 116), Мотві́йчук, Мотю́шенко (НКП: 122); **Григорій** (19): Гре́зуш (НКП: 55), Григор'є́в / Григор'є́ва, Григоре́ць, Григорі́єв, Григорови́ч, Григорчу́к-Літвинчу́к, Грине́вич, Грине́вич, Грине́ць, Гринче́нко, Гринчу́к, Грица́нюк, Гри́цюк, Грича́нюк, Гришко́вський, Гри́щенко (НКП: 56), Гри́щенко-Мілі́невський (НКП: 57), Гри́щук, Грі́гору́сь, Грі́невич (НКП: 57); **Петро** (18): Пете́русак (НКП: 148), Пете́ренко, Пете́рикова*, Пете́ринський, Пете́ришин (НКП: 148), Пете́рищенко, Пете́рівський, Пете́ров / Пете́рова, Пете́рович, Пете́ровська / Пете́ровський, Пете́роковець, Пете́рук, Пете́рушевський, Пете́рушин, Пете́рушинська, Пете́рущенко, Пех, Пе́цик (НКП: 149); **Фе́дір** (16): Теодо́рович (НКП: 180), Фе́дер, Фе́доренко, Фе́доров / Фе́дорова, Фе́дорові́ч, Фе́доровський, Фе́дорчук, Фе́дченко, Фе́дякін (НКП: 186), Фе́сенко, Фе́тіщева*, Фе́щенко, Фи́щенко, Фи́щук (НКП: 187), Хо́дир, Ходо́ровський (НКП: 191); **Васи́ль, Дани́ло, Се́мен** (13): Васи́нович (НКП: 38–39), Васи́левський (НКП: 38–39), Васи́ленко, Васи́лівський, Васи́льєв, Васи́кевич, Васи́кевич, Васи́ята, Васи́тинський, Васи́яка, Вахню́к, Ва́щенко (НКП: 39), Ва́щук (НКП: 39–40); Дани́левич, Дани́ленко, Дани́лік (НКП: 59), Дани́лова*, Дани́люк, Дани́люк, Дани́льчук, Дани́ч, Данче́вська / Данче́вський, Данчу́к, Даню́к, Да́цюк, Да́шкевич (НКП: 60); Се́мененко, Се́менікова*, Се́мені́шин, Се́менко (НКП: 167), Се́менов (НКП: 167–168) / Се́менова (НКП: 168), Се́менюк, Се́мешко, Се́мін, Се́мчук, Се́ненко, Се́нкевич, Се́нтюк, Се́нюк (НКП: 168).

Інші імена наявні в меншій кількості прізвищ, зокрема: *Андрєєв* (НКП: 21), *Андрієнко*, *Андрійченко*, *Андрійчук*, *Андрісов*, *Андрусович*, *Андрушко*, *Андрущенко* (НКП: 21), *Андрущук* (НКП: 22); *Ілляк*, *Ілющенко*, *Ільїн* / *Ільїна*, *Ільніцький*, *Ільченко* (НКП: 75), *Ільчевич*, *Ільчук*, *Ільчукова**, *Ільющенко* (НКП: 76); *Клименко*, *Климовська* / *Климовський*, *Климчук*, *Клімашенко*, *Клімошенко*, *Клімчак*, *Клімчук* (НКП: 83), *Клішевич*, *Кліщенко* (НКП: 84); *Гарасимчук*, *Гаращук* (НКП: 47), *Герасименко*, *Герасимов*, *Герасимчук*, *Герасим'юк* (НКП: 48), *Герук*, *Герус* (НКП: 49); *Костенко*, *Костецький*, *Костіна**, *Костюк*, *Костюкевич*, *Костюков*, *Костюченко*, *Костюшко* (НКП: 92); *Лаврентюк*, *Лавренчук*, *Лавренюк*, *Лавринович*, *Лавриченко*, *Лавров*, *Лаврушова**, *Лаврущенко* (НКП: 102) і т. ін.

Подальша робота над дослідженням антропонімів Житомира дасть змогу визначити в них регіональні й міжмовні явища, специфіку їхньої морфемної будови.

Джерела / Sources

АЖГУ 1 – *Акти Житомирського гродського уряду: 1590 рік, 1635 рік*, підгот. до вид. В. Мойсієнко, Житомир 2004. [*Akti Žitomir's'kogo grods'kogo urādu: 1590 rik, 1635 rik*, підгот. до вид. V. Mojsiienko, Žitomir 2004.]

ДМБН – *Ділова мова Волині і Наддніпрянщини XVII ст.*: зб. акт. док., підгот. до вид. В. Німчук, В. Русанівський та ін., Київ 1981. [*Dilova mova Volini i Naddnìprānšini XVII st.*: zб. akt. dok., підгот. до вид. V. Nimčuk, V. Rusanivs'kij ta in., Kīiv 1981.]

ЖК 1 – *Актова книга Житомирського гродського суду (1582–1588 рр.)*, зберіг. у ЦДІАК України: ф. 11, оп. 1, од. зб. 1. 367 арк. [*Aktova kniga Žitomir's'kogo grods'kogo sudu (1582-1588 rr.)*, zberig. u CDİAK Ukraїni: f. 11, op. 1, od. zb. 1. 367 ark.]

ЖК 4 – *Актова книга Житомирського гродського суду (1605–1606 рр.)*, зберіг. у ЦДІАК України: ф. 11, оп. 1, од. зб. 4. 448 арк. [*Aktova kniga Žitomir's'kogo grods'kogo sudu (1605–1606 rr.)*, zberig. u CDİAK Ukraїni: f. 11, op. 1, od. zb. 4. 448 ark.]

НКП – *Національна книга пам'яті жертв голодомору 1932–1933 років в Україні. Житомирська область*, редкол.: М. Черненко (голова) та ін. Житомир 2008. [*Nacìonal'na kniga pamātì žertv golodomoru 1932–1933 rokiv v Ukraїni. Žitomir's'ka oblast'*, redkol.: M. Černenko (golova) ta in. Žitomir 2008.]

СУМ – *Словник української мови*, за ред. І. Білодіда, т. І–ХІ, Київ, 1970–1980. [Slovník ukraíns'koï movi, za red. Ī. Bilodida, t. I–XI, Kiïv 1970–1980.]

Література / References

Будько І., *Лексична база прізвищ Брусилівщини (на матеріалі „Національної книги пам'яті жертв голодомору 1932–1933 років в Україні”)* [в:] „Мовні виміри світу: матеріали III Міжнародної науково-практичної студентсько-учнівської конференції (20 квітня 2023 р., м. Житомир)”. Житомир 2023, с. 13–15. [Bud'ko I., *Leksična baza prízviš Brusilivšini (na materialì „Nacional'noï knigi pamâti žertv golodomoru 1932–1933 rokiv v Ukraïni”)* [w:] „Movni vimiri svitu: materialì III Mižnarodnoï naukovko-praktičnoï students'ko-učnivs'koï konferencii (20 kvitnâ 2023 r., m. Žitomir)”. Žitomir 2023, s. 13–15.]

Керста Р., *Українська антропонімія XVI ст.: Чоловічі іменування*, Київ 1984. [Kersta R., *Ukraïns'ka antroponimîâ XVI st.: Čolovičî imenivannâ*, Kiïv 1984.]

Козубенко І., *Антропонимия Среднего Полесья (соотношение неофициальных и официальных именованных)*: автореф. дисс. ... канд. филол. наук. Киев 1988. [Kozubenko I., *Antroponimîâ Srednego Poles'â (sootnošenie neoficial'nyh i oficial'nyh imenovaniy)*: avtoref. diss. ... kand. filol. nauk. Kiev 1988.]

Національна книга пам'яті жертв голодомору 1932–1933 років в Україні. Житомирська область, редкол.: М. Черненко (голова) та ін. Житомир 2008. [*Nacional'na kniga pamâti žertv golodomoru 1932–1933 rokiv v Ukraïni. Žitomirs'ka oblast'*, redkol.: M. Černenko (golova) ta in. Žitomir 2008.]

Редько Ю., *Сучасні українські прізвища*, Київ 1966. [Red'ko Ū., *Sučasnî ukraïns'kî prízviša*, Kiïv 1966.]

Трійняк І., *Словник українських імен*, відп. ред. І. Желєзняк, Київ 2005. [Trijnâk Ī., *Slovník ukraïns'kih imen*, vidp. red. Ī. Želiezniâk, Kiïv 2005.]

Чучка П., *Антропонімія Закарпаття*, Ужгород 2008. [Čučka P., *Antroponimîâ Zakarpattâ*, Užgorod 2008.]

Чучка П., *Прізвища закарпатських українців: історико-етимологічний словник*, Львів 2005. [Čučka P., *Prízviša zakarpats'kih ukraïnciv: istoriko-etimologičnij slovník*, L'viv 2005.]

Чучка П., *Розвиток імен і прізвищ. Історія української мови* [в:] *Лексика і фразеологія*, редкол.: В. Русанівський та ін. Київ 1983, с. 592–620. [Čučka P., *Rozvitok imen i prízviš. Īstorîâ ukraïns'koï movi* [v:]

Leksika i frazeologija, redkol.: V. Rusanivskij ta in. Kiiv 1983, s. 592-620.]

Чучка П., *Слiди язичництва в антропонiмiї українцiв карпатського регіону* [в:] *Ономастика України першого тисячолiття нашої ери*, вiдп. ред. І. Желєзняк, Киiв 1992, с. 176-183. [Čučka P., *Slidi āzičnictva v antroponimii ukraīnciv karpats'kogo regiōnu* [w:] *Onomastika Ukraīni peršogo tisāčolittā našoi eri*, vīdp. red. Ī. Želiezniāk, Kiiv 1992, s. 176-183.]

Чучка П., *Слов'янські особові iмена українцiв: iсторико-етимологiчний словник*, Ужгород 2011. [Čučka P., *Slovāns'ki osobovi imena ukraīnciv: iistoriko-etimologičnij slovnik*, Užgorod 2011.]

Ящук Л., *Прiзвища Житомирчини iз суфiксами -ук, -'ук, -чук (на матерiалi „Нацiональної книги пам'ятi жертв голодомору 1932–1933 рокiв в Українi”)* [в:] „Студiї з ономастики та етимологiї 2023–2024”, вiдп. ред. В. Шульгач, Киiв 2024, с. 198-212. [Āšuk L., *Prizviša Žitomiršini iз sufiksami -uk, -'uk, -čuk (na materīali „Nacional'noi knigi pamāti žertv golodomoru 1932–1933 rokiv v Ukraīni”)* [w:] „Studii z onomastiki ta etimologii 2023–2024”, vīdp. red. V. Šul'gač, Kiiv 2024, s. 198-212.]

Ящук Л., Титаренко В., *Прiзвища Чуднiвчини, похiднi вiд iмен (на матерiалi „Нацiональної книги пам'ятi жертв голодомору 1932–1933 рокiв в Українi”)* [w:] „Науковий вiсник Ужгородського унiверситету: серiя: Фiлологiя”, редкол.: М. Номачi (голов. ред), Н. Венжинович (голов. ред. ради), Ю. Бiдзiля та iн., Ужгород 2023, вип. 2 (50), с. 515-523. [Āšuk L., Titarenko V., *Prizviša Čudnivšini, pohidni vīd imen (na materīali „Nacional'noi knigi pamāti žertv golodomoru 1932–1933 rokiv v Ukraīni”)* [w:] „Naukovij visnik Užgorods'kogo unīversitetu: seriā: Filologiā”, redkol.: M. Nomači (golov. red), N. Venžinovič (golov. red. radi), Ū. Bidzilā ta iñ., Užgorod 2023, vip. 2 (50), s. 515-523.]

Ящук Л., *Антропонiмiя Житомирчини XVI-XVII ст.: дис. ...канд. фiлол. наук*, Житомир 2008. [Āšuk L., *Antroponimiā Žitomiršini XVI–XVII st.: dis. ...kand. filol. nauk*, Žitomir 2008.]

Ящук Л., Титаренко В., *Лексична база прiзвищ Житомирчини (на матерiалi „Нацiональної книги пам'ятi жертв голодомору 1932-1933 рокiв в Українi”)* [в:] „Вiсник Житомирського державного унiверситету iменi Iвана Франка. Фiлологiчні науки”, Житомир 2022, вип. 2 (97), с. 198-210. [Āšuk L., Titarenko V., *Leksična baza prizviš Žitomiršini (na materīali „Nacional'noi knigi pamāti žertv golodomoru 1932–1933 rokiv v Ukraīni”)* [w:] „Visnik Žitomir's'kogo deržavnogo unīversitetu imeni Īvana Franka. Filologični nauki”, Žitomir 2022, vip. 2 (97), s. 198-210.]

Mytnik I., *Antroponimia Wołynia w XVI–XVIII wieku*, Warszawa 2010.

Резюме

У розділі описано християнські чоловічі та жіночі імена, що відображені в основах прізвищ м. Житомира, засвідчених у „Національній книзі пам'яті жертв голодомору 1932–1933 років в Україні. Житомирська область”. Мартиролог, з якого здійснювано вибірку антропонімійного матеріалу, укладений на підставі Книг реєстрації актів про смерть у м. Житомирі, які зберігаються в Державному архіві Житомирської області.

В аналізованих прізвищах найбільш повно представлені імена *Іван, Ян, Михайло, Павло, Матвій, Григорій, Петро, Федір, Василь, Данило, Семен* та їхні варіанти.

Ключові слова: антропонімія, прізвище, ім'я, іменний варіант.

Surnames of Zhytomyr from first names (based on the material of the “National Book of Remembrance of the Victims of the Holodomor of 1932–1933 in Ukraine”)

Summary

The chapter describes the Christian male and female names reflected in the surname bases of the city of Zhytomyr, certified in the “National Book of Memory of the Victims of the Holodomor of 1932-1933 in Ukraine. Zhytomyr region”. The Martyrology, from which a selection of anthroponymic material was made, was compiled on the basis of the Books of Registration of Death Acts in the city of Zhytomyr, which are kept in the State Archives of the Zhytomyr Region.

In the analyzed surnames, the names *Ivan, Jan, Mykhailo, Pavlo, Matvii, Grigoriy, Petro, Fedir, Vasyl, Danylo, Semen* and their variants are most fully represented.

Key words: anthroponymy, surname, first name, name variant.

Яшук Леся – кандидат філологічних наук, доцент кафедри української мови та методики її навчання Житомирського державного університету імені Івана Франка, lesjajashhuk@ukr.net

ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0003-4314-0807>

Специфіка сільського іменника католиків Горохівщини ХІХ століття

Власні особові імена українців – цікавий пласт лексики кожної мови, цінний матеріал для глибшого розуміння процесів, які відбувалися в різних історичних зрізах у мові народу, в його історії та культурі (Пахомова 2012 : 6).

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Теоретичні засади української антропоніміки заклади роботи Л. О. Белея, І. М. Желєзняк, Л. Т. Масенко, Р. І. Осташа, С. М. Пахомової [3], І. І. Трійняка, П. П. Чучки. Структуру та динаміку іменника різних регіонів України проаналізували Т. В. Буга (Донеччина), Л. Є. Дуда (м. Львів), С. Є. Панцьо (Лемківщина), Н. О. Свистун (м. Тернопіль), І. Д. Скорук (м. Луцьк), П. П. Чучка (Закарпаття). Антропонімія Волині ХVІ–ХVІІІ ст. стала об'єктом наукових досліджень А. І. Білоруса (Білорус 1970), А. М. Матвієнко (Матвієнко 1962), В. М. Мойсієнка, польської дослідниці І. Митнік (Mytnik 2010).

Антропонімію Волині ХІХ ст. проаналізовано в роботах Л. О. Садової (до аналізу залучені метричні та сповідні книги сіл Брани, Борисковичі, Ржищів, Дружкопіль, Довгів, Цегів та деяких інших сіл Горохівщини, антропонімікон осіб католицького віросповідання м. Ковеля початку ХІХ століття (Садова 2016)). Давні імена ХІХ ст., засвідчені в метричних книгах сіл Горохівщини, досі залишалися поза увагою дослідників. Аналіз антропонімів, засвідчених цими метричними книгами, доповнить уявлення про розвиток давнього сільського іменника на Волині. Усе це свідчить про новизну дослідження. Вивчення сільського іменника півдня Волинської області ХІХ ст. належить до актуальних ономастичних досліджень, оскільки воно дає змогу виявити специфіку давнього сільського іменника, а також основні тенденції його формування.

Мета дослідження – здійснити комплексний аналіз жіночого та чоловічого іменника осіб католицького віросповідання сіл Бодячів, Божів, Борисковичі, Борочиче, Галичани, Деречин, Довгів, Дружкопіль, Звиняче, Квасів, Козятин, Колмовища, Куповальці, Лемешів, фільварку Ляшкопіль, Ляшки, Марковичі, Маркостав, Матів, Мирків, Мислині, Новосілки, Озірці, Олізарів, Ощів, Печихвости, Підбереззя, Підліски, Пірванче, Рачин, Сільце, Скобелка, Смиків, Старостав, Стрільче, Угів, Фусів, Холонів, Цегів, фільварку Черняхів, Шклинь за 1827–1847 рр.

Аналіз особових імен цього періоду належить до актуальних ономастичних досліджень, адже він дає змогу виявити специфіку іменника, основні тенденції, що діють при його змінах.

Матеріалом для дослідження слугувала «Метрична книга Горохівського римо-католицького костелу» за 1827–1847 рр. До Горохівського костелу в цей період були віднесені віряни католицького віросповідання 32 сіл Горохівщини та міста Горохів. Проаналізований антропонімний матеріал поділяємо на 4 хронологічні зрізи по 5 років. Записи в метричних книгах із 1827 до 1847 року вели польською мовою, після 1847 року – російською мовою.

У жіночому іменнику I зрізу (1827–1831 рр.) засвідчено 38 антропонімів та 19 багатокомпонентних іменувань, використаних для називання 139 немовлят. Найбільш частотні в цьому зрізі імена *Maryanna* (32 імені), *Katarzyna* (12), *Anna* (10), *Józefa* (9), *Anastazyja* (7). Менш продуктивні імена *Fekla* (6), *Antonina* (4), *Karolina* (3), *Rozalia* (3), по 2 фіксації мають антропоніми *Agata*, *Franciszka*, *Elżbieta*, *Julia*, *Walerya*, *Wiktorya*. Одиничні в цьому зрізі імена *Angela*, *Aniela*, *Apollonia*, *Brygida*, *Cecylia*, *Chrystyna*, *Dorota*, *Ewa*, *Helena*, *Honorata*, *Joanna*, *Julianna*, *Klementyna*, *Konstancya*, *Krystyna*, *Lucina*, *Lucyna*, *Ludwika*, *Marcianna*, *Pawlina*, *Pelagia*, *Petronela*, *Teressa*.

Серед багатокомпонентних іменувань цього зрізу переважають двокомпонентні іменування (11 фіксацій): *Marcella Antonina*, *Józefa Serafina*, *Alexandra Michalina*, *Józefa Magdalena*, *Olimpia Wincenta*, *Konstancya Chrystyna*, *Wiktorya Julianna*,

Gabryela Anna, Joanna Franciszka, Franciszka Xawera, Petronella Pawlina. Варто зазначити, що запис двокомпонентного імені *Petronella Pawlina* датований 29 червня, що свідчить про виразний вплив на іменування дитини церковного календаря, адже 29 червня церква вшановує пам'ять святих Петра і Павла.

В іменнику I зрізу засвідчено 7 трикомпонентних антропонімів (*Kamilla Feofila Maryanna, Maryanna Julia Eleonora, Marianna Aniela Gabryela, Wiktorya Ludomilla Marya, Antonina Walerya Ludwika, Maryanna Anna Walerya, Melania Klementyna Fekla*) та 1 випадок називання дитини 4 іменами: *Marjanna Józefa Wincenta Petronella*. Серед багатоконпонентних іменувань повторюваними є антропоніми *Maryanna, Anna, Józefa, Franciszka, Fekla*, які є частотними і серед одноконпонентних іменувань цього зрізу. Багатоконпонентні іменування засвідчують слов'янський за походженням антропонім *Ludomilla*, а також антропонім *Maria*, властивий, як правило, іменуванням осіб православного віросповідання, в іменнику яких ім'я *Маріанна* зазвичай не траплялося.

В іменнику II зрізу засвідчено 37 антропонімів і 32 багатоконпонентних імені. Найчастотніші імена II зрізу – антропоніми *Maryanna* (29), *Katarzyna* (9), *Anna* (8), *Anastazyia* (6), *Antonina* (6). Менш продуктивні імена *Franciszka* (5), *Zofia* (5), *Helena* (4), *Aniela* (3), *Apolonia* (3), *Rozalia* (3), *Agnieszka* (2), *Fekla* (2), *Julianna* (2), *Karolina* (2), *Kunegunda* (2), *Petronela* (2). Імена *Barbara, Brygida, Domicella, Dyoniza, Honorata, Joanna, Johanna, Kateryna, Klementyna, Konstancya, Lucyna, Magdalena, Marcella, Pawlina, Roza, Salomea, Teresa, Walerya, Wiktorya* належать до рідкісних для зрізу.

Серед багатоконпонентних іменувань II зрізу домінують двокомпонентні іменування (26 антропонімів): *Pawlina Cecylia, Aniela Anna, Maryanna Walerya, Karolina Malgorzata, Lucyna Urszula, Józefa Maryanna, Józefa Magdalena, Józefa Maryanna, Feofila Bogumila, Rozalia Matylda, Balbina Antonina, Justyna Fekla, Lucyna Narcyza, Maryanna Salomea, Rozalia Ernestyna, Maryanna Józefa, Józefa Aniela, Honorata Antonina, Emilia Feofila, Marya Olimpia, Eleonora Walerya, Antonina Walerya, Emilia*

Karolina, Karolina Gabryella, Narcyza Józefa, Barbara Maryanna, незначна частина багатокомпонентних іменувань – трикомпонентні антропоніми (5 антропонімів): *Emilia Antonina Praxeda, Emilia Anna Maria, Anna Zofia Amelia, Konstancya Dominika Antonina, Aniela Petronella Józefa*; чотирикомпонентні антропоніми (1 іменування): *Alexandra Józefa Maryanna Fekla*.

Багатокомпонентні іменування засвідчують антропоніми, похідні з європейських мов (*Amelia, Aniela, Balbina, Ernestyna, Karolina, Konstancya, Magdalena, Matylda, Urszula, Narcyza*), які, як правило, не властиві для іменника осіб православного віросповідання, що може свідчити про намагання підкреслити конфесійну ідентичність людини за допомогою ім'янаречення, вибору імені, властивого лише для католицького іменника. Подібні тенденції до підкреслення релігійної та конфесійної ідентичності за допомогою вибору імені спостерігаємо і в іменнику осіб православного віросповідання (Садова 2016). В іменнику другого зрізу засвідчено антропонім слов'янського походження *Bogumila*, засвідчений у складі багатокомпонентного іменування.

Іменник III зрізу охоплює 43 антропоніми і 41 багатокомпонентне іменування. Найчастотнішу п'ятірку становлять антропоніми *Maryanna* (37), *Katarzyna* (13), *Anna* (12), *Józefa* (7), *Antonina* (5), менш продуктивні імена *Franciszka* (4), *Anastazyia* (3), *Aniella, Appolonia, Barbara, Klementyna, Lucyna, Ludowika, Marcella, Rozalia, Walerya* (2). Більшість антропонімів цього зрізу представлені поодинокими фіксаціями (*Agnieszka, Aniela, Balbina, Brygida, Delfina, Eleonora, Emilia, Ewa, Gabryela, Honorata, Joanna, Julia, Justyna, Kamila, Kamilla, Karolina, Ludwika, Malgorzata, Michalina, Paulina, Pawlina, Petronela, Roza, Teressa, Urszula, Wiktorya, Wincenta*).

Серед багатокомпонентних іменувань в іменнику III зрізу переважають двокомпонентні іменування (33 антропоніми): *Filipina Olimpia, Karolina Ewa, Petronela Pawlina, Augusta Ludwika, Gertruda Celestyna* (2), *Julianna Anniela, Antonina Walerya*, засвідчені трикомпонентні антропоніми (5 антропонімів): *Julia Jadwiga Karolina, Józefa Helena Nepomucena, Maryanna Katarzyna*

Filomella, Józefa Karolina Gabryella, Zofia Maryanna Walerya, а також чотирикомпонентні іменування (3 ім'яжитки): *Maryanna Józefa Wiktorya Genowefa, Maryanna Aniela Ernestyna Gabryela, Józefa Florentyna Teresa Ewa*.

Серед двокомпонентних іменувань переважають антропоніми з іменем **Maryanna** (14): *Maryanna Konstancya, Maryanna Ludwika, Anna Maryanna* (2), *Maryanna Olimpia, Marianna Katarzyna, Maryanna Antonina, Lepolda Maryanna, Maryanna Pawla, Julia Maryanna, Zofia Maryanna, Karolina Maryanna, Filomena Maryanna, Marianna Klementyna*, а також із іменами **Anna** (6): *Anastazyja Anna, Karolina Anna, Anna Justyna, Anna Eleonora, Anna Maryanna* (2); **Emilia** (2): *Emilia Karolina, Zenobia Emilia*; **Franciszka** (2): *Franciszka Xawera, Franciszka Julianna*; **Józefa** (3): *Józefa Narcyza, Józefa Ludwika, Lokadia Józefa*.

Для іменника III зрізу характерне збільшення кількості запозичень із європейських мов (*Delfina, Eleonora, Celestyna, Gertuda, Izabelia, Florentyna, Kamila, Marcella*), а також активність імен, запозичених із грецької мови (*Katarzyna, Helena, Zofia*), давньоєврейської мови (*Anna, Gabryella, Ewa, Joanna*).

В іменнику IV зрізу засвідчено 38 імен, а також 47 багатокомпонентних іменувань. Найчастотніші імена зрізу – *Marianna* (49), *Katarzyna* (10), *Fekla* (7), *Aniela* (6), *Antonina* (5), *Józefa* (5), *Julianna* (5), *Rozalia* (5), *Helena* (4), *Pawlina* (4). Інші антропоніми цього зрізу використані для називання двох або трьох новонароджених: *Apolonia, Franciszka, Joanna, Karolina* (3), *Anastazia, Brygida, Ewa, Julia, Praxeda, Walerya, Wincenta*. Одиначні для зрізу імена *Agnieszka, Alexandra, Apolinarya, Elżbieta, Ewelina, Henryka, Honorata, Johanna, Justyna, Klara, Ludwika, Magdalena, Marcelina, Marcianna, Petronela, Praxeda, Teresa, Wiktorya*.

Домінувальну частину багатокомпонентних іменувань становлять двокомпонентні антропоніми (42 імені): *Aniela Krystyna, Klementyna Xawera, Leontyna Julianna, Aniela Teresa, Izabella Alexandra, Petronella Justyna, Filipina Rozalia, Kamilla Maria, Salomeia Bogumila*, серед яких переважають антропоніми з компонентом **Marianna** (12): *Marianna Izabelia, Maryanna*

Franciszka (2), *Marianna Helena*, *Maryanna Katarzyna*, *Ernesnyna Maryanna*, *Marianna Helena*, *Marianna Karolina*, *Marianna Kamilia*, *Marianna Sabina*, *Marianna Salomeia*, *Marianna Clementyna*; **Franciszka** (5): *Emilia Franciszka*, *Joanna Franciszka*, *Anna Franciszka*, *Franciszka Xawera*, *Emilia Franciszka*; **Józefa** (4): *Kamilia Józefa*, *Józefa Karolina*, *Bronisława Józefa* (2); **Antonina** (4): *Julia Antonina*, *Feofila Antonina*, *Alberta Antonina*, *Augusta Antonina*; **Joanna** (2): *Anna Joanna*, *Joanna Agnieszka*; **Fekla** (2): *Rozalia Fekla*, *Fekla Filipina*; **Feofila** (2): *Feofila Agata*, *Olimpia Feofila*; **Wiktorya** (2): *Wiktorya Ewelina*, *Wiktorya Kornelia*; **Olimpia** (2): *Olimpia Ferdynanda*, *Olimpia Feofila*. В іменнику IV зрізу засвідчено 5 трикомпонентних антропонімів: *Konstancya Teresa Katarzyna*, *Helena Feofila Franciszka*, *Marianna Antjnina Petronella*, *Gabryela Julianna Marianna*, *Konstancya Teresa Franciszka*. У складі двокомпонентних іменувань засвідчено антропоніми слов'янського походження: *Bogumila*, *Bronisława*.

У чоловічому іменнику I зрізу засвідчено 54 імені та 36 багатокомпонентних імен. Частотну п'ятірку іменника цього зрізу становлять імена *Jan* (27), *Józef* (14), *Franciszek* (8), *Piotr* (8), *Antoni* (6), *Stanislaw* (6). Значна активність в іменнику цього зрізу властива для імен *Andrzej*, *Jakób*, *Michal*, *Pawel* (5), *Kazimierz*, *Mikolaj*, *Wincenty* (4), *Filip*, *Ludwik*, *Waleryan*, *Wojciech* (3), *Bazyli*, *Felix*, *Grzegorz*, *Marcin*, *Szymon*, *Tadeusz* (2). Імена *Adam*, *Alexander*, *Цypprian*, *Daniel*, *Dyonizy*, *Eliasz*, *Floryan*, *Feofan*, *Felician*, *Jozefat*, *Henryk*, *Hypolit*, *Kasper*, *Leopold*, *Lucas*, *Macej*, *Mateusz*, *Marcelli*, *Procop*, *Romuald*, *Roho*, *Stefan*, *Szczepan*, *Stepan*, *Tomasz*, *Teodor*, *Wiktor*, *Wasył*, *Wladyslaw*, *Walenty* представлені поодинокими фіксаціями.

В іменнику зрізу засвідчено 29 двокомпонентних імен (*Ignacy Jakób*, *Jan Adam*, *Teodozyus Leon*, *Szczepan i Jan Ewanielista*, *Lamberg Henryk*, *Alexander Faustyn*, *Wiktor Wojciech*, *Michal Eliasz*, *Julian Kaietan*, *Pawel Wincenty*, *Gabryel Ignacy*, *Albin Kazimierz*, *Piotr Felix*, *Felix Onofry*, *Piotr Dominik*), 5 трикомпонентних антропонімів (*Alexander Maryan Wincenty*, *Henryk Roman Baltazar*), 1 чотирикомпонентне іменування (*Konstanty*

Walery Jan Chryzostom), а також 1 іменування з 11 компонентів (*Emmanuel Marjan Waleryan Franciszek Kazimierz Józef Stanislaw Wiktor Piotr Pawel Alexander*). Серед багатоконпонентних імен переважають імена з антропонімами **Józef** (6): *Józef Dionizy, Teodor Józef, Józef Felix, Józef Andrzej, Agapit Józef*; **Franciszek** (4): *Franciszek Marcelli, Jan Franciszek, Dominik Franciszek, Adam Jan Franciszek*; **Antoni** (3): *Antoni Adam, Andrzej Antoni*; **Stanislaw** (3): *Stanyslaw Pias, Seweryn Ignacy Stanislaw, Antoni Stanislaw Luca*; **Konstanty** (2): *Konstanty Tadeusz, Konstanty Józef*.

В іменнику другого зрізу засвідчено 44 імені та 42 багатоконпонентних іменування. Частотна п'ятірка другого зрізу охоплює імена *Jan* (31), *Józef* (14), *Franciszek* (10), *Piotr* (8), *Stanislaw* (7). Значна активність властива для антропонімів *Antoni, Grzegorz, Jakób, Tomasz* (4), *Alexander, Ignacy, Kaietan* (3), *Gabryel, Hyacynty, Mikolaj, Michal, Pawel, Stepan, Wladyslaw, Wincenty, Wojciech, Wawrzyniec, Waleryan* (2). Одиначні для зрізу імена *Adam, Atanazy, Bazyli, Benedykt, Emilian, Gustaw, Joachim, Julian, Filip, Feofil, Hieronim, Hipolit, Kasper, Kazimirz, Leon, Marcin, Maryan, Szymon, Stefan, Szczepan*.

Серед багатоконпонентних іменувань переважають двоконпонентні антропоніми (33): *Kalist Wojciech, Wawrzyniec Ludwik, Ignacy Tadeusz, Leopold Hippolit, Filip Jakob, Bronislaw Hipolit, Stepan Szymon, Leon Stanislaw, Urban Walery, Justynian Wiktor, Wacław Wicenty, Kaietan Wawrzyniec, Augustyn Maryan, Szymon Tadeusz, Landbort Henryk, Stanislaw Pius, Narcyz Leonard*. Активні у двоконпонентних іменуваннях антропоніми **Jan** (6): *Witalis Jan* (2), *Jan Adolf, Tomasz Jan, Jan Stanislaw, Franciszek Jan, Jan Edward*; **Antoni** (4): *Antoni Adam, Erazm Antoni, Antoni Stefan, Piotr Antoni*; **Józef** (2): *Józef Bonawentura, Józef Teodor*; **Franciszek** (2): *Dyonizy Franciszek, Franciszek Jan*; **Piotr** (2): *Piotr Pawel, Piotr Antoni*.

Незначна кількість антропонімів – трикомпонентні (7): *Marek Marcelli Teofil, Jan Karol Wincenty, Leon Jan Ludwik, Piotr Celestyn Erazm, Maryan Feofil Mikolaj, Jan Feofil Ignacy, Alexander Waleryan Adam*; чотирикомпонентні (2): *Tomasz Ignacy Wincenty Karol, Adam Aloizy Józef Piotr*.

Частотна п'ятірка третього зрізу зазнає незначних якісних змін, антропонім *Stanislaw* втратив свою продуктивність, а частотну п'ятірку зрізу оновив антропонім *Antoni* (10). Найчастотніші імена, що очолюють перелік імен-лідерів, залишилися незмінними стосовно попереднього зрізу: *Jan* (25), *Józef* (17), *Franciszek* (8), *Piotr* (8). Продуктивними в цьому зрізі стали імена *Ignacy* (5), *Pawel*, *Tomasz* (4), *Kasper*, *Lukasz*, *Mikolaj*, *Wojciech* (3), *Felix*, *Kajetan*, *Kazimierz*, *Leon*, *Michal*, *Stanislaw*, *Wincenty* (2). Поодинокими іменуваннями представлені імена *Andrzej*, *Adam*, *Benedykt*, *Bazyli*, *Cyprian*, *Celestyn*, *Faustyn*, *Józafat*, *Joachim*, *Jerzy*, *Jakub*, *Jendrzey*, *Hieronim*, *Hipolit*, *Karol*, *Leonard*, *Marcelli*, *Marcin*, *Nicodem*, *Onufry*, *Rafal*, *Szymon*, *Stefan*, *Symeon*, *Teodor*, *Wawrzyniec*, *Zygmunt*.

В іменнику III зрізу засвідчено 46 однокомпонентних та 35 багатокомпонентних імен. Переважна більшість багатокомпонентних іменувань – двокомпонентні антропоніми (31): *Wilhelm Bronislaw*, *Ernest Gotlib*, *Karol Wladyslaw*, *Felix Maciej*, *Alexander Marcelli*, *Wawrzyniec Ignacy*, *Cyprian Wacław*, *Faustyn Julian*, *Elias Julian*, *Jendrzey Hendry*, *Piotr Celestyn*, *Henryk Mikolaj*, *Jozefat Dyonizy*, *Teofil Kajetan*, серед яких переважають імена з антропонімами **Stanislaw** (5): *Waleryan Stanislaw*, *Jan Stanislaw*, *Teofil Stanislaw*, *Stanislaw Robert*, *Stanislaw Jacenty*; **Józef** (5): *Józef Boleslaw*, *Józef Ignacy*, *Ignacy Józef*, *Józef Bazyli*, *Maryan Józef*; **Antoni** (3): *Antoni Jan*, *Antoni Michal*, *Antoni Anastazy*; **Franciszek** (3): *Leopold Franciszek*, *Wincenty Franciszek*, *Franciszek Marcin*. Трикомпонентні антропоніми представлені незначною кількістю фіксацій (4): *Krescenty Faustyn Julian*, *Tadeusz Lukasz Stanislaw*, *Gabryel Franciszek Stanislaw*, *Jan Juliusz Piotr*.

Іменник IV зрізу охоплює 48 однокомпонентних і 36 багатокомпонентних імен. Найчастотнішу п'ятірку імен становлять антропоніми *Jan* (27), *Józef* (24), *Stanislaw* (9), *Franciszek* (7), *Mikolaj* (7). Активні в іменнику зрізу антропоніми *Piotr* (6), *Antoni*, *Alexander* (4), *Felix* (4), *Kazimierz*, *Ludwik*, *Pawel*, *Wincenty*, *Wojciech* (3), *Gregorz*, *Ignacy*, *Marcelli*, *Wiktor* (2). Підкісні для зрізу імена *Adam*, *Adolf*, *Aloizy*, *Dominik*, *Ferdynand*,

Gabryel, Hilary, Henryk, Jacenty, Jakob, Jerzy, Kamillian, Konstanty, Kaietan, Kazimir, Lawrenty, Leopold, Marian, Marcin, Michal, Roman, Romuald, Szczepan, Seweryn, Szymon, Stefan, Tomasz, Tadeusz, Wawrzyniec, Władysław. Серед багатоконпонентних іменувань превалюють двокомпонентні антропоніми (30): *Wincenty Kazimierz, Stanisław Jan, Hippolit Ludwik, Stanisław Henryk, Klemens Celestyn, Faustyn Walenty, Jan Maciej, Piotr Paweł, Krescenty Jakób, Marian Franciszek, Jan Franciszek, Leon Konstanty, Alexander Władysław, Władysław Marek, Piotr Franciszek, Mieczysław Marian, Franciszek Xawery, Antoni Kasper, Dyonizy Gabryel, Alexander Józef, Karol Felix, Józef Erazm, Józef Jan, Antoni Hilary, Stanisław Adam, Leon Wojciech, Adam Franciszek, Mateusz Konstanty*. Засвідчено 6 трикомпонентних антропонімів: *Józef Alexander Tomasz, Piotr Ignacy Antoni, Michał Heronim Romuald, Filip Józef Witold, Antoni Stanisław Maciej, Zygmunt Adam Alexander*; а також один шестикомпонентний антропонім: *Karol Tadeusz Narcyz Wincenty Ludwik Erazm*.

За нашими спостереженнями, суттєвий вплив на вибір імені мав церковний календар. Так, наприклад, усі фіксації імені *Antonina* припадають на червень, а більшість – на 13 червня, іменем *Barbara* називали дітей, народжених у грудні, іменем *Klementyna* – в грудні та січні, *Rozalia* – в серпні, *Honorata* – в січні, *Magdalena* – в липні, *Józefa* – в березні та жовтні, *Apolonia* – в лютому.

Висновки

Отже, давній іменник волинян католицького віросповідання засвідчує чинники, які формували давній антропонімікон католиків XIX ст., зокрема вплив на вибір імені церковного календаря, а також називання дитини на честь певного святого. Іменник волинян католицького віросповідання засвідчує антропоніми, які не властиві іменнику вірян православного віросповідання: *Delfina, Marcella, Ludwika, Klementyna*. Частина антропонімів поступово зникла з іменника волинян, проте відродилася в сучасному іменнику: *Emilia, Ewa, Julianna, Karolina, Walerya, Wiktorya, Eleonora, Ewelina, Kamilla*. Таке відродження свідчить

про спадкоємність традицій волинського іменника, яка часто зумовлена вивченням свого родоводу або іншими чинниками.

Основу іменника становлять календарні імена грецького, латинського та давньоєврейського походження, а також запозичення з європейських мов. Незначними вкрапленнями представлені давні слов'янські імена (*Boleslaw, Bronislaw, Stanislaw, Wladyslaw, Wacław, Bogumila, Ludomila*). Навантаження імен частотної п'ятірки досить значне, що свідчить про стабільність та однорідність сільського іменника першої половини XIX століття.

Оригінальність іменника виявляється завдяки наявності багатьох малопродуктивних та рідкісних імен, які значно урізноманітнюють його. Імена новонароджених у метричних книгах подано тогочасною польською мовою, проте трапляються випадки фіксації живомовних елементів у іменах: *Stepan, Lukasz, Chrystyna, Kateryna*. Досліджуваний іменник відображає специфіку надавання імен на півдні Волинської області першої половини XIX століття, демонструє тогочасні антропонімні вподобання, засвідчує перелік імен, які надавали новонародженим у цей період.

Проаналізований антропонімний матеріал дає змогу вивчити динаміку сільського антропонімікону протягом 150 років, порівняти іменник XIX століття з іменником початку та середини XX століття (адже останній формувався без вагомого впливу церкви та відображає антропонімні смаки та тогочасну антропонімну моду), простежити зміни в переліку активних імен та в їхньому навантаженні. У цьому вбачаємо перспективу подальших досліджень.

Література / References

Білорус А., *Про особові назви західної Волині XVI ст.* [в:] «Архіви України», nr 3, 1970, с. 36-42. [Bilorus A., *Pro osobovi nazvi Volinì XVI st.* [v:] «Arhivi Ukraïni», nr 3, 1970, s. 36-42.]

Матвієнко А., *Особові назви Західної Волині XVI ст.* [в:] *Друга республіканська ономастична нарада*. Київ 1962. с. 146-148. [Matviënko A. *Osobovi nazvi Zahidnoi Volinì XVI st.* [v:] *Druha respublikanska onomastična narada*. Kiïv 1962. s. 146-148.]

Пахомова С., *Еволюція антропонімних формул у слов'янських мовах*. Ужгород 2012. [Pahomova S., *Evolúciâ antroponimnih formul u slovânskikh movah*. Užgorod 2012.]

Садова Л., *Специфіка жіночих іменувань Волині XIX ст.* [в:] *Centrum a Peryferie w opisach językoznawczych*. Lublin 2016. s. 111-118. [Sadova L., *Specyfika жіночих іменувань Volini XIX st.* [в:] *Centrum a Peryferie w opisach językoznawczych*. Lublin 2016. s. 111-118.]

Мытник І., *Antroponimia Wołynia w XVI–XVIII wieku*. Warszawa 2010.

Резюме

У розділі проаналізовано іменник осіб католицького віросповідання з території Горохівщини 1827–1847 рр. за матеріалами церковних документів. Виокремлено лінгвальні особливості формування іменника, встановлено ступінь впливу на нього позамовних чинників. Сільський іменник XIX століття відображає регіональні особливості, зумовлені історичними, релігійними, культурними особливостями регіону.

Ключові слова: антропонім, апелятив, антропоніміка, ім'я.

Peculiarities of nouns describing rural life in the south of Volyn region in the early 19th century

Summary

The chapter analyzes the names of newborns based on the materials of church documents of the latenineteenth century. In the article the linguistic features of the formation of names are singled out, the degree of influence on extralinguistic factors is determined. The village names of the XIX century reflect the regional features, due to historical, religious, cultural features of the region.

Key words: anthroponym, appellative, anthroponomastics, name.

Садова Лариса – кандидат філологічних наук, доцент кафедри іноземної та української філології Луцького національного технічного університету,

sadova.edu@gmail.com.

ORCID iD: <https://orcid.org/0009-0001-1202-5411>

Ідентифікація української шляхти в джерелах XVI ст.

Предмет запропонованого дослідження становить антропонимастикон українського привілейованого стану, а мету – виявлення способів найменування шляхти в джерелах XVI ст.

Це фрагмент ширших студій історії розвитку антропонімічної системи руської знаті. Дані аналізів антропонімії давніх Волинської та Холмської земель почерпнуті з монографічних опрацювань: *Antroponimia Wołynia w XVI–XVIII wieku* (Митник 2010) та *Imiennictwo ziemi chełmskiej w XVI–XVII wieku* (Митник 2017). Джерельну базу дослідження складають рукописи та друковані матеріали, використані в названих роботах, а також ономастичні дані, зафіксовані у виданнях *Кременецька земська книга 1578* (КЗК) та *Archiwum ks. Lubartowiczów Sanguszków w Sławucie* (AS). Антропонімічний матеріал, який стосується київської, чернігівської, брацлавської та галицької шляхти, ексцерпований з історіографічних опрацювань Н. Яковенко (Як.), Е. Янаса (UKCZ), А. Яблоновського (Jabł. XX) та І. Смутка (Смуток).

Джерела ілюструють велике різноманіття способів найменування, зумовлене перш за все характером документів. Судові, гродські, земські актові книги, люстрації староств та королівщин, списки урядників, тобто посадових осіб найвищого рангу, послів та лицарів містили розлогу інформацію про шляхтича. Особові найменування супроводжувалися вказівкою не тільки приналежності до привілейованого стану, але також інформацією про займані в державі посади та функції, і навіть землевласність. Подеколи фіксуємо їх також у джерелах менш офіційного характеру, як наприклад, в інвентарях, тобто господарських описах замків та міст, напр.:

Iwan zwany Janem dziedzic Wereszczyna i tenutariusz Sławutycz CZ 1515, Bohdan Kostjuszkwicz Chobołtowskiј sudja zemskij powetu włodimerskoho DW 1569, Wasilej jeho miłost Hulewicz wojskij wołodimerskij DW 1569.

Хоча в XVI ст. прізвищеві назви, що виконували функцію історичних прізвищ (далі: ПН), у цій соціальній групі були вже переважно спадковими й охоплювали цілі родини, антропонімічні формули не мали чітко визначеної кількості компонентів. Залежно від типу документа антропоніми входили в різні конфігурації, створюючи більш або менш розбудовані формули.

Двокомпонентні формули містили **ім'я + ПН (відтопонімне означення на -ський/-цький, патронім, відапелятивне означення)**, напр.:

Semen Koszka AS III 1509, Ванко Стадницький AS III 1522, Грицько Застра Смут. III 1523, Федор Мишка AS III 1528, Iwan Koszka RŁ 1545, Іан Зеліско Смут. I 1559, Кузь Винницький Смут. III 1559, Kirik Łuczic Jabł. XX 1571, Гаврило Сошенский КЗК 1578, Івана Курозвонского (Род.) КЗК 1578, Andrij Uruski Smut. 1580, Waśko Czerniecki Smut. 1596.

Цей спосіб номінації був поширеною практикою: в аналізованих джерелах він складав понад 86% усіх антропоформул. Домінування двокомпонентного способу номінації в ономастичній української шляхти підтверджують регіональні дослідження антропонімії Галицької та Львівської земель ще в XV ст. (Szulowska 1992: 82), цілої Правобережної України в XVI ст. (Єфименко 2003: 9, 14), Житомирщини та Холмщини в XVI–XVII ст. (Ящук 2008: 16; Мутнік 2017: 233), Волинської землі у XVI–XVIII ст. (Мутнік 2010: 342).

Трикомпонентні антропонімічні формули могли мати структуру: **ім'я + патронім на -ович/-евич + ПН // ім'я + ПН + патронім на -ович/-евич**, напр.:

Немира Богданович Хренницький AS I 1503, Гринко Ивашикович Ѓранский AS III 1512, Тишко Гринкович Козинский AS III 1522, Іван Яцкович Борзобогатый ТУ 1555, Michała Iwanowicza Oszczowskiego (Зн.) AS VI 1558, Józef Iwanowicz Niemirycz UKCZ

1566, *Богушъ Павловичъ Лудвискии* КЗК 1578, *Нрыско Monasterski Iwanowicz* Smut. 1598.

Такі найменування шляхти здавна відомі в українській антропонімії. Вони мають своє продовження в джерелах XV–XVIII ст. з різних регіонів України, проте наявність актуальних патронімів із суфіксом *-ович/-евич* у багатокомпонентних формулах могла мати зв'язок з характером документів і потребою вказати відношення син-батько та приналежність до родини. Наприклад, у *Волинських грамотах* чи в *Кременецькій земській книзі* – 1578 вони складали чималу частину найменувань, тоді як в інвентарях та реєстрах такі записи, зазвичай, були рідкісними.

Трикомпонентні найменування містили також **ім'я + прізвисько + ПН // ім'я + ПН + прізвисько**, напр.:

Stanisław Jaslikowski zwany Trzeciak CZ 1533, *Fedko Matkowski Skyba* Smut. 1567, *Філон Скобейкович Кордиш* Як. 1569, *Остафій Коровай Селецький* ВМ 1570, *Олс(х)но Поря(д)ніч Зацито(в)ски(у)* ВГ 1571, *СМелян Ушак Куликовскии* КЗК 1578, *Iwan Kirdej Mylski* RŁ 1583, *Стефан Русинович Берестецький* ВМ 1589, *Іван Покотило Пятигорсьи* ВМ 1599.

Характерним компонентом цих антропоформул були прізвиська. У їхній функції виступали імена – генеалогічні схеми, родоводи, опрацьовані істориками та гербівники, дозволяють ствердити, що деякі з них могли належати родоначальникам або іншим славним предкам, наприклад, прізвисько *Боженець*, яке фіксується в *Словицьких*, чи *Денисько*, прізвисько, що належало Мокосіям, відомим шляхетським родам на Волині. Інші прізвиська були суфіксальними патронімами, напр., *Ślotyłowicz*, *Czulewicz*, *Rybczys*, *Федчак*, *Misiurczak*, та відапелятивними утвореннями, напр., *Ворона*, *Проскура*, *Tryzna*, *Trzeciak*, *Сметанка*.

Джерела фіксують і такі трикомпонентні формули, що, крім імені та прізвищевої родової назви, містили (додаткове) відтопонімне найменування на *-ський/-цький*, утворене від земельних маєтків – вони були мовним знаком розгалуження шляхетських родів, напр., *Григорей Чаплич Шпановский* PWL 1567, *Василеи*

Мировицкии Вохновскии ВГ 1568, *Iwan Kirdej Myski* RL 1583, *Mikołaj Hulewicz Dolski* UKCZ 1596.

Однак, не завжди на основі аналізованих джерел можна впевнено говорити про статус післяіменного означення в багатокомпонентних формулах. Таку впевненість дають лише історіографічні опрацювання, які уможливають виділити з частини антропонімічного матеріалу давні родові найменування та хронологічно пізніші індивідуальні й родинні прізвиська, зокрема додаткові відтопонімні означення, утворені від (нової) земельної власності – деякі з цих найменувань згодом могли стати спадковими.

Наведені трикомпонентні антропоформули в досліджуваній період складали понад 12% найменувань. Серед них переважали формули з актуальним патронімом на *-ович/-евич*. В ідентифікації української шляхти вони існували безперервно, починаючи з Київської Русі, а їхня частотність значно зросла в джерелах XVI ст. з Правобережної України (Єфименко 2003: 9). Вони були відомі також у XVI–XVII ст. серед житомирської та холмської шляхти (Яшук 2008: 7-8, 16; Mytnik 2017: 233), у XVI–XVIII ст. серед волинської шляхти (Mytnik 2010: 342-345), а також підляської у XVI ст. (Dacewicz 2004: 158).

Чотирикомпонентні формули мали структуру **ім'я + патронім на -ович/-евич + прізвисько + ПН // ім'я + патронім на -ович/-евич + ПН + прізвисько // ім'я + прізвисько + патронім на -ич, -ович/-евич + ПН // ім'я + ПН + прізвисько + патронім на -ич, -ович/-евич // ім'я + ПН + прізвисько + прізвисько // ім'я + ПН + патронім на -ович/-евич + прізвисько**, напр.:

Іван Петрович Кірдей Мнішинський Як. 1568, *Александро Андреевич Кисель Дорогиницкии* КЗК 1578, *Василии Петрович Дениско Матфиевецкии* КЗК 1578, *Павла Комарницького Петрашевича Дружби* (Род.) Смут. III 1590, *Petro Biliński Tarasowicz Swystula* Smut. 1599, *Стецька Винницького Лучника Кащича* (Зн.) Смут. II 1599.

Хоч у цілому формули, які, крім імені, містили актуальні патроніми, ПН та прізвисько, не належали до популярних, але

вони були визначальним способом ідентифікації галицької шляхти.

Різноманіття наведених найменувань, зокрема наявність у них відіменних чи відапелятивних прізвиськ або синтетичних відтопонімних означень, що додавалися до родових назв, є проявом еволюції засобів і способів ідентифікації, також розгалуження шляхетських родів, виокремлення потужніших ліній і занепаду інших та подрібнення їх маєтностей. Найповнішу картину цього явища дають дослідження генеалогії окремих родів. Звернімося отож до історії кількох із них.

Цікавим прикладом названих процесів може послужити історія великих та впливових шляхетських родів: Волчковичів на Київщині і Брацлавщині та Мишковичів (Калениковичів) на Київщині, які описала Наталія Яковенко (Яковенко 2008: 168-188).

Родовід Волчковичів сягають XIV ст. (Яковенко 2008: 168-179). Протопластом роду був Волчко, хрестильне ім'я Василь, якого сини Олізар, Іван та Кміта, хрестильне ім'я Александр, дали початок трьом лініям роду, відповідно: Олізаровичам (Волчковичам), Романовичам та Александровичам (Кмітичам). Вони та їхні нащадки до початку XVI ст. перебували на намісницьких урядах київського та брацлавського регіонів.

Родове найменування *Волчковичі*, утворене від імені родоначальника Волчка, зберігалось в нащадків Олізара Волковича, напр., *Лев (Іван) Романович Волчкович* Як. 1491, *Лев Звірович Волчкович* Як. 1540, случький намісник, чи *Іван Олізарович Волчкович (Олізар Волчкович)* Як. 1577, житомирський підстароста, стаючи спадковим, родовим найменуванням гілки *Олізарів (Олізаровичів) Волчковичів*.

Наступне відгалуження Волчковичів, це *Романовичі*, які беруть свій початок від Івана, другого сина протопласта роду та його онука, Романа Івашковича, овруцького державці та пувильського намісника. Одним із чотирьох синів Романа був Горноста́й Романович, хрестильне ім'я Остафій, київський ключник та овруцький намісник. Нашадки Горноста́я піднімалися кар'єрними сходами у Великому князівстві Литовському,

стаючи частиною найвищої аристократії. Обидва його сини: *Іван (Івашко) Остафійович Горноста́й* Як. 1558 та *Оникій Остафійович Горноста́й* Як. 1560 від батька прийняли нецерковне ім'я, яке стало спадковою родинною назвою *Горноста́їв*, нової лінії Волчковичів.

Від Кміти, хрестильне ім'я Александр, третього сина Волчка-Василя, бере початок остання гілка Волчковичів, яка йменувалася *Александровичами* та *Кмітами* й *Кмітичами*. Уже в ідентифікаційних формулах чотирьох онуків Кміти: Матвія, Бика (Юрія), Богдана (Федора) та Дмитра, – наявні відіменні антропоніми, напр., *Матвій Іванович Александрович Кміта* Як. 1500 та *Дмитро Александрович Кмітич* Як. 1522, серед них Бик, вінницький староста, а також його син Івашко, за дідом писалися ще *Вороновицькі*, від назви родового села Вороновичі, що на Вінниччині: *Бик (Юрій) Александрович Кміта Вороновицький* Як. 1498, *Івашко Юрійович Вороновицький* Як. 1545. У наступному поколінні нащадки Дмитра, як подає дослідниця, утратили частину родових маєтностей, які обмежилися містечком Черленковим на Вінниччині, від назви якого пішло найменування нової лінії *Кміт Черленковських*: *Юрій (Ярош) Александрович Кміта Черленковський* Як. 1593.

Іншим прикладом розгалуження роду та появи нових родинних найменувань є історія знатного роду київських зем'ян *Мишковичів* (*Калениковичів*), прибічників-слуг Свидригайла, із якого виокремилися кілька нових родин (Яковенко 2008: 179-188). Початки роду пов'язані з Мишком (Миськом), боярином кінця XIV – початку XV ст. Нащадки Павла Мишковича, одного з п'яти його синів, започаткували лінію *Халецьких*, власників села Халча на Гомельщині, напр., *Єсиф Остафійович Халецький* Як. 1506. Засновником *Калениковичів*, нового відгалуження роду, став Каленик (Климентій), другий син Мишка, намісник звенигородський, путивльський і сіверський, напр., *Окушко (Онушко) Каленикович* Як. 1500. Нащадки його онука, Тишка (Тита) Калениковича, започаткували родинну лінію *Тишковичів*, згодом *Тишкевичів*, а далі нові відгалуження: *Скуминів Тишкевичів* та *Стецьких*. Мовною картиною розгалуження роду була поява

нових родинних найменувань, що походили від назв маєтків та імен засновників роду чи виокремленої родини, напр., *Гарасим Андрійович Халецький* Як. 1559 (мн *Халча*), *Федір Васильович Тишкевич Каленицький* Як. 1576 (засновник родинної гілки: *Тишко*; протопласт нової вітки роду: *Каленик*).

Цінним для наших міркувань є також антропонімний матеріал та результати досліджень історії та передумов виникнення й функціонування прізвищ шляхти Самбірського повіту, проведені Ігорем Смуток (Смуток 2008).

Автор вважає, що у XVI ст. на Самбірщині прізвиська стали однією із визначальних рис антропонімікону гніздової шляхти, а вагомою причиною їхнього виникнення була висока динаміка демографічного зростання та, супроти великої повторюваності й обмеженого набору імен, недостатня спроможність прізвищ виконувати свою основну ідентифікаційну функцію (Смуток 2008: 11, 21). Найбільш яскраві дані, наведені автором, стосуються кількох дуже чисельних розгалужених самбірських родів, а саме: Яворських, які на зламі XVI–XVII ст. нараховували понад 100 сімей; роду Кульчицьких, що впродовж століття збільшив кількість сімей приблизно в 15 разів – до 150 сімей, та роду Винницьких, які за століття збільшили свій перелік із близько 10 до сотні землевласників (Смуток 2008: 16-18).

За поширеною серед української шляхти в той час моделлю відтопонімного прізвища на *-ський/-цький*, самбірська шляхта іменувалася саме таким способом. Родини володіли здебільшого одним селом або частиною села, наприклад, у результаті успадкування й розподілу землевласності (Смуток 2008: 22), від назви якого й утворювалася прізвищева назва членів роду та його гілок. Згадана недостатня ідентифікаційна спроможність прізвищ у розгалужених багаточисленних сім'ях була головною причиною появи великої кількості родових та індивідуальних прізвищ (автор називає їх особовими). Важливим зауваженням дослідника є те, що прізвиська не утворювалися їхніми носіями, але оточенням, що різна була тривалість їхнього вживання: упродовж певного періоду життя носія, одного покоління, при чому шляхтичу могли надавати не одне, а кілька прізвищ, які

замінювали попереднє, або вживалися паралельно, утворюючи багатокомпонентні антропоформули, а також те, що спадкові прізвиська функціонували в межах двох-трьох поколінь, при чому їхні імена могли супроводжуватися новими індивідуальними прізвиськами (Смук 2008: 26-32).

Підсумки

1. У XVI ст. ідентифікація української шляхти базувалася на моделі відтопонімної прізвищевої назви на *-ський/-цький*, яка була візиткою приналежності до привілейованого прошарку, проте дуже важливу роль відігравали в ній також патроніми.

2. Антропономастикон української шляхти досліджуваного періоду відображає ще не завершений процес творення й стабілізації післяіменних означень та способів ідентифікації, які супроводжувалися їхньою мінливістю та типовим для шляхетського стану подрібненням родів та землеволодінь. Основну ідентифікаційну функцію могли виконувати два означення: давня родова назва та пізніша (відтопонімна, патронімічна), що називала побічну лінію, самостійну родину чи гілку роду, і згодом могла стати спадковою й виступати самостійно, виконуючи функцію прізвищевої назви. Мінливість найменувань виникала тому, що родову назву заміняла нова, яка належала виокремленій родині. З іншого боку, багато великих родів, що уникнули розгалуження, зберігали свої давні родові найменування, які могли супроводжуватися додатковими антропонімами, що стосувалися нових родових ліній.

3. Попри те, що не існувало чітко визначених способів ідентифікації, досліджений матеріал дозволяє говорити про певні типові моделі номінації. Ідентифікація шляхти проходила зазвичай за допомогою двокомпонентних формул, проте джерела фіксують також більш розбудовані найменування, які, крім імені та прізвищевої родової назви, могли містити актуальні патроніми та відапелятивні, патронімічні, відтопонімні прізвиська чи прийменникові відтопонімні конструкції. В антропоніміконі шляхти привертають увагу відомі ще в середньовіччі трикомпонентні формули з назвою по батькові на *-ович/-евич*.

4. Цікавим ідентифікаційним засобом номінації були індивідуальні та родинні прізвиська, зокрема мотивовані іменами славних предків; вони зрідка фіксуються в досліджуваних документах. Визначальна роль прізвиस्क у номінації галицької шляхти XVI ст., а також поширеність багатокomпонентних формул є своєрідним феноменом на тлі антропонімікону привілейованого прошарку інших регіонів України.

Джерела

AS – *Archiwum ks. Lubartowiczów Sanguszków w Sławucie*, wyd. pod kier. Z. L. Radziwińskiego i in., t. I–VII, Lwów, 1887–1910.

CZ – Czarniecki W., *Szlachta ziemi chełmskiej do połowy XVI wieku*, Białystok 2012.

Jabł. XX – *Źródła dziejowe*, t. XX. *Polska XVI wieku pod względem geograficzno-statystycznym*, t. IX, *Ziemie Ruskie. Ukraina* (Kijów, Braclaw), op. przez A. Jabłonowskiego, Warszawa 1894.

PWL – Реестръ княжатъ, панятъ и всего рыцerstва земли Волинской. *Литовская Метрика. Книги Публичныхъ Дѣлъ. Переписи войска Литовскаго*. Отд. I, ч. 3. Петроградъ: Типография Главного управления уделов, 1915. С. 431–1378. [Reestr" knâžat", panât" i vsego rycerstva zemli Volynskoj. *Litovskaâ metrika. Knigi Publichnyh" Děl. Perepisi vojska Litovskago*. Otd. I, č. 3. Petrograd": Tipografiâ Glavnogo upravleniâ udelov, 1915. С. 431–1378.]

RŁ – *Regestr poboru z woj. wołyńskiego, powiatu łuckiego, 1583 r.*, [w:] Al. Jabłonowski, *Polska XVI wieku pod względem geograficzno-statystycznym. Ziemie Ruskie. Wołyń i Podole*, t. VIII, *Źródła dziejowe*, t. XIX, Warszawa 1889.

Smut. – Smutok I., *Szlachta ruska ziemi przemyskiej* (XIV–XVIII w.). *Analiza historyczno-genealogiczna*, Przemyśl 2021.

UKCZ – *Urzędnicy województwa kijowskiego i czernihowskiego XV–XVIII wieku. Spisy*, opr. E. Janas.

ТУ – *Торгівля на Україні XIV – середина XVII століття*, упор. В. Кравченко, Н. Яковенко, Київ 1990. [*Torgivlâ na Ukraïni XIV – seredina XVII stolittâ*, upor. V. Kravčenko, N. Ākovenko, Kiïv 1990.]

ВГ – *Волинські грамоти XVI ст.*, упор. В. Б. Задорожний, А. М. Матвієнко, Київ 1995. [*Volins'ki gramoti XVI st.*, upor. V. B. Zadorožnij, A. M. Matviĕnko, Kiïv 1995.]

КЗК – *Кременецька земська книга 1578*, підг. до вид. Л. В. Яшук, Кременець 2018. [*Kremenec'ka zems'ka kniga 1578*, підг. до вид. L. V. Āšuk, Kremenec' 2018.]

Смуток – Смукот І., *Руська шляхта Перемишльської землі (XIV – XVIII ст.)*. Родоводи, том I-III, Львів 2019-2020. [Smutok Ī., *Rus'ka šlâhta Peremišl's'koï zemli (XIV – XVIII st.)*. Rodovodi, tom I-III, L'viv 2019-2020.]

Як. – Яковенко Н., *Українська шляхта з кінця XIV до середини XVII ст. (Волинь та Центральна Україна)*, Київ 2008. [Ākovenko N., *Ukrains'ka šlâhta z kincâ XIV do seredini XVII st. (Volin' ta Central'na Ukraïna)*, Kiïv 2008.]

Література / References

Mytnik I., *Antroponimia Wołynia w XVI-XVIII wieku*, Warszawa 2010.

Mytnik I., *Imiennictwo ziemi chełmskiej w XVI-XVII wieku*, Warszawa 2017; e-book Warszawa-Siedlce 2019.

Szulowska W., *Imiennictwo dawnej ziemi halickiej i lwowskiej*, Warszawa 1992 .

Єфименко І., *Українські прізвищеві назви XVI ст.*, Київ 2003. [Ėfimenko Ī., *Ukrains'kì prìzviševì nazvi XVI st.*, Kiïv 2003.]

Смукот І., *Вступ до генеалогії шляхетських родів Самбірського повіту XVI – початку XVII ст.*, Львів 2008. [Smutok Ī., *Vstup do genealogiï šlâhets'kih rodiv Sambir's'kogo povitu XVI – počatku XVII st.*, L'viv 2.]

Яковенко Н., *Українська шляхта з кінця XIV до середини XVII ст. (Волинь та Центральна Україна)*, Київ 2008. [Ākovenko N., *Ukrains'ka šlâhta z kincâ XIV do seredini XVII st. (Volin' ta Central'na Ukraïna)*, Kiïv 2008.]

Яшук Л., *Антропонімія Житомирщини XVI–XVII ст.* Автореферат, Київ 2008. [Āšuk L., *Antroponimiâ Žitomiršini XVI–XVII st.* Avtoreferat, Kiïv 2008.]

Резюме

Дослідження стосується способів та засобів ідентифікації української шляхти в джерелах XVI ст. Виявлено, що антропонімічна система знаті базувалася на моделі відтопонімної прізвищеві назви на *-ський/-цький*, проте суттєва роль належала також патронімам. В аналізованих документах зафіксовано велике різноманіття способів найменування, яке було зумовлене характером та різновидом документів. Найчастотніші серед найменувань двокомпонентні формули, що склалися

з імені та прізвищевої назви; більш розбудовані могли містити актуальні патроніми та прізвиська відапелятивної, патронімічної та відтопонімічної мотивації, а також прийменникові відтопонімічні конструкції. Звертають увагу відомі ще в добу Київської Русі трикомпонентні найменування з назвою по батькові на *-ович/-евич*. На тлі антропонімікону привілейованого прошарку України відзначаються найменування галицької шляхти, яким притаманні багатоконпонентні формули, що містили індивідуальні або родинні прізвиська.

Ключові слова: антропонімічна система, способи та засоби ідентифікації, прізвищева назва, прізвисько, українська шляхта.

Identification of the Ukrainian nobility in the sources of the 16th century

Summary

The study concerns the methods and means of identification of the Ukrainian nobility in the sources of the 16th century. It was revealed that the anthroponymic system of the nobility was based on the model of toponymic surnames in *-skyi* but patronymics also played an important role. In the analyzed documents, a great variety of naming methods was recorded, which was determined by the nature and rank of the documents. The most frequent among them were two-component formulas consisting of a name and a surname, more elaborate ones could contain actual patronymics and nicknames of appellative, patronymic, and toponymic motivations, as well as prepositional and toponymic constructions. The three-component names with the patronymic in *-ovych/-evych*, which were known even in days of Kyivan Rus, draw attention. Against the background of the anthroponymicon of the privileged stratum of Ukraine, the names of the Galician nobility stand out, which are characterized by multi-component formulas containing individual or family nicknames.

Key words: anthroponymic system, methods and means of identification, historical family name, nickname, Ukrainian nobility.

Mytnik Irena – prof. dr hab., Katedra Ukrainistyki, Uniwersytet Warszawski, iwmytnik@uw.edu.pl

ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0002-9748-3314>

Похідні з коренем **Sam-* у слов'янській антропонімії

Про потенційність первісного, суфіксально не ускладненого, праантропоніма **Samъ* свідчать: хорв. *Sam* (Leksik 577), слвн. *Sam* (ZSSP 533), пол. *Sam* (SN VIII, 275), співвідносні з рос. діал. *сам* 'самотній, одинокий' (СРНГ 36, 72), блр. діал. *сам* 'хазяїн' (Каспярович 275), слвн. діал. *sam* 'чоловік, муж' (Škrlep 53) та ін.

Похідні:

**Samъсь*: ст.-укр. *Waško Samiec*, 1620 р. (ОО 275), Денись *Самецъ*, 1691 р. (ПКСП 151), укр. *Самець* (Новикова 729), *Самець* – прізвисько («старшого віку і неодружений»; СПУ 3, 39), ст.-рос. Степанко *Самцовъ*, 1495 р. (Тупиков 738), рос. *Самцев*, *Самцов* (МО), (похідне) *Самцова* – ойконім у колишній Смоленській губ. (RGN VIII, 89), блр. *Самец* (Бірыла 1969: 364), хорв. *Samac*, *Samec* (Leksik 577, 578), (похідне) *Samci* – ойконім (Im. m. 384), слвн. *Samec* (ZSSP 533), ст.-пол. *Laurencium Samyecz*, 1489 р. (SSNO V, 9), *Nicolaus Samiec*, 1696 р. (Mytnik 244), пол. *Samiec* (SN VIII, 277), чеськ. *Samec* (ЧП) ~ укр. *самець* 'чоловік як носій чоловічих статевих ознак; хтивий, сластолюбний чоловік' (СУМ IX, 26), ст.-рос. *самецъ* 'самець' (Сл.РЯ XI–XVII вв. 23, 28), рос. діал. *самѐц* 'самостійний чоловік' (СРНГ 36, 75), ст.-блр. *самец* 'самець' (ГСБМ 31, 46), блр. діал. *самѐц* 'т. с.' (СБГ 4, 361), серб. діал. *сáмац* 'самотній, безрідний' (Букмирић 542), болг. діал. *самѐц* 'неодружений', *самѐци* мн. 'бездітне подружжя' (БЕР 6, 455), хорв. *сáмац* 'самотній чоловік; неодружений' (СХРС 529), слвн. *sátec* 'самець' (Dumka 617), діал. *sátec* 'самець (чоловік або тварина)' (Novak 130) та ін.

**Samica*: укр. *Самиця* (Богдан 254), *Самиця* – прізвисько (СПУ 3, 39), рос. *Самицын* (колишня Самарська губ.), (похідне)

Самицино – ойконім у колишній Вологодській губ. (RGN VIII, 80), ст.-пол. *Iohannes Samicza*, 1444 р. (SSNO V, 9) ~ ст.-укр. *самица* ‘самка’ (Тимченко 2, 307), укр. *саміця* ‘жінка як носій жіночих статевих ознак; хтива, сластолюбна жінка’ (СУМ IX, 27), діал. *самѣця* ‘т. с.’ (Корзонюк 214), *саміці* ‘самиця’ (Гнатишак 493), ст.-рос. *самица* ‘самка’ (Сл.РЯ XI–XVII вв. 23, 28), ст.-блр. *самица* ‘самка’ (ГСБМ 31, 46), блр. діал. *саміца* ‘т. с.’ (СБГ 4, 362), болг. діал. *саміца* ‘самець’ (БЕР 6, 455), хорв. *сàмица* ‘самотня жінка’ (СХРС 529), словн. *samīca* ‘самка, самиця’ (Dumka 617), діал. *samīca* ‘самиця, незаймана жінка’ (Novak 130) та ін.

***Samikъ** / ***Samičъ**: рос. *Самиков, Самичев* (МО), хорв. *Samić* (Leksik 578), ст.-пол. *Machaeli Schamycz*, 1444 р. (SSNO V, 9), пол. *Samicz, Samik* (SN VIII, 277, 278), ст.-чеськ. *Samik*, 1210 р. (Морошкин 171), луж. *Samik* (Wenzel II/2, 94).

***Samъka**, ***Samъko**, ***Samъkъ**: укр. *Самко* – прізвисько («був одружений, але тепер розлучився і живе сам»; СПУ 3, 39), рос. *Самкин, Самков* (МО), блр. *Самок* (СБГТ 338), болг. *Самка* (Заимов 195), хорв. *Samek* (Leksik 578), ст.-пол. *Szamek, Marcowski filius*, 1404 р. (SSNO VII, 220), пол. *Samek, Samka* (SN VIII, 277, 278), чеськ. *Samek* (ЧП), словц. *Samek* (TZ Trnava 157), а також слов’ян. *Sameke*, 1275 р. – у німецьких середньовічних джерелах (Schlimpert 122) ~ укр. *сáмка* ‘особина жіночої статі у тварин, комах і т. ін.’ (СУМ IX, 28), ст.-рос. *самка* ‘самиця’ (Сл.РЯ XI–XVII вв. 23, 29), рос. діал. *самóк* ‘самець’ (СРНГ 36, 87), ст.-блр. *самка* ‘самиця’ (ГСБМ 31, 46), блр. діал. *саміца* ‘самка’ (СБГ 4, 362), болг. діал. *самка̀* ‘самітня жінка’, *самòк* ‘самітній чоловік’ (БЕР 6, 455) та ін.

***Samostъ**: рос. *Самостев* (колишня Курська губ.) ~ укр. діал. *сáмость* ‘одинокість’ (ЕСУМ 5, 171), болг. діал. *сáмост* ‘т. с.’ (БЕР 6, 455), хорв. *сáмост* ‘т. с.’ (СХРС 530).

***Samota**, ***Samotъ(jъ)**: укр. *Самота* (СП 311), *Самота* – прізвисько (СПУ 3, 40), рос. *Самотин* (МО), ст.-пол. *Nicolaum Szamotha*, 1425 р. (SSNO V, 9), пол. *Samot, Samotyj* (SN VIII, 281), ст.-чеськ. *Samota*, 1145 р. (Морошкин 171), а також слов’ян. *Samota*, 1215 р. (Чучка 2011: 313) ~ ст.-укр. *самота*

‘самотність’, 1699 р. (АПС 2, 281), укр. *самотá* ‘самотність’ (СУМ IX, 47), блр. діал. *самóта* ‘т. с.’ (ТС 5, 13), серб. діал. *самотá* ‘усамітненість’ (Динић 730), слвн. *samóta* ‘самота, самітність’ (Dumka 618), діал. *samota* ‘самотність’ (Gregorič 393), в.-луж. *samota* ‘т. с.’ (Трофимович 272).

***Samotъnъ(jъ)**: пол. *Samotny* (SN VIII, 281), чеськ. *Samotný* (ЧП) ~ укр. *самітній* ‘який не має сім’ї, рідних, близьких; одинокий; сам’ (СУМ IX, 27), блр. діал. *самóтны* ‘самотній, одинокий’ (СБГ 4, 362), болг. діал. *самóтен* ‘самотній’ (БЕР 6, 455), хорв. *сáмотан* ‘самотня, усамітнена особа’ (СХРС 530), слвн. *samóten* ‘самітний, самотній, одинокий’ (Dumka 618), в.-луж. *samotny* ‘одинокий, усамітнений’ (Трофимович 272) та ін.

***Samotъnikъ**: рос. *Самотников* (м. Москва) ~ укр. *самітник*, *рідше самóтник* ‘той, хто живе самітно або тримається осторонь від інших людей; відлюдько’ (СУМ IX, 28), хорв. *сáмотник* ‘відлюдник, самітник’ (СХРС 530) та ін.

***samovitъ(jъ)**: укр. діал. *самовітний* ‘одинокий, поодинокий’ (ЕСУМ 5, 171), рос. діал. *самовітый* ‘серйозний, розважливий (про людину, характер)’ (СРНГ 36, 80), блр. діал. *самовіты* ‘поважний, серйозний’ (Кучук, Малюк 121), в.-луж. *samotnik* ‘відлюдник, дивак’ (Трофимович 272) та ін. Антропонімії рефлексів невідомі.

Праантропонімі-композиції:

***Samoborъ**, ***Samъborъ**: укр. *Самбір*, *Самбор* (Богдан 253), хорв. *Samobor* (Leksik 578), (похідне) *Samobor* – ойконім (Ім. т. 384), слвн. *Samobor* (ZSSP 533), ст.-пол. *Johanne Zambor*, 1325 р., *Sambor*, 1398 р. (SSNO V, 8), пол. *Sambor*, *Samobor* (SN VIII, 276, 278), а також слов’ян. *Sambor*, 1243 р. – у німецьких середньовічних джерелах (Schlimpert 122).

***Samobrodъ**: укр. *Самоброд* (КБСК 162), рос. *Самобродов* (МО).

***Samodajъ**: рос. *Самодаев* (МО), ст.-пол. *Petro Szamoday*, 1434 р. (SSNO VII, 220).

***Samodarъ**: рос. *Самодаров* (Ярославськ. обл.), болг. *Самодар* – чол. ім’я (Займов 195).

***Samoděďь**: укр. *Самодід* (Редько 2, 926), рос. *Самодедов* (ЖПТ).

***Samodějь**: укр. *Самодій* (Горпинич, Корнієнко 204), рос. *Самодеев* (МО), блр. *Самадзееў* (Бірыла 1969: 363), пол. *Samodziej* (SN VIII, 279).

***Samoděľь**: рос. *Самоделов* (ЖПТ), блр. *Самадзелаў* (Бірыла 1969: 364), ст.-чеськ. *Samodel*, 1224–1250 pp. (Profous IV, 12) ~ блр. діал. *самадзёл* ‘домоткане сукно, полотно’ (СБГ 4, 359).

***Samodojь**: ст.-рос. Іванъ Яковлевъ сынъ *Самодоевъ*, 1710 р. (Переславль-Залесский 36), рос. *Самодоев* (МО), хорв. *Samodoj* (Leksik 578).

***Samodumь**: рос. *Самодумов* (ЖПТ), блр. (похідне) *Самаду-маўка* – ойконім у Могильовській обл. (Рап. Маг. 156), болг. *Самодумов* (Илчев 438) ~ рос. діал. *самодум* ‘про особу, яка живе незалежно, без сторонньої допомоги і порад’ (СРНГ 36, 85), блр. діал. *самадум* ‘т. с.’ (Касьярович 275).

***Samodurь**: ст.-рос. Васка *Самодурь*, 1563 р. (ПКОП 79), рос. *Самодуров* (ЖПТ), (похідні) *Самодурова*, *Самодуровка* (32 фіксації), *Самодурово* (3) – ойконіми в різних регіонах (RGN VIII, 81), блр. *Самодурово* (3 фіксації) – назви поселень у колишній Вітебській губ. (RGN VIII, 82), пол. *Samodur* (SN VIII, 279) ~ укр. *самодур* ‘той, хто діє за власною примхою, поводить ся свавільно, не зважаючи на інших’ (СУМ IX, 34), рос. діал. *самодур* ‘упертий чоловік’, ‘пустун, шибеник’ (СРНГ 36, 85).

***Samogostь**: пол. *Samogoszcz* (2 фіксації) – відантропонімі ойконіми (SMP 1010).

***Samohodь**: укр. *Самохід* (Богдан 253), рос. *Самоходов* (МО), болг. *Самоходов* (Илчев 438), хорв. *Samohod* (Leksik 578) ~ рос. діал. *самоход* ‘приїжджий, чужий чоловік’ (СРНГ 36, 110), болг. діал. *самоод* ‘відлюдкуватий, некомпанійський’ (БЕР 6, 459).

***Samohvalь**: ст.-укр. Андрей *Самохваль*, 1565 р. (Тупиков 349), укр. *Самохваль*, *Самохваль*, 1718 р. (ДІП 84, 235), *Самохвал* (Новикова 730), *Самофал* (Горпинич, Тимченко 243) – сучасні прізвища, ст.-рос. Ондрюшка *Самохваль*, 1679 р. (Тупи-

ков 349), рос. *Самофалов, Самохвалов* (ЖПТ), (похідні) *Самофалова, Самохвалова* (4 фіксації), *Самохваловка* (3), *Самохвалово* (10) – назви поселень у різних регіонах (RGN VIII, 85), ст.-блр. *Иван Самофал*, 1553 р. (Бірыла 1966: 254), блр. *Самахвал, Самахвалаў, Самафалаў* (Бірыла 1969: 364), (похідні) *Саfoxхвалы* (2) – в колишній Вітебській губ. (RGN VIII, 85), болг. *Самохвалов* (Илчев 438), пол. *Samochwał, Samofał* (SN VIII, 278, 279) ~ укр. *самохва́л* ‘той, хто сам себе вихваляє; хвалько’ (СУМ IX, 49), ст.-рос. *самохвалъ* ‘хто сам себе хвалить, прославляє’ (Сл.РЯ XI–XVII вв. 23, 52) та ін.

***Samoxvatъ**: ст.-укр. *Jo. Szamokvat*, 1667 р. (Чучка 2005: 502), рос. *Самохватов* (МО).

***Samojědъ**: ст.-укр. Прокопъ *Самоидъ*, 1649 р. (Реєстр 360), укр. *Самоїд* (СП 311), рос. *Самоедов* (ЖПТ) ~ блр. діал. *самоёд* ‘скупий чоловік’ (Кучук, Малюк 121).

***Samolazъ**: рос. *Самолазов* (МО), блр. *Самалазаў* (Бірыла 1969: 364).

***Samoletъ**: укр. *Самоліт* (Редько 2, 927), *Самольот* – прізвисько («моторний»; Чабаненко 2, 370), рос. *Самолётов* (ЖПТ), (похідне) *Самолетова* – назва поселення в колишній Курській губ. (RGN VIII, 83), пол. *Samolet* – прізвисько («jest szybki»; Mrózek 93) ~ рос. діал. *самолёт* ‘про жвавого, моторного чоловіка’ (СРНГ 36, 90).

***Samolějъ**: рос. *Самолей* (МО), пол. *Samolej* (SN VIII, 280), чеськ. *Samolej* (ЧП).

***Samolovъ**: рос. *Самоловов* (МО), хорв. *Samolov* (Leksik 578).

***Samol'ubъ**: рос. *Самолубов* (м. Москва), (похідні) *Самолубовка* (2 фіксації), *Самолубово* (7) – ойконіми в різних регіонах (RGN VIII, 83) ~ укр. *самолю́б* ‘людина егоїстичної вдачі; себелюб’ (СУМ IX, 34), діал. *самолю́б* ‘егоїст’ (Аркушин 489), ст.-рос. *самолюбъ* ‘самолубець’ (Сл.РЯ XI–XVII вв. 23, 42) та ін.

***Samomyslъ**: ст.-рос. (похідне) *Самомыслово*, XVII ст. – назва пустища в колишньому Углицькому пов. (ПКУ 246).

***Samoorbъ**: рос. *Саморобов* (м. Москва) ~ укр. діал. *самороб* ‘байстриук’ (Шило 234).

***Samoraľъ**: укр. *Самопал* (СКТ 708), рос. *Самопалов* (м. Москва) ~ укр. діал. *самопál* 'гвинтівка, рушниця' (Піпаш, Галас 170).

***Samorekъ**: рос. *Самореков* (Вологодськ. обл.), хорв. *Samorek* (Leksik 578).

***Samorězъ**: ст.-рос. (похідне) *Саморезово*, 1539/40 р. – ойконім у колишньому Тверському пов. (ПМТ 59), рос. *Саморезов* (МО), (похідне) *Саморезово* – ойконім у колишній Калузькій губ. (RGN VIII, 84).

***Samorodъ**: ст.-рос. *Иван Самород*, 1475 р. (Веселовский 278), рос. *Самородов* (ЖПТ), ст.-блр. *Левокъ Самородъ*, 1567 р. (ЛМ 1099).

***Samorodъnъ(jъ)**: рос. *Самороднов* (ЖПТ), пол. *Samorodny* (SN VIII, 281) ~ укр. *саморóдний* 'який виник, склався і т. ін. самотійно' (СУМ IX, 44), блр. діал. *самарóдны* 'природний, натуральний' (СБГ 4, 361), в.-луж. *samoródnу* 'т. с.' (Трофимович 272) та ін.

***Samosadъ**: ст.-рос. *Самосадъ Поводовъ сынъ Айгустовъ*, 1590 р. (Сторожев 60), рос. *Самосадов* (МО).

***Samosědъ**: рос. *Самоседов* (м. Рязань), (похідне) *Самоседово* – ойконім у колишній Ярославській губ. (RGN VIII, 84), блр. (похідне) *Самоседовка* – ойконім у колишній Могильовській губ. (RGN VIII, 84).

***Samosějъ**: рос. *Самосеев* (МО), пол. *Samosiej* (SN VIII, 281) ~ укр. діал. *самосі́й перен.* 'позашлюбна дитина' (Аркушин 489), блр. діал. *самосе́й* 'т. с.' (ТС 5, 13), *самасе́й* 'мак-самосій' (СБГ 4, 361).

***Samosěkъ**: ст.-рос. *Мишка Самосеков*, 1660 р. (АХМ II, 137), рос. *Самосеков* (Камчатськ. край).

***Samosorъ**: рос. *Самосоров* (м. Москва) ~ укр. діал. *шор* 'ряд; порядок' (Піпаш, Галас 227) < **cor* та ін. Див. (Козлова 163–164).

***Samosŏdъ**: укр. *Самосуд* (СКТ 708), рос. *Самосудов* (ЖПТ), ст.-пол. *Samosqd*, 1421 р. (SSNO V, 9) ~ рос. діал. *самосуд* 'самоправна, примхлива особа' (СРНГ 36, 104–105).

***Samostanъ**: рос. *Самостанов* (м. Київ), слвн. *Samostan* (ZSSP 533).

***Samostoјъ**: рос. *Самостоев*, (похідне) *Самосуды* – ойконім у колишній В'ятській губ. (RGN VIII, 84), пол. *Samostoj* (SN VIII, 281) ~ укр. діал. *самостій бот*. 'Ranunculus aquatilis, водяний жовтець' (Піпаш, Галас 170).

***Samostrěľъ**: ст.-укр. Микифоръ Богдановъ сынъ *Самострěловъ*, 1658 р. (Тупиков 738), Федор *Самострел*, 1667 р. (ПКХ 35), укр. (похідне) *Самострелы* – ойконім у колишній Волинській губ. (RGN VIII, 84), ст.-рос. Яроха *Самострěлов*, 1642 р. (Парфенова 344), рос. *Самострелов* (ЖПТ) ~ укр. *самостріл* 'солдат, що навмисне поранив себе' (СУМ IX, 47) та ін.

***Samotěja**: ст.-рос. *Самотѣя*, 1498 р. (Тупиков 349), рос. *Самотеева ж.* (МО).

***Samotokъ**: рос. *Самотоков* – сучасне прізвище, хорв. *Samotok* (Leksik 578).

***Samotula**, ***Samotulъ**: ст.-укр. (похідне) *Szamotovly*, 1497 р. – ойконім (AGZ XV, 339), рос. *Самотулин* (МО).

***Samouka**, ***Samoukъ**: рос. *Самоуков*, *Самоукин* (ЖПТ), блр. *Самоукин* (СБГТ 338), болг. *Самоук* (Илчев 438) ~ укр. *самоу́к* 'той, хто навчився чого-небудь самостійно, без систематичного навчання, без керівника' (СУМ IX, 49), рос. діал. *самоу́к*, *самоу́ка* 'самоучка' (СРНГ 36, 108), серб. діал. *самоу́к* 'т. с.' (Букумирић 542), хорв. *самодук* 'т. с.' (СХРС 530), слвн. *samoúk* 'т. с.' (Dumka 618).

***Samoumъ**: рос. *Самоумов* (МО) ~ рос. діал. *самоу́м* 'потайний, скритний чоловік' (СРНГ 36, 109).

***Samovalъ**: рос. *Самовалов* (ЖПТ) ~ блр. діал. *самова́л* 'вивернуте бурею дерево' (Кучук, Малюк 121).

***Samovagъ**: рос. *Самоваров* (МО), хорв. *Самовар* (Грковић 176), пол. *Samowar* (SN VIII, 282).

***Samovidъ**: рос. *Самовидов* (МО).

***Samožeňъ**: рос. *Саможенов* (ЖПТ), блр. *Самажонаў* (Бірыла 1969: 364).

Джерела / Sources

АППС – *Акти Полтавського полкового суду 1683–1750 рр.* [в:] 36. актових документів, підг. до вид. Л.А. Москаленко, Київ 2017, кн. 2. [*Akti Poltav's'kogo polkovogo sudu 1683–1750 rr.* [v:] Zb. aktovih dokumentiv, підг. до вид. L.A. Moskalenko, Kiïv 2017, kn. 2.]

Аркушин – Аркушин Г.Л., *Словник західнополіських говірок. А–Я*, вид. 2-ге, переробл., випр. і доп., Луцьк 2016. [Arkušin G.L., *Slovník zahidnopolis'kih govïrok. A–Â*, vid. 2-ge, pererobl., vipr. i dop., Luc'k 2016]

АХМ – *Акты хазайства боярина Б.И. Морозова*, под общей ред. А.И. Яковлева. М.; Л., 1940–1945, ч. I–II. [*Akty hazâjstva boârina B.I. Morozova*, pod obšej red. A.I. Âkovleva. M.; L., 1940–1945, č. I–II.]

БЕР – *Български етимологичен речник*, съст.: В. Георгиев, Ив. Гълъбов, Й. Займов, Ст. Илчев и др. София 1971–, т. 1–. [*B'lgarski etimologičen rečnik*, s"st.: V. Georgiev, Iv. G'ľ'bov, J. Zaimov, St. İlčev i dr. Sofiâ 1971–, t. 1–.]

Бірыла 1966 – Бірыла М.В., *Беларуская антрапанімія. Уласныя імёны, імёны-мянушкі, імёны па бацьку, прозвішчы*, Мінск 1966. [Bîryla M.V., *Belaruskaâ antrapanimîâ. Ulasnyâ imëny, imëny-mânuški, imëny pa bac'ku, prozviščy*, Minsk 1966.]

Бірыла 1969 – Бірыла М.В., *Беларуская антрапанімія. 2: Прозвішчы, утвораныя ад апелатыўнай лексікі*. Мінск 1969. [Bîryla M.V., *Belaruskaâ antrapanimîâ. 2: Prozviščy, utvoranyâ ad apelâtyŭnaj leksyki*, Minsk 1969.]

Богдан – Богдан Ф., *Словник українських прізвищ у Канаді*, Вінніпег; Ванкувер 1974. [Bogdan F., *Slovník ukraïns'kih prîzviš' u Kanadî*, Vinnipeg; Vankuver 1974.]

Букумирић – Букумирић М., *Речник говора северне Метохије*, Београд 2012. [Bukumirić M., *Rečnik govora severne Metohije*, Beograd 2012.]

Веселовский – Веселовский С.Б., *Ономастикон: Древнерусские имена, прозвища и фамилии*, Москва 1974. [Veselovskij S.B., *Onomastikon: Drevnerusskie imena, prozviša i familii*, Moskva 1974.]

Гнатишак – Гнатишак Ю., *Слова з Болехова*, співавторі-лексикографи: О. Сімович, Н. Хобзей (відп. ред.), Т. Ястремська, Львів 2017. [Gnatišak Ŭ., *Slova z Bolehova*, spîvavtori-leksikografi: O. Simovič, N. Hobzej (vidp. red.), T. Âstrems'ka, L'viv 2017.]

Горпинич, Тимченко – Горпинич В.О., Тимченко Т.В., *Прізвища правобережного Степу: Словник*, Дніпропетровськ 2005. [Gorpinich V.O., Timčenko T.V., *Prîzviša pravoberežnogo Stepu: Slovník*, Dnipropetrovs'k 2005.]

Грковић – Грковић М., *Речник личних имена код Срба*, Београд 1977. [Grković M., *Rečnik ličnih imena kod Srba*, Beograd 1977.]

ГСБМ – *Гістарычны слоўнік беларускай мовы*, склад.: т. І., Блізнюк, Р.С. Гамзовіч, А.П. Груца і інш., рэд. А.М. Булыка, Мінск 1982–2017, вып. 1–37. [*Gistaryčny sloŭnik belaruskaj movy*, sklad.: t. Ī., Bliznŭk, R.S. Gamzovič, A.P. Gruca i inš., red. A.M. Bulyka, Minsk 1982–2017, vyp. 1–37]

Динић – Динић Ј., *Тимочки дијалекатски речник*, Београд 2008. [Dinić J., *Timočki dijalekatski rečnik*, Beograd 2008.]

ДІП – *Джерела з історії Полтавського полку. Середина XVII–XVIII ст.* т. І: *Компути та ревізії Полтавського полку. Компут 1649 р. Компут 1718 р.*, упоряд., підг. до друку, вступна стаття В.О. Мокляка, Полтава 2007. [*Džerela z istoriï Poltavs'kogo polku. Seredina XVII–XVIII st. t. Ī: Komputi ta reviziï Poltavs'kogo polku. Komput 1649 r. Komput 1718 r.*, uporād., pidg. do druku, vstupna statťa V.O. Moklāka, Poltava 2007.]

ЕСУМ – *Етимологічний словник української мови*: в 7 т., за ред. О.С. Мельничука, Київ 1982–, т. 1–. [*Etimologičnij slovník ukraïns'koï movi*: v 7 t., za red.O.S. Mel'ničuka, Kiïv 1982–, t. 1–.]

ЖПТ – *Жертвы политического террора в СССР*. <http://www.lists.mono.ru> [*Žertvy političeskogo terrora v SSSR*.]

Займов – Займов Й., *Български именник*, София 1988. [Zaimov J., *B'lgarski imennik*, Sofiâ 1988.]

Илчев – Илчев С., *Речник на личните и фамилни имена у българите*, София 1969. [Iľev S., *Rečnik na ličnite ifamilni imena u b'lgarite*, Sofiâ 1969.]

Касьярович – Касьярович М.І., *Вицебські краёвы слоўнік (матар'ялы)*, Віцебск 1927. [Kas'pârovič M.Ī., *Vicebski kraëvy sloŭnik (matar'āly)*, Vicebsk 1927].

КБСК – *Книга бойовой славы Крелевеччины*, укл. Ф.С. Яковенко. 2-ге вид., випр. і доп. Харків 2004. [*Kniga bojovoï Slavi kroleviččini*, ukl. F.S. Ākovenko. 2-ge vid., vipr. i dop. Harkiv 2004.]

Козлова – Козлова Р.М., *Славянская гидронимия. Праславянский фонд*, Минск 2006, т. IV. [Kozlova R.M., *Slavānskaâ gidronimiâ. Praslavānskij fond*, Minsk 2006, t. IV.]

Кучук, Малюк – Кучук І.М., Малюк А.К., *Палескі слоўнік: Лельчыцкі раён*. Мазыр 2000. [Kučuk Ī.M., Malŭk A.K., *Paleski sloŭnik: Lel'čycki raën*. Mazyr 2000.]

ЛМ – *Литовская метрика*, отдел І, часть 3: *Книга публичных дел. Перепись войска Литовского*, РИБ. Пг. 1915, т. XXXIII. [*Litovskaâ*

metrika, otдел I, čast' 3: *Kniga publičnyh del. Perepis' vojska Litovskogo*, RIB. Pg. 1915, t. XXXIII.]

МО – *Справочник Московской области*, 2023. <http://spravka09.ccom>
» fio [*Spravočnik Moskovskoj oblasti*, 2023.]

Морошкин – Морошкин М., *Славянский именовослов или собрание славянских личных имен в алфавитном порядке*, СПб. 1867. [Moroškin M., *Slavânskij imenoslov ili sobranie slavânskikh ličnyh imen v alfavitnom porâdke*, SPB. 1867]

Новикова – Новикова Ю.М., *Практичний словозмінно-орфографічний словник прізвищ Центральної та Східної Донеччини*, Донецьк 2007. [Novikova Ŭ.M., *Praktičnij slovozmînnno-orfografičnij slovnik prîzviš Central'noi ta Shidnoi Doneččini*, Donec'k 2007.]

ОО – *Описи Острожчини другої половини XVI – першої половини XVII ст.*: 3б. документів, упор. В. Атаманенко, ред. Л. Винар, Острог 2004. [*Opisi Ostrožčini drugoi polovini XVI – peršoi polovini XVII st.*: Zb. dokumentiv, upor. V. Atamanenko, red. L. Vinar, Ostrog 2004.]

Парфенова – Парфенова Н.Н., *Словарь русских фамилий конца XVI – XVIII вв. (по архивным источникам Зауралья)*, Москва 2005. [Parfenova N.N., *Slovar'russskikh familij konca XVI – XVIII vv. (po arhivnym istočnikam Zaural'â)*, Moskva 2005.]

Переславль-Залесский – Переславль-Залесский, *Материалы для истории города XVII и XVIII столетий*, Москва 1884. [Pereslavl'-Zalesskij, *Materialy dlâ istorii goroda XVII i XVIII stoletij*, Moskva 1884.]

Піпаш, Галас – Піпаш Ю.О., Галас Б.К., *Матеріали до словника гуцульських говірок (Косівська Поляна і Росішка Рахівського району Закарпатської області)*, Ужгород 2005. [Pipaš Ŭ.O., Galas B.K., *Materiali doslovnika gucul's'kih govïrok (Kosivs'ka Polâna i Rosiška Rahivs'kogo rajonu Zakarpats'koï oblasti)*, Užgorod 2005.]

ПКОП – *Писцовые книги Обонежской пятины 1496 и 1563 гг.*, Л. 1930. [*Piscovye knigi Obonežskoj pâtiny 1496 i 1563 gg.*, L. 1930.]

ПКСП – *Переписна книга Сумського полку 1691 р.*, упорядн.: О. Алфьоров, О. Різніченко; відп. ред. Г. Боряк, Київ 2019. [Perepisna Knigasums'kogo polku 1691 r., uporâdn.: O. Alf'orov, O. Rizničenko; відп. red. G. Borâk, Kiïv 2019.]

ПКУ – *Писцовые книги Угличского уезда XVII века*, с предисл. и примеч. М.А. Липинского, Временник Демидовского юридического лицея. Ярославль 1886–1888, кн. 41–46. [*Piscovye knigi Ugličskogo uezda XVII veka*, s predisl. i primeč. M.A. Lipinskogo, Vremennik Demidovskogo ûridičeskogo liceâ. Âroslavl' 1886–1888, kn. 41–46.]

ПКСХ – *Переписные книги города Харькова 1667–1669 гг.*, ред. А.Ф. Парамонов, Харьков 2009. [*Perepisnye knigi goroda Har'kova 1667–1669 gg.*, red. A.F. Paramonov, Har'kov 2009.]

ПМТ – *Писцовые материалы Тверского уезда XVI века*, сост. А.В. Антонов. Москва 2005. [*Piscovye Materialy tverskogo uезда XVI veka*, sost. A.V. Antonov. Moskva 2005.]

Ран. Маг. – Рапановіч Я.Н., *Слоўнік назваў населеных пунктаў Магілёўскай вобласці*, Мінск 1983. [Rapanovič Ā.N., *Sloŭnik nazvaŭ naselenyh punktaŭ Maġilėŭskaj voblasti*, Minsk 1983.]

Редько – Редько Ю. К., *Словник сучасних українських прізвищ*: у 2-х т., Львів 2007. [Red'ko Ŭ. K., *Slovník sučasniŭ ukraїns'kih prízvišč*: u 2-h t., L'viv 2007.]

Реєстр – *Реєстр Війська Запорозького 1649 р.*: Транслітерація тексту, підгот. до друку: О.В. Тодійчук, В.В. Страшко, Р.І. Остап та ін, Київ 1995. [Rečestr Vijs'ka Zaporoz'kogo 1649 r.: Transliteraciâ tekstu, pidgot. do druku: O.V. Todijčuk, V.V. Straško, R.Ī. Ostašta in, Kiïv 1995.]

СБГ – *Слоўнік беларускіх гаворак паўночна-заходняй Беларусі і яе награнічча*, рэд. Ю.Ф. Мацкевіч, Мінск 1979–1986, т. 1–5. [*Sloŭnik belaruskichgavorak paŭnočna-zahodnâj Belarusi i âe pagraničča*, red. Ŭ.F. Mackevič, Minsk 1979–1986, t. 1–5.]

СБГТ – *Справочник Брестской городской телефонной сети*, Минск 1980. [*Spravočnikbrestskoj gorodskoj telefonnoj seti*, Minsk 1980.]

СКТ – *Справочник квартирных телефонов г. Киева*, сост. Д.М. Цюлек, Київ 1976. [*Spravočnik kvartirnyh telefonov g. Kievа*, sost. D.M. Ciolek, Kiïv 1976.]

Сл.РЯ XI–XVII вв. – *Словарь русского языка XI–XVII вв.*, гл. ред.: С.Г. Бархударов (вып. 1–6), Ф.П. Филин (вып. 7–10), Д.Н. Шмелев (вып. 11–14), Г.А. Богатова (вып. 15–26), В.Б. Крысько (вып. 27–29), Р.Н. Кривко (вып. 30), Москва 1975–, вып. 1–. [*Slovar' russkogo âzyka XI–XVII vv.*, gl. red.: S.G. Barhudarov (vyp. 1–6), F.P. Filin (vyp. 7–10), D.N. Šmelev (vyp. 11–14), G.A. Bogatova (vyp. 15–26), V.B. Krysko (vyp. 27–29), R.N. Krivko (vyp. 30), Moskva 1975 -, vyp. 1-.]

СП – *Словник прізвищ: практичний словозмінно-орфографічний (на матеріалі Чернівецьчини)*, укладачі: Н.Д. Бабич, Н.С. Колесник, К.М. Лук'янюк (гол. ред.) та ін., Чернівці 2002. [*Slovník prízvišč: praktičnij slovozmiŭno-orfografičnij (na Materiali černiveččini)*, ukladači: N.D. Babič, N.S. Kolesnik, K.M. Luk`ânûk (gol. red.) ta in., Černivci 2002.]

СРНГ – *Словарь русских народных говоров*, под ред. Ф.П. Филина, Ф.П. Сороколетова, С.А. Мызникова. М., Л./С.-Петербург 1965–,

вып. 1–. [*Slovar' russkikh narodnyh govorov*, pod red. F.P. Filina, F.P. Sorokoletova, S.A. Myznikova. M., L./S. -Peterburg 1965–, вып. 1–.]

Сторожев – Сторожев В.Н., *Десятни и Тысячная книга XVI век*, ОДМ. 1891, кн. XVI, Отд. III, с. 1–459. [*Storožev V.N., Desâtni i Tysâčnaâ kniga XVI vek*, ODM. 1891, кн. XVI, Otd. III, s. 1–459.]

СУМ – *Словник української мови*, голова редкол. І.К. Білодід, Київ 1970–1980, т. I–XI. [*Slovník ukraïns'koï movi*, golova redkol. Ī.K. Bilodid, Kiïv 1970–1980, t. I–XI.]

СХРС – *Сербскохорватско-русский словарь*, ссост. И.И. Толстой, изд. 3-е, испр. и доп., Москва 1970. [*Serbskohorvatsko-russkijislovar'*, ssost. I.I. Tolstoj, izd. 3-e, ispr. i dop., Moskva 1970.]

Тимченко – Тимченко Є., *Матеріали до словника писемної та книжної української мови XV–XVIII ст.*, підг. до вид. В.В. Німчук, Г.І. Лиса, Київ – Нью-Йорк 2002–2003, кн. 1 2. [*Timčenko Ė., Materiali doslovníka písemnoï ta knižnoï ukraïns'koï movi XV–XVIII st.*, pidg. do vid. V.V. Nimčuk, G.Ī. Lisa, Kiïv – N'û-Jork 2002–2003, kn. 1 2.]

Трофимович – *Верхнелужицко-русский словарь*, сост. К.К. Трофимович, Москва, Бауцен 1974. [*Verhnelužicko-russkij slovar'*, sost. K.K. Trofimovič, Moskva, Baucen 1974.]

ТС – *Тураўскі слоўнік*, рэд. А.А. Крывіцкі, Мінск 1982–1987, т. 1–5. [*Turaŭski sloŭnik*, red. A.A. Kryvicki, Minsk 1982–1987, t. 1–5.]

Тупиков – Тупиков Н.М., *Словарь древнерусских личных собственных имен*, Записки Отделения русской и славянской археологии имп. Русского археологического общества, 1903, т. 6, с. 86–914. [*Tupikov N.M., Slovar' drevnerusskikh ličnyh sobstvennyh imen*, Zapiski Otdeleniâ russkoj i slavânskoj arheologii imp. Russkogo arheologičeskogo obšestva, 1903, t. 6, s. 86–914.]

Чабаненко – Чабаненко В.А., *Прізвиська Нижньої Наддніпрянини (Словник)*, Запоріжжя 2005, кн. 1–2. [*Čabanenko V.A., Prizvis'ka Nižn'oï Naddnìprânsìni (Slovník)*, Zaporìžžâ 2005, kn. 1–2.]

ЧП – *Чоловічі прізвища громадян Чеської Республіки за даними Міністерства внутрішніх справ ЧР станом на 1.04.2004*. <http://www.mvcr.cz> [*Coloviči prìzviša gromadân Ćes'koï Respubliki za danimi Ministerstva vnutřišnih sprav ĆR stanom na 1.04.2004*.]

Чучка 2005 – Чучка П.П., *Прізвища закарпатських українців: Історико-етимологічний словник*. Львів 2005. [*Prìzviša zakarpats'kih ukraïnciv: Īstoriko-etimologìčnij slovník*. L'viv 2005.]

Чучка 2011 – Чучка П.П., *Слов'янські особові імена українців: Історико-етимологічний словник*, Ужгород 2011. [*Їučka P.P.,*

Slov`ans'ki osobovì imena ukraïnciv: Īstoriko-etimologiĉnij slovník, Užgorod 2011.]

Шило – Шило Г., *Наддністрянський регіональний словник*, Львів – Нью-Йорк 2008. [*Naddniŕstráns'kij reĝional'nij slovník*, L'vív – N'û-Jork 2008.]

AGZ – *Akta grodzkie i ziemskie z czasów Rzeczypospolitej Polskiej z Archiwum tzw. Bernardyńskiego we Lwowie*, Lwów 1868–1906, t. I–XIX.

Dumka – Dumka V., *Ukrajinsko-slovenski in slovensko-ukrajinski slovar*. Ljubljana 2018.

Gregoriĉ – Gregoriĉ J., *Kostelski slovar*, Uredili: S. Horvat, I. Šircelj-Žnidaršič, P. Weis, Ljubljana 2014.

Im. m. – *Imenik mesta. Pregled svih mesta i opština, narodnih odbora srezoa i pošta u Jugoslaviji*, Beograd 1956.

Leksik – *Leksik prezimena Socijalistiĉke Republike Hrvatske*, Zagreb 1976.

Mrózek – Mrózek R., *Słownik motywacyjny antroponimów przezwiskowych socjolektu młodzieżowego*, Kraków 2007.

Mytnik – Mytnik I., *Słownik historyczno-etymologiczny antroponimów ziemi chełmskiej (XVI–XVII wiek)*, Warszawa 2017.

Novak – Novak Fr., *Slovar beltinskega prekmurskega govora*, 2. izd., priredil in uredil V. Novak, Murska Sobota 1996.

Profous – Profous A., Svoboda J., *Místní jmená v Čechách: Jejich vznik, původní význam a změny*, Praha 1947–1957, d. I–IV; 1960, d. V., napsali J. Svoboda, V. Šmilauer a další.

RGN – *Russisches geographisches Namenbuch*, begr. von M. Vasmer, Wiesbaden 1962–1980, bd I–X, 1988, bd XI (Ergänzungen und Nachträge).

Schlimpert – Schlimpert G., *Slawische Personennamen in mittelalterlichen Quellen zur deutschen Geschichte*. Berlin 1978.

SN – *Słownik nazwisk współcześnie w Polsce używanych*, wydał K. Rymut, Kraków 1992–1994, t. I–X.

SSNO – *Słownik staropolskich nazw osobowych*, pod red. W. Taszyckiego, Wrocław etc., 1965–1983, t. I–VI, t. VII: Supplement, pod kier. M. Małec, Wrocław 1984–1987.

Škrlep – Škrlep D., *Slovar poljanskega nareĉja: rovtarski korpuskuli*, poudarke postavil prof. J. Dolen, . 2 dop. izd, Gorenja vas, 2010.

TZ Trnava – Trnava, *Telefónny zoznam*, 2004–2005, Trnava 2004.

Wenzel – Wenzel W., *Studien zu sorbischen Personennamen*, Bautzen 1987–1994. Bd I–III.

ZSSP – *Začasni slovar slovenskih priimkov*, odg. red. F. Bezljaj, Ljubljana 1974.

Резюме

Дослідження присвячено реконструкції фрагмента праслов'янського антропонімного фонду – похідних із коренем **Sam-*. На основі різноманітних історичних і сучасних джерел автор відновив понад 60 архетипів, серед яких 48 – праантропоніми-композиції.

Ключові слова: праантропонім, ойконім, прізвище, слов'янська антропонімія

Derivatives with the root *Sam- in Slavic anthroponymy

Summary

The study is devoted to the reconstruction of a fragment of the Proto-Slavic anthroponymic fund - derivatives with the root **Sam-*. On the basis of various historical and modern sources, the author has reconstructed more than 60 archetypes, among which 48 are composite proanthroponyms.

Key words: proanthroponym, oikonym, surname, Slavic anthroponymy

Шульгач Віктор - доктор філологічних наук, завідувач відділу історії української мови та ономастики Інституту української мови НАНУ, victor.shulgach@ukr.net

ORCID iD: <http://orcid.org/0000-0003-1930-3485>

Rozdział III

Z badań toponomastyki

Мікротопоніми Житомирського Полісся, мотивовані особовими іменами

Процес номінації можливий лише за участі людини, а «людина весь навколишній світ сприймає через себе, свою свідомість, своє буття в часі та просторі» (Яніцька 2012: 85), тому наявність мікротопонімів, похідних від різних антропонімів, – закономірне явище.

Мікротопонія різних регіонів України цікавила багатьох сучасних ономастів: В. Ф. Баньої (басейн р. Уж), Л. П. Білінську (Покуття), Н. В. Вебер (Івано-Франківщина), Н. І. Лісняк (Західне Поділля), О. Б. Лужецьку (Південно-Західне Опілля), О. І. Проць (північні райони Львівської обл.), І. Я. Ординську (Північна Хмельниччина), Я. В. Янчишина (Центральна Хмельниччина) та ін. Антропоніми і раніше часто привертали увагу українських науковців, серед яких: Л. Л. Гумецька, М. О. Демчук, І. М. Железняк, Р. Й. Керста, Р. І. Осташ, І. Д. Сухомлин, М. Л. Худаш, П. П. Чучка та ін.

Відантропонімні мікротопоніми Житомирського Полісся поділяємо на такі групи: 1) **похідні від особових імен**; 2) **мотивовані протопрізвищами та прізвиськами**. Об'єктом нашого дослідження стала група мікротопонімів, **похідних від особових імен**. Мета дослідження: проаналізувати та систематизувати відантропонімні мікротопоніми Житомирського Полісся за структурою та семантикою.

Ономасти вважають, що творення відантропонімних топонімів було особливо продуктивним у період розвитку феодальних відносин, коли масово з'являлися населені пункти, а основами для називання ставали особові назви їхніх засновників або власників (Герета 2004: 150).

Для дослідника не менш важливим за саме найменування є семантика його мотивувальної основи. «По-перше, вона дає

матеріал про типи слів, що послужили основами для назв, по-друге, розкриває багато лексичних одиниць, яких немає у мові вже зараз, але які збереглися в складі пропріативів» (Вебер 2012: 60). У дослідженні інтерпретацію мікротопонімів здійснюємо з огляду на семантику, що виражали їх твірні основи на дотопонімному рівні.

Переважає частина мікротопонімів Житомирського Полісся мотивована **чоловічими іменами**. Роль чоловіка як господаря та голови сім'ї зумовила відображення в більшості відантропонімних назв географічних об'єктів **чоловічих імен**.

Серед твірних для аналізованих мікротопонімів чоловічих імен – **автохтонні слов'янські й традиційні християнські**, або **календарні**, імена (Чучка 2008: 119).

Терміном *автохтонне ім'я* в українській ономастиці позначають «питомі власні назви, що належать автохтонам – корінним жителям конкретної країни і виникли на ґрунті їхньої мови» (СУОТ: 32).

До **автохтонних слов'янських імен** належать **імена-комполіти, відкомполітні імена** та **імена відапелятивного походження**. Схарактеризуємо антропоніми кожної із цих груп, представлені в мікротопонімії досліджуваної території.

Імена-комполіти та відкомполітні імена

Ономасти вважають, що іменам-комполітам первісно передувало ціле розгорнуте речення, яке містило відповідне побажання новонародженій дитині. Згодом через громіздкість і довготу антропонімічне речення спрощується до складного слова (Демчук 1988: 35; Желізняк 1971: 57).

Основами для мікротопонімізації ставали **повні форми імен-комполітів** (Богданів (х. Лісово-Слобідської с. р. Янпл.) (АТП: 190) < *Богдан* (Купчинська 2016: 127–128; СВІЛ: 22)), а також **усічені або усічено-суфіксальні** (*Хотиж* (х. Гоноринської с. р. Брш.) (АТП: 164) < **Хотѣъ* (< **Хотѣхъ*) < *Хотимир* (Купчинська 2016: 147); *Борутине* (х. Виступовицької с. р. Овр.) (АТП: 180) < *Борута* < *Борис* (Купчинська 2016: 128–129; СУГ: 52), *Яровъ* (острів, с. Зубковичі Олев.) (Шуберт: 21,6) < *Яр* < *Ярослав*, *Jaremir* (Демчук 1988: 48), *Ярохваль*, *Jaropolk* (Купчинська 2016: 132)) тощо.

Прикметно, що усічені та усічено-суфіксальні форми імен-композитів значно частіше ставали основами для ВГН місцевих географічних об'єктів Житомирського Полісся. Тенденцію втрати продуктивності повних форм та поширення гіпокористично-демінутивних форм імен-композитів простежено досить давно (Демчук 1988: 51, Svoboda 1964: 105), адже скорочування особових власних імен-композитів відбувалося за тим самим принципом, за яким і їх творення. В українській, як і в інших слов'янських антропонімічних системах, скорочення імен-композитів відбувалося способом *аферези*, *синкопи* і *апокопи*. Фрагмент відантропонімії мікротопонімії Житомирського Полісся найширше ілюструє *апокопу*, а саме: усічення постпозитивного компонента і збереження в ролі власного імені препозитивного компонента (*Яровъ* < *Яр* < *Ярослав*, *Jaremir* (Демчук 1988: 48), *Ярохваль*, *Jaropolk* (Купчинська 2016: 132)) та усічення постпозитивного компонента імені-композита зі збереженням його початкового приголосного (*Хвалисовъ* < **Хвалис* < *Chwalislaw* (Купчинська 2016: 148), *Борисівка* < *Борис* (ВЛІЛ: 222; СВІЛ: 20; Купчинська 2016: 128–129; СУІ: 33)).

Серед відкомпозитних антропонімічних скорочень, окрім безсуфіксних, виокремлюють різноманітні суфіксальні утворення, що переважають над ними. У колі досліджуваних мікротопонімів наявні назви, мотивувальні основи яких утворені за допомогою суфіксів: **-ило**: *Путилово* (уроч. побл. с. Журжевичі Олев.) (Шуберт: 20,6) < *Путило* < *Пут* (СОІУ: 292) < *Путивой*, *Путиславъ* (СОІУ: 292); **-ох-ъ**: *Борохова* (уроч. побл. с. Рудня-Іванівська Ємлч.) (Шуберт: 21,7) < *Борох* < *Бор* (СОІУ: 72) < *Борислав*, *Боримир* (СОІУ: 72); **-а(я)х-ъ**: *Буяхівське* (торф., побл. смт Ємільчине) (СМгУ: 119) < *Буях* < *Буй* (СОІУ: 89) < *Буймиръ*, *Bujimir*, *Bujislav* (Демчук 1988: 48; Купчинська 2016: 130); **-ух-ъ**: *Дедухов* (х., побл. с. Прилуки Овр.) (Шуберт: 20,7) < *Дедух* < *Дѣд* (СОІУ: 155) < *Djedoslav* (Купчинська 2016: 131); **-к-о**: *Станькова Рубина* (уроч., с. Середи Ємлч.) (Шуберт: 21,6) < *Станько* < *Стан* (СОІУ: 327) < *Станимир*, *Станіслав* (Демчук 1988: 49; Купчинська 2016: 142); **-и(ы)к-ъ**: *Броники* (уроч. побл. смт Ємільчине Звяг.) < *Броник* < *Брон* (Демчук 1988: 49; СОІУ: 85)

«Бронислав (СОІУ: 84); **-а(я)т-а:** *Мыслятинъ* (уроч., с. Лопатичі Олев.) (Шуберт: 21,6) «*Мыслята* «*Мисл* / *Мисла* (СОІУ: 243) «*Мислибіж*, *Мислибор* (Купчинська 2016: 137), *Myślidar* (Демчук 1988: 78); **-ут-а:** *Борутине* (х. Виступовицької с. р. Овр.) (АТП: 180) «*Борута* «*Бор* (СОІУ: 72) «*Борислав*, *Боримир* (СОІУ: 72).

Варто зауважити, що з огляду на активне функціонування деяких компонентів у препозиції, часто важко або навіть неможливо точно встановити, яким способом – афери́зи чи апокопи – виникло відкомполітне ім'я, твірне для відповідного мікротопоніма (Svoboda 1964: 108).

Імена-комполіти та відкомполітні імена, що мотивували відантропоні́мні мікротопоні́ми досліджуваного регіону, різноманітні за своєю будовою та граматичною структурою. Дослідники виокремлюють три найбільш показові та поширені компоненти в їхньому складі: *вербальний*, *субстантивний* та *ад'єктивний*. Серед *вербальних* складників у мікротопонімах досліджуваного ареалу представлені такі: **Бор-** «*бор-* ‘бороти’ (Демчук 1988: 46; Купчинська 2016: 128): *Борутине* (х. Виступовицької с. р. Овр.) (АТП: 180) «*Борута* «*Борислав*, *Боримир* (СОІУ: 72); **-данъ** «*даний* «*дати* ‘дати’ (Демчук 1988: 47): *Богданів* (х. Лісово-Слобідської с. р. Янпл.) (АТП: 190) «*Богдан* (Купчинська 2016: 127–128; ПГГ: 50–51; СВІЛ: 22; Худаш 1995: 216); **Мысли-** «*мисл-* ‘мислити, думати’ (Демчук 1988: 47; Купчинська 2016: 137): *Мыслятинъ* (уроч., с. Лопатичі Олев.) (Шуберт: 21,6) «*Мыслята* «*Мислибіж* / *Мислибог* (Єфименко 2003: 45; Купчинська 2016: 137); **Стан-** «*стан-* «*стати* ‘стати, настати’ (Демчук 1988: 47; Купчинська 2016: 142): *Станькова Рубина* (уроч., с. Середи Ємлч.) (Шуберт: 21,6) «*Станько* «*Станимир*, *Станіслав* (Демчук 1988: 49; Купчинська 2016: 142; Морошкін 1867: 184; СОІУ: 330; Худаш 1995: 227); **Хвал-** «*хвал-* ‘хвалити, славити’ (Демчук 1988: 47; Купчинська 2016: 148): *Хвалисовъ* (уроч., с. Джерело Олев.) (Шуберт: 21,6), найімовірніше, від *Chwalislaw* (Купчинська 2016: 148); **Хот-** «*хот-* ‘хотіти’ (Демчук 1988: 47; Купчинська 2016: 147): *Хотиж* (х. Гоноринської

с. р. Брш.) (АТП: 164) < **Хотѣгъ* (< **Хотѣхъ*) < *Хотимир* (Купчинська 2016: 147), *Хотевид*, *Хотислав* (СОІУ: 351–352) тощо.

Серед **субстантивних**: ***Бог(у,ъ)***- < *бог* ‘бог, щастя, доля’ (Демчук 1988: 47; Купчинська 2016: 127): *Милобожъ* (уроч., с. Замисловиці Олев.) (Шуберт: 20,6) < *Милобогъ* (Демчук 1988: 47–48); ***Дом-*** < ст.-укр. *домъ* ‘дім’ (Купчинська 2016: 132): *Доманське* (бол., с. Стрижівка Корш.) (СМГУ: 129) < *Доман(и)* < *Доманѣгъ*, *Домаславъ* (Демчук 1988: 47, 90), *Domatir*, *Domatysl* (Купчинська 2016: 132); ***Мир-*** < *мир* ‘спокій, згода’ (Демчук 1988: 47; Купчинська 2016: 136): *Мироше* (торф., смт Олевськ) (СМГУ: 157) < *Мирош* / *Мироха* < *Мирогостъ*, *Мирославъ* (Демчук 1988: 48); ***-нѣг-*** ст.-укр. *нѣга* ‘ніжність’ (Демчук 1988: 47): *Незнаніж* (х. Вишевицької с. р. Рад.) (АТП: 183) < *Незнаніг* (Купчинська 2016: 104) тощо.

Серед **ад’єктивних**: ***Буй-*** < *буй-* < *буйний* ‘хоробрий, відважний, пишний’ (Демчук 1988: 47; Купчинська 2016: 130): На *Буймирі* (крин., с. Паволоч Поплн.) (СМГУ: 159) < *Буймиръ* (Демчук 1988: 48; Купчинська 2016: 130); ***Мил-*** < *милий* ‘дорогий, милий, любий’ (Демчук 1988: 48; Купчинська 2016: 136; Шульгач IV: 62): *Милобожъ* (уроч., с. Замисловиці Олев.) (Шуберт: 20,6) < *Милобогъ* (Демчук 1988: 47–48; Шульгач IV: 69); ***Яр(о, е)-*** < *ярий* ‘лютий, енергійний, сильний’ (Демчук 1988: 47; Шульгач IV: 35): *Яровъ* (острів, с. Зубковичі Олев.) (Шуберт: 21,6) < *Яр* < *Ярослав*, *Jaremir* (Демчук 1988: 48), *Ярохваль*, *Jaropolk* (Купчинська 2016: 132) тощо.

З-поміж досліджуваних мікротопонімів також представлені похідні від **антропонімів із префіксальними** компонентами, наприклад: *Незнаніж* (х. Вишевицької с. р. Рад.) (АТП: 183) < *Незнаніг* (Купчинська 2016: 104), *Завидовка* (уроч. побл. с. Рясне Звяг.) (Шуберт: 21,6) < *Завид* (Демчук 1988: 93; Купчинська 2016: 113–114); *Збраньківці* (торф. у верхів’ї р. Грезля, Овр.) (СМГУ: 135) < *Збран(ъ)ко* < *Збран* (Купчинська 2016: 117). Щодо цього типу іменних основ у колі ономастів нема одностайної думки: «з історико-порівняльного погляду препозиції первісно базувалися на іменникових або займенникових основах, тобто виникли внаслідок їх скорочення», «з описового

погляду препозиції в цих утвореннях уже втратили свою відрубність і слугують тільки для модифікації значення слова або виконують синтаксичні функції на рівні з флексіями» (Malec 1982: 19).

Відапелятивні імена

У процесі вивчення відапелятивних імен в основах мікротопонімів виникають певні труднощі через їхню співзвучність із прізвищами. На думку М. Л. Худаша, специфічні особливості вуличних прізвищ випливають із їхньої номінаційної суті (Худаш 1980: 123–125). «До автохтонних відапелятивних імен сміливо можна віднести специфічні антропонімійні утворення (і похідні від них), які виникли на слов'янському ґрунті, а в українській антропонімії і в антропонімії інших слов'янських народів в ролі особових власних імен відомі вже з найдавніших часів» (Демчук 1988: 102). Щодо антропонімів, які в різних ситуаціях могли бути і вуличними прізвищами, й іменами, дослідники зауважують, що до складу української антропонімії вони ввійшли як генетично слов'янські автохтонні імена (Демчук 1988: 106; підкреслення наше. – Н.С.). Відапелятивні антропонімооснови досліджуваних мікротопонімів характеризуємо за такими групами:

Імена та імена-прізвиська, що ***виражають ставлення батьків до дитини***: *Ждановка* (уроч. побл. с. Болярка Звяг.) (Шуберт: 21,7) < *Ждан* (Демчук 1988: 113; ПГТ: 182);

Імена та імена-прізвиська, дані ***за певною рисою зовнішності або характеру чи поведінки особи***: *Бистрівка* (х. Верлоцької с. р. Рад.) (АТП: 183) < *Бистр* < *бистрий* (ПЗУ: 62), *Бродь Гордьковъ* (брід/уроч. побл. с. Озеряни Олев.) (Шуберт: 20,6) < *Гордко* < *гордий* (Лозко 2011: 77), *Русаково* (уроч., с. Бірківське Овр.) (Шуберт, 20,7) < *Русак* < *русий* (Демчук 1988: 80, 98; ПГТ: 428), *Чубан* (х. Красилівської с. р. Слов.) (АТП: 185) < *Чубан* < *чубан* 'чубатий' (Шульгач VII: 29).

Імена та імена-прізвиська, що ***вказують на черговість народження дитини в сім'ї***: *Осмковъ* (бол., с. Замисловичі Олев.) (Шуберт: 20,6) < *Осмко* (Демчук 1988: 115) < ст.-укр. *осмъ* 'вісім', *Третьясовы* нивки (уроч., с. Білка Корс.) (Шуберт: 21,6)

«Третяк (Демчук 1988: 114), пор. також: Третяк (ПГГ: 488) < третій;

Активно функціонували так звані «негарні» імена з профілактичним мотивом номінації (Демчук 1988: 120; Масенко 1990: 5), що мотивували відповідні мікротопоніми: Байдун (х., с. Левковицький Млинок Овр.) (Шуберт: 20, 7) < Байда ‘безтурботна, гуляща людина, гульвіса’ (Демчук 1988: 119; ПГГ: 23), Лихачевъ (уроч., с. Михайлівка Олев.) (Шуберт: 20,6) < Лихач < лихий ‘лихий, злий’ (Грінченко П: 363), Лютовка (уроч., с. Рудня Олев.) (Шуберт: 20,6) < Лют < лютий ‘суворий, жорсткий’ (Грінченко П: 390; Демчук 1988: 76; ПГГ: 306; СОІУ: 225), Малевъ (уроч. с. Забаро-Давидівка Ємлч.) (Шуберт: 20, 7) < Мал < малий ‘малий’ (Демчук 1988: 76–77; Купчинська 2016: 134, 135).

Своєю чергою, так звані «хороші» імена надавали з певним побажанням (Демчук 1988: 119): Мудричъ (бол. та пот. побл. с. Лопатичі Олев.) (Шуберт: 21, 6) < Мудрич < мудр < мудрий ‘мудрий’ (Демчук 1988: 117).

Серед досліджуваного мікротопонімікону функціонують також антропонімооснови, мотивовані назвами тварин: Воробьевъ (х. побл. с. Сирниця Овр.) (Шуберт: 20, 6) < Воробей (Демчук 1988: 124; СОІУ: 116), Зайцев (х. побл. с. Возничі Овр.) (Шуберт: 20, 7) < Заєць (ВТС: 297; Демчук 1988: 123; ПГГ: 190; СОІУ: 192), Зубров (х. побл. с. Журба Овр.) (Шуберт: 20, 7) < Зубр (СОІУ: 198), Дроздов Березник (уроч. побл. с. Слобода Овр.) (Шуберт: 20, 7) < Дрозд (СОІУ: 177), Соболів (х. Став-Слобідської с. р. Рад.) (АТП: 184) < Соболь < соболь ‘ласкаве називання чоловіка (перев. під час звертання)’ (ПГГ: 258; СУМ ІХ: 433; СУП: 98), Тхоровъ Льсь (уроч. побл. с. Зубковичі Олев.) (Шуберт: 21, 6) < Тхір (СУП: 98). Утворення таких власних особових назв пов’язане з дохристиянськими віруваннями жителів досліджуваної території: дітей часто найменовували назвами звірів, вважаючи, що такі імена відлякуватимуть злих духів, або назвами рослин, аби передати ту чи іншу властивість дерев чи квітів новонародженому (Масенко 1990: 5).

Християнські, або календарні, імена

Група мікротопонімів, мотивованих християнськими, або календарними, іменами, досить численна. Формально церковно-християнські, або календарні, імена є запозиченими. Проте процес запозичення відбувся досить давно, а самі імена набули значного поширення, тому стали традиційними.

Серед мікротопонімів досліджуваного регіону представлені назви, мотивовані іменами *грецького* походження: *Андріївка* (х. Крошнянської с. р. Жит.) (АТП: 173) < *Андрій* (ВлІЛ: 222; СВІЛ: 20; СУІ: 33; СУП: 9); *Василівка* (х. Великогуляківської с. р. Корн.) (АТП: 173) < *Василь* (ВлІЛ: 222; СВІЛ: 20; СУІ: 60; СУП: 9); *Євгенівка* (х. Бобрицько-Болярської с. р. Брш.) (АТП: 164) < *Євген* (ВлІЛ: 227; СВІЛ: 26; СУІ: 118); *Олександрівка* (х. Малокозарської с. р. Держ.) (АТП: 169) < *Олександр* (ВлІЛ: 235; СВІЛ: 35; СУІ: 261, 474); *Тарасівка* (хх. Зарубинецька с. р. Андр., Тулинської с. р. Троян.) (АТП: 161, 186) < *Тарас* (ВлІЛ: 239; СВІЛ: 42; СУІ: 355, 482); *Юрівка* (х. Малинівської с. р. Мал.) (АТП: 178) < *Юр*, *Юра* < *Юрій* (ВлІЛ: 202; СВІЛ: 45; СУІ: 86, 408, 486); *давньосєврейського*: *Адамів* (х. Ситнівської с. р. Грдн.) (АТП: 169) < *Адам* (ВлІЛ: 223; ПЗУ: 36; СВІЛ: 19; СУП: 12, 18–19); *Давидівка* (х. Барашівської с. р. Жит.) (АТП: 172) < *Давид* (ВлІЛ: 226; СВІЛ: 25; СУІ: 98); *Іванівка* (х. Великодівлинської с. р. Лугн.) (АТП: 176) < *Іван* (ВлІЛ: 229; СВІЛ: 28; СУІ: 143); *Йосипівка* (х. Ришавської с. р. Корс.) (АТП: 175) < *Йосип* (ВлІЛ: 230; СВІЛ: 29; СУІ: 161; СУП: 9); *Михайлівка* (хх. Денишівської с. р. Жит., Крилинської с. р. Ємлч.) (АТП: 171, 172) < *Михайло* (ВлІЛ: 234; СВІЛ: 34; СУІ: 236, 471; СУП: 10); *Семенівка* (х. Здвижківської с. р. Брус.) (АТП: 166) < *Семен* (ВлІЛ: 240; СВІЛ: 40; СУІ: 331, 480; СУП: 10); *латинського*: *Леонівка* (х. Розкопано-Могильської с. р. Троян.) (АТП: 186) < *Леон* (ВлІЛ: 231; СВІЛ: 31; СУІ: 192, 467); *Мала Климентіївка* (х. Климентіївської с. р. Брн.) (АТП: 163) < *Климентіївка* < *Климентій* (ВлІЛ: 231; СВІЛ: 30; СУІ: 178, 466); *Марківка* (х. Старогутянської с. р. Брн.) (АТП: 163) < *Марко* (ВлІЛ: 233; СВІЛ: 33; СУІ: 216, 470); *Романівка* (х. Радянської с. р. Берд.) (АТП: 165) < *Роман* (ВлІЛ: 238; СВІЛ: 39; СУІ: 315, 479; СУП: 10);

Северівка (х. Любарської с. р. Баз.) (АТП: 162) < *Север* < *Северин* (СУП: 16; СУІ: 328–329); *Устинівка* (х. Перганської с. р. Олев.) (АТП: 181) < *Устин* (ВлІЛ: 241; СВІЛ: 42; СУІ: 369, 483).

Демінутиви та ускладнено-суфіксальні форми імен також наявні серед поширених мотивувальних основ для досліджуваних мікротопонімів: *Гриньки* (х. Кашперівської с. р. Брн.) (АТП: 163) < *Гриньки* < *Гринько* < *Гринь* < *Григорій* (ВлІЛ: 195; СУІ: 94); *Іванкове* (бол., с. Бондарівка Корс.) (СМГУ: 136) < *Іванко* < *Іван* (ВлІЛ: 229; СВІЛ: 28; СУІ: 143); *Климкове* (бол., с. Новина Корс.) (СМГУ: 141) < *Климко* < *Клим* (СУІ: 30); *Левкове* (бол., с. Червона Волока Лугн; с. Вишевичі Рад.) (СМГУ: 151) < *Левко* < *Лев* (СУІ: 31); *Миколайчикове* (бол., с. Кремне Лугн.) (СМГУ: 156) < *Миколайчик* < *Миколай* (СУІ: 33); *Сашикіна* (яма, заглиблення в річці, с. Кроповня Звяг.) [додаток] < *Са́шика* < *Олександр* (ВлІЛ: 235; СВІЛ: 35; СУІ: 261, 474); *Сашикове* (бол., с. Мединівка Корс.) (СМГУ: 175) < *Сашико* < *Олександр* (ВлІЛ: 235; СВІЛ: 35; СУІ: 261, 474); *Сидоркове* (бол., с. Рясне Ємлч.) (СМГУ: 176) < *Сидорко* < *Сидір* (СУІ: 40); *Тодосьове* (бол., с. Брідок Ємлч.) (СМГУ: 183) < *Тодось* < *Феодосій* (СУІ: 42). Це явище «підпорядковане насамперед українській мовній традиції, у якій превалюють емоційно-забарвлені деривати імен» (Сокіл 2007: 94).

На Житомирщині відомі випадки заселення поляками певних територій, що відобразилося на мікротопоніміконі краю. Свідчення цього – часте використання як мотивувальної бази для ВГН одного з найпоширеніших польських імен – *Ян*: *Янкове* (бол., с. Киянка Ємлч.) (СМГУ: 193) < *Янко* < *Ян* < *Јап* (СУІ: 45), *Янова Рудня* (хх. побл. с. Ясенець Овр.) (Шуберт: 20,7) < *Ян* < *Јап* (СУІ: 45), *Яньове* (бол., с. Голубин Дзерж.) (СМГУ: 193) < *Яньо* < *Ян* < *Јап* (СУІ: 45).

Жіночі імена, як уже йшлося, значно рідше ставали мотиваційними основами для мікротопонімів Житомирського Полісся. Серед незначної кількості назв, утворених від жіночих власних особових найменувань, побутують, зокрема, **похідні від власне жіночих імен** та від **андронімів** (імен жінок за власними назвами чоловіків).

Сукупність мікротопонімів, похідних від **власне жіночих імен**, характеризуємо за тими самими принципами, визначеними раніше під час аналізу мікротопонімів, мотивованих чоловічими іменами. Серед них наявні назви, утворені від традиційних християнських імен **грецького**: *Катеринівка* (х. Корчацької с. р. Жит.) (АТП: 173) < *Катерина* (ВлІЛ: 249; СВІЛ: 51; СУІ: 169, 465); **давньоєврейського**: *Ганнівка* (хх. Королівської с. р. Ємлч., та Розсохівської с. р. Нар.) (АТП: 171, 179) < *Ганна* (ВлІЛ: 246; СВІЛ: 48; СУІ: 81, 457); *Магдин* (х. Липсько-Романівської с. р. Овр.) (АТП: 180) < *Магда* < *Магдалина* (ВлІЛ: 250; СУІ: 11, 135). Пор. також топонім *Магдин* (СУІ: 468); **латинського** походження: *Августиніне* (сед., с. Поліянівка Звяг.) (додаток) < *Августина* (СУІ: 16), *Марценіне* (бол., с. Поліянівка Звяг.) (додаток) < *Марценя* < *Марцелина* (СУІ: 219), *Цезьчине* (сад, коп., с. Поліянівка Звяг.) (додаток) < *Цезя* < *Цезарія*, *Цезарина* (СУІ: 404). Мотивували місцеві назви дрібних географічних об'єктів також і запозичення з німецької мови. Адже німецькі колонії були поширені на Житомирському Поліссі: *Аделіне* (пасов. і гора; с. Поліянівка Звяг.) (додаток) < *Адель*, *Аделя* (СУІ: 24).

Група **андронімів** в основах мікротопонімів представлена, зокрема, похідними від **традиційних церковно-календарних імен**: *Віталишине* (сед., с. Поліянівка Звяг.) (додаток) < *Віталиха* < *Віталій* (СУІ: 70), *Зинонишине* (коп., с. Поліянівка Звяг.) (додаток) < *Зинониха* < *Зинон*, *Зенон* (СУІ: 138), *Марчишине* (сед., с. Поліянівка Звяг.) (додаток) < *Марчиха* < *Марко* (СУІ: 216); **назв тварин**: *Медведиха* (х. Івано-Пільської с. р. Янпл.) (АТП: 190) < *Медвідь* – давньослов'янське ім'я, співвідносне з місцевим українським апелятивом (ПЗУ: 347) або прізвиська *Медвідь* < *медвідь* 'важка, міцна, незграбна людина' (СУІ: 141); **назв професій**: *Ковалиха* (уроч. побл. с. Журжєвичі Олев.) (Шуберт: 20, 6) < *Коваль* < *коваль* (Грінченко II: 260) тощо.

Як уже було зазначено, межа між різними видами антропонімів дещо розмита. Однією з причин цього стало запозичення пласту слов'янських автохтонних імен «без якихось структурних чи фонетичних змін» із апелятивної лексики, «з якої, як відомо, черпались також і вуличні прізвиська» (Дем-

чук 1988: 102). Крім того, це зумовлено особливостями процесу становлення тричленної антропонімної формули: власні імена та імена по батькові з часом починали виконувати функцію додаткового ідентифікатора до основного іменування особи (Мосур 2019: 127), поки в 30-х роках XIX ст. не закріпилися як офіційні прізвища в сучасному значенні (Худаш 1997; Фаріон 1996; СУОТ: 157).

Розглянемо для прикладу кілька назв неоднозначної семантики: *Кулики* (х. Городецької с. р. Слов.) (АТП: 185) < *Кулики*. Основою антропоніма *Кулик* могла бути скорочена форма популярного християнського імені *Кулик* < *Микулик*, *Микола* (ПЗУ: 312; СУІ: 231) та апелятив *кулик* ‘невеликий болотяний птах з довгими ногами та довгим дзьобом’ (ПЗУ: 312; СУМ IV: 390; СУП: 98); *Машина* (х. Шахворостівської с. р. Корш.) (АТП: 176), твірною основою для цієї назви міг бути демінутив християнського імені: *Машина* < *Машиа* < *Марія* (ВЛІЛ: 211; СВІЛ: 53). Свого часу *Марія* було найпоширенішим жіночим ім’ям, про це свідчить продуктивність основи зазначеного імені в творенні прізвищ. Варто зауважити, що продуктивною була лише основа, тоді як саме ім’я в початковій формі *Марія* в ролі прізвища майже не трапляється (СУП: 11–12). Імовірно, мікроойконім *Машина* міг постати й від апелятива або прізвиська, мотивованого апелятивом *маши́на* (пор. топ.: *Машина*, -и; ж.; куток; с. Пістинь Кос. р-ну (Вебер 2012: 341)) ‘механізм або комплекс механізмів, призначений для виконання корисної роботи через перетворення одного виду енергії на інший’ (СУМ IV: 657); *Хайвка* (х. Соболівської с. р. Корн.) (АТП: 174). Основа мікроойконіма може бути відапелятивна: *Хай* < *хай* ‘хуліган’, ‘досвід’, ‘сила’ й ін., зібрані під гаслом **хайъ* (Шульгач III: 345), або відантропонімна: *Хай*, пор.: *Хайко* ‘той, що на все каже «хай»’ (СУП: 142). Впадає у вічі назва *Батьківщина* (х. Сарновицької с. р. Нар.) (АТП: 179). На перший погляд, мікроойконім має відапелятивне походження. Такий варіант можливий з огляду на частоту вживання лексеми *батьківщина*, проте, зважаючи на особливості хутора, як типу поселення, варто взяти до уваги й інші способи. Назву *Батьківщина* цей хутір міг отримати від

антропоніма *Батько* < *батько* ‘батько’, ‘хресний батько’, ‘шаноблива назва старшого чоловіка’ (ПЗУ: 51; СУП: 99).

Серед досліджуваних ВГН побутують мікротопоніми, за мотиваційною основою яких важко встановити, утворені вони від чоловічого чи жіночого варіанта імені: *Мар'янівка* (хх. Жадківської с. р. Пот.; Соболівської с. р. Корн.) (АТП: 174, 182) < *Мар'ян*, *Мар'яна* (ВлІЛ: 233; СВІЛ: 33, 53; СУІ: 220, 470); *Світін* (х. Крошнянської с. р. Жит.) (АТП: 173) < *Світа* < *Світлана* (СУІ: 326) або *Світлан* (СУІ: 326), пор. також: *Світайло*, *Світлик* (Купчинська 2016: 144), *Світко* (ПГГ: 437); *Улянівка* (х. Цеберківської с. р. Брн.) (АТП: 163) < *Улян*, *Уляна* (СУІ: 367–369, 483) тощо.

Фрагмент мікротопонімікону Житомирського Полісся, мотивований особовими іменами, ілюструє безпосередній зв'язок ВГН з історично-культурними процесами краю. Антропоніми, проаналізовані в статті, належать до двох основних груп: автохтонні слов'янські та християнські, або календарні, імена. Три різновиди автохтонних слов'янських імен відображені у ВГН місцевих топооб'єктів: імена-композиції (*Богдан*), відкомпонітовані особові імена (*Борута*, *Мислята*, *Станько*) та імена відапелятивного походження (*Лют*, *Мудрич*, *Осмко*). Серед них є такі, що можуть бути віднесеними до давньоукраїнської спадщини (*Мислята*, *Мирош*, *Незнаньгъ*, *Хотъгъ*). Це свідчить про архаїчність відповідних мікротопонімів досліджуваного ареалу. Мотивувальними основами серед християнських, або календарних, імен стали найменування грецького (*Андрій*, *Карпо*, *Тарас*), давньоєврейського (*Адам*, *Іван*, *Михайло*) та латинського (*Леон*, *Климентій*, *Марко*) походження.

Найбільш поширеними твірними основами були повні (*Юрій*, *Давид*, *Северин*) й ускладнено-суфіксальні (*Іванко*, *Климко*, *Сашка*) форми календарних імен, найменш поширені – повні форми імен-композицій (*Богдан*, *Незнаньгъ*). Кількісна перевага скорочених імен над їхніми повними формами ілюструє загальноукраїнські мовні тенденції.

З-поміж досліджуваних ВГН наявні назви неоднозначної мотивації (*Кулики*, *Хайвка*). Вони свідчать про активний перехід

конкретних лексем із класу власних назв у клас загальних і навпаки. Деякі з мікротопонімів ілюструють не надто поширені чоловічий та/або жіночий варіанти певних імен (*Світин, Улянівка*).

Підсумовуючи, зауважимо, що мікротопоніми Житомирського Полісся – вагомий складник топонімії України та цінний матеріал для дослідження різних власних особових назв, твірних для відповідних мікротопонімів.

Умовні позначення

бол. – болото, коп. – копанка, крин. – криниця, пасов. – пасовище, побл. – поблизу, пот. – потік, р. – річка, с. – село, сел. – селище, смт – селище міського типу, с. р. – сільська рада, ст.-укр. – старо-українська, торф. – торфовище, уроч. – урочище, х. – хутір.

Скорочення найменувань районів:

Андр. – Андрушівський
Баз. – Базарський
Берд. – Бердичівський
Брн. – Баранівський
Брус. – Брусилівський
Брш. – Барашівський
Грдн. – Городницький
Держ. – Держинський
Ємлч. – Ємільчинський
Жит. – Житомирський
Корн. – Корнинський
Корс. – Коростенський
Корш. – Коростишівський
Лугн. – Лугинський
Мал. – Малинський
Нар. – Народицький
Овр. – Овруцький
Олев. – Олевський
Поплн. – Попільнянський
Пот. – Потіївський
Рад. – Радомишльський
Слов. – Словечанський

Троян. – Троянівський
Янпл. – Янушпільськи

Джерела / Sources

АТП – *Українська РСР: Адміністративно-територіальний поділ: на 1 вересня 1946 року. Видання перше.* Київ 1947. [ATP – *Ukrain's'ka RSR: Administrativno-teritorial'nij podil: na 1 veresnâ 1946 roku. Vidannâ perše.* Kiïv 1947.]

ВЛІЛ – Дзятківська Н.П., Скрипник Л.Г., Русанівський В.М. (ред.), *Власні імена людей: Словник-довідник*, Київ 2005. [Vlil – Dzâtkivs'ka N.P., Skripnik L.G., Rusanivs'kij V.M. (red.), *Vlasni imena lûdej: Slovník-dovidnik*, Kiïv 2005.]

ВТМ – Великий тлумачний словник сучасної української мови, за ред. В. Бусела, Київ, Ірпінь 2007. [VTM – *Velikij tlumačnij slovník sučasnoï ukrains'koï movi*, za red. V. Busela, Kiïv, Írpin' 2007.]

Грінченко – *Словарь української мови*, за ред. Б. Грінченка, т. I-IV. Київ 1905-1907. [Grinčenko – *Slovar' ukrains'koï movi*, za red. B. Grinčenka, t. I-IV. Kiïv 1905-1907.]

ПГГ – Габора М.М., *Прізвища Галицької Гуцульщини. Етимологічний словник*, Івано-Франківськ 2019. [PGG – Gaborak M.M., *Prizviša galic'koï Gucul'sini. Etimologičnij slovník*, Ívano-Frankivs'k 2019.]

СВІЛ – Дзятківська Н.П., Левченко С.П., Скрипник Л.Г., Кириченко І.М. (ред.), *Українсько-російський і російсько-український словник власних імен людей*, Київ 1954. [SVİL – Dzâtkivs'ka N.P., Levčenko S.P., Skripnik L.G., Kiričenko Í.M. (red.), *Ukrains'ko-rosijs'kij i rosijs'ko-ukrains'kij slovník vlasnih imen lûdej*, Kiïv 1954.]

СМГУ – Железняк І.М., Карпенко О.П., Лучик В.В., Поляруш Т.І., Стрижак О.С., Шульгач В.П., *Словник мікрогідронімів України. Волинь, Житомищина, Запоріжжя, Київщина, Кіровоградщина, Полтавщина, Черкащина*, Київ 2004. [SMgU – Železnâk Í.M., Karpenko O.P., Lučik V.V., Polârûš T.Ì., Strižak O.S., Šul'gač V.P., *Slovník mikrogìdronimiv Ukraïni. Volin', Žitomir'sina, Zaporizžâ, Kiïv'sina, Kirovograd'sina, Poltav'sina, Čerkašina*, Kiïv 2004.]

СОІУ – Чучка П.П., *Слов'янські особові імена українців: Історико-етимологічний словник*, Ужгород 2011. [SOİU – Čučka P.P., *Slov'âns'ki osobovî imena Ukraïnciv: Ístoriko-etimologičnij slovník*, Užgorod 2011.]

СУІ – Трійняк І.І., *Словник українських імен*, Київ 2005. [SUİ – Trijnâk Í.Ì., *Slovník ukrains'kih imen*, Kiïv 2005.]

СУМ – *Словник української мови: В 11-ти т.*, т. I-XI, Київ 1970-1980. [SUM – *Slovník ukrains'koï movi: V 11-ti t.*, Kiïv 1970-1980.]

СУОТ – Бучко Д.Г., Ткачова Н.В., *Словник української ономастичної термінології*, Харків 2012. [SUOT – Bučko D.G., Tkačova N.V., *Slovník ukraíns'koj onomastičnoj terminologii*, Harkiv 2012.]

СУП – Редько Ю.К., *Сучасні українські прізвища*, Київ 1966. [SUP – Red'ko Ů.K., *Sučasni ukraíns'ki prízviša*, Kiïv 1966.]

Худаш М.Л., *Українські карпатські і прикарпатські назви населених пунктів (утворення від слов'янських автохтонних відкомпонизованих скорочених особових власних імен)*, Київ 1995. [Hudaš M.L., *Ukraińs'ki karpats'ki i prikarpats'ki nazvi naselenih punktiv (utvorennâ vid slov'âns'kih avtohtonnih vidkompozitnih skoročeni osobovih vlasnih imen)*, Kiïv 1995.]

Чучка П.П. *Антропонімія Закарпаття*. дис. ... канд. філол. наук, Ужгород 2008. [Čučka P.P. *Antroponimîâ Zakarpattâ*. dis.... kand. filol. nauk, Užgorod 2008.]

Шуберт – Шуберт Ф.Ф., Тучков П.А. *Военно-топографическая карта Российской Империи 1846–1863 гг.*, Москва 1915. [Šubert – Šubert F.F., Tučkov P.A. *Voenno-topografičeskaâ karta Rossijskoj Imperii 1846–1863 gg.*, Moskva 1915.]

Шульгач В.П., *Нариси з праслов'янської антропонімії*, Ч. III, Київ 2016. [Šul'gač V.P., *Narisi z praslov'âns'koj antroponimîi*, Č. III, Kiïv 2016.]

Шульгач В.П., *Нариси з праслов'янської антропонімії*, Ч. IV, Київ 2017. [Šul'gač V.P., *Narisi z praslov'âns'koj antroponimîi*, Č. IV, Kiïv 2017.]

Шульгач В.П., *Нариси з праслов'янської антропонімії*, Ч. VII, Київ 2022. [Šul'gač V.P., *Narisi z praslov'âns'koj antroponimîi*, Č. VII, Kiïv 2022.]

Література / References

Герета Н.М., *Ойконімія північної Хмельниччини*: дис. ... канд. філол. наук, Умань 2004. [Gereta N.M., *Ojkonimîâ pівničnoj Hmel'niččini*: dis. ...kand. filol. nauk, Uman' 2004.]

Демчук М.О., *Слов'янські автохтонні імена в побуті українців XIV–XVII ст.*, Київ 1988. [Demčuk M.O., *Slov'âns'ki avtohtonni imena v pobuti ukraïnciv XIV–XVII st.*, Kiïv 1988.]

Єфименко І.В., *Українські прізвищеві назви XVI ст.*, Київ 2003. [Ėfimenko Ĭ.V., *Ukraińs'ki prízviševî nazvi XVI st.*, Kiïv 2003.]

Желєзняк І.М., *Антропоніми з усіченим другим компонентом композити в сербськохорватській мові [в:] „Мовознавство”, № 1, 1971, с. 57-68.* [Želėznâk Ĭ.M., *Antroponimi z usičenim drugim komponentom*

kompoziti v serbs'kohorvats'kij movi [v:] „Movoznavstvo”, № 1, 1971, s. 57-68.]

Купчинська З.О., *Стратиграфія архаїчної ойконімії України*, Львів 2016. [Kupčins'ka Z.O., *Stratigrafiâ arhaičnoï Ojkonimii ukrâini*, L'viv 2016.]

Лозко Г.С., *Підні імена. Слов'янський іменослов*, Тернопіль 2011. [Lozko G.S., *Ridni imena. Slov'âns'kij imenoslov*, Ternopil' 2011.]

Масенко Л.Т., *Українські імена і прізвища*, Київ 1990. [Masenko L.T., *Ukrâins'ki imena i prîzviša*, Kiïv 1990.]

Морошкин М.Я., *Славянский именослов или собрание славянских личных имен*, Москва 1867. [Moroškin M.Â., *Slavânskij imenoslov ili sobranie slavânskikh ličnyh imen*, Moskva 1867.]

Худаш М.Л., *До питання класифікації прізвищевих назв XIV–XVIII ст.* [v:] *З історії української лексикології*, М.Л. Худаш, Київ 1980. [Hudaš M.L., *Do pitannâ klasifikacii prîzviševih nazv XIV–HVIII st.* [v:] *Z iistorii ukrâins'koï leksikologii*, M.L. Hudaš, Kiïv 1980.]

Худаш М.Л., *З історії української антропонімії*, Київ 1997. [Hudaš M.L., *Z iistorii ukrâins'koï antroponomii*, Kiïv 1997.]

Яніцька Н.Р., *Мікротопонімія центральних та східних районів Львівської області*. дис. ... канд. філол. наук, Львів 2012. [Ânîc'ka N.R., *Mikrotoponimiâ central'nih ta shîdnih rajoniv L'vivs'koï oblasti*. dis. ... kand. filol. nauk, L'viv 2012.]

Malec M., *Staropolskie skrócone nazwy osobowe od imion dwuczłonowych*, Wrocław 1982.

Svoboda J., *Staročeskâ osobni jména a naše příjmení*, Praha 1964.

Резюме

На матеріалі відантропонімічних мікротопонімів Житомирського Полісся проілюстровано безпосередній зв'язок власних географічних назв з історично-культурними процесами краю. Антропоніми в основі аналізованого мікротопонімікону розподілено за двома основними групами: автохтонні слов'янські та християнські, або календарні, імена. Серед них наявні ширококовжані традиційні імена та найменування, що можуть бути віднесені до давньоукраїнської спадщини. Представлені також мікротопоніми, що можуть мати не один варіант мотивації. Аналіз структури та семантики вибраного матеріалу ілюструє цінність мікротопонімів Житомирського Полісся для майбутніх ономастичних досліджень.

Ключові слова: мікротопонім, антропонім, семантика мотивувальної основи, традиційні християнські імена, автохтонні слов'янські імена.

Microtoponyms of Zhytomyr Polissya Motivated by Personal Names

Summary

The study of microtoponyms derived from anthroponyms in the Zhytomyr Polissya region illustrates the direct connection between geographical names and the historical and cultural processes of the area. The anthroponyms forming the basis of the analyzed microtoponymy are divided into two significant groups: autochthonous Slavic and Christian or calendar names. Among them are widely used traditional names as well as denominations that can be attributed to ancient Ukrainian heritage. The material includes microtoponyms that may have more than one motivational variant. The analysis of the structure and semantics of the selected material demonstrates the value of the microtoponyms of Zhytomyr Polissya for future onomastic research.

Key words: microtoponym, anthroponym, semantics of motivational basis, traditional Christian names, autochthonous Slavic names

Надія Сарган – аспірант відділу історії української мови та ономастики Інституту української мови НАН України,

sarhan.nadiia@gmail.com

ORCID iD: <https://orcid.org/0009-0002-7873-3549>

**Просторові ойконіми українсько-польського пограниччя
з гелонімними гідрографічними термінами *lug (*logъ /
*lēgъ), luža (< *lougja), : *lqkъ, *lqka, *lqkja,
*lqkanъ, *lqkanъсь в основі¹**

Топоніміка як наука про географічні назви, а її невід’ємна складова – ойконіміка – завдяки особливому розряду пропріальної лексики, яка в них аналізується, дають можливість не тільки з’ясувати суто мовні (наприклад, етимологічні аспекти появи, походження, зародження, функціонування ойконіма), а й також побачити в них, назвах поселень (далі: ННП – назва населеного пункту, НП – населений пункт), певну систему формування цілісного топонімного ландшафту території в його регіонально-просторовому вимірі. Тобто топонімійна система, зокрема її підвид регіональна ойконімічна система пограниччя, дають нам можливість об’єднати всю топонімну лексику на основі ментального компонента, адже, “онтологічне буття топонімійної системи неминуче змикається з її ментальним існуванням”.

Дослідники топонімії в найменуванні географічних об’єктів особливе місце відводять мотивації, яка є важливою ознакою народної самосвідомості, його менталітету”, “... це проблема (проблема мотивації – Я.Р.) проникнення в психологію номінатора, що дав ту чи іншу назву, проблема ціннісної орієнтації народу”, зрештою – як і сама “топонімія – це частина навколишнього культурного середовища народу, його світовідчуття, світорозуміння й світоконструювання. Ось саме ця ментальна складова безпосередньо відбита в назвах населених пунктів

This project has received funding from the European Union's Horizon 2020 research and innovation programme under grant agreement No. 871072.

пограниччя, які до певної міри є продуктом народної свідомості; в них відображене матеріальне й духовне життя людини.

Сьогодні в українській, та й загалом слов'янській, ономастиці продовжують залишатися дискусійними питання стосовно принципів та мотивів номінації, а також самих механізмів утворення онімів. Найбільшою мірою це стосується, як вважаємо, з'ясування походження назв поселень на старожитніх територіях, тобто історичної ойконімії, а також аналізу взаємозв'язку між мовним знаком, вираженим назвою поселення та її етимологією, скритою у внутрішній формі ойконіма. Адже одним із способів (принципів, мотивів, механізмів) утворення назви поселення є закріплення в ній суто прагматичних функцій, тобто виокремлення конкретної місцевості та жителів, які її населяють. На перше місце тут виступають географічні, просторові, ландшафтні чинники. Сам механізм номінації поселень покликаний забезпечити їхню чітку диференціацію від інших, суміжних, ойконімів, а також – від інших груп топонімів (мікротопонімів, оронімів, гідронімів). Особливо це важливо з'ясувати та проаналізувати на території прикордоння, зокрема на українсько-польському пограниччі. Це особливо помітно на прикладі назв українських і польських населених пунктів на історичному західноукраїнському та східнопольському пограниччі в адміністративних межах сучасних Львівської, Тернопільської та Івано-Франківської областей на заході України та Люблінського і Підкарпатського воєводств на сході Польщі на їхніх прикордонних територіях, де зустрічаються культури, релігії та мови українського і польського народів.

Можна стверджувати, що в цих топонімах збереглася ментальна ідентичність та історична цінність українського і польського народів. Українські та польські топоніми західноукраїнського та східнопольського пограниччя є цінними матеріальними джерелами, які відображають повсякденне життя людей, їхню діяльність, матеріальну та духовну культуру колишніх мешканців, історію заселення українських та польських земель; ці назви відображають розмаїття флори і фауни, а також історичні та економічні зв'язки між людьми на цих територіях.

Ми ставимо за мету перевірити низку закономірностей в аналізованих ойконімічних системах на структурному, дериваційному, лексико-семантичному, соціокультурному рівнях.

Як показує попередній підхід, топонімну систему – мікротопонімну, ойконімну, гідронімну – окремо взятого західноукраїнського та східнопольського пограниччя формує тісна взаємодія між цими групами онімної лексики, яка має контактний характер у вигляді топонімної метонімії. В основі такого типу назв значною мірою лежить також і географічна (топографічна) термінологія, а структурно новоутворені на її базі оніми одиниці складаються з прийменниково-іменникових конструкцій, які підлягають подальшій лексикалізації та онімізуються, потенційно маючи здатність надалі ставати ойконімами.

Виходячи із розуміння цього, об'єктом нашого дослідження стали історичні ойконіми західноукраїнського та східнопольського пограниччя, в яких вказівка на розташування поселення виражена за допомогою прийменників на означення простору і які після лексикалізації базових мікротопонімних словосполучень стали префіксами в складі ойконімів. Конкретний предмет дослідження становить семантика й структура ННП, в структурі яких містяться псл. гідрографічні терміни (далі – ГТ) **lug* (**lɔgʲ* / **lɛgʲ*), *luża* (< **louɟja*):**lɔkʲ*, **lɔka*, **lɔkja*, **lɔkavʲ*, **lɔkavʲsʲ*, які утворили назви поселень після лексикалізації первинних словосполучень типу: *за лугом, за лукою, на лузі, під лугом*.

До таких назв населених пунктів зараховуємо українсько-польські прикордонні ойконіми типу: *Залужся, Залуква, Залучя, Підлужся, Налуужся, Залужани (Залужся), Підлужся, Dołhołęka, Głęboka Łąka, Łęg, Łąkowe, Łąki Henrykowskie, Łużek, Łączki, Nad Łąkami, Podłąka, Załuże*².

Словотворча особливість цих ойконімічних утворень полягає в тому, що в них словотвірним компонентом виступають не

² Тут подаємо тільки ННП, без вказівки на їхню адміністративно-територіальну приналежність та джерельні історичні фіксації. Натомість етимологію окремо взятого ойконіма із представленого ряду назв розглядаємо у формі окремої словникової статті, в якій міститься вся вищезазначена інформація.

суфікси, а префікси (або ж префікси + суфікси), додані до готових базових апелятивів – гідрографічних термінів, які сягають праслов'янського періоду або ж можуть бути реконструйовані на праслов'янському рівні. Структурно-словотвірна модель, за якою утворились названі ойконіми, реконструктивно може мати наступний вигляд: *Залужжя* // *Zaluże* ≤ **za-* + **log-* + **-ъje*; *Залуччя* ≤ **za-* + **lok-* + **-ъje* і т. ін. Базовими для наших ойконімів виступають гідрографічні терміни з гелонімною основою: **lug* (**logъ* / **lēgъ*), *luža* (< **lougja*), **lokъ* / *loka*, а прийменник указує на якесь конкретне місцезнаходження чи місцезнаходження поселення в географічному просторі (ландшафті).

Спершу подібні словосполучення стають назвами-орієнтирами, локалізуючи якусь місцевість, потім онімізуються і стають мікротопонімами. Напр., у нашому випадку – це перехід типу: *за лугом* = *За Лугом* // *Za Łęgiem*; *за лукою* = *За Лукою* // *Za Łukwią*; *на лузі* = *На Лузі* // *Na Łęgu*; *під лугом* = *Під Лугом* // *Pod Łęgiem*. Ставши після лексикалізації структурно однослівними утвореннями, прийменники *за-*, *на-*, *під-* в складі ойконімів, виконують словотвірно-семантичну роль префіксів, яка зводиться до збереження в їхній внутрішній формі різного роду й характеру просторових відношень, закладених ще на мікротопонімному рівні.

Топонімна (ойконімна, оронімна, гідронімна) мережа цієї частини українсько-польського тісно пов'язана з географічним середовищем та кліматичними умовами, що є одним із факторів формування всієї онімної системи. З фізіографічного погляду територія, на якій розташовані аналізовані ойконіми, характеризується сповільненими гідрологічними процесами у руслах приток головної артерії, річки Дністер, що визначає ступінь обводнення цього терену, для якого характерним є повільний плин річок із намулистим дном та низькими грузькими й підмоклими берегами. Водну смугу складають також луки, мокрі балки, руди, стави й озера, зарослі густим очеретом, які нерідко стають болотами (Rudnicki 1939: 72, 73-74). Саме названі гідрологічні процеси впродовж багатьох століть знач-

ною мірою вплинули й на систему називництва поселень у процесі заселення терену, яке первинно відбувалося, як правило, у долинах рік та потоків, поблизу озер та заболочених місць.

Визначальним для нас тут є вивчення внутрішньої форми ойконіма та семантики вихідних топографічних назв-апелятивів, тобто *“їх зв’язку з характером географічного об’єкта, що отримує назву, а також відношеннями між мотивуючим апелятивним словом і мотивованою власною назвою”* (Бучко 1990: 4). Встановлення етимології подібних назв на основі структурно-словотвірних особливостей ойконімів та гідрографічних термінів, що лежать у їхній основі, покликане виявити переважачі види основ і словотвірних формантів та взаємозв’язок між ними, який полягає в їхньому варіюванні. Тобто, кінцева мета – це етимологізація (з’ясування походження внутрішньої форми базових апелятивів) зазначених вище ойконімів українських і польських назв населених пунктів із ГТ та префіксами просторовості в їхній основі. Відібраний для аналізу ойконімний матеріал складається з онімів, основу яких становлять гідрографічні терміни та префікси із семантикою просторовості. Назви поселень ми включили до представлених нижче гідросемемних типів, всередині яких аналізуємо: ГТ й похідні від них ойконіми; взаємодію між ойконімами та контактними з ними гідронімами, іншими мікротопонімами; визначаємо коливання семантичних полів ГТ у межах кожного типу; вказуємо на характер просторовості, представлений певним префіксом у структурі назви поселення.

ГТ у складі ойконімів із гелонімною основою: *lug (*lɔgъ, *lɛgъ) / : *lɔkъ, *lɔka, *lɔkja, *lɔkanъ, *lɔkanъсь.

Семантична еволюція зазначених вище праслов’янських апелятивних форм, досить поширених в українській та польській ойконімії, зокрема на пограниччі, не знайшла ще остаточного вирішення. Їх становлення пов’язане з особливістю географічного середовища та тісним співіснуванням у ньому тотожних реалій. Так, *lug (*lɔgъ / *lɛgъ) мало первинне значення *‘низина біля річки, поросла лісом; болото, багнисте місце’*. Семантичне поле цього ГТ досить розгалужене у Славії, пор.: укр., ст. укр.,

укр. діал. *луг* ‘мокра низина над річкою, поросла травною і лісом, і залита водою; ліс у такій низині; багнисте місце, багно, болото; поросла травною і кущами лука; пасовище біля річки; сінокісна низина’; рос. *луг* ‘лука; низина над річкою; пасовище; яма, наповнена водою; калюжа’; пол., ст. пол., пол. діал. *lug*, *lqgъ*, *lęg* ‘гай, невеликий ліс; болото; озеро; луг; вигін біля річки чи в низині; ліс, що заливається водою’; чеськ. *lug*, *lauh* ‘низьке багнисте місце’, болг. *лъг* ‘т.с., що і укр.’, полаб. *laug* ‘багниста лука’ (Ф. II: 527), (ЭССЯ XVI: 139-140, 169-170); (Brückner 1957: 314); (Jurk. 1971: 140, 153); (ССУМ I: 557); (Гр. II: 379), (ЕСУМ III: 237), (Марус. Мат. 1968: 236); (Марус. Назв. 1972: 287), (Rudnicki 1939: 25); псл. **lqkъ*, пол. *lęk* ‘półkole, łuk’, ст. пол. *lękawa* (псл. **lqkavъ* ‘coś na kształt łuku, krzywizna’ (SESł V: 111-114); *lqgъ* // *lęg* ‘las, zagajnik, pole, łąka lub pastwisko najczęściej położone nad rzeką bądź na nizinie, podmokłe lub zalewane wodą’ (Sstp IV: 107); *łąg* // *lęg* ‘las, zagajnik, pole, łąka lub pastwisko najczęściej położone nad rzeką bądź na nizinie, podmokłe lub zalewane wodą, zwykle w l. mnogiej; lęgi ‘łąka często podmokła, zwykle w dolinie rzeki, porośnięta niekiedy krzewami; pole, pastwisko’ (SESł V: 79).

У семантиці апелятива *луг*, можна виділити три синкретичних форми: а) зв’язок із характером і формою рельєфу: ‘болото’, ‘вигин, низина’; б) рослинний покрив ‘ліс, трава, гай’; в) антропогенна діяльність людини: ‘пасовище, сінокіс’. Пор.: б. Луг (К.), пот. Луг (Зк., Лв.), р. Луга (Вл.) (СГУ 1979: 328); гай Луг (НП Оплуцько у кол. Радех. пов.), хут. Луги (НП Губин у кол. Буч. пов.), поле Луги (м. Свірж у кол. Перемиш. пов.) (Експ.). Синкретичність значень ГТ *луг* ще має вираження, наприклад, у таких топонімах (ойконімах, гідронімах, мікротопонімах): 1. пот. Луги (л. Дністра; між рр. Джури́н і Серет; НП Устечко Зал. р-ну (СГУ 1979: 329); 2. пот. і пасовище Luh / Lugi (НП Торське, Іване-Золоте Зал. р-ну (Schneider, спр. 61: 29, 108)); 3. пот. Луги (п. Бари́ша; НП Зубре́ць Буч. р-ну (СГУ 1979: 103)); 4. р. Луг (п. Серету; НП Орихі́вчик і Марко́піль Терн. і Лв. обл. (ВТК)).

Ойконіми українсько-польського пограниччя з гелонімною основою: *lug (*logъ, *lēgъ):

Łęgi (wś, pow. bialski, woj. lubelskie), *Łęgi* 1775; *Łęgi* 1827; *Łęgi* 1884 (SG V: 657); *Łęgi*, -gów, *łęgowski* 1966 (NMPol VI: s. 327).

Łęgi (część wsi Kodeń, pow. bialski, woj. Lubelskie) (Wykaz 2019).

Łęgów (osada niezidentyfikowana, woj. lubelskie: *Lyangow* 1459, *Langów* 1478 (NMPol. VI: 330).

Łużek (część miasta Lubycza Królewska, woj. lubelskie, pow. tomaszowski) (Wykaz 2019).

Załuże (część wsi Dobrynka, woj. lubelskie. pow. bialski) (Wykaz 2019).

Załuże(część wsi Olszyn, woj. lubelskie. pow. bialski) (Wykaz 2019).

Załuże (wś, woj. podkarpackie, pow. lubaczowski) (Wykaz 2019).

Залужжя, Збар. р-н, Тр. (АТУ: 261); 1444 р. (ІМСУ(Тр.): 311); ‘села: ... *Залуже*’ 1463 (ALS I: 54); *Załoszcza* (XVI w.), z. lw. (Pomorzany) (Atl. Jabł. m. 6); *Zaluze* 1790 (RGLTarn. (17)).

Залужжя, Яв. р-н, Лв. (АТУ: 189); *Załuże* (w. Jaworów) 1450, ‘*villam Zalusze*’ 1454, *Załuże* (pn. Gródek) 1455, *Zalusze* 1456 (AGZ II: 85, 151; V: 175; XIV: 304, 445); 1454 р. (ІМСУ(Лв.): 927); *Załuże* (XVI w.), z. lw. (Jaworów) (Atl. Jabł. m. 2); *Załuże*, z. lw., pow. lw., 1620 (SGL. t. 373: 2411-2412); *Załuże* 1620, 1621, 1647, 1660, 1662 (Lustr. 1661-1665 / II: 138, 146-147); *Zaluze* 1790 (RGLLeop. (12)); *Załuże* 1893 (SG XIV: 361); *Załuże* 1931-1938 (SMRP: 1967); *Залужжя* 1968 (ІМСУ(Лв.): 927). На давність цього НП вказують сліди виявленого тут поселення (черепки ліпних тюльпаноподібних горщиків) висоцької культури з IX – VIII ст. до н.е., а також сліди поселення з III – IV ст., знайдені на околиці неіснуючого присілка (хутора) Мурини (Пелешишин 1996: 37, 57).

Залужжя, Рог. р-н, І-Ф. (АТУ: 126); ‘*Załuże na Świrzu*’ (*Załuże*) 1459, 1436, 1447 (AGZ XII: 2929, 1903; XIX: 1060), 1465

(ALS I: 54); Załuże 1564 (ЖУП I: 155); Załuże, z. hal., pow. hal., 1631 (SGTremb. t. 118: 571); 1632 (SGTremb. t. 118: 572); Zaluze (Lustr. 1564-1565 / I: 229, 248); Załuże 1616 (Lustr. 1661-1665 / III: 123); Zaluze 1790 (RGLBrzez. (15)); Zaluze 1790 (RGLPrzem. (9)); Zaluze 1790 (RGLStan. (16)); Załuże, z. hal. (Rohatyn) 1889-1904 (Atl. Jabł. m. 3); Załuże, z. hal. (Kołomya) 1889-1904 (Atl. Jabł. m. 3).

Залужжя, Збар. р-н, Тр. (АТУ: 261); 1444 р. (ІМСУ(Тр.): 311); 'села: ... *Залужје*' 1463 (ALS I: 54); Załoszcza (XVI w.), z. lw. (Pomorzany) (Atl. Jabł. m. 6); Zaluze 1790 (RGLTarn. (17)).

Залужжя, Яв. р-н, Лв. (АТУ: 189); Załuże (w. Jaworów) 1450, 'villam Zalusze' 1454, Załuże (pn. Gródek) 1455, Zalusze 1456 (AGZ II: 85, 151; V: 175; XIV: 304, 445); 1454 р. (ІМСУ(Лв.): 927); Załuże (XVI w.), z. lw. (Jaworów) (Atl. Jabł. m. 2); Załuże, z. lw., pow. lw., 1620 (SGL. t. 373: 2411-2412); Załuże 1620, 1621, 1647, 1660, 1662 (Lustr. 1661-1665 / II: 138, 146-147); Zaluze 1790 (RGLLeop. (12)); Załuże 1893 (SG XIV: 361); Załuże 1931-1938 (SMRP: 1967); Залужжя 1968 (ІМСУ(Лв.): 927).

Залужжя, Рог. р-н, І-Ф. (АТУ: 126); '*Załuże na Świrzu*' (Załuże) 1459, 1436, 1447 (AGZ XII: 2929, 1903; XIX: 1060), 1465 (ALS I: 54); Załuże 1564 (ЖУП I: 155); Zaluze (Lustr. 1564-1565 / I: 229, 248); Załuże, z. hal. (Rohatyn) 1889-1904 (Atl. Jabł. m. 3); Załuże, z. hal. (Kołomya) 1889-1904 (Atl. Jabł. m. 3); Załuże 1616 (Lustr. 1661-1665 / III: 123); Załuże, z. hal., pow. hal., 1631 (SGTremb. t. 118: 571); 1632 (SGTremb. t. 118: 572); Zaluze 1790 (RGLBrzez. (15)); Zaluze 1790 (RGLPrzem. (9)); Zaluze 1790 (RGLStan. (16)).

Залужани (*Залужжя*), Гор. р-н, Лв. (АТУ: 177); Zalusie 1578 (Żdź. XVIII / I: 68); Załuże (XVI w.) (Atl. Jabł. m. 2); Załuże 1893 (SG XIV, s. 361); Załuże 1931-1938 (SMRP: 1967); як Залужжя 1968 (ІМСУ(Лв.): 258). Варіативність назви *Залужжя* / *Залужани* цього НП, окрім просторового префікса *за-* зі значенням розташування поселення '*за лугами*' (болотистими луками), у форманті *-ани* (*Залужани*) додатково містить вказівку на жителів – *залужан*, які проживають у таких місцях. Пор. струк-

турно й значеннєво близьку ННП: укр. Залужани (См.) (АТУ: 389).

Однoйменні структурно й значеннєво близькі назви НП поширені і в інших регіонах України: укр. Залужжя (Вн., Вл., Зк., Чрв., Хм.) (АТУ: 389).

Налужжя, Терєб. р-н, Тр. (АТУ: 265); *Nałuże* 1716 (AGZ XXV: 256); *Nałuże*, z. hal. (Mikulińce) (Atl. Jabł. m. 7). Лексикалізований прийменник *на-*, що зрісся з основою ойконіма *Налужжя* семантично вказує на просторові відношення '*при позначенні географічних понять, де відбувається яка-небудь дія; при позначенні місця простору, що є кінцевим пунктом руху*' (СУМ V: 11), тобто значеннєво ойконім можна тлумачити як '*село на лугах*' – *налужжя* з подальшою онімізацією.

Підлужжя, Тисм. р-н, І-Ф. (АТУ: 128); 1469, 1578 (Żdź. XVIII / I: 39, Supl.: 89); 1670 (Regestr 1669-1670: 76); 1765 (Taryffa 1765: 142); *Podłuże* 1790 (RGLStan. (16)); Подлуже 1886 (Шем. 1886: 82); *Podłuże* 1887 (SG VIII: 435); *Podłuże*, z. hal. (Tuśmienica) 1889-1904 (Atl. Jabł. m. 3); Подлуже / *Podłuże* 1905 (ПГН: 41); 1914 (Шем. 1914: 206); Підлуже 1938 (Шем. 1938: 145). Пор. структурно й семантично близькі ННП: укр. Підлужжя (Днп., Рв.) (АТУ: 426). Префікс *під-* в ойконімі *Підлужжя* виражає просторові відношення із вказівкою на мешканців території, які '*оселилися під лугами*', тобто '*біля нижньої частини (...) міститься (...) що-небудь*' (СУМ VI: 391).

Ойконіми українсько-польського пограниччя з гелонімною основою **lōkъ*, **lōka*, **lōkja*, **lōkanъ*, **lōkanъсь*:

Lęka (wś, pow. lubaczowski, woj. podkarpackie), *Lanka* 1470-80; *Ląka* 1508; *Lanka* 1529; *Lęka* 1564-1565; *Lęka* 1569; *Lęka* 1789; *Lęka* 1884; *Lęka*, -ki, *lęcki* 1971 (NMPol. VI: 331).

Lękawica (wś, pow. bialski, woj. lubeskie), *de Luchowicz* 1327; *de Lucovicz* 1346-1358; *de Lucoviecz* 1352, *Lanczawicza* 1373; *Lenkawicze* (1447) XVII, z *Lancawycze* 1448; *Lankawycza* 1470-1480; *Lankawicza* 1529; *Lankowicza* 1537; *Lękawica* 1581; *Lękawica kolo Rychwatdu* 1884; *Lękawica*, -cy, *lękawicki* 1964 (NMPol. VI: 333). Від ст. пол. апелятива *lękawa* '*coś na kształt łuku, wygięcie, krzywizna, linia wężkowata*' (Sstp IV: 112), + cyф. -ica (-ice).

Łękawica (wś, pow. bialski, woj. lubelskie), *von Lankawicza* 1415, *Lankaua* 1452, *de Lankauicze* 1468, *Lu-kavica*, *Lenkavica* 1498, *Lonkawicza*, *Latovycze (!)* 1525, *Lakawa* 1526, *Lenthkowycze (!)* 1529; *Łąkawicza*, *Lakawicza*; *Lenkawica* 1581; *Łękawica kolo Kalwaryi* 1884 *Łękawica*, -cy, *łękawicki* 1964 (NMPol. VI: 333).

Łączki (wś, pow. lubaczowski, woj. podkarpackie): *Łączki*, kolonia 1877; *Łączki* 1884 (SG V: 629); *Łączki* 1921; *Łączki*, -czek 1981 (NMPol VI: 302).

Łąki (wś, pow. lubaczowski, woj. podkarpackie): *Łąki* 1899; *Łąki*, folw. 1921; *Łąki*, wś 1933; *Łąki* 1952; *Łąki*, *Łąk*, *łącki* 1971. Від апелятива пол. *łąka* в формі множини (NMPol VI: 307).

Łęg (wś, pow. tomaszowski, woj. lubelskie) (Wykaz 2019).

Dołhołęka (wś, woj. lub. pow. bialski) (Wykaz 2019).

Długoleka (wś, pow. bialski, woj. lubelskie): *Dołhołęka*, folwark 1839; *Dołhołęka* 1881; *Dołhołęka*, folwark 1921; *Długoleka*, -ki, *długolecki* 1970. *Dołhołęka* – назва гібридна, в основі якої білоруський прикметник *dożyi* ‘długi’ і польське говіркове *łęka* ‘łąka’ (NMPol II: 352).

Długoleka (wś, pow. bialski, woj. lubelskie) *Z Długiej Łąki* 1521; *Długa Łęka* 1536, *Długoleka* 1561; *Długoleka* 1576; *Długoleka* 1578; *Długoleka* 1664; *Długoleka* 1795; *Długolenka* 1839; *Długoleka* i *Długoleka Poduchowna*, два села 1900; *Długoleka*, -ki 1980 < прикметника пол. *długi* і польського говіркового *łęka* ‘łąka’ (NMPol II: 352).

Podłąka (kolonia, pow. bialski, woj. lubelskie) (Wykaz 2019).

Łąkowe (część wsi Zarudnia, woj. lubelskie, pow. chełmski) (Wykaz 2019).

Głęboka Łąka (część wsi Dutrów, woj. lubelskie, pow. tomaszowski) прикметник пол. *głęboki* вказує на зниження рельєфу (Wykaz 2019).

Nad Łąkami (część wsi Łętownia, pow. przemyski, woj. podkarpackie) (Wykaz 2019).

Łąki Henrykowskie (część miasta Tomaszów Mazowiecki, pow. Tomaszowski, woj. lubelskie) (Wykaz 2019).

Łączki (część wsi Sielnica, pow. przemyski, woj. podkarpackie) (Wykaz 2019).

На прикладі вищенаведених ойконімів можемо встановити троякий характер синкретичних форм апелятива *луг*, який майже повністю семантично збігається з псл. **lorkъ / lorka*: укр. *лука*, пол., пол. діал. *ląka, lęka*, ст. сл. *л@ка*, рос. *лука*, болг. *лъка*) (Rudnicki 1939: 25), (Brückner 1957: 308), (Jurk. 1971: 51, 82), (Толстой 1969: 114-116), (ССУМ I: 557).

Однак, на відміну від апелятива *луг*, лексема **lorkъ / lorka* розвинула ще одне цілком самостійне значення – ‘згин; згин берега; вигин річки’ (СУМ IV: 553), (ЕСУМ III: 302), (Мурзаєвы 1959: 178) на позначення форми та просторових особливостей об’єктів, локалізованих на лугах. Цим і пояснюється близькість значень обох лексем, яку промовисто ілюструють назви: НП Лука (Буч. р-ну, Тр.) (Експ.: 90); с. Лука (І.-Ф.), пот. та поле Luki / Lugi (НП Більче-Золоте Борщ. р-ну (Schneider, спр. 7: 74)). Пор.: б. Лука (Чрк.) (СГУ 1979: 329).

Префікс *за-* у поданих нижче ойконімах *Залуква* та *Залуччя* виконує семантичну функцію: ‘поселення, розташоване за лукою / луками’.

Залуква, Гал. р-н, І-Ф. (АТУ: 123); Załukwiany (Załukiew) 1440 (MRPS I: 69); 1447 р. (IMCY(I-Ф.): 168); Załukiew (Przedmieście / Stanisławów) (Lustr. 1661-1665 / III: 8-9); Załukiew 1790 (RGLStr. (13)); Załukiew, z. hal. (Halicz) 1889-1904 (Atl. Jabł. m. 3).

Залуччя, Кол. р-н, І-Ф. (АТУ: 125); 1579 (Żdź. XVIII / I: 102); Załucze 1661-1665 (Lustr. 1661-1665 / III: 63-64, 96); Załucze 1661 (АЮЗР VII / II: 506); ‘Załucze ad Kolaczkowce’ 1670 (Regestr 1669-1670, 82); Załuka 1758-1765 (АЮЗР IV / I: 559); Załucze 1765 (Taryffa 1765: 162); Załucze 1790 (RGLZal. (18)); ‘Załuche над Прутом’ 1886 (Шем. 1886: 45); Załucze, z. hal. (Sniatyn) 1889-1904 (Atl. Jabł. m. 7); ‘Załucze nad Prutem’ 1895 (SG XIV: 357); Залуче / Załucze 1905 (пор. там же ‘Załuche над Прутом’) (ПГН: 21). Пор. структурно й семантично близьку ННП: укр. Залуччя (Тр, Хм.) (АТУ: 389).

Давність ойконімів та гідронімів із вихідною основою **lorka* демонструє похідне утворення з **-j(a)*-суфіксальним відносно присвійного значення **lorkъ- + -ьj(a) → *lorkja* ‘що стосується

луки, їй належна', маніфестоване назвою р. Луча (л. Дністра, НП Торське Зал. р-ну (ВТК)). До рефлексів **lōka* зараховуємо апелятив **lōkavъ* 'вигнутий, кривий, звивистий (про течію річки)' (Ф. II: 532), (ЭССЯ XVI: 144), який, у свою чергу, за допомогою суф. **-ьсь* розвинув праформу **lōkavьсь* 'річка, що має криву, звивисту форму русла'. Ця реконструкція характерна для назви м.б. Лукавець (НП Перепельники Збор. р-ну (ВТК)), яка є первинною щодо контактної ННП Лукавець (ст. укр. *Лоукавець, 1490 р. (назва села на Буковині), Луківці та *Лоуковиця, 1482 р., назва села у Молд. кн.) (ССУМ I: 558)), а також: р. Лукавець (І.-Ф., Жт., Чрн.), р. Лукавиця (І.-Ф.) (СГУ 1979: 330). Поєднання ад'єктива **lōkavъ* зі згаданим значенням із суф. **-isko / -išče* на позначення просторового поняття місця дозволило реконструювати ще одну апелятивну форму основи **lōka* – **lōkavisko / *lōkavīšče* 'місцевість, обмежена кривою звивистою формою ріки', виражену гідронімом м.б. Луковиська (НП Стратин; суміжжя І.-Ф. та Терн. обл.; (ВТК)) < псл. **lōkovišče*: словенське *lokóvišče* 'сад', чеськ. *Lukoviste*, назва села, словинське *lōkovišče* 'заросле поле' (ЭССЯ XVI: 147).

Проаналізовані історичні ойконіми західноукраїнського та східнопольського пограниччя утворилися шляхом субстантивації прийменникових конструкцій (прийменник + гідрографічна основа) за посередництвом мікротопонімної стадії.

Прийменникові словосполучення функціонально виражають просторові відношення, в яких перебувають поселення стосовно інших об'єктів ландшафту (гідронімів, мікротопонімів). Такого роду ойконіми формують певні ойконімні словотвірні типи, сягаючи своїм походженням досить давнього періоду – п. пол. XV ст. Як словотвірна категорія назви поселень із прийменниковими конструкціями в основі відбивають загальнослов'янську словотвірну тенденцію до префіксації.

Перехід прийменникових конструкцій на позначення місця в мікротопоніми з їхньою подальшою субстантивацією та її вираженням в ойконімії відповідає подібним назвотворчим процесам у багатьох слов'янських мовах, зокрема польській. Попри вказану давність цих субстантивованих ойконімних

структур вони й сьогодні відбивають живомовний словотвірний процес і становлять продуктивний тип деривації на апелювально-ономічному рівнях.

Як видно з джерел, формування аналізованих ойконімів проходило в умовах українсько-польської двомовності та здебільшого польськомовної засвідченості. Характерно, що явище білінгвізму не наклало суттєвого відбитку на назви поселень означеної території: польськомовні писемні свідчення найчастіше транслітерують власне українські назви, маніфестуючись лише незначними наближеннями звукових оболонок споріднених мов, вказуючи на деяку специфіку в лексиці й словотворі останніх. При цьому створюється міжмовна варіантність форм одного й того ж ойконіма, яка зберігає інформацію про походження та інтерференцію назви (відображає фізико-географічні особливості території; відбиває етнічні українсько-польські контакти між носіями обох мов на цій території, починаючи з п. пол. XV ст.).

Структуру протеймолізованих західноукраїнських (Івано-Франківська, Львівська, Тернопільська області) та східнопольських (Люблінське та Підкарпатське воєводства) назв населених пунктів складають префікси на позначення просторових характеристик (*за-* // *za-*, *на-* // *na-*, *під-* // *pod-*,) та гідрографічні терміни (псл. **lug*, **lōka*). На підставі цього можемо встановити, що ойконіми утворились за структурно-словотвірною моделлю **za-* + псл. гідрографічний термін **lōk-* + **-ъje* (напр., *Залуччя* ≤ **za-* + **lōk-* + **-ъje*).

Виявлене розуміння процесів формування українських і польських назв населених пунктів пограниччя (хоча б на прикладі проаналізованих у цій праці ойконімів, похідних від топографічних термінів, зокрема із гелонімною основою: **lug* (**lōgъ*, **lēgъ*) / **lōkъ*, **lōkanъsъ*, **lōkja*.) у споріднених ойконімічних системах матиме важливе значення як для теоретичних, так і для практичних досліджень слов'янської ономастики загалом. Можемо також стверджувати, що виявлена в діяхронії давність субстантивованих ойконімічних структур є продуктивним типом

деривації в українсько-польському оніміконі також і на синхронному рівні.

Порівнюючи й надалі ойконіміїні системи українсько-польського пограниччя, ми зможемо розробити нову методологію аналізу ономастичних транскордонних систем і таким чином вивести ономастику (топоніміку) за межі усталених стереотипних підходів.

Література та джерела / References and Sources

АТУ – *Українська РСР: Адміністративно-територіальний устрій на 1 січня 1987 р.*, відп. ред. В.І. Кирненко, В.І. Стадник, Київ 1987. [*Ukrains'ka RSR: Administrativno-teritorial'nijustrij na 1 sičnâ 1987r.*, відп. ред. В.І. Kirmenko, V. Î. Stadnik, Kiiv 1987].

АЮЗР – *Архив Юго-Западной России, издаваемый Временною комиссиею для разбора древних актов высочайше учрежденною при Киевском, Подольском и Волынском генерал-губернаторе*, ч. I–VIII, т. I–XXXV, Киев 1859–1914. [*Arhiv Ūgo-Zapadnoj Rossii, izdavaemyj Vremennoïkomissiei dlâ razbora drevnih aktov vysočajše ūčreždennoï pri Kievskom, Podol'skom i Volynskom general-gubernatore*, Č. I–VIII, т. I, Kiev 1859–1914.].

Бучко – Бучко Д. Г., *Походження назв населених пунктів Покуття*, Львів 1990. [Bučko D.G. *Pohodžennâ nazv naselenih punktiv Pokuttâ*, L'viv 1990].

ВТК – *Військово-топографічна середньомасштабна карта*. Масштаб 1:25000. [*Vijs'kovo-topografična seredn'omasštbnakarta*. Masštab1:25000.].

Гр. – *Словарь української мови: в 4-х т.* Т. 1-4, за ред. Б. Грінченка, Київ 1958-1959. [*Slovar' ukrains'koï movi: v 4-h t, t. 1-4, za red. B. Grinčenka*, Kyiv 1958-1959].

Експ. – *Матеріали топонімних експедицій, проведених автором у 1992-1995 рр.* [*Materiali toponimnih ekspedicij, provedenih avtoromu 1992-1995 rr.*].

ЕСУМ – *Етимологічний словник української мови: в 7-ми т.*, Т.1-6, Гол.ред. О.С. Мельничук. Київ 1982-2012. [*Etimologičnij slovník ukrains'koï movi: v 7-mi t, T.1-6, Gol. red.O.S. Mel'ničuk*. Kyiv 1982-2012.].

ЭССЯ – *Этимологический словарь славянских языков: Праславянский лексический фонд*, Под. ред. О.Н. Трубачева и Ж.Ж. Варбот,

Вып.1-41, Москва 1974-2018. [*Ėtimologičeskij slovar' slavânskikh âzykov:Praslavânskij leksičeskij fond.*, Vyp.1-41, Pod. red. O.N. Trubačeva i Ž.Ž. Varbot. Moskva 1974-2018.].

ЖУР – *Жерела до історії України-Руси.*, Т. I–VII, Вид. М. Грушевський, С. Томашевський, Львів 1895–1913. [*Žerela do istoriï Ukraïni-Rusi.*, Т. I – VII, Vid. M. Gruševskij, S. Tomaševskij, L'viv 1895–1913.].

ІМСУ(Лв.) – *Історія міст і сіл Української РСР: Львівська область*, Київ 1968. [*Istoriâ mist i sil Ukraïns'koï RSR: L'viv's'ka oblast'*, Kyiv 1968.].

ІМСУ(Тр.) – *Історія міст і сіл Української РСР: Тернопільська область*. Київ 1973. [*Istoriâ mist i sil Ukraïns'koï RSR: Ternopil's'ka oblast'*, Kyiv 1973.].

Марус. Мат. 1968 – Марусенко Т.А., *Материалы к словарю украинских географических апеллятивов (названия рельефов)* [в:] “Полесье (Лингвистика. Археология. Топонимика)”. Москва 1968, с. 206-255. [Marusenko T.A., *Materialy k slovarü ukrainskihgeografičeskikh apellâtivov (nazvaniâ rel'efov)* [v:] “Poles'e (Lingvistika. Arheologiâ. Toponimika)”, Moskva 1968, s. 206-255.].

Марус. Назв. 1972 – Марусенко Т.А., *Названия рельефов в говорах Хмельницкой области УССР* [в:] “Карпатская диалектология и ономастика”, Москва 1972, с. 277-299. [Marusenko T.A., *Nazvaniâ rel'efov v Govorahhmel'nickoj oblasti USSR* [v:] “Karpatskaâ dialektologiâ i onomastika”, Moskva 1972, s. 277-299.].

Мурзаевы 1959 – Мурзаевы Э. и В., *Словарь народных географических терминов*, Москва 1959. [Murzaevy È. i V., *Slovar' narodnyh geografičeskihterminov*, Moskva 1959.].

Пелешишин 1996 – Пелешишин М. А., *Стародавня Яворівщина : нариси з історії та археології*. Львів 1996. [Pelešišin M. A., *Starodavnââvorivšina : narisi z istoriï ta arheologiï*, L'viv 1996.].

ПГН – *Русско-польский и польско-русский алфавитные перечни географическихъ названій помѣщенных на картахъ Галицѣи и Буковины инж. Корнмана*, Киевъ 1915. [*Russko-pol'skij i pol'sko-russkij alfavitnyeperečni geografičeskikh" nazvanij pomhšennyh na karth Galicyi i Bukoviny inž. Kornmana, Kïev"* 1915.].

СГУ 1979 – *Словник гідронімів України*, Київ 1979. [Slovník gidronimiv Ukraïni, Kïiv 1979.].

ССУМ – *Словник староукраїнської мови XIV-XV ст.*, Т.1-2, Київ 1977. [Slovník staroukraïns'koï movi XIV-XV st., Т.1-2, Kïiv 1977.].

СУМ – *Словник української мови*, Київ 1970 – 1980, т. I-XI. [Slovník ukraïns'koï movi, т. I-XI, Kïiv 1970–1980.].

Толстой – Толстой Н.И., *Славянская географическая терминология: Семасиологические этюды*, Москва 1969. [Tolstoj N.I. *Slavânskaâ geografičeskaâterminologîa: Semasiologičeskie ètûdy*, Moskva 1969.].

Ф. – Фасмер М., *Этимологический словарь русского языка*, Т. I–IV, Москва 1964-1973. [Fasmer M. *Ètimologičeskij slovar' russkogoâzyka*, T. I–IV, Moskva 1964-1973.].

Шем. 1886 – *Шематизмъ всего клира греко-католическою Епархіи Станиславѡвскои на рѡк Божій 1886*, Въ Станиславовѣ: зъ печатнѣ І.Данкевича, Накладом Кліра Епархіального. Станіславів 1886. [*Šematizm" vsego klira greko-katoličeskoj Eparhiistanislavôvskoj na rôk Božij 1886*, V" Stanislavovh: z" Pečatnhî. Dankeviča, Nakladom Klira Eparhial'nogo. Stanislaviv 1886.].

Шем. 1914 – *Шематизмъ всего клира греко-католическою Епархіи Станиславѡвскои на рѡк Божій 1914*, Въ Станиславовѣ: зъ печатнѣ І.Данкевича, Накладом Кліра Епархіального, Станіславів, 1914. [*Šematizm" vsego klira greko-katoličeskoj Eparhiistanislavôvskoj na rôk Božij 1914*, V"stanislavovh: z"pečatnh î. Dankeviča, Nakladom Klira Eparhial'nogo, Stanislaviv 1914.].

Шем. 1938 – *Шематизмъ всего клира греко-католическою Епархіи Станиславѡвскои на рѡк Божій 1938*, Въ Станиславовѣ: зъ печатнѣ І.Данкевича, Накладом Кліра Епархіального, Станіславів 1938. [*Šematizm" vsego klira greko-katoličeskoj Eparhiistanislavôvskoj na rôk Božij 1938*, V" Stanislavovh: z" Pečatnhî.Dankeviča, Nakladom Klira Eparhial'nogo, Stanislaviv 1938.].

ALS – *Archiwum księżąt Lubartowiczów Sanguszków w Sławucie*, t. I–IV, Lwów 1887–1890.

AGZ – Tatomiř, L., Liske, K. i Prochaska, A. (red.). *Akta grodzkie i ziemskie z czasów Rzeczypospolitej Polskiej z Archiwum tak zwanego Bernardyńskiego we Lwowie*, t. 1–25, Lwów 1868–1935.

Atl. Jabł. – Jabłonowski, A. (red.). *Atlas historyczny Rzeczypospolitej Polskiej. Epoka przelomu z wieku XVI na XVII. Dział II: Ziemie Ruskie Rzeczypospolitej*, Warszawa–Wiedeń 1889–1904.

Brückner – Brückner A., *Słownik etymologiczny języka polskiego*, Warszawa 1957.

Jurk. 1971 – Jurkowski M., *Ukraińska terminologia hydrograficzna*, Wrocław - Warszawa 1971.

NMPol – Rymut, K. et al. (Eds.), *Nazwy miejscowe Polski. Historia. Pochodzenie. Zmiany*, t. 1–15, Kraków 1996–2018.

Lustr. 1564-1565 / I – *Lustracje dóbr królewskich XVI–XVIII wieku. Województwa Ruskie, Podolskie i Belskie. Lustracja województw Ruskiego*,

Podolskiego i Belskiego 1564–1565. Część 1. Krzysztof Chłapowski i Helena Żytkowicz (red.), Warszawa, Łódź 1992.

Lustr. 1661–1665 / II – Arłamowscy E. i K. (red.), *Lustracja województwa ruskiego 1661–1665. Część II: Ziemia Lwowska*, Wrocław 1974.

Lustr. 1661–1665 / III – Arłamowscy E. i K., Kaput W., *Lustracja województwa Ruskiego 1661–1665. Część III: Ziemia Halicka i Hełmska*, Wrocław 1976.

MRPS – *Matricularum Regni Poloniae Summaria*, T. I–IV (1905–1910), T. Wierzbowski (red.), Varsoviae 1905–1961.

Regestr 1669–1670 – *Regestr rewisiej dymów Ziemi Halickiej I Kolomyjskiej ... Anno 1669–1670*, ЦДІАЛ, ф. 5, оп. 2, спр. 1. (Ф. – № фонду, оп. – № опису, спр. – № справи) [CDĪAL, f. 5, op. 2, spr. 1. (F. – № fondu, op. – № opisu, spr. – № spravi)].

RGL – Liesganig Joseph, Maulbertsch Franz Anton, Liechtenstern Johannes (red.), *Regna Galicie et Lodomeriae Josephi II et M. Theresiae augg. iussu... 1790 r. Nomina Circulorum (numeris Chartae respondentia): 9. Przemyslienfis; 10. Samborienfis; 11. Zolkievenfis; 12. Leopoliensfis; 13. Stryensfis; 14. Zloczovienfis; 15. Brzezanyensfis; 16. Stanislavovienfis; 17. Tarnopolienfis; 18. ZaleŹczykienfis, Leopoli 1790.*

Rudnicki – Rudnicki J. *Nazwy geograficzne Bojkowszczyzny*, Lwów 1939.

SG – Sulimierski T. i in. (red.), *Słownik geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich* (t. 1–15), Warszawa 1880–1902.

SGL – *Sąd Grodzki Lwowski. Актові книги Львівського гродського суду Руського воєводства, що містяться в Центральному державному історичному архіві України у Львові*. ЦДІАЛ. Фонд № 9 (Ф. – № фонду, оп. – № опису, спр. – № справи). [*Aktovi knigi L'vivs'kogo grods'kogo sudu Rus'kogovoëvodstva, šo mistât'sâ v Central'nomu derŹavnomu istoričnomu arhivî Ukraïni u L'vovî*. CDĪAL. Fond № 9 (F. – № fondu, op. – № opisu, spr. – № spravi)].

SGTremb. – *Sąd Grodzki Trembowelski. Актові книги Теребовлянського гродського суду Руського воєводства, що містяться в Центральному державному історичному архіві України у Львові*. ЦДІАЛ. Фонд № 17 (Ф. – № фонду, оп. – № опису, спр. – № справи). [*Aktovi knigi Terebovlâns'kogo grods'kogo Sudurus'kogo voëvodstva, šo mistât'sâ v Central'nomu derŹavnomu istoričnomu arhivî Ukraïni u L'vovî*. CDĪAL. Fond № 17 (F. – № fondu, op. – № opisu, spr. – № spravi)].

Schneider – Schneider Antoni, *Materiały do "Encyklopedyi krajoznawstwa Galicyi"*. ЦДІАЛ. Фонд № 34, спр. 1–61. [CDĪAL. Fond № 17, № spravi 1–61. (F. – № fondu, op. – № opisu, spr. – № spravi)].

SMRP – *Skorowidz miejscowości Rzeczypospolitej Polskiej z oznaczeniem terytorialnie im właściwych władz (...)*, Przemysł-Warszawa 1931–1938. [*Skorowidz Miejscowości Rzeczypospolitej Polskiej z oznaczeniem terytorialnie im właściwych władz (...)*, Przemysł-Warszawa 1931–1938.].

Sstp – Urbańczyk, S. i in. (red.), *Słownik staropolski* (t. 1–10). Wrocław 1953–2002.

SESł – Sławski, F., *Słownik etymologiczny języka polskiego* (t. V, Łasia-Łżywy). Kraków 1975.

Taryffa 1765 – *Taryffa pogłównego żydowskiego y Karaimskiego ziemi Halickiej y powiatów Trembowelskiego i Kołomyjskiego do niej należących, 1765*, ЦДАЛ. ф.5, оп. 1, спр. 286, арк. 135–177. (Ф. – № фонду, оп. – № опису, спр. – № справи). [CDIAL. f.5, op. 1, spr. 286, ark. 135–177. (F. – №fondu, op. – № opisu, spr. – № spravi)].

Wykaz 2019 – Wykaz urzędowych nazw miejscowości i ich części (2019), http://ksng.gugik.gov.pl/urzedowe_nazwy_miejscowosci.php (21–25.02.2021).

Żdż. XVIII / I – *Polska XVI wieku pod względem geograficzno-statystycznym. Ziemie Ruskie: Ruś Czerwona*, t. XVIII, część I, opisana przez A. Jabłonowskiego, Warszawa 1902.

прийняті сучасні адміністративні скорочення районів (кол. повітів) Івано-Франківської, Львівської та Тернопільської областей:

Буч.	Бучацький р-н, Тр.
Гал.	Галицький р-н, І.-Ф.
Гор.	Городоцький р-н, Льв.
Зал.	Заліщицький р-н, Тр.
Збар.	Збараський р-н, Тр.
Кол.	Коломийський р-н, І.-Ф.
Перем.	Перемишлянський р-н, Льв.
Рог.	Рогатинський р-н, І.-Ф.
Тереб.	Теребовлянський р-н, Тр.
Тисм.	Тисменицький р-н, І.-Ф.
Яв.	Яворівський р-н, Льв.

список скорочень областей: Вн. – Вінницька, Днп. – Дніпропетровська, Жт. – Житомирська, Зк. – Закарпатська, І.-Ф. – Івано-Франківська, Льв. – Львівська, Рв. – Рівненська, См. – Сумська, Терн. –

Тернопільська, Хм. – Хмельницька, Чрк. – Черкаська, Чрн. – Чернівецька;

список скорочень мов і діалектів: болг. – болгарська, діал. – діалектне, полаб. – полабська, пол. – польська, пол. діал. – польське діалектне, псл. – праслов'янська, рос. – російське, ст.пол. – старопольська, ст. сл. – старослов'янське, укр. – українська, чеськ. – чеська;

список інших умовних скорочень: б. – балка, і т.ін. – і таке інше, кн. – князівство, кол. – колишній, л. – ліва притока, м. – місто, м.б. – мокра балка, ГТ – гідрографічний термін, ННП – назва населеного пункту, НП – населений пункт, обл. – область, оп. – опис, п. – права притока, п. пол. – перша половина, пов. – повіт, пор. – порівняй, пот. – потік, р. – ріка, рік, р-ну – району, рр. – ріки, роки, с. – село, ст. – століття, т.с. – те саме, ф. – фонд;

скорочення в джерелах (в т.ч. й давні адміністративні): м. – місто (містечко), м. 2, 3 ... – нумерація карт, obw. – область, pow. – повіт, pow. lw. – Львівський повіт, w. – схід, століття, woj. – воєводство (= область), wś – село, z. hal. – Галицька земля, z. lw. – Львівська земля.

Резюме

У дослідженні проаналізовані історичні просторові ойконіми західноукраїнського та східнопольського пограниччя з гелоніміями гідрографічними термінами **lug* (**lɔgъ* / **lēgъ*), *luža* (< **lougja*), **lɔkъ*, **lɔka*, **lɔkja*, **lɔkanъ*, **lɔkanъsъ* в основах. В адміністративних межах сучасних Львівської, Тернопільської та Івано-Франківської областей на заході України та Люблінського і Підкарпатського воєводств на сході Польщі було встановлено етимологію 33 назв населених пунктів типу: *Залужся*, *Залуква*, *Залуччя*, *Підлужся*, *Налужся*, *Залужани* (*Залужся*), *Підлужся*, *Dołhołęka*, *Głęboka Łąka*, *Łęg*, *Łąkowe*, *Łąki Henrykowskie*, *Łużek*, *Łączki*, *Nad Łąkami*, *Podłąka*, *Zaluże* та ін. Названі ойконіми реконструктивно можна звести до структурно-словотвірної моделі: *Залужся* // *Zaluże* ≤ **za-* + **lɔg-* + **-ъje*; *Залуччя* ≤ **za-* + **lɔk-* + **-ъje*, де префікси *за-* // *za-*, *на-* // *na-*, *під-* // *pod-* виконують паралельну функцію позначення просторових характеристик в українській та польській ойконімічних системах.

Ключові слова: етимологія назв поселень, історична ойконімія, ойконімна система, українсько-польське пограниччя, реконструкція онімів, топоніміка.

Spatial oikonyms of ukrainian-polish borderland with gelonym hydrographical terms **lug* (logъ* / **lēgъ*), *luža* (< **lougja*), *:*lōkъ*, **lōka* , **lōkja*, **lōkanъ*, **lōkanъсь* in the stem**

Summary

Historical spatial oikonyms of Western Ukrainian and Eastern Polish borderland with gelonym hydrographic terms **lug* (**logъ* / **lēgъ*), *luža* (< **lougja*), *:*lōkъ*, **lōka* , **lōkja*, **lōkanъ*, **lōkanъсь* in the stem were analysed in the paper. Within administrative borders of modern Lviv, Ternopil, and Ivano-Frankivsk Oblasts in the western Ukraine and Lublin and Podkarpackie Voivodeships in the east of Poland, etymologies of 33 place names were traced. The place names were of the following type: *Залужся*, *Залуква*, *Залуччя*, *Підлужся*, *Налужся*, *Залужани* (*Залужся*), *Підлужся*, *Dołhołęka*, *Głęboka Łąka*, *Łęg*, *Łąkowe*, *Łąki Henrykowskie*, *Łužek*, *Łączki*, *Nad Łąkami*, *Podłąka*, *Zaluże* and others. These oikonyms may be reconstructively put into a derivational model: *Залужся* // *Zaluże* ≤ **za-* + **log-* + **-ъje*; *Залуччя* ≤ **za-* + **lōk-* + **-ъje*, where prefixes *за-* // *za-*, *на-* // *na-*, *нід-* // *pod-* perform parallel function to denote spatial characteristics in Ukrainian and Polish oikonymic systems.

Key words: etymology of place names, historical oikonymy, oikonymic system, Ukrainian-Polish borderland, reconstruction of onyms, toponymics.

Редьква Ярослав – кандидат філологічних наук, доцент кафедри історії та культури української мови, заступник декана філологічного факультету з наукової роботи та міжнародних зв'язків Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича,

y.redkva@chnu.edu.ua

ORCID iD: 0000- 0002-5452-418X

W kręgu języka, literatury i kultury У колі мови, літератури і культури

Seria wydawnicza Katedry Ukrainistyki
Uniwersytetu Warszawskiego
Pod redakcją Iryny Kononenko i Ireny Mytnik

Том XXIII

W serii ukazały się:

Lidia Stefanowska, *Mission Impossible: MUR i odrodzenie ukraińskiego życia literackiego w obozach dla uchodźców na terytorium Niemiec (1945-1948)*, Warszawa–Iwano-Frankiws’k 2013.

Kobieta we współczesnej kulturze ukraińskiej, pod red. Katarzyny Jakubowskiej-Krawczyk, Warszawa–Iwano-Frankiws’k 2013.

Тенденції розвитку української лексики та граматики, ч. 1, за ред. Ірини Кононенко, Ірени Митнік, Світлани Романюк, Варшава – Івано-Франківськ 2014.

Метаморфози у сучасній українській літературі, за ред. Пауліни Олеховської, Марти Замбжицької та Катажини Якубовської-Кравчик, Варшава – Івано-Франківськ 2014.

Lidia Stefanowska, *Mission Impossible. MUR i odrodzenie ukraińskiego życia literackiego w niemieckich obozach dla uchodźców na terytorium Niemiec (1945-1948). Część druga. Antologia tekstów źródłowych*, Warszawa–Iwano-Frankiws’k 2014.

Тарас Шевченко: погляд з третього тисячоліття, за ред. Степана Хороба, Івано-Франківськ-Варшава 2014.

Marta Zambrzycka, *Sacrum i profanum w prozie Walerija Szewczuka*, Warszawa–Івано-Франківськ 2015.

Тенденції розвитку української лексики та граматики, ч. 2, за ред. Ірини Кононенко, Ірини Митнік, Світлани Романюк, Варшава – Івано-Франківськ 2015.

Katarzyna Jakubowska-Krawczyk, *Kształtowanie się tożsamości narodowej a obraz Polaka i Ukraińca w polskiej i ukraińskiej literaturze I połowy XIX wieku*, Warszawa–Івано-Франківськ 2015.

Сучасні дослідження української культури, за ред. Марти Замбжицької, Пауліни Олеховської та Катажини Якубовської-Кравчик, Варшава–Івано-Франківськ 2015.

Зіставно-типологічні студії: українська мова на тлі споріднених мов, за ред. В. І. Кононенка, Київ–Івано-Франківськ–Варшава 2016

Switłana Romaniuk, *Ukraiński dyskurs polityczny w latach 2010-2014. Analiza lingwistyczna*, Warszawa–Івано-Франківськ 2016.

Тенденції розвитку української лексики та граматики, ч. 3, за ред. Ірини Кононенко, Ірини Митнік, Світлани Романюк, Варшава–Івано-Франківськ 2016.

Ciało i tożsamość w ukraińskiej kulturze, literaturze i języku, pod red. Katarzyny Jakubowskiej-Krawczyk, Pauliny Olechowskiej, Switłany Romaniuk, Marty Zambrzyckiej, Warszawa–Івано-Франківськ 2016

Irena Mytnik, *Imiennictwo ziemi chełmskiej w XVI-XVII wieku*, Warszawa 2017; e-book Warszawa-Lublin 2019.

Мова в суспільстві: семантика, синтактика, прагматика \ Language in Society: Semantics, Syntax, Pragmatics, част. I, за ред. Галини Мацюк, Ірини Митнік, Олени Новікової, Lublin 2019.

Anna Szafernakier-Świrko, *Niektóre językowe wyznaczniki bazy kognitywnej współczesnych Polaków i Rosjan*, Warszawa–Івано-Франківськ 2017.

Julia Roguska, *Michail Czechow. Poszukiwania, inspiracje, eksperymenty*, Warszawa–Івано-Франківськ 2017.

Василь Стефаник: наближення, за ред. Степана Хороба, Івано-Франківськ–Варшава, 2017 .

Współczesny język rosyjski w teorii i praktyce, pod red. Anny Antoniuk, Wioletty Meli-Cullen, Julii Roguskiej, Anny Szafernakier-Świrko, Warszawa 2017.

Ukraińskie Światy Dzieciństwa i Młodości, pod red. Katarzyny Jakubowskiej-Krawczyk, Warszawa 2020.

Мова в суспільстві: семантика, синтактика, прагматика \ Language in Society: Semantics, Syntax, Pragmatics, част. I, за ред. Галини Мацюк, Ірени Митнік, Пшемислава Юзвікевича, Siedlce 2022.